

KONDA

**TÜRKİYE'DE
TOPLUMSAL
CİNSİYET RAPORU**

HAYAT TARZLARI 2018 ARAŞTIRMASI

Kasım 2019

KONDA

Hayat Tarzları 2018

Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet

İÇİNDEKİLER

1. SUNUŞ.....	5
1.1. KONDA'nın Toplumsal Cinsiyet Gözüyle Eleştirisi (Ya da Özeleştirimiz)	8
2. GİRİŞ.....	13
3. DEMOGRAFİ	15
3.1. Temel Demografi	15
3.1.1. Yaş	15
3.1.2. Eğitim	16
3.1.3. Çalışma durumu	19
3.1.4. Evlenme ve medeni durum.....	23
3.2. Kültürel Doku.....	27
3.2.1. Göç ve yerleşim	30
3.2.2. Refah ve mutluluk	35
4. TOPLUMSAL CİNSİYETE BAKIŞ VE ROLLER	37
4.1. Toplumsal Cinsiyet	37
4.2. Hanede Cinsiyet Rollerini	41
5. KAMUSAL ALAN	47
5.1. Sosyalleşme Araçları	47
5.2. Yeme-İçme Tercihleri.....	52
5.3. Sigara ve İçki.....	55
5.4. Tatil Tercihleri	56
6. TÜKETİM.....	59
6.1. Sınıf Algısı ve Sahiplik	59
6.2. Ekonomi/Tüketim.....	60
6.3. Finansal Durum ve Bankacılık.....	62
6.3.1. Bankacılık işlemleri tercihleri	66
6.4. Alışveriş Davranışları	68
6.4.1. Gıda alışveriş tercihleri.....	72
7. BEDEN, SPOR, SAĞLIKLI YAŞAM	77
7.1. Dış Görünüş ve Giyim Alışkanlıkları.....	77
7.2. Sağlıklı Yaşam	81
8. MEDYA VE MÜZİK	87
8.1. Geleneksel Medya: Televizyon ve Gazete.....	87
8.2. Dizi Tercihleri	91

8.3. İnternet Kullanımı.....	93
8.4. Sosyal Medya.....	95
8.5. Müzik Tercihleri	97
9. DİN	101
9.1. Dini Hassasiyetler.....	101
9.2. İbadet.....	104
10. DEĞERLER	107
10.1. Din, Ahlak ve Hukuk İlişkisi.....	107
10.2. Algı ve Beklentilerde Değişim	109
10.3. Çoğulculukta Değişim	112
10.4. Demokratlık /Yenilikçilik.....	114
10.5. Korkular	116
10.6. Başkalarının Görüşleri.....	120
11. SİYASETE KATILIM	123
12. HAYAT TARZLARI.....	129
12.1. Hayat Tarzı Kümeleri.....	129
12.2. Kümelerde Cinsiyetler Arası Demografik Farklar	131
12.3. Algılar.....	136
12.4. Korkular	137
12.5. Geleneksel ve Dindar Değerler.....	140
12.6. Modern Değerler	142
12.7. Laiklik.....	143
12.8. Farklılıklara Saygı ve Hoşgörü	146
12.9. Muhafazakâr Pratikler	149
12.10. Modern Pratikler.....	155
13. DEĞERLENDİRME.....	160
14. KAYNAKÇA	164
15. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ.....	166
1.1. Araştırmanın Genel Tanımı	167
1.2. Örneklemeler	167
16. TERİMLER SÖZLÜĞÜ	172
1.3. Terimlerin Kaynağı Olan Soru ve Veriler	173
17. HAYAT TARZLARI KÜMELERİ NEDİR?.....	174

1. SUNUŞ

Yıllar içinde gerek Hayat Tarzı araştırmalarımızda, gerek Barometre araştırmalarımızda, gerek sivil toplum kuruluşlarıyla ve akademisyenlerle yaptığımız ortak çalışmalarımızda sayısız toplumsal konuyu, alanı ele aldık. Kadınların toplumdaki rolünü ve toplumun yaklaşımını anlamayı hedefleyen birkaç çalışma da yaptık: 2007 yılında *Gündelik Yaşamda Din, Laiklik ve Türban Araştırması*¹, 2008 yılında Hürriyet İnsan Hakları Treni projesinin parçası olarak *Türkiye'de Kadınların İnsan Hakları Farkındalığı ve Davranışları*², 2011 yılında Kadın Adayları Destekleme Derneği (Ka.Der) ile *Siyasette Kadın Temsili*³, 2015 yılında Özgecan Aslan'ın katledilmesinin ardından Mart'15 Barometresi araştırmasının teması olarak Boğaziçi ve Koç Üniversitelerinden akademisyenlerin işbirliğiyle *Kadına Şiddet ve Devlet Algısı*⁴ araştırması. Bunların yanısıra Sosyal Politikalar Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Derneği (SpoD) için eşcinsellere bakışa verilerimizi derlediğimiz kısa bir rapor hazırladık. Diğer yandan verilerimizi kullanarak toplumsal cinsiyet açısından analiz eden akademisyenler de oldu (İlkkaracan, Aslanbay gibi).

Cinsiyet istisnasız her araştırmamızda görüştüğümüz kişilere sorduğumuz neredeyse tek soru olabilir. Dolayısıyla sayısız konuda kadınların ve erkeklerin birbirlerine ne derece benzeştiğine veya ayrıştıklarına dair elimizde belki de Türkiye'de eşi benzeri olmayan bir veritabanı bulunuyor: siyasi görüşleri ve zaman içindeki değişimler, hayalleri, ne derece sabırlı oldukları, alışveriş tercihleri, sosyal medya kullanımları, sokakta ne kadar güvensiz hissettikleri, hayalleri, parayla ilişkileri, nelerle mutlu olup nelere öfkelenedikleri, yolsuzluğa bakışları, eğitim sisteminden beklentileri gibi konularda kadın veya erkek olmanın fark yaratıp yaratmadığını ortaya koyabiliyoruz.

Analizlerimizde cinsiyetin fark yaratıp yaratmadığını mutlaka ele alıyor ve dikkate değer fark varsa veya beklentinin aksine yoksa raporlarımızda not ediyor ve yorumlamaya gayret ediyoruz. Bulgularımız tekrar tekrar cinsiyeti en temel demografik verilerden biri olarak değerlendirmemizin, toplumu tanımadaki temel taşlardan biri olarak görmemizin ne kadar yerinde olduğunu gösteriyor.

Şimdiye kadarki araştırmalarımız meselenin özüne dair iki çok önemli bulguyu ortaya çıkarıyor ki bu iki bulgu aynı zamanda birçok ezberi de kırıyor:

1. Kadınlarla erkeklerin görüşleri arasındaki farklar farklı cinsiyetlere sahip olmalarından kaynaklanmıyor. Bu farkları temelde farklı eğitim seviyelerine, dindarlık seviyelerine, çalışma durumlarına sahip olmaları ve daha genel anlamda toplumsal hayata ne derece katıldıkları veya katılabildikleri yaratıyor.
2. Kadınların toplumdaki yerine ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dair bir diğer temel bulgumuz kadınlara biçilen rolün muhafazakârlıkla, yani bir yandan geleneklere bağlı kalma ve

¹ <http://konda.com.tr/tr/rapor/gundelik-yasamda-din-laiklik-ve-turban-arastirmasi/>

² <http://konda.com.tr/tr/rapor/turkiyede-kadinlarin-insan-haklari-farkindaligi-ve-davranislari-arastirmasi/>

³ <http://konda.com.tr/tr/rapor/siyasette-kadin-temsili/>

⁴ <http://konda.com.tr/tr/rapor/kadina-siddet-ve-devlet-algisi/>

yeniliklere daha kapalı olma niyetiyle, diğer yandan dindarlık seviyesiyle iyice içiçe geçmiş olduğudur.

Bu tespiti ilk defa 2008 yılındaki Hayat Tarzları araştırmamızda net biçimde yapmıştık. Bu raporun temeli olan Hayat Tarzları 2018 araştırmasıyla kadınların aradan geçen 10 yıl içinde toplumsal hayata daha fazla katıldıklarını, katılmalarının toplum gözünde daha kabul görür hale geldiğini ve buna rağmen başka konularda muhafazakârlıkların devam ettiğini görüyoruz.

Diğer yandan özellikle Barometre araştırmaları Türkiye’de kadınların ve erkeklerin toplumun iki ucuna doğru ayrıldığına işaret ediyor. Bir uçta eğitimi, geliri yüksek, dine daha uzak, kendi hayat tarzını Modern olarak nitelemeye daha meyilli, şehirli, gündelik pratikleri yoğun, daha fazla metaya sahip, kamusal hayatta daha aktif ve daha genç bir küme var ve bu küme daha erkek-yoğun. Bu ucun toplumun makbul sayılan özelliklerine daha fazla sahip ve güce daha yakın olduğunu iddia edebiliriz. Kadınlar ise daha eğitimsiz, geliri daha düşük, daha dindar ve muhafazakâr, kırsalda, toplumsal hayata az katılan tarafta yoğun. **Zaten alan literatürü de toplumsal cinsiyet konusunun tek başına ele alınamayacağını, sınıf, kimlik, kentleşme gibi konularla içiçe olduğunu iddia ediyor.**

Bütün bu çalışmalarımıza, eforlarımıza ve tespitlerimize rağmen, toplumsal cinsiyet konusunun şimdiye dek KONDA’nın hâlâ eksik ve kör noktalarından biri olarak kalmış olduğunu söyleyebiliriz. Elimizin altında böylesi bir altın madeni yatmasına ve toplumsal cinsiyet meselesinin, çevre meselesi gibi toplumun dönüşümünde en önemli alanlardan biri olduğu inancımıza rağmen, sadece bu alana odaklanan bir çalışma, bir analiz yapmamış olmamızı ayıbımız olarak görüyoruz.

Diğer yandan, bu çalışma özellikle özel sektörün dönem dönem dile getirdikleri talepleri karşılama amacı da taşıyor. Birçok kurum ve marka bizden kadınların durumuna yönelik, farklı çerçeveleri olan analizler talep etti. Çalışan kadınların sıkıntılarında, farklı bir müşteri kategorisi olarak kadınlara, ev kadınlarını toplumsal hayata daha fazla dahil edebilmekten, sosyal medya alışkanlıklarına kadar kadınları ve kadınlarla erkekler arasındaki farkları anlamaya yönelik talepler geldi. Fakat, sıklıkla taleplerini tam olarak ifade etmekte sıkıntı çekmeleri, kadınları bir müşteri kategorisinin ötesinde anlama çabalarının kısıtlı kalması veya Türkiye genelinde kadınların durumu hakkındaki veriler konusunda yetersiz bilgiye sahip olmaktan dolayı reel durumla örtüşmeyen taleplerde bulunmaları gibi durumlarla karşılaştık. Bu durum kısmen bizim de taleplerini anlayarak ihtiyaçlarını karşılayacak donanıma sahip olmamamızdan, belki de bizim de toplumsal cinsiyet konusuna hakim olmamamızdan kaynaklanıyor olabilir. Dolayısıyla bu talepler vesilesiyle de toplumsal cinsiyete odaklanan bir çalışma yapamadık.

Bu rapor bütün bu koşulların sonucunda ortaya çıktı. Hayat Tarzları araştırmasını⁵ tasarlarken, esasen toplumsal cinsiyet gözüyle bakmadık. Bu raporda ele alacağımız konuları seçerken de toplumsal cinsiyet literatürünün temel konuları üzerine oturtma kaygısı gütmedik. Sadece

⁵ Araştırma hakkında ayrıntılı bilgi için raporun sonunda yer alan Araştırmanın Künyesi ve Hayat Tarzı Kümeleri Nedir? Bölümlerine bakınız

bir durum tespiti yapabilmeyi, bir fotoğraf çekmeyi 2018 yılında Türkiye’de kadınların ve erkeklerin nasıl yaşadıklarını, neler düşündüklerini toplumsal cinsiyet meselelerine, cinsiyet rollerine nasıl baktıklarını ve son olarak 2008’den bu yana on yıl içinde nelerin değiştiğini ortaya koymayı amaçlıyoruz. Normatif bir bakış açısından mümkün olduğunca kaçındık. Örneğin kadınların eğitim seviyesinin artması veya erkeklerin daha fazla ev işi yapmaları daha eşitlikçi bir topluma, bizce şu ankinden daha olumlu bir duruma işaret etse de, durumun ideal olarak ne olması gerektiğine dair, zaman zaman kaçınmasak da, pek yorum yapmamaya ve reel durumla ideal olanı karşılaştırmamaya özen gösterdik. Ancak tartışıldığını bildiğimiz bu tür konu ve durumları mümkün olduğunca ortaya çıkarmaya, bulgusunu anlaşılır hale getirmeye ve görünür kılmaya odaklandık.

Bu raporda ayrıca sebep-sonuç ilişkileri de aramadık ve sadece ilişkilerin bulunduğu durumlarda bu ilişkilere dikkat çekmeye çalıştık. Örneğin kadınlar daha eğitimsiz oldukları için mi daha dindar oldukları, yoksa daha dindar oldukları için mi daha az eğitim gördükleri türünde sebep-sonuç ilişkilerini ortaya çıkarma amacı da taşımıyoruz.

Bu raporumuzun toplumsal cinsiyet tartışmalarına bir nebze bir katkısı olabilirse, hele ki toplumsal cinsiyet eşitliğine uzun vadeli ve dolaylı bir katkısı olabilirse amacına ulaşmış sayabileceğiz. Toplumsal cinsiyet literatürü açısından nihayetinde amatör olarak değerlendirilebilecek bir ruhla kaleme aldığımız bu raporun toplumsal cinsiyet açısından sadece sözlü olarak değil, yazılı olarak eleştirilmesini, yeni araştırmalara ve işbirliklerine vesile olmasını dileriz. Bu dileğimizde samimi olduğumuzu göstermek için çuvaldızı önce kendimize batırdık ve raporun ilk bölümünde KONDA’yı toplumsal cinsiyet açısından dilimiz döndüğünce eleştirerek bir bakıma özeleştiri yapmaya çalıştık.

1.1. KONDA'nın Toplumsal Cinsiyet Gözüyle Eleştirisi (Ya da Özeleştirimiz)

Bu rapor vesilesiyle çuvaldızı kendimize batırmak, kendi çalışmalarımıza toplumsal cinsiyet gözüyle bakarak herkesten önce biz eleştirmek istedik.

Toplumsal cinsiyet nedir?

İlk olarak toplumsal cinsiyetin ne demek olduğunu kendi ifademizle kısaca tanımlamamızda fayda var. Toplumsal cinsiyet, cinsiyetten farklıdır. Cinsiyet kromozomlara göre olan biyolojik ayrımı tanımlar. Toplumsal cinsiyet ise bu biyolojik cinsiyetlerin üzerine, kadın ve erkek olmaya dair toplumun yüklediği tanımlar ve algıladığı farklar olarak açıklanabilir. Örneğin kadınların ev işleri ve çocuk bakımı için, erkeklerinse çalışıp para kazanmak için daha uygun oldukları konusundaki varsayım, toplumsal cinsiyet kavramının konusudur. Diğer bir ifadeyle kadınların özel alanla, erkeklerinse kamusal alanla özdeşleştirilmesi cinsiyetlerinden ileri gelen bir durum değil, toplumların bu iki cinsiyete uygun gördüğü, toplumsal hayatı düzenlemede kullandığı ayrımlardır. Benzer şekilde kadınların sevgi, fedakarlık ve duygusallıkla, erkeklerinse rasyonellikle, nesnel düşünceyle özdeşleştirilmesi de toplumsal cinsiyetle ilgili bir meseledir ve kadınların ve erkeklerin “doğaları gereği” değildir. Sonuçta kadınlara ve erkeklere farklı rollerin yüklendiği, örneğin kadınların ailenin reisi olmasının kabul edilir, hatta beklenir olduğu toplumlar da var. Toplumsal cinsiyet çalışmaları da tüm bu konuları inceleyen akademik alandır. Toplumsal cinsiyet kavramı olarak kadın çalışmaları, feminist çalışmalar ve queer çalışmalarının merkezinde yer alır.

Bu bölümde amacımız, KONDA'nın söylemine, çalışma alanlarına, çalışma biçimine bu alandan bakıp kendi dilimizin yettiğince, kendi görebildiğimiz kadarıyla eleştirmek ve anlamak.

Ataerkil söylem

Önce ataerkil söylemin ne olduğunu kısaca ve sade bir dille açıklayalım. Ataerkil ya da erkek egemen toplum erkeklerin, erkek olmanın, erkekliğe atfedilen özelliklerin, erkeklerin yaptıklarının, yapmak istediklerinin, söylediklerinin kadınlarınkinden daha makbul sayıldığı bir toplumdur. Erkekler ve kadınlar arasında hiyerarşik bir ilişki bulunan ve erkeğin üstte olduğu bir toplumdur. Ataerkil söylem ise gerek erkeklerin gerek kadınların böylesi bir toplumdaki beklentilere göre davranmasını sağlayan söylem olarak tanımlanabilir. Örneğin bir kadın için “duygusal davranıyor” demek, kadınlarla ilgili cinsiyetçi bir yargı üretilmesine neden olur. Bu ifadeyi kullanan kişi kadınların da erkeklerin de duygusal davrandığına, cinsiyetin fark yaratmadığına inansa dahi, baskın olan ataerkil söylemle konuşmuş olur. İfadenin ve yargının dilde tekrar dolaşıma girmesine, ataerkil olan bu yargının tekrar edilmesine ve dayandığı söylemin yeniden üretilmesi anlamına gelir. Masumane zannedilen, “şakayla karışık”, sadece dilde kalan “adam gibi”, “elinin hamuruyla” gibi cinsiyetçi ifadelerin kullanılmasına erkeğin kadından üstün sayıldığı ataerkil söylemi tekrarladığı için karşı çıkılır.

KONDA'da ataerkil söylem

KONDA'ya ataerkil söylemi yeniden üretmek konusunda en fazla eleştiri, anket formu tasarımı ve formlarda kullanılan dil konusunda yapılabilir. Toplumun ne derece ataerkil veya toplumsal cinsiyet açısından ne derece eşitlikçi olduğunu anlamaya yönelik birçok sorumuzun, aslında

sırf sorduğumuz için ve daha ziyade sorma şeklimizden dolayı ataerkil söylemi tekrar ürettiği eleştirisi yapılabilir.

Kişilerin çalışma durumuna dair sorumuzun cevap seçenekleri arasında yer alan “tüccar/sanayici/işadamı” seçeneğindeki işadamı terimi, iş sahiplerinin tümünün erkek olduğunu varsayıyor ve bu algıyı yeniden üretiyor. Dolayısıyla bu seçenekte işadamı ifadesini işadamı/işkadını veya iş insanı şeklinde değiştirmek daha eşitlikçi olacaktır.

Çalışma durumuna dair sorumuzda *Çalışmıyor* alt başlığı altında yer alan “ev kadını” seçeneği üç açıdan eleştirilebilir. İlk olarak, ev kadınları evde temizlik, alışveriş, yemek yapmak, çamaşır, bulaşık, çocuk bakımı gibi birçok iş yaparlar ama bu işleri karşılığında ücret almazlar. Feminist literatür ev kadınlarının yaptıkları bu tür işleri hane içi ücretsiz emek olarak değerlendiriyor ve çok farklı yönleriyle ilgili birçok inceleme yapmış ve yapmaya devam ediyor. Ev kadınlarını işleri karşılığında ücret almadıkları için “çalışmıyor” olarak değerlendirmek, feminist literatüre göre işlerini görünmez kılıyor ve değersizleştiriyor. Dolayısıyla ev kadını kategorisine “çalışmıyor” altbaşlığı altında yer vermek esasen erkeklerin dışarıda ücret karşılığı yaptığı işlerin görünür ve değerli, ev kadınlarının hanede ücretsiz yaptığı işlerin görünmez ve değersiz görüldüğü ataerkil bakış açısının bir ürünü ve bu bakış açısını, söylemi tekrardan üretiyor.

Ev kadını kategorisiyle ilgili yapılabilecek olan ikinci eleştiri, aslında sadece ev kadınlarını ilgilendirmiyor. Çalışma durumuna dair sorunun soruluş şekli, sadece tam zamanlı olarak çalışanları çalışan olarak değerlendiriyor ve yarı zamanlı çalışan öğrencilerin, emeklilerin, parça başı iş yapan ev kadınlarının çalışmaları, istihdamdaki payları hakkında bilgi edinmeye fırsat vermiyor ve dolayısıyla ev kadınlarının bu tür çalışmalarını yine görünmez kılıyor ve değersizleştiriyor.

KONDA araştırmalarında yıllardır tutarlı bir biçimde görüştüğümüz kişilerin binde 3’ü erkek ve çalışma durumu için “ev kadını” seçeneğini tercih ediyor. Bu durum anketör veya veri girişçilerin işaretleme hatasının ötesinde bir olgu gibi görünüyor ve bu oran erkekler genelinde binde 5 ila 7’ye denk geliyor. Dolayısıyla Türkiye’de evde oturan, çocuk bakan erkekler var olduğu konusunda bir ipucuna sahip olsak da kişi sayısının düşüklüğünden dolayı profillerini ortaya koymamız mümkün olmuyor. Ev kadını kategorisi üçüncü olarak hanede çalışmayan ve ev işlerini yapan veya çocuklara bakan kişinin kadın olduğunu varsaydığı için de eleştirilebilir. Elbette Türkiye’de bu kişi çok yüksek olasılıkla kadın oluyor ama daha başından bir cinsiyet yüklemek, bu kişinin kadın olmasının beklendiğine işaret ediyor ve yine ataerkil söylemi yeniden üretiyor. Toplumsal cinsiyet literatüründe başka diller için “ev kadını” yerine cinsiyet çağrıştırmayan alternatifler önerilse de Türkiye’de pek gündeme gelmiş bir konu değil.

Ev kadını kategorisine dair bu eleştiriler ışığında hane içi ücretsiz emeğin, yarı zamanlı veya parça başı çalışma düzenlerinin vs. daha görünür hale getirilmesi amacıyla farklı sorular geliştirilebilir.

Araştırmamızda toplumun kadının toplumdaki rolü, kamusal hayata katılımı, toplumsal cinsiyet rolleri hakkında ne düşündüğünü öğrenmek için birçok deyim, genelgeçer yargıyı

kullanıyoruz. “Erkek adam ağlamaz”, “Erkek döver de, sever de”, “Kadın çalışmak için eşinden izin almalıdır”, “Kadınlar narindir, erkeklerin yaptığı bazı işlerde çalışmaları uygun değildir”, “Kadınlar doğaları gereği iyi yönetici olamazlar”, “Bu evde yaşayan erkek(ler) düzenli olarak cuma namazı kılar” gibi ifadeleri görüştüğümüz kişilere okuyor ve bu ifadelere ne derece katıldıklarını soruyoruz. Araştırmalarımızla, saha çalışmaları sırasında toplumu dönüştürmeyi değil, mevcut durumu ölçmeyi hedefliyoruz. Bundan dolayı toplumda genelgeçer olduğunu düşündüğümüz söylemi kullanmaya çabalıyoruz. Bu ifadeleri sormamızın sonucunda katılmadıklarını, ele aldığımız bu konularda ataerkil söylemle hemfikir olmadıklarını ortaya koyabilsek dahi, konuları bu halleriyle ifade etmek yine ataerkil söylemi yeniden ürettiği, genelgeçer düşünce yapısının bu olduğu varsayımının araştırma vesilesiyle tekrarlanmış olduğu gerekçesiyle eleştirilebilir. Bu ifadeler “Erkek de, kadın da ağlar” ve “Çalışmak isteyen kişi eşinden izin almalıdır” gibi cinsiyet açısından nötr alternatiflerle değiştirilebilir.

Örtünme durumuna dair sorumuz da toplumsal cinsiyet açısından eleştirilebilir. Araştırmalarımızla “Eşiniz veya siz, sokağa çıkarken başınızı örtüyor musunuz? Nasıl örtüyorsunuz?” şeklinde bir soru soruyor ve kadınların ve erkeklerin eşlerinin örtünüp örtünmedikleri, örtünüyorsa örtünme şeklini başörtüsü, türban ve çarşaf-peçe arasından hangisiyle tanımladıkları hakkında bilgi ediniyoruz. “Türban” konusu özellikle Ak Parti’nin ilk dönemlerinde siyasetteki tartışmaların temel konularından biri olduğundan, örtünmenin siyasi görüşlerle olan ilişkisini anlamak bizim için önemliydi. Örtünmenin sadece siyasetle değil, dindarlık ve muhafazakârlıkla, hayat tarzıyla ve kadının toplumdaki yerine ve özgürlüklere dair görüşlerle ilişkisinden dolayı bu soruyu hâlâ düzenli olarak sormaya devam ediyoruz. Halbuki toplumsal cinsiyet literatürüne göre, kadının örtünüp örtünmemesi ataerkil toplumda kadınla erkek arasındaki hiyerarşiyle ilişkili ve kadınları normal sayılandan, olması gerekenden farklı olduğunu “işaretliyor.” Örtünme durumunu araştırmalarda önemli bir demografik özellik olarak nitelendirmemiz, diğer birçok kimlikle ilgili söylenebileceği gibi, bu pratiğin önemli bir ayırım olduğunu düşündüğümüz varsayımıyla eleştirilebilir.

2016 yılı sonunda Ak Parti’nin, TBMM Genel Kurulu’na cinsel istismar suçunda yargılamaya ilişkin olarak bir önerge getirmesi kamuoyunda hararetle tartışılmış ve tepki çekmişti. Önergeye göre, “cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir neden olmaksızın işlenen cinsel istismar suçunda, mağdurla failin evlenmesi durumunda hükmün açıklanması geri bırakılıyor” ve hüküm verilmiş ise infazın ertelenmesine karar veriliyor. Toplum genelinin bu konudaki görüşünü daha iyi anlayabilmek için tartışmaların dilini yeterince sorgulamamış ve “Sizce kızlar için evlilik yaşı en az kaç olmalıdır?” ve “Sizce erkekler için evlilik yaşı en az kaç olmalıdır?” şeklinde iki soru sormuştuk. Toplumsal cinsiyet literatürüne göre kız ve kadın arasındaki ayırım sadece bireyin yetişkin olup olmadığına dair bilgi veriyor. Halbuki ataerkil söylem ayırımı cinsel deneyim üzerinden yapıyor. Dolayısıyla “Sizce kızlar için evlilik yaşı en az kaç olmalıdır?” iki açıdan sorunlu görülebilir. Hem 18 yaşına gelip yetişkinliğe erişmemiş olan kızların evlenmesinin normal kabul edilebileceği, hem de ataerkil bir toplumda sorulduğu için evlilikle cinsel deneyimi özdeşleştirmiş oluyor ve henüz evlenmemiş oldukları için kız ifadesinin kullanılabileceği varsayımını içeriyor. Üstüne üstlük “kızlar” ifadesine karşılık dengi olan “oğlanlar” veya “erkek çocuklar” değil, “erkekler” ifadesi kullanılmış.

Kadın-erkek arasındaki ilişkinin normal ilişki biçimi olduğunu varsaymak

Toplumsal cinsiyet çalışmaları zaman içinde kadınlarla erkekler arasındaki eşitsizlikleri ortaya koymanın ötesine geçti ve *queer* çalışmalarıyla eleştirel teorinin niteliği değişti. *Queer* literatürün kabaca iki eleştirisi olduğu söylenebilir. İlk olarak, biyolojik olarak cinsiyetin kadın ve erkek şeklinde iki zıt kategoriye ayıramayacağını, biyolojinin de nihayetinde diğer temel bilimler gibi ataerkil kafa yapısının bir ürünü olduğunu veya başka bir ifadeyle sonuçta temel bilimlerin ataerkillikten muaf olmadığını iddia ediyor. Mavi gözlü olmakla kahverengi gözlü olmak arasındaki ayrıma anlamlar yükleyip, insanları buna göre ayırmak ne kadar afaki ise, kadın ve erkek olarak ayırıp anlamlar yüklemenin de aslında bu kadar afaki olduğunu iddia ediyorlar. Bu eleştiri başta şaşırtıcı gelebilir ama eleştiriyle kastedilen şu: ataerkil kafa yapısı, biyoloji bilimine yaslanmış olarak bazı insanları kadın diye etiketleyip ardından kadın olarak etkilenmiş olan bu insanların doğurmasının, çocuk bakmasının, çocuk baktığı için çalışmamasının da doğal olduğunu iddia etmeye kadar ilerliyor. Sonuçta aynı bilim, insanları kafataslarının yapısı üzerinden ayırarak beyazların üstün ırk olduğunu da “bilimsel olarak ortaya koymuştu.” Kadın-erkek ayrımıyla ilgili bir diğer eleştiri de cinsiyet değişiminin mümkün olması, hormon, kaslılık gibi kadın veya erkek ayrımını gösterdiği iddia edilen birçok biyolojik unsurun aslında çok değişken olması.

KONDA'nın istisnasız her araştırmasında cinsiyet bilgisi toplaması, yani en temel demografik özelliklerden biri olarak cinsiyeti belirlemiş olması da bundan dolayı eleştirilebilir.

Queer literatürün ataerkillikle diğer bir eleştirisi, herkesin heteroseksüel olduğunu varsayması. Yani kadınların cinsel olarak erkeklerle, erkeklerin cinsel olarak kadınlarla ilgilendiğini varsayması, heteroseksüel olmanın “normal” olan davranış olduğunu varsayması, yani heteronormatif olması. Bu varsayım, sadece toplumdaki eşcinselleri, ya da daha kapsayıcı tanımıyla LGBTİ (lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel ve interseks) olanları tanıyıp tanımama meselesiyle ilgili değil. Türkiye’de çok tartışılmasa da, dünya genelinde eşcinsel evlilik meselesi mesela şu açıdan önemlidir: Bir kadınla erkeğin evliliği sonucunda tanınan hakların, miras haklarının veya kazanılan toplumsal meşruiyetin heteroseksüel olmayan ilişkiler için de tanınması.

KONDA olarak zaman zaman araştırmalarımızda toplumun ne derece özgürlükçü olduğunu anlayabilmek için heteronormatif söylemi de sorgulayan sorular sorduk. “Kızımın veya oğlumun farklı cinsel tercihleri olabilir” ve “Çocuğumun öğretmenini eşcinsel olabilir” ifadeleri, eşcinselliğin toplumsal ayıp veya suç olarak algılanıp algılanmadığı gibi konularla ele aldık. Buna rağmen ilişkilere, evliliğe dair birçok sorumuz normalin kadın ve erkek arasındaki ilişki olduğunu varsayıyor: “Bir kadınla bir erkeğin beraber yaşamaları için dini nikah şarttır”, “Televizyonda kadın ve erkeklerin yakınlaşma sahneleri yasaklanmalıdır.”

Saha çalışmalarında kadın-erkek eşitliği

KONDA’da özellikle Türkiye genelini temsil eden saha çalışmalarında yaş ve cinsiyet kotası kullanıyoruz. Tipik olarak bir anketörün bir mahallede yapacağı 18 görüşmenin 9’unu kadınlarla, 9’unu erkeklerle yapmasını kıstas olarak koyuyoruz. Cinsiyet kotası kullanılması, cinsiyete gereğinden fazla önem atfedilmesi gibi bir iddiayla eleştirilebilir. Fakat Türkiye gibi ataerkil bir toplumda, bir kadının tanımadığı biriyle anket yapmak gibi bir sebeple konuşması uygun bulunmayabildiği için, kadınlarla, özellikle de genç kadınlarla anket yapmak erkeklerle

anket yapmaya kıyasla daha zor. Kadın-erkek dağılımına önem vermememiz durumunda görüşülen erkeklerin oranı yüzde 50'nin epeyi üzerine çıkabiliyor. Nitekim Hayat Tarzları araştırmasında görüştüğümüz 5793 kişinin yüzde 52'si erkek, yüzde 48'i kadın. Üstelik genç kadınlar en az temsil edilen küme olmuş. Halbuki 2017 Türkiye İstatistik Kurumu'nun Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre bu oranlar yüzde 50,2 ve yüzde 49,8.

Saha çalışmalarında toplumsal cinsiyete dair inceleyebileceğimiz diğer bir alan, KONDA için il sorumlusu, anketör, ekip şefi, kontrolör vs. olarak proje temelli çalışanlarda kadın-erkek çalışan dengesi, eşcinsellerin çalışabilmesi, eşit işe eşit ücret gibi konular olabilir. Bunun için çalışanların pozisyonları, aldıkları ücretler, cinsiyet dengesi veri olarak ele alınıp incelenebilir.

Kendimiz için sonuç

Bu tespitler ve özeleştirel ışığında bizim de toplumsal cinsiyet eşitliği meselesinde daha çok yol almamız gerektiği anlaşılıyor. Araştırmacı kimliğimizle yaşadığımız toplumun algılarını, beklentilerini, korkularını, değerlerini, pratiklerini, fikirlerini, kanaatlerini öğrenmeye çalışırken elbette toplumun ve en azından ortalama sade vatandaşın zihin dünyasına ve diline değen bir yerden temalar ve sorular tasarlamamızın hafifletici sebep sayılabileceği gibi bir mazeretimiz olsa da, hayatla ve toplumla beraber bizim de değişim ihtiyacında olduğumuz galiba yeterince açık.

KONDA Araştırma ve Danışmanlık

2. GİRİŞ

Hayat Tarzları araştırması 31 Mart – 1 Nisan 2018 tarihlerinde Türkiye genelinde; 36 ilde, 291 ilçede, 951 mahallede toplam 5793 kişiyle hanelerinde yüzyüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Her mahallede 6 kişi ile görüşülmüştür. Bu araştırma ile ülke genelinde insanların siyasete, dine, geleneksel değerlere bakış açısı gibi genel değerleri, tüketim alışkanlıkları, korkuları, yemek alışkanlıkları gibi birçok pratik hayatı ilgilendiren davranış biçimleri toplumsal cinsiyet perspektifinden anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu kapsamda bu rapor birçok yönden ülkede yaşayan kadınların değerlerini, pratiklerini karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca 2008 yılı Hayat Tarzları araştırması bulgularıyla yapılan karşılaştırmalar sayesinde son on yılda ne yönde değişimler yaşandığı anlaşılmasına çalışılmaktadır.

Rapor on bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde (**3. Demografi**) görüşülen kişilerin **demografik bilgileri** kadın, erkek ve ev kadını ayırımında incelenmektedir. Toplumda kadının yerini ve özelliklerini anlamaya çalıştığımız bu bölümde görüşülen kadınların yüzde 66'sını oluşturan ev kadınlarının ayrı bir kategori olarak yer almasının ülkede yaşayan kadınların demografik yapısının katmanlar olarak daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı düşüncesindeyiz. Bu bölümün ilk kısmında yaş, eğitim, çalışma durumu, medeni durum gibi temel demografik özelliklerin yanısıra ikinci kısmında etnik ve dini aidiyetler, göç ve yerleşim gibi kültürel dokuya dair bulgular ele alınmaktadır. Raporun daha sonraki bölümlerinde kadınlarla erkeklerin davranış, alışkanlık, sahiplik gibi alanlardaki farklarını bir çerçeveye oturtabilmek amacıyla bir sonraki bölüm (**4. Toplumsal Cinsiyete Bakış ve Roller**) toplumun toplumsal cinsiyet konularındaki görüşlerini ve ev içi rol dağılımlarını ortaya koymaktadır. Ardından gelen 5 bölüm (**5. Kamusal Alan; 6. Tüketim; 7. Beden, Spor, Sağlıklı Yaşam; 8. Medya ve Müzik; 9. Din**) kadınların ve erkeklerin sosyal hayatlarını, davranışlarını, tercihlerini, beğenilerini, alışveriş ve tüketim alışkanlıklarını, gündelik pratiklerini, medya ve sosyal medya tercihlerini ve ibadet alışkanlıklarını ele alarak farkları ve benzerlikleri ele almaktadır. Algı, beklenti, çoğulculuk, demokratlık, korku gibi alanları ele alan bir sonraki bölüm (**10. Değerler**) kadınların ve erkeklerin farklı yaklaşımlarının yanısıra eğitim, yaş, yerleşim yeri ve medeni durumun bu yaklaşımlara etkileri üzerine kurulmuştur. Ardından **11. Siyasete Katılım** bölümü siyasi tercih, sağ-sol ekseninde konum ve siyasete katılımı irdelemektedir. Bulguları ortaya koyan son bölümde toplumsal cinsiyet konusu (**12. Hayat Tarzları**) Hayat Tarzları araştırmalarının en temel ürünü olan hayat tarzları kümeleri üzerinden ele alınmaktadır. Değerleri ve gündelik pratikleri açısından birbirlerinden oldukça farklı olan 9 hayat tarzı kümesinin her biri kısaca anlatıldıktan sonra hem kümeler birbirleriyle, hem her bir küme içinde kadınlarla erkekler algı ve korkuları, modern, dindar ve geleneksel pratikleri ve değerleri, laikliğe ve farklılıklara yaklaşımları açısından karşılaştırılmaktadır. Son bölümde (**13. Sonuç**) ise raporun genel bulguları tartışılmaktadır.

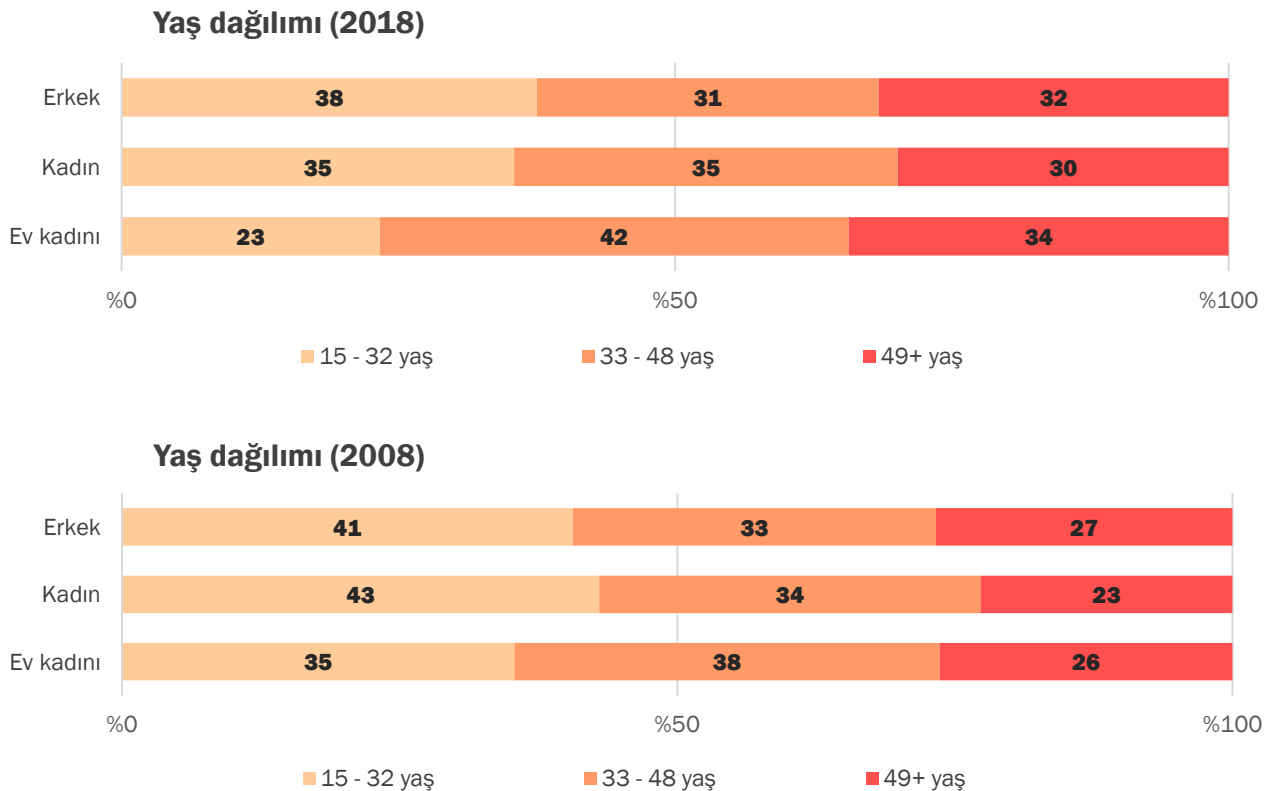

3. DEMOGRAFİ

3.1. Temel Demografi

3.1.1. Yaş

Yaş dağılımlarına bakıldığında 2018 yılında örneklemin 3 ana gruba neredeyse eşit dağıldığı görülmektedir. 2008-2018 yılları arasında yaş grupları dağılımı kıyaslandığında ise toplam örneklem içinde 15-32 yaş grubunda 10 yıl içindeki düşüş dikkat çekicidir. Türkiye nüfusunda yaşlanma ve doğurganlık oranlarında düşüş son yıllarda dikkat çekilen bir gelişmedir. Bu düşüşte bu durumun etkili olabileceği düşünülmektedir. Ancak örneklem seçiminin de etkili olabileceği gözlerden kaçmamalıdır. Ev kadınları arasında ise 15-32 yaş grubunun oranı diğerlerine göre düşüktür. İlkaracan'ın (2012) çalışmasına göre Türkiye'de evli kadınların kendileriyle aynı eğitim seviyesindeki bekar kadınlara göre işgücüne katılma olasılığı neredeyse yarıdan daha azdır.⁶ Dolayısıyla 15-32 yaşın hem kadınların eğitim aldığı süreyi kapsamaması hem de bekar olma olasılıklarının yüksek olduğu bir aralığı kapsadığı düşünülürse bu oranın düşük olması şaşırtıcı değildir. Nitekim üniversite mezunu kadınların en yüksek olduğu yaş grubu yüzde 22 ile 15-32 yaş grubu arasındadır.

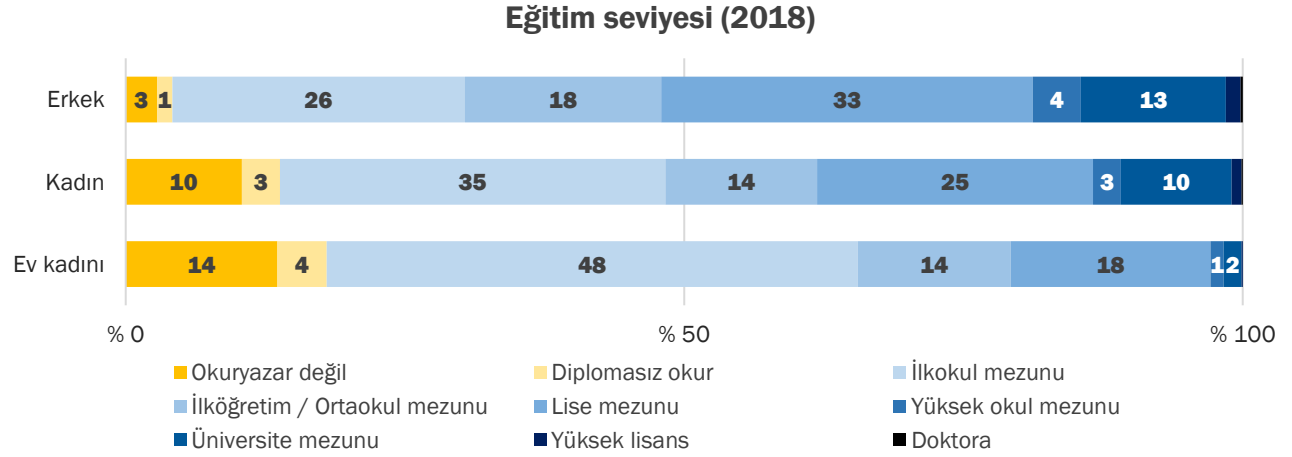

⁶ İlkaracan, 2012, p.20

3.1.2. Eğitim

Türkiye’de kadınlar erkeklerden daha az eğitilmiştir. Kadınlar ortalamada 7,8 yıl, erkekler ise 9,3 yıl eğitim görmüşlerdir. Kadınların yüzde 10’u okur yazar değildir, yüzde 51’i ortaokul seviyesinde, yüzde 25’i lise seviyesinde eğitim almıştır. Buna karşılık erkeklerin yüzde 3’ü okur yazar değildir ve ortaokul ve lise seviyesinden eğitimi olanlar sırasıyla yüzde 45 ve yüzde 33 oranındadır.

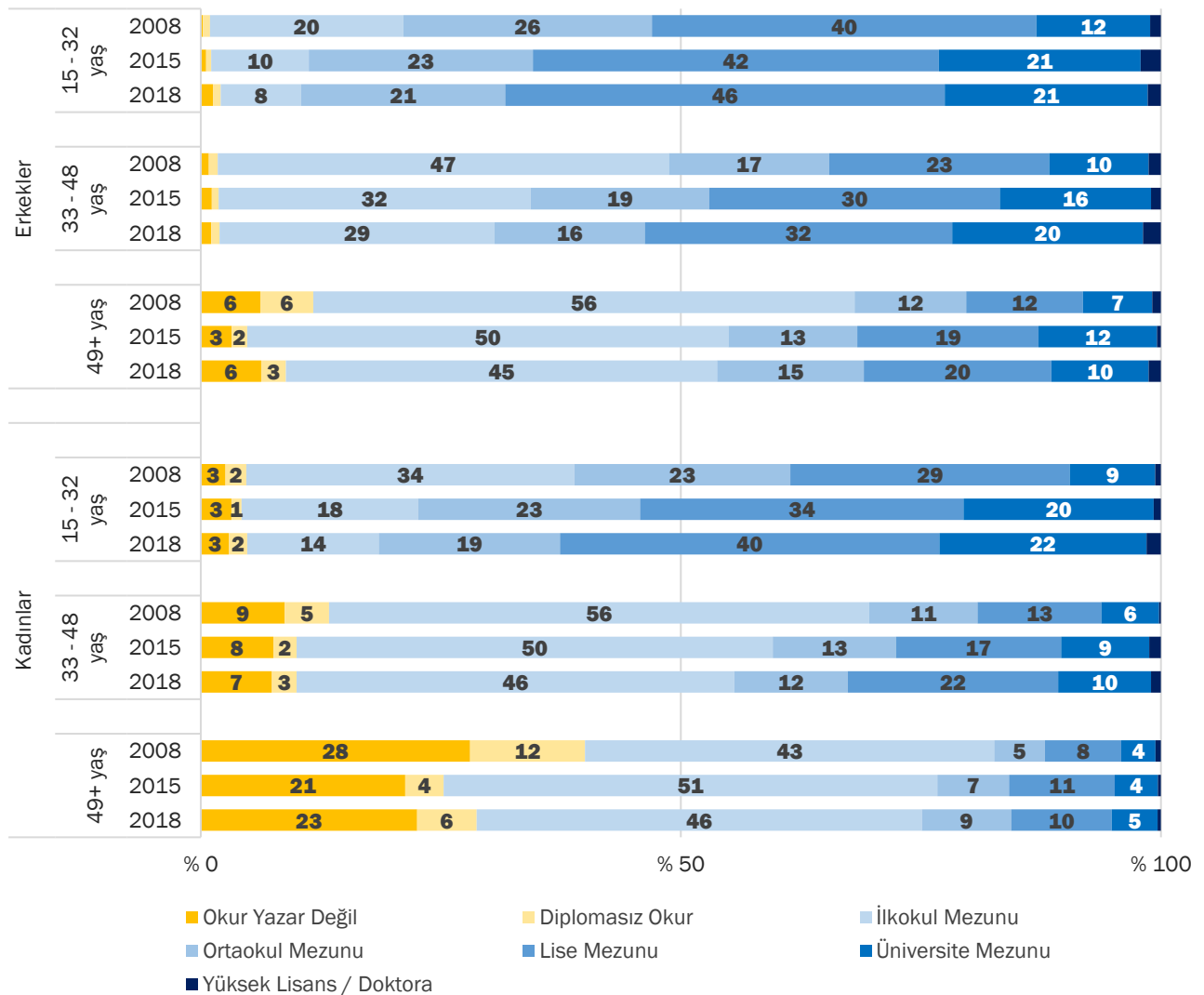
Her bir eğitim seviyesi için cinsiyet dağılımında ise en eğitimsizlerin ağırlıklı olarak kadın, en eğitimlilerin ise ağırlıklı olarak erkek olduğu görülüyor. Okuma yazma bilmeyenlerin yüzde 78 ile büyük çoğunluğunun kadın olması yeni bir bilgi olmasa da, bu kümenin belli bir yaşın üzerindeki kadınlardan ibaret olduğu algısının çok da doğru olmadığını gösteriyor. Eğitim seviyesi arttıkça erkekler çoğunlukta olsa da, ilköğretim/ortaokul, lise ve üniversite seviyelerinde, kadınların oranı yüzde 41-42 ile oldukça sabit devam ediyor.

2008 yılından 2018 yılına gelindiğinde kadınların eğitim seviyesinde bir ilerlemeden bahsetmek mümkündür. 10 yıl öncesine göre lise altı eğitim alanların⁷ oranı yüzde 74'den yüzde 62'ye gerilemekte, üniversite mezunu kadınların oranı ise yüzde 13,4'e ulaşmaktadır. Hatta genç kadınlarda üniversite mezunlarının oranının yüzde 22'ye çıktığı görülmektedir. Bu oranla 15-32 yaş grubunda üniversite mezunu kadınların oranı erkeklerden daha yüksektir. Bu durumun kadınlar açısından olumlu bir gelişme olduğunu kaydetmek gerekir.

Aşağıda kadınların ve erkeklerin yaş gruplarına göre eğitim seviyelerini gösteren grafikten de anlaşılacağı gibi, 15-32 yaş grubu kadınların eğitim seviyesi, 33-48 yaş grubu erkeklerin eğitim seviyesine; 33-48 yaş grubu kadınlarınki ise 49 yaş üstü erkeklerin eğitim seviyesine benzemektedir. Kadınların eğitim seviyesinin hızla arttığı ama erkeklere kıyasla neredeyse bir nesil geriden geldiği söylenebilir.

Cinsiyet ve yaşa göre yıllar içinde eğitim durumlarının değişimi

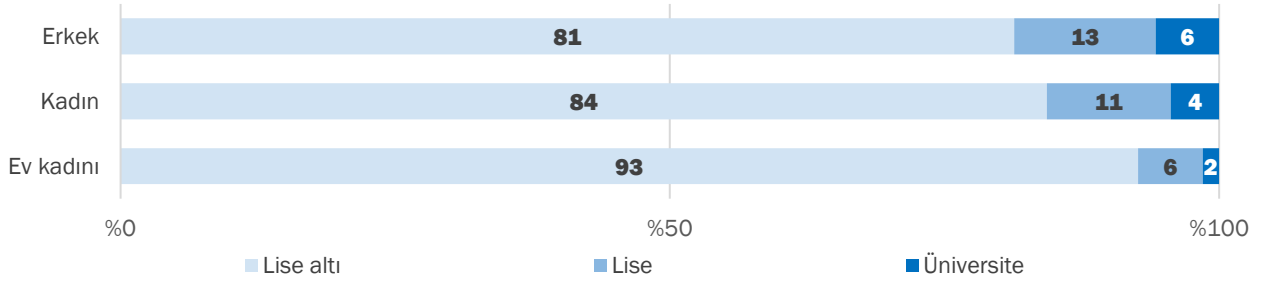

⁷ Bu kategori genel olarak şu alt kategorilerden oluşmaktadır: Ortaokul mezunu, ilkokul mezunu, diplomasız okur ve okuma yazma bilmeyen.

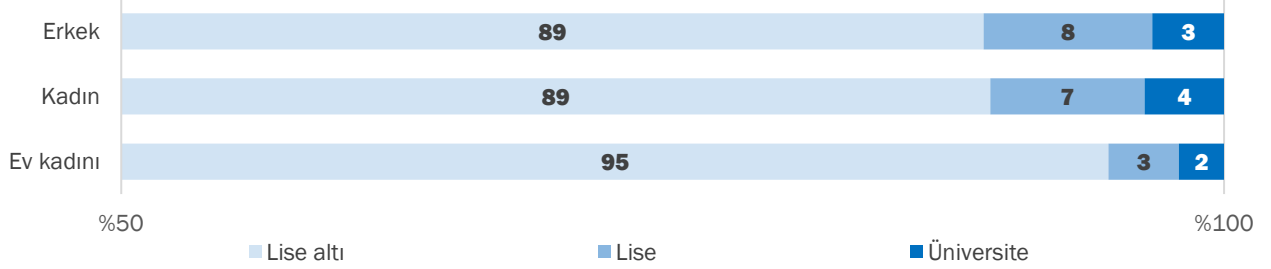

Kadınların, toplum genelinde, babaların ve annelerin eğitim seviyesinde de bir ilerleme görülmektedir. Ev kadınlarının ise 2018 yılında sadece yüzde 2,9'unun babası üniversite mezunudur. Ev kadınlarının babalarının yüzde 93'ü lise altı eğitim seviyesine sahipken, annelerinde bu oran yüzde 98'e çıkmaktadır. Ve bu on yıllık süre zarfında ev kadınlarının annelerinin eğitim seviyesinde önemli bir değişiklik görülmemektedir.

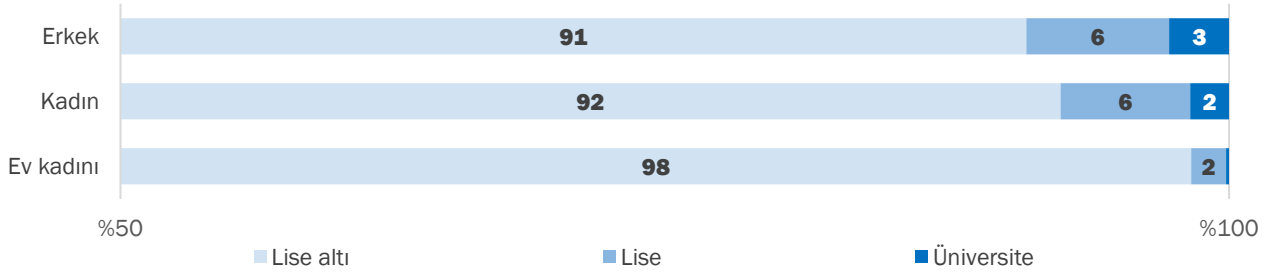
Baba eğitimi durumu (2018)

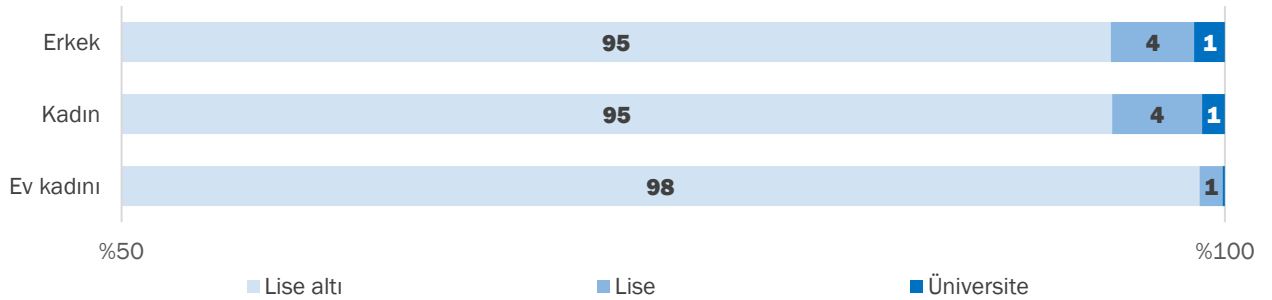
Babanın eğitim durumu (2008)

Annenin eğitim durumu (2018)

Annenin eğitim durumu (2008)

3.1.3. Çalışma durumu

Türkiye’de 15 yaş üstü kadınların yüzde 22’si gelir getiren bir işte çalışıyor. Çalışmayan yüzde 78’lik kalan kesimin ise çok büyük bir kısmı, yani her iki kadından biri ev kadını. Diğer çalışmayan kadınlar ise ya öğrenciler, ya emekliler ya da işsizler ve iş arıyorlar.

Çalışan kadınlar devlet memurluğu, özel sektörde çalışma, işçilik, esnafılık ve diğer meslekler/alanlar arasında neredeyse eşit dağılmışlar. Halbuki çalışan erkekler arasında esnafılık ve işçilik, diğer alanlara kıyasla çok daha yaygın. Dolayısıyla çalışan kadınların üst düzey çalışan, yani memur veya özel sektör çalışanı gibi beyaz yakalı çalışan olma olasılığı erkeklere kıyasla daha fazladır. İlkaracan (2015)’a göre kentlerde yaşayan evli kadınların çoğu üniversite mezunudur ve “iş-yaşam dengesi politikalarının yetersizliği” üniversite altı mezunu kadınları iş piyasasından çıkarmaktadır.⁸ Dolayısıyla üst düzey yönetici/ beyaz yaka kadınların göreceli oranının işçi, esnaf ve çiftçiden fazla olması bu kapsamda şaşırtıcı değildir.

Son on yılda kadınların çalışma durumunda dikkate değer değişimler söz konusudur. Çalışan kadın oranı yüzde 18’den yüzde 22’ye, emekli kadın oranı yüzde 3’den yüzde 17’ye ve öğrenciler ise yüzde 7’den yüzde 11’e çıkmıştır. Bu değişimlerin bir sonucu ev kadınların oranının 10 yıl içinde yüzde 66’dan yüzde 53’e düşmesidir.

Emekli kadınlardaki artış ise dikkat çekicidir. 1980 ve 1990 yıllarında istihdam ve işgücüne katılım oranlarında önemli bir değişim gözlenmezken bu artışta örneklem seçimi etkili olabileceği gibi emekli olma imkânlarının artırılması yönündeki politikaların da etkili olabileceğini düşünüyoruz. Özellikle ev kadınlarının belli bir miktarda prim ödeyerek emekli yapılması vb. kampanyalar, kadınlar arasındaki emeklilik oranının iki katından daha fazlaya çıkmasında etken olmuş olabilir. Bir diğer etken ise genel olarak yaşam sürelerinin uzaması olabilir, zira Dünya Bankası verilerine göre Türkiye’de beklenen yaşam süresi 2008 yılında 73,5 iken 2016 yılında 76’ya yükselmiştir.

Öğrenci kadınların oranındaki artış ise eğitim politikalarıyla ve özellikle üniversite sayılarındaki artışın bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

⁸ “Üniversite altı eğitim düzeyindeki evli ve çocuklu kadınlar için işgücü piyasasında çalışmanın getirisi (ücret/kazanç, sigortalı olma olasılığı), çalışmanın fırsat maliyetinden önemli ölçüde düşüktür (ev işleri, çocuk, yaşlı, engelli bakım hizmetlerini piyasadan temin etmenin maliyeti).” (İlkaracan, Kim ve Kaya, 2015, p.22)

Çalışma durumu - Kadın 2008

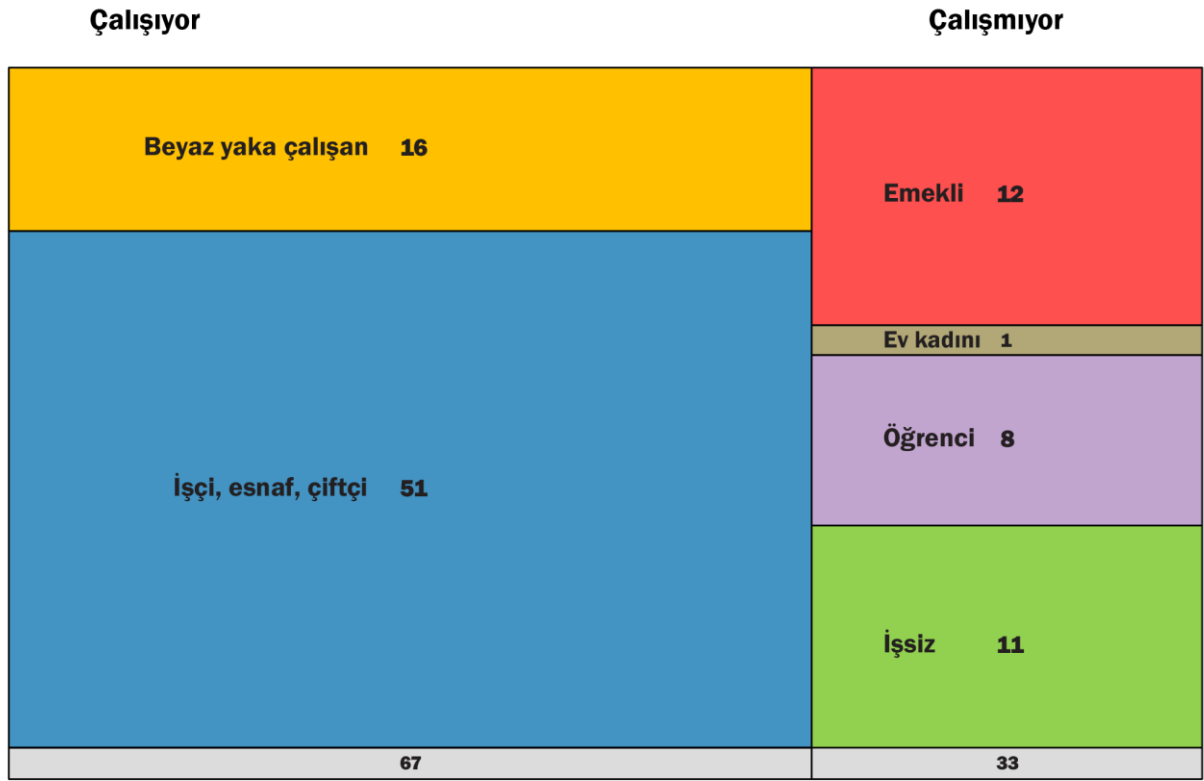
Çalışıyor	Çalışmıyor		
	Emekli	3	
Beyaz yaka çalışan 7	Ev kadını 66		
İşçi, esnaf, çiftçi 11			
			Öğrenci 7
			İşsiz 6
18	82		

Çalışma durumu - Kadın 2018

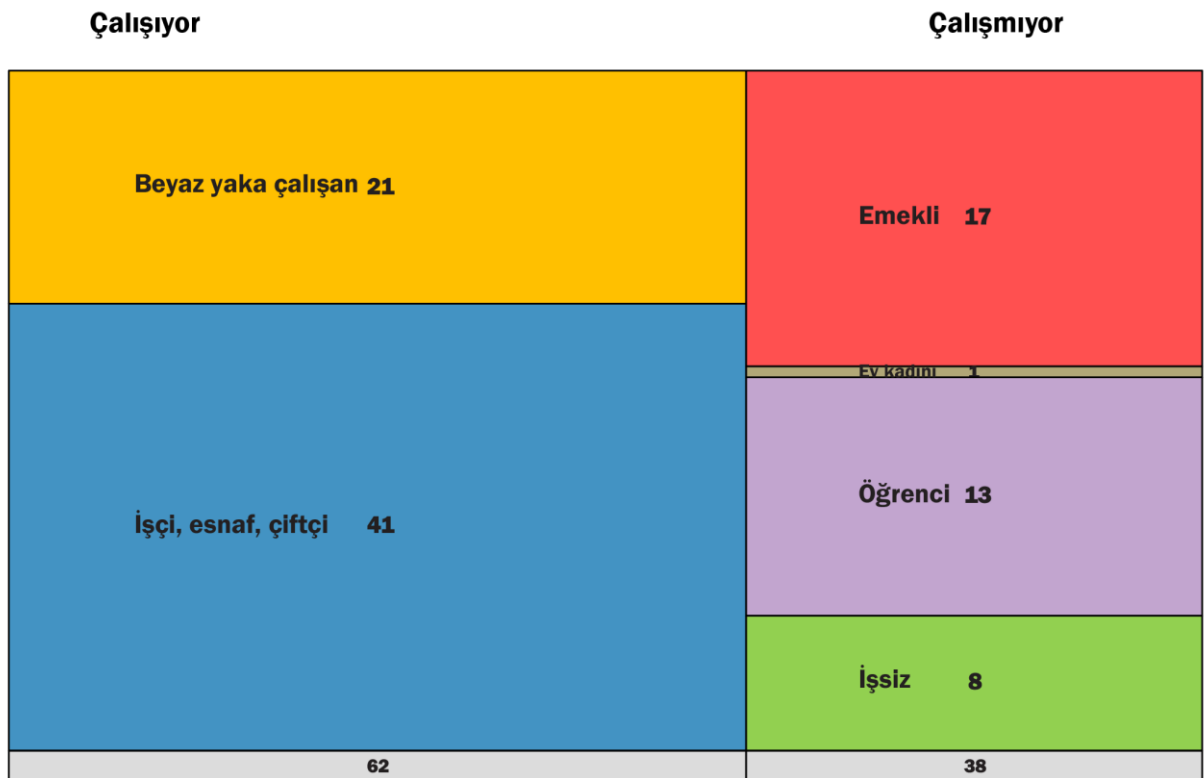
Çalışıyor	Çalışmıyor		
	Emekli	7	
Beyaz yaka çalışan 9	Ev kadını 53		
İşçi, esnaf, çiftçi 13			
			Öğrenci 11
			İşsiz 6
22	78		

Çalışma durumu - Erkek 2008

Çalışma durumu - Erkek 2018

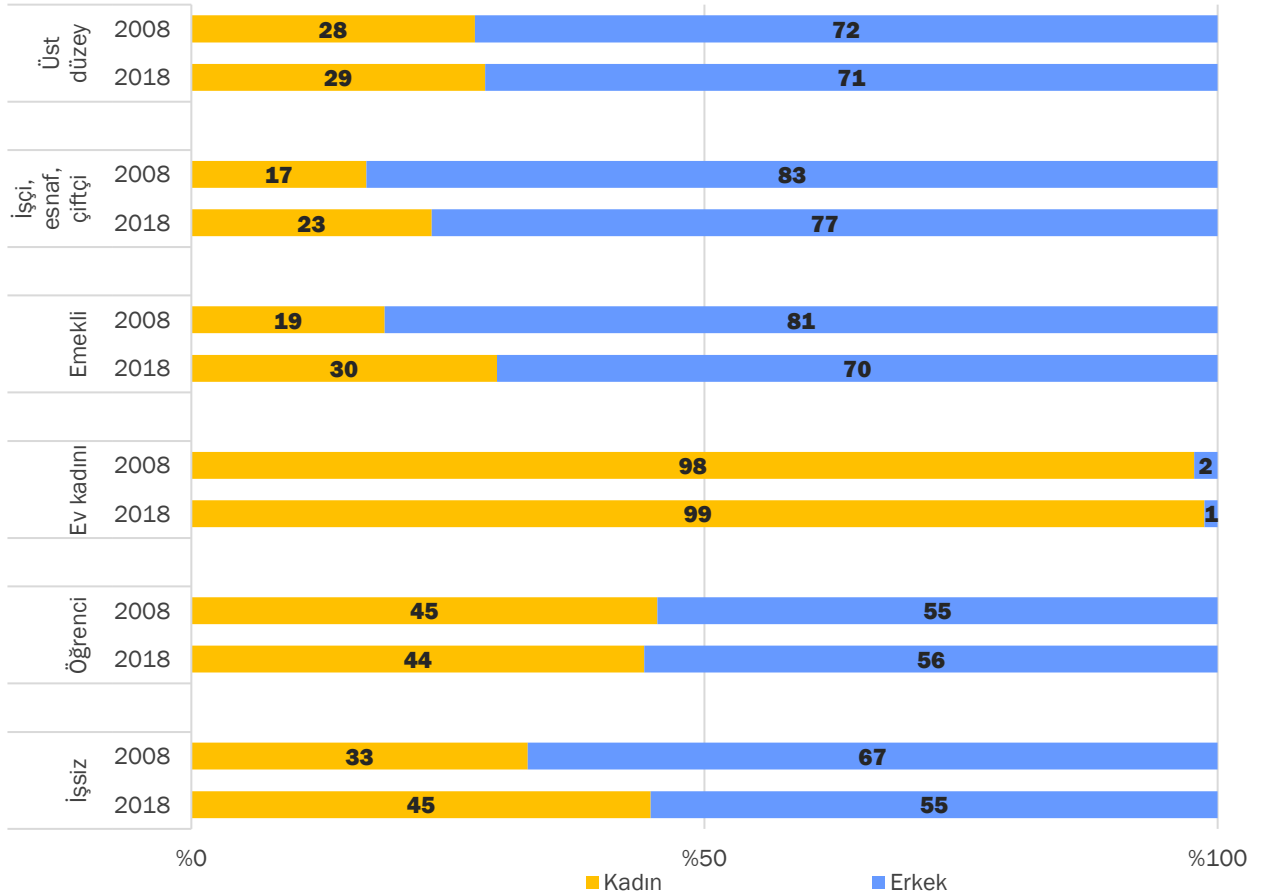

Çalışan kadınlara dönecek olursak, her bir çalışma grubunda 10 yıl içinde daha fazla yer edindiklerini görüyoruz. Özel sektördeki ve memurların yüzde 32'sini, esnafın ve çiftçilerin ise yüzde 18'ini kadınlar oluşturuyor. Çalışma durumuna dair sorumuz toplumda kadınlara veya erkeklere daha uygun görülen veya çoğunlukta oldukları hemşirelik, şoförlük gibi mesleklerdeki dağılımları ortaya koymamıza izin verebilecek kadar detaylı değil. Ancak varolan halinden şu sonuca varabiliyoruz: Kadınlara erkekler arasındaki toplumsal cinsiyet rolleri daha ziyade çalışıp çalışmamak üzerinden belirleniyor ve kadınlar eğer çalışıyorlarsa, tüm alanlarda çalışabiliyorlar.

Kadınlar çalışanların yüzde 22'sini oluştururken, işsizlerin yüzde 38'ini oluşturuyor. Nitekim erkeklerde işsizlik yüzde 8,5 oranındayken, kadınlarda yüzde 14,5'e, 18-32 yaş grubu arasındaki genç kadınlarda ise yüzde 20,8'e kadar çıkıyor.

Hayat Tarzı araştırmasındaki 10 yıllık değişimler arasındaki en çarpıcı bulgulardan biri, birçok alandaki gözle görülür değişime, şehirleşmeye, apartmanlaşmaya, eğitimin, kadın istihdamının artmasına rağmen çalışanların oranının hiç değişmemiş olması. Bunun bizi bu noktada ilgilendiren bir nedeni, kadınların istihdamı artarken, erkeklerinkinin de aksine düşmüş olması. 2008 yılında 15 yaş üstü nüfustaki erkeklerin yüzde 67'si çalışıyordu. Halbuki şimdi yüzde 62'si çalışıyor. Bunun en önemli iki nedeni emekli olan ve öğrenci olan erkeklerin artmış olması.

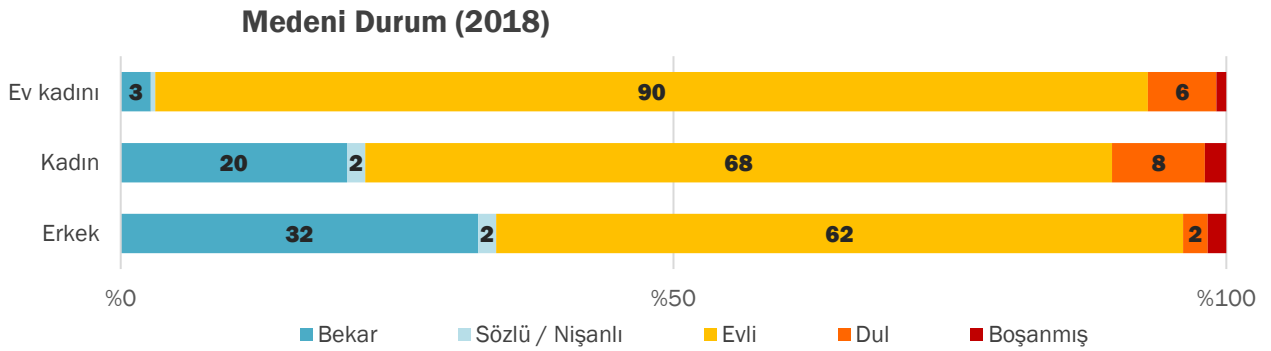
Ana çalışma gruplarına göre cinsiyet dağılımı

Ev kadınlarını rapor boyunca bir kategori olarak inceledik de burada biraz daha ayrıntılı olarak ele almakta fayda görüyoruz. Toplum genelinde ev kadınlarının çalışmadığı, haneye gelir getirmediği algısı vardır. Nitekim KONDA raporlarında biz de ev kadınlarını emekli, öğrenci ve işsizlerle beraber “çalışmıyor” kategorisinde grupluyoruz. Halbuki feminist literatüre göre, ev kadınlarının yaptıkları ev işi aslında hane içi ücretsiz emek olarak değerlendirilmeli. Yemek yapmak, temizlik, çocuk bakımı gibi konular için dışarıdan hizmet alınmadıkça, ücreti, ederi belli olmadıkça bu işler görünmez emek olarak kalıyor. Halbuki araştırmamıza göre ev kadınları kendi beyanlarına göre günde ortalamada 4 saatlerini ev işine ayırıyorlar. Çalışan erkeklerde ise bu süre ancak 10 ila 15 dakika. Zaman kullanımı, ev salça, turşu vs. yapımı, ev işi yapma sıklığı, gıda alışverişi tercihleri gibi konular üzerinden raporun ilgili bölümlerinde, ev kadınlarının bu emeklerini görünür hale getirmeye çalıştık.

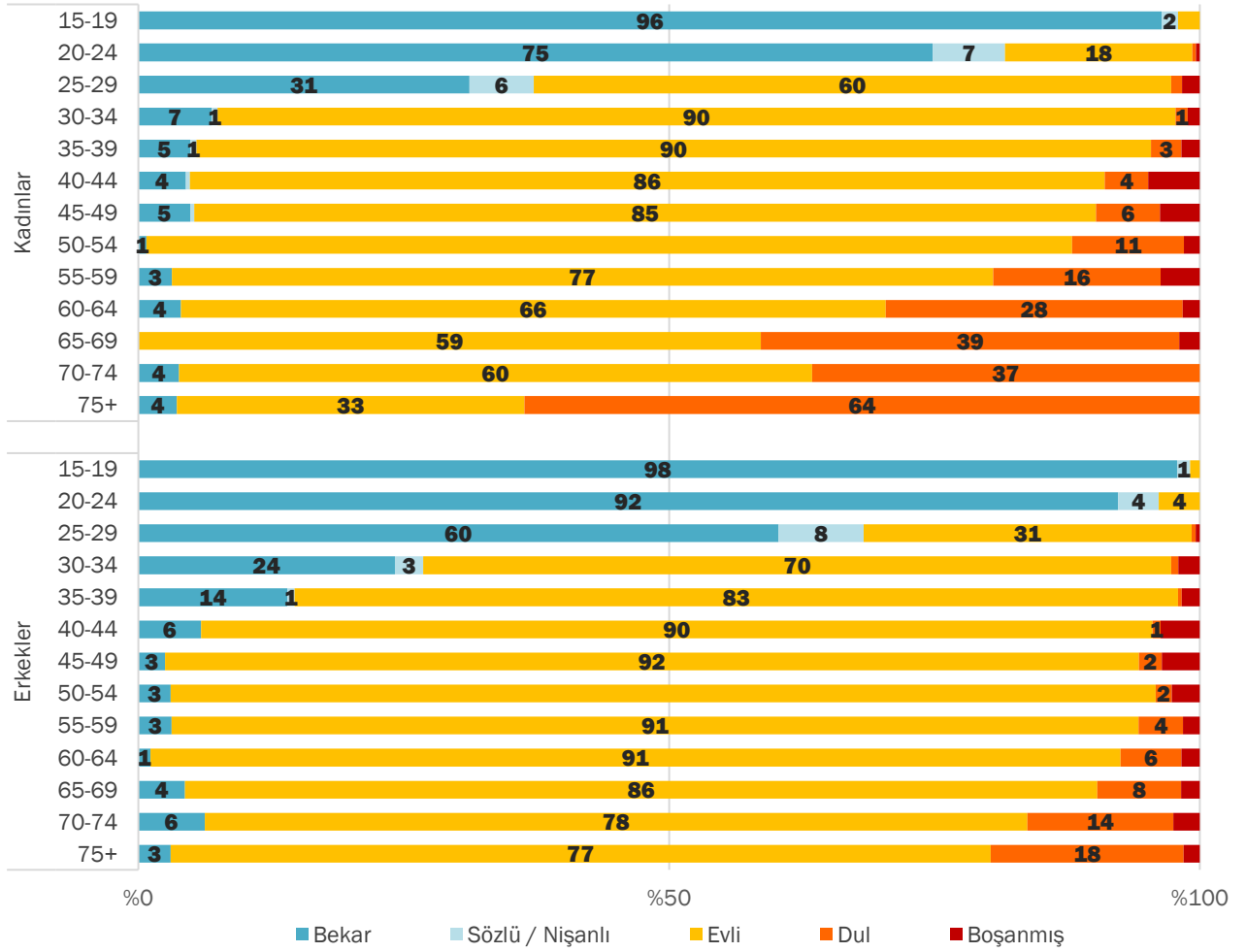
3.1.4. Evlenme ve medeni durum

Medeni hallerine baktığımızda evli kadınların oranı evli erkeklerin oranından daha yüksek görünmektedir. Diğer yandan örneklemede dul kadınların oranının dul erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre de dul kadınların oranı dul erkeklerden yüksektir.

Cinsiyet ve yaşlara göre medeni durum

Kadınların erkeklere kıyasla daha erken evlendiği görülüyor. 25-29 yaş aralığındaki kadınların yarısından fazlası artık evlenmiş ve 30-34 yaş aralığında bu oran yüzde 90'lara çıkıyor. 25 - 29 yaşındaki erkeklerinse ancak üçte biri kadar evli ve yüzde 90'lara 40 yaş civarında varılıyor.

Dul kadınların oranının yüksek olmasında aşağıda belirtilen faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir:

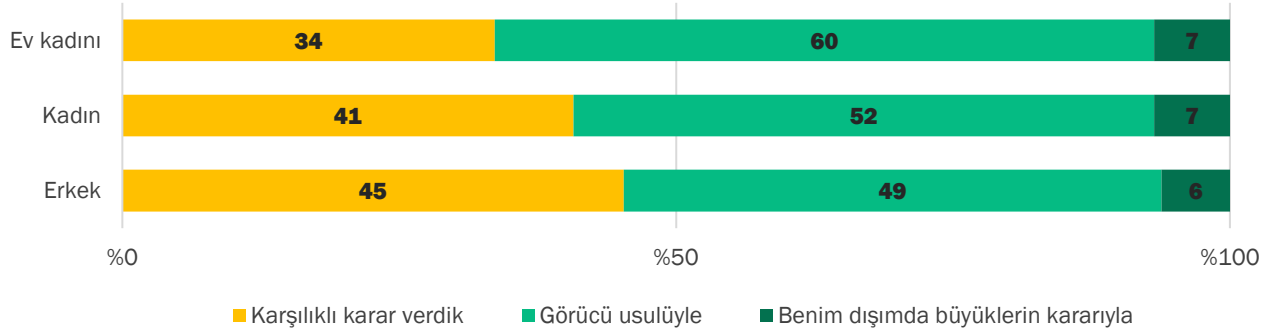
- Erkeklerin, Türkiye'de ev işlerini yapmak ve kendilerine bakmakta zorlanmaları veya istememeleri, tekrar evlenmelerinin daha kabul edilir olması gibi nedenlerle, eşleri öldüğünde tekrar evlenme olasılıkları yüksektir. Örneğin 60 yaşında dul kalan bir erkeğin evlenme olasılığı, 60 yaşında dul kalan kadına göre daha yüksektir.
- Aile namusu vb. ahlaki kavramlar çerçevesinde çocukları hayatta olan dul kişilere bakıldığında, annenin evlenmesine sıcak bakılmazken, babanın evlenmesine daha sıcak bakıldığı düşünülmektedir.
- Kadınların ortalamada erkeklerden daha uzun yaşamaları da bir diğer etken olabilir.

Nasıl evlendiklerine baktığımızda hâlâ görücü usulünün evlenmek için en sık başvurulan yöntem olduğu görülüyor. Kadınların yarısından fazlası erkeklerin ise yarıya yakını görücü usulüyle

evlendiğini belirtmiştir. Ev kadınlarında görücü usulü ile evlenme oranı ise yüzde 60'lara ulaşıyor. Görücü usulü ile evlendiğini belirten kadın ve erkeklerdeki oranın kısmen farklı olması kadın ve erkek arasında görücü usulüne bakışta nispeten bir farklılık olabileceği izlenimini uyandırmaktadır. Burada erkek evlenmeden önce görüp beğenip evlendiği için karşılıklı karar verdiklerini düşünürken, kadın ailesinin ona uygun bulduğu kişiyle evlendiği için önceden görüşse bile görücü usulü ile evlendiğini düşünebilir.

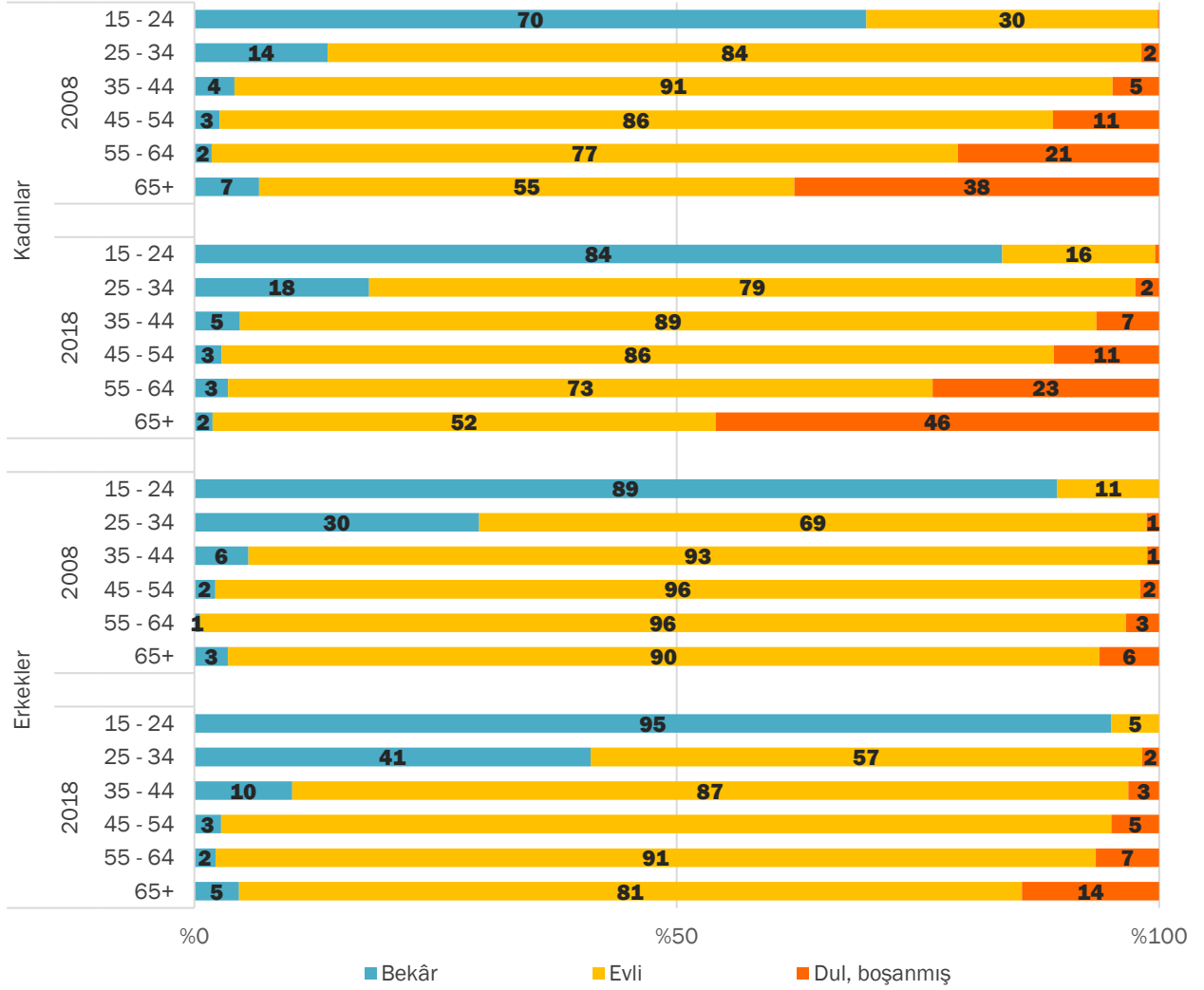
Nasıl evlendiniz, 2018 (Evlenmiş olanlar)

2008'den bu yana evli olanların oranı düşmüş, bekar olanların artmıştır. Bunda gerek kadınlar, gerek erkekler için eğitim hayatının 10 yıl öncesine göre daha uzun sürmesinin etkisi olduğunu düşünebiliriz. Nitekim aşağıdaki grafikte de görüldüğü gibi genç kadınlar arasında da, genç erkekler arasında da bekar olanların oranı 10 yıl öncesine göre daha yüksektir.

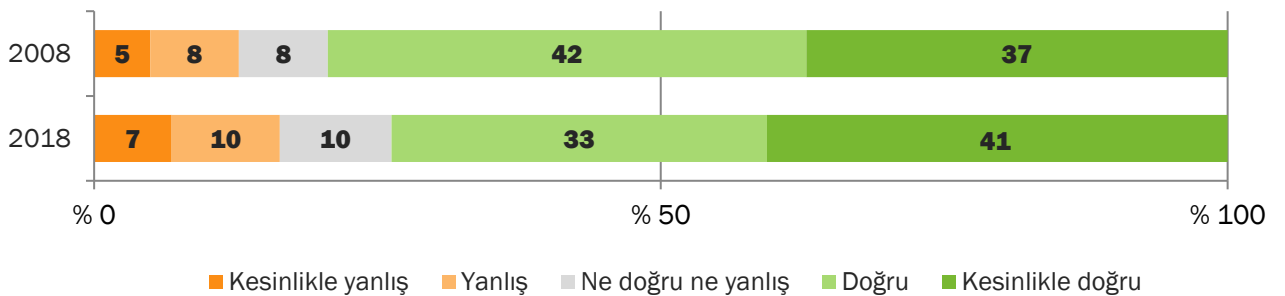

Cinsiyet ve yaş gruplarına göre medeni durumdaki değişim

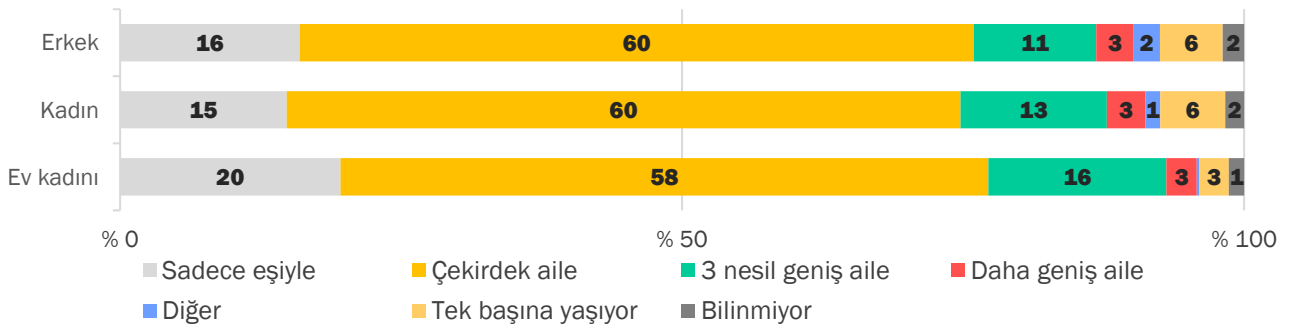

Evli olanların oranlarındaki düşüşte toplumun evliliğe bakışının ne derece etkili olduğunu bilemiyoruz. Diğer bir ifadeyle insanların evlenme baskısı hissedip hissetmediklerini, evlilik üzerinden toplumsal meşruiyet arayıp aramadıklarını bilemiyoruz. Yine de dini nikaha bakış bize bu konuda bir ipucu sunuyor. Toplumun çok büyük çoğunluğu bir erkekle bir kadının beraber yaşamaları için dini nikahı bir şart olarak görse de, son 10 yıl içinde daha özgürlükçü bir tavra doğru kayma dikkat çekiyor.

Bir erkekle kadının beraber yaşamaları için dini nikah şarttır.

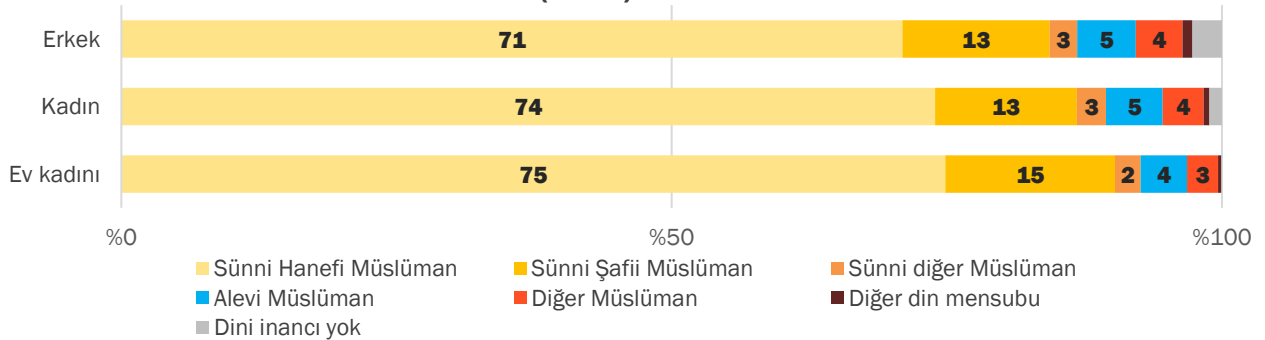
Hanede kimlerle yaşıyor? 2018

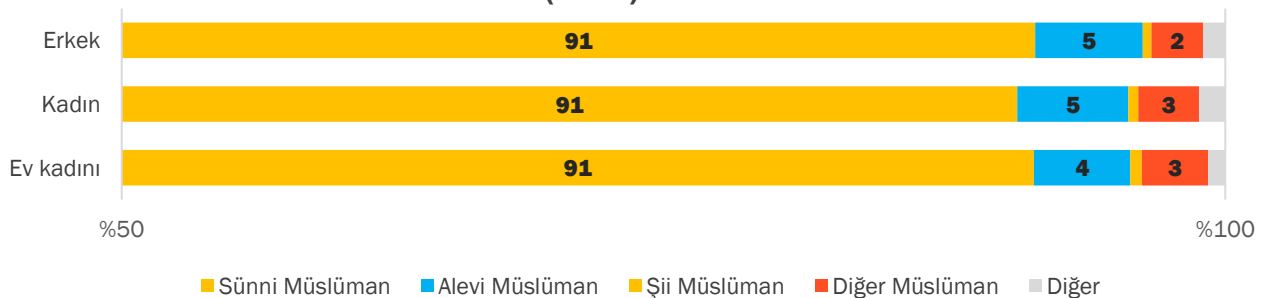
3.2. Kültürel Doku

Görüşülen kişilerin yüzde 70'inden fazlası kendini ait hissettiği mezhebin Sünni/Hanefi Müslümanlık olduğunu belirtmiştir. Yüzde 10'undan fazlasını ise Sünni/Şafii Müslümanlar oluşturmaktadır. Alevi olduğunu söyleyenler yüzde 4-5 bandında kalırken, diğer dinlere mensup olanlar ve inancı olmayanlar çok az bir kısmı oluşturmaktadır. İnancı olmadığını açıklayan erkek sayısı kadın sayısından 2 puan fazla görünmektedir. 2008'den bu yana Sünni Müslüman olduklarını açıklayanlarda kısmen bir düşüş görülmektedir. Alevilerin oranında önemli bir değişiklik görülmezken, erkeklerde inanmayanların oranındaki artış dikkat çekicidir.

Kendinizi ait hissettiğiniz dininiz mezhebiniz nedir? (2018)

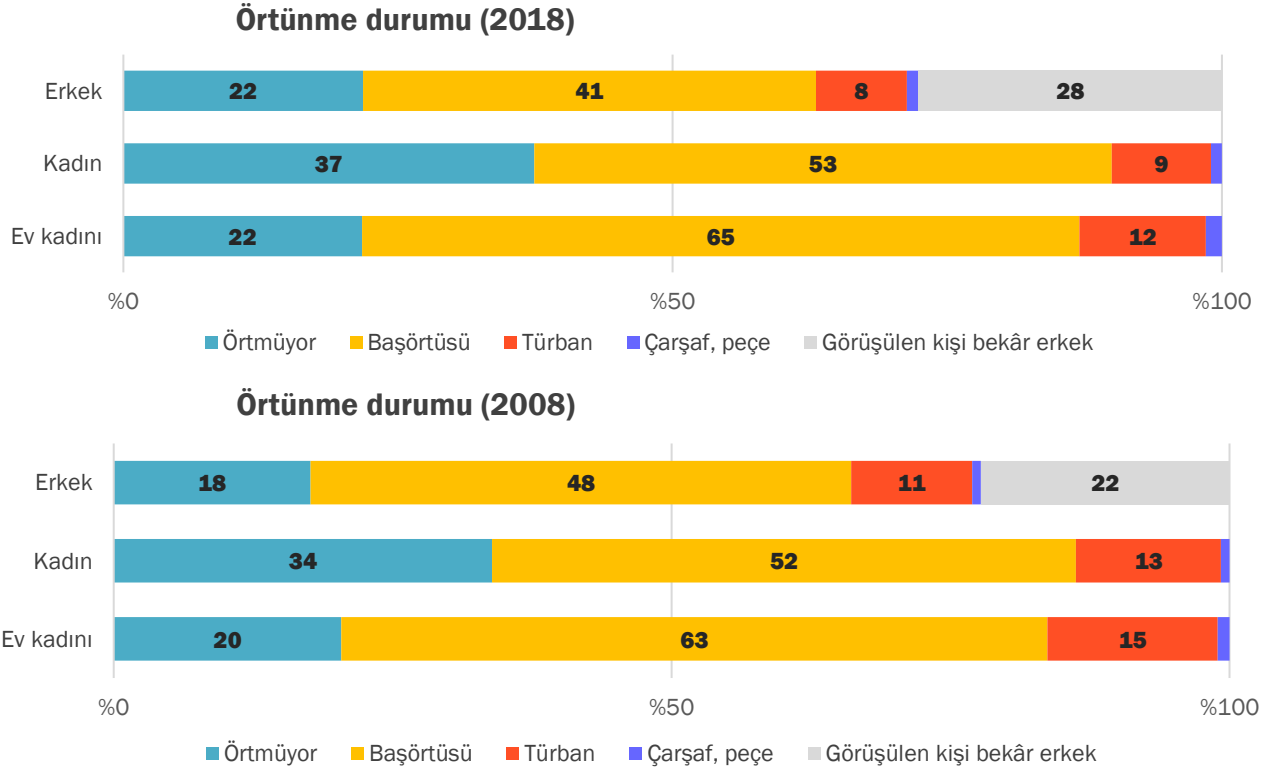

Kendinizi ait hissettiğiniz dininiz mezhebiniz nedir? (2008)

Görüşülen kişilerin kadınsa kendilerinin, erkekse eşlerinin örtünme durumuna bakıldığında kadınların yaklaşık üçte birinin saçlarını örtmediği buna karşılık yarısından biraz fazlasının başörtüsü kullandığı görülmektedir.⁹ Örtünme şeklini türban olarak tanımlayanların yüzde 10'lar seviyesinde kalması algı açısından türban kelimesini kullanmamayı tercih ettiklerini düşündürmektedir.¹⁰ Ev kadınları arasında örtünme daha yaygındır. Son on yıllık değişime bakıldığında ev kadınlarında ve özellikle eşlerde **örtünmeme** eğiliminin arttığı dikkat çekmektedir.

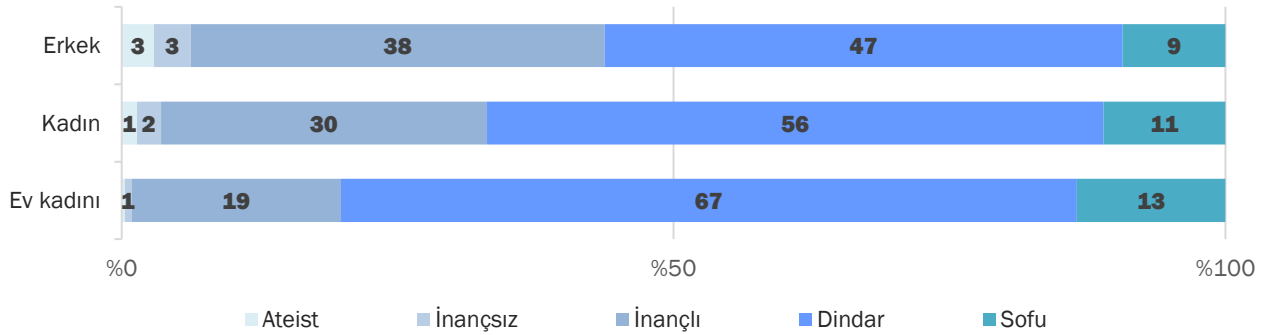
Dindarlık eğilimine bakıldığında kadınların erkeklerden çok daha dindar olduğu görülüyor. Kadınların yüzde 67'si, ev kadınlarının ise yüzde 80'i kendini dindar ya da sofı¹¹ olarak tanımlıyor. Bu oran erkeklerde yüzde 56 ile sınırlı kalıyor. Yine de toplumun yarısından fazlası kendini dindar ya da sofı olarak görüyor. Diğer yandan beklenenin aksine toplumda **dindarlaşma genel olarak azalan bir eğilim** gösteriyor. Zira 2008 yılında dindar ya da sofı olduğunu belirten kadınların oranı yüzde 71, erkeklerin oranı ise yüzde 64 düzeyindeydi. Bir diğer gelişme ise erkeklerde ve kadınlarda ateist olduğunu açıklayanlarda hâlâ çok az sayıda olsalar da görülen artıştır.

⁹ Bu tanımlar tamamen görüşülen kişilerin öznel yorumlarıdır. Anketörün ya da bizim böyle bir yönlendirmemiz söz konusu değildir.

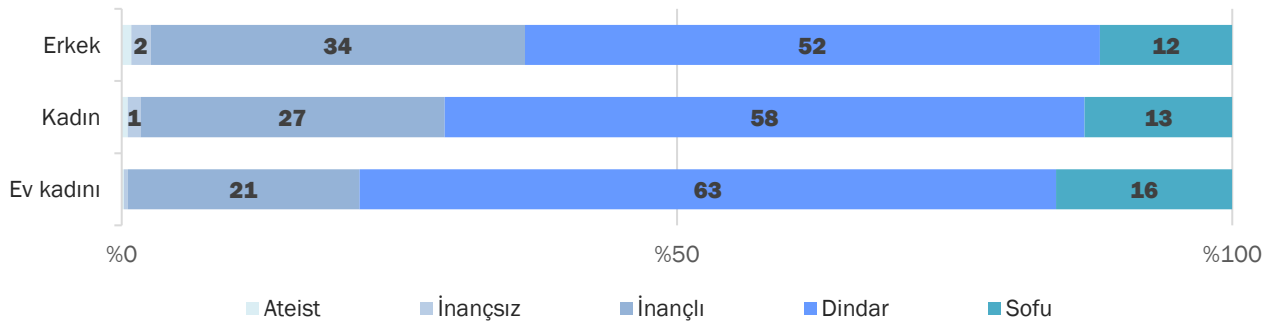
¹⁰ 2008 yılında örtünme ve türban konusu çok daha siyasi bir nitelik taşıyordu ve örtünme şeklini türban olarak tanımlamak daha yaygındı. Aradan geçen 10 yıl içinde bu konudaki tartışmaların da sonucunda örtünme şeklini türban olarak tanımlayanların bir kısmı, başörtüsü olarak tanımlamayı tercih eder oldu.

¹¹ Bkz. Terimler Sözlüğü

Dindarlık açısından kendinizi hangisiyle tarif ederdiniz? (2018)

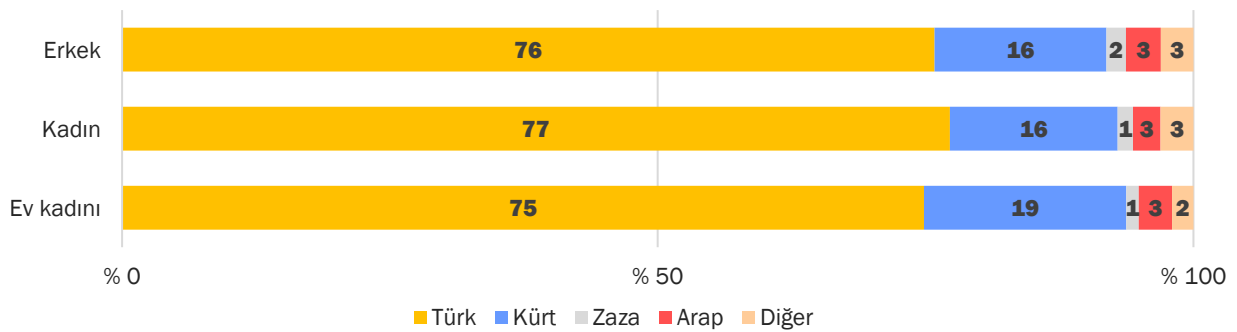

Dindarlık açısından kendinizi hangisiyle tarif ederdiniz? (2008)

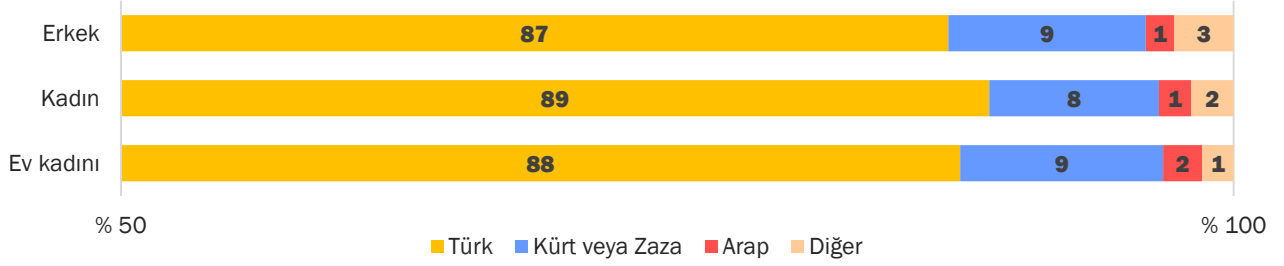
Araştırmada etnik kökene dair soru “Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz; Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?” şeklinde sorulmuştur. Bu soruya cevaben ortaya çıkan etnik yapıya bakıldığında ise görüşülen kişilerin dörtte üçünden fazlası kendini Türk olarak tanımlamaktadır. Kendini Kürt olarak tanımlayanların oranı kadın ve erkeklerde yüzde 16 ile eşit seviyededir. Arapların oranı ise yüzde 3 seviyesindedir. Ev kadınlarında kendini Kürt olarak tanımlayanların oranı yüzde 19 ile ortalamanın üzerindedir. 10 yıllık süre zarfında Kürt olduğunu belirtenlerin oranında neredeyse iki katı bir artış görülmektedir. Bunda nüfus artışının kısmen bir etkisi olsa da en etkili sebebin Kürtler nezdinde Kürt kimliğinin daha fazla tanınmasının ve kimliklerini daha rahat açıklayabilir hale gelmelerinin etkili olduğunu düşünüyoruz.

Etnik köken (2018)

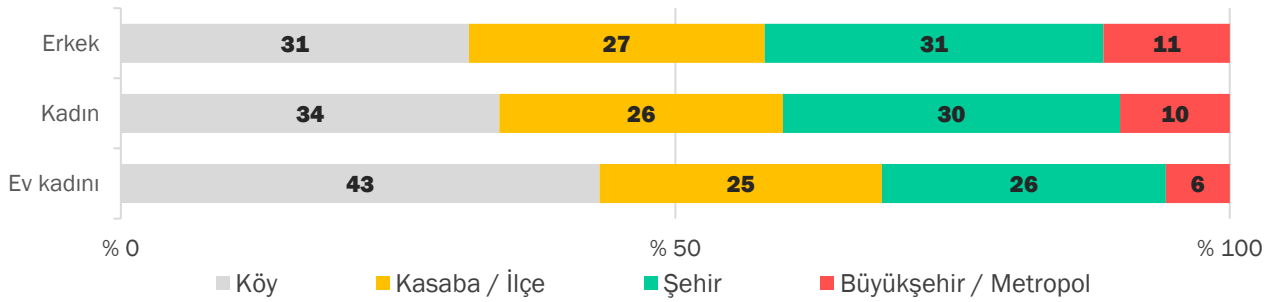
Etnik köken (2008)

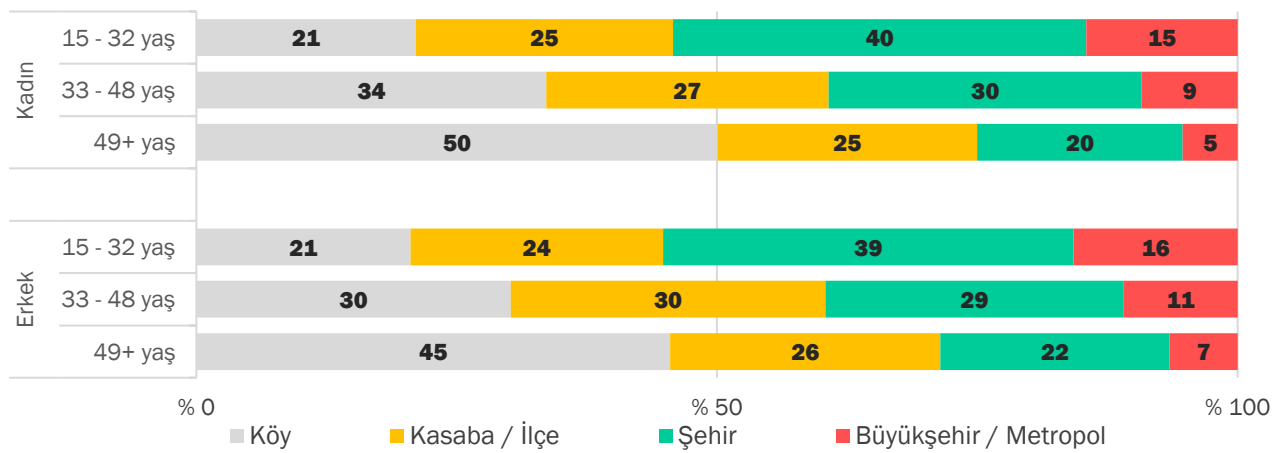
3.2.1. Göç ve yerleşim

Araştırmada görüşülen kişilere nerede büyüdüleri sorulmuş ve öznel cevapları istenmiştir. Köyde büyüdüğünü belirten kadınların oranı erkeklerden kısmen yüksektir. Bu oran ev kadınlarında daha da yükselmektedir. Kırsalda yaşayan ev kadınlarının oranının fazla olması, köyde büyüyen ev kadınlarını açıklamakta önemli bir faktördür. Bölgeler arasındaki göç¹² hareketlerine baktığımızda ise ev kadınları arasında hiç göçmemiş olanlar daha yüksek bir orana sahiptir. Türkiye’de göçün daha ziyade kırdan kente doğru gelişmiş olduğu göz önüne alındığında kırsalda daha fazla yaşayan ev kadınlarının aynı zamanda daha az göçmüş olması şaşırtıcı değildir. Yine de göç hareketleri açısından kadınlar ve erkekler arasında önemli bir farktan bahsetmek mümkün görünmüyor.

Nerede Büyüdünüz? 2018

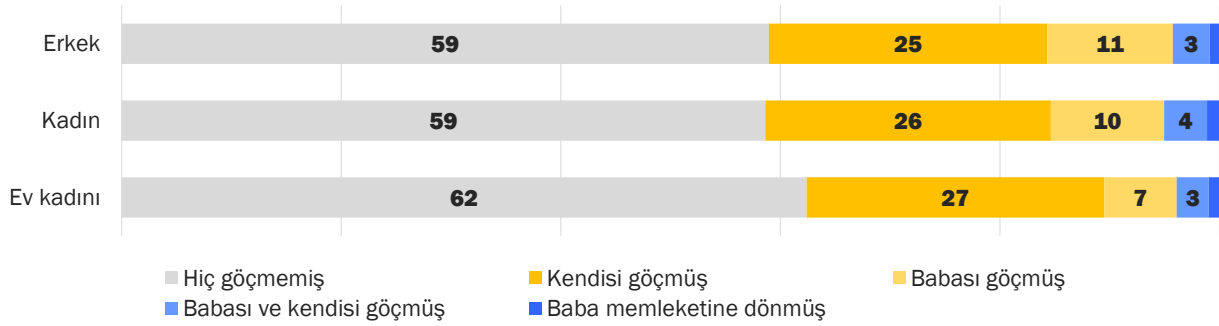

Nerede büyüdüünüz? 2018

¹² Bkz. Terimler Sözlüğü

Bölgelerarası göç (2018)

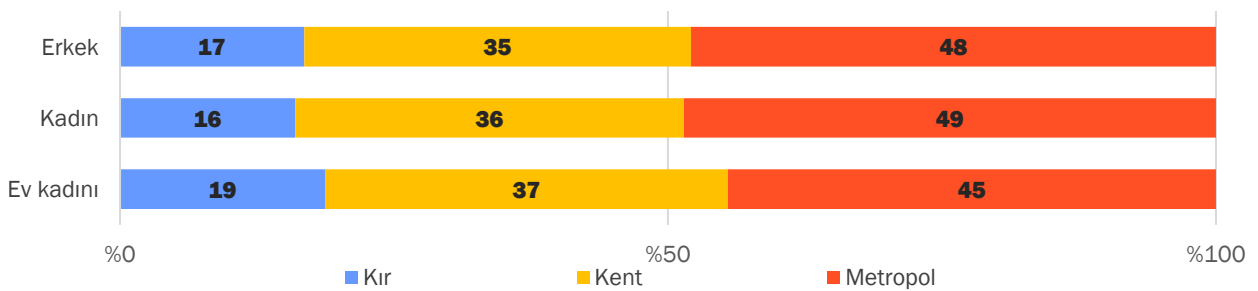

Türkiye’de yaşayanların büyük bir kısmı şehirlerde ya da metropollerde¹³ oturmaktadır. Dünya Bankası verilerine göre de Türkiye’de kentlerde yaşayanların toplam nüfusa oranı yüzde 74 seviyesindedir.

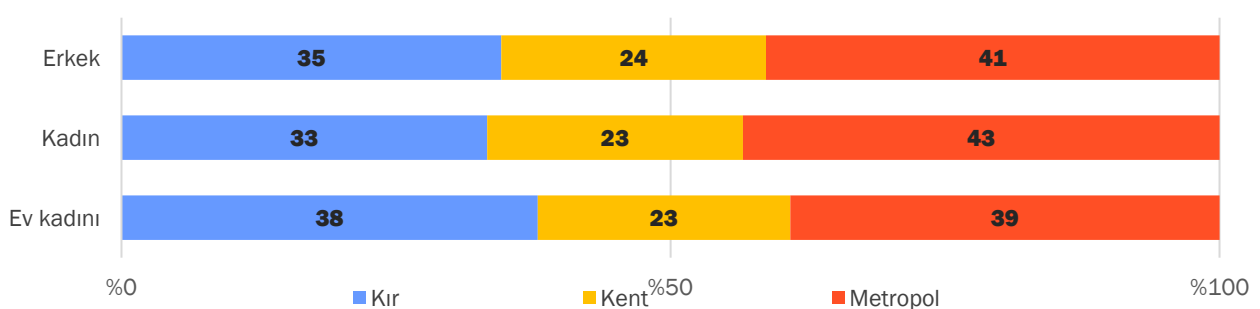
2008’den 2018’e giderken kırdaki yaşayanların oranında sert bir düşüş gözleniyor. Son yıllarda büyükşehir yasaları vb. belediyeceilik düzenlemeleri ile kır-kent ayrımında önemli değişiklikler yapılması, genel olarak Türkiye’de kentleşmenin artan bir grafik sergilemesi bu düşüşte etkili olabilir.¹⁴

Kadınların erkeklere kıyasla daha düşük bir oranı kırsal kesimde yaşamaktadır, ancak kırdaki yerleşik olduğunu söyleyen ev kadınları ülke ortalamasının kısmen üzerindedir. Kırsalda çalışan kadınların ücretsiz aile işçisi olarak çalışmasının, tarım sektöründe çalışmaları dahi kendilerini ev kadını olarak görmelerinin, kırdaki ev kadını oranını yükselttiğini düşünüyoruz.

Yerleşim türü (2018)

Yerleşim türü (2008)

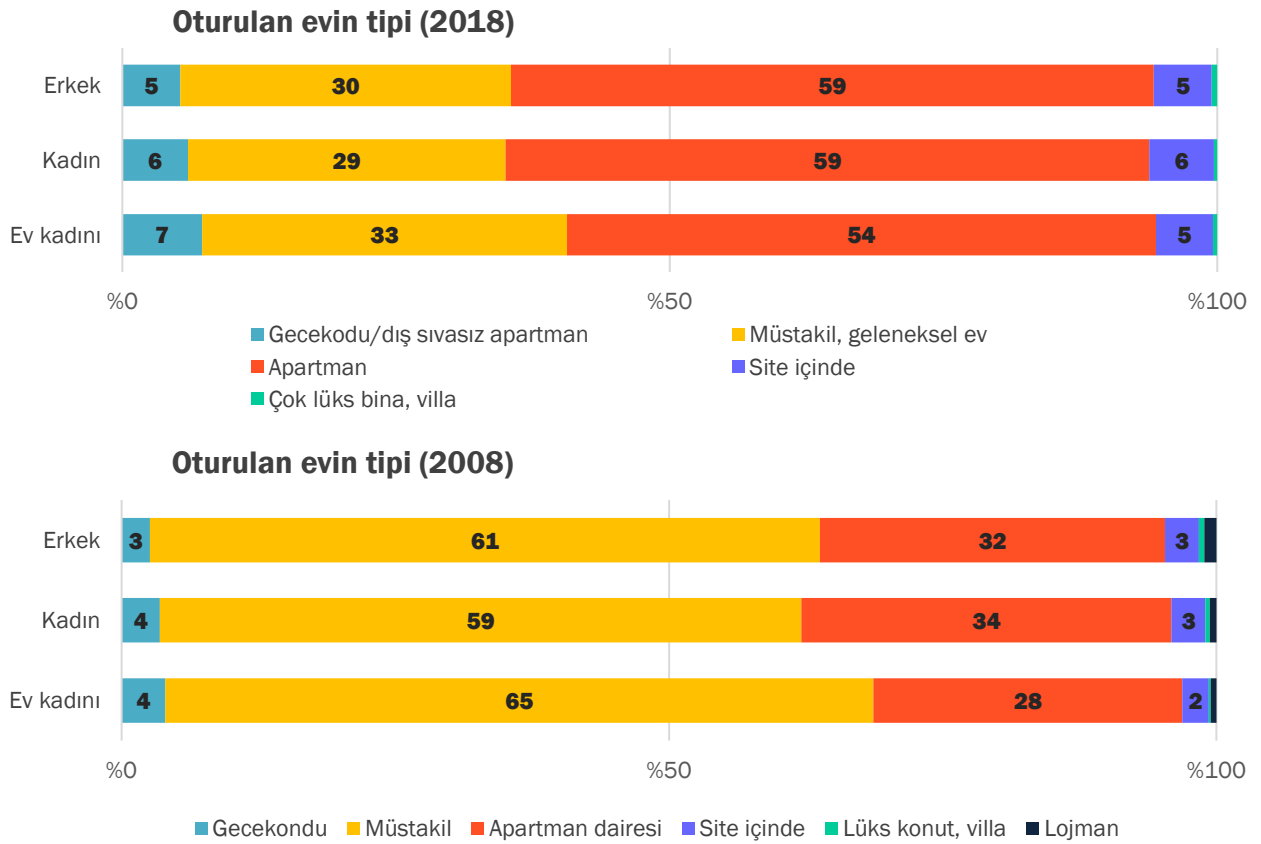
¹³ Bkz. Terimler Sözlüğü.

¹⁴ Ayrıca KONDA’nın yerleşim yeri tanımları da değişmiştir.

Türkiye’de 15 yaş üstü nüfusun yüzde 60’a yakını apartmanda, üçte biri ise geleneksel, müstakil evlerde yaşıyor. Son on yıla baktığımızda oturlan ev tipinde çok önemli değişiklikler olduğunu görüyoruz. Zira 10 yıl önce görüşülen kişilerin yüzde 60’a yakını müstakil evlerde otururken yüzde 30’un biraz üzerinde kişi apartmanda oturmaktadır. 10 yıl sonrasında ise bu oranlar tam tersine çevrilmiş gibi görünmektedir: Müstakil evlerde oturanların oranı yüzde 30’a düşerken; apartmanda yaşayanların oranı ise yüzde 60’a yaklaşmıştır. Site içerisinde oturma oranında da bir artış gözlenmektedir. Kentsel dönüşüm ve inşaaata dayalı ekonomi politikaları bu kapsamda son on yılda önemli değişikliklere neden olmuş görünmektedir.

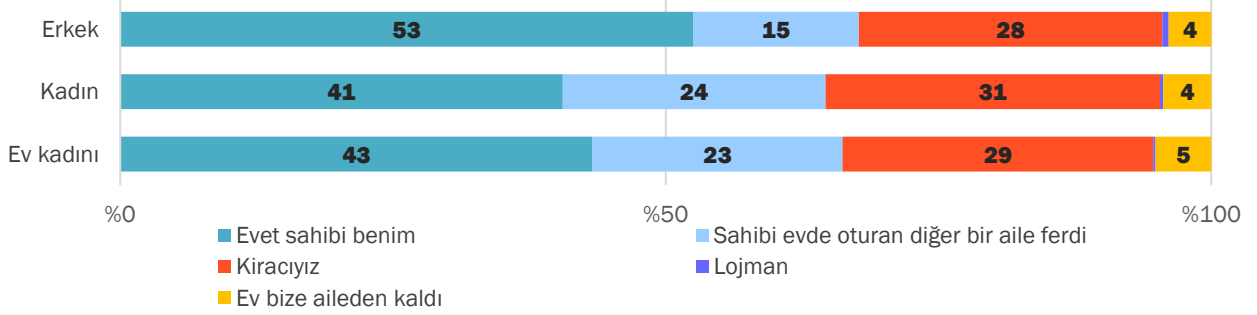
Oturdukların evlerin tipleri açısından kadınlarla erkekler arasında fark olmasa da, ev kadınlarının apartmanda kısmen daha az oranda oturdukları, müstakil evde oturma oranının ev kadınlarında 4 puan daha fazla olduğu görülüyor.

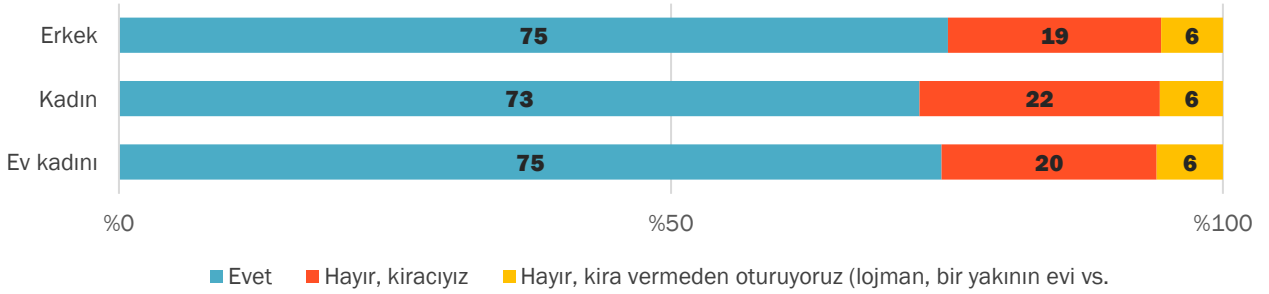
Görüşülen erkeklerin yüzde 52’si evin sahibinin kendisi olduğunu söylerken bu oran kadınlarda yüzde 41’e gerilemektedir. Evin sahibi olduğunu söyleyen ev kadınlarının oranının yüzde 43 ile daha yüksek olması dikkat çekicidir. 2008 yılından 2018’e gelirken ev sahipliği oranında önemli bir gerileme görülmektedir. On yıl önce neredeyse görüşülen kişilerin yüzde 75’i ev sahibi olduğunu beyan etmektedir. On yıl sonunda kirada oturanların sayısında da önemli bir artış görülmektedir. Kirada oturanların demografik yapılarına baktığımızda beklendiği gibi daha çok gençlerin; eğitim seviyesine bakıldığında ise daha çok lise altı eğitim seviyesinde olanların kiracı olduğu görülmektedir (kiracı üniversite mezunları oranının iki katından fazladır). İnşaat sektörünün son yıllarda hızla geliştiği göz önüne alındığında kiracı olduklarını

beyan edenlerin sayısının artması konut arz ve talep dengesinde sıkıntı olabileceğine işaret etmektedir.

Oturduğunuz bu evin sahibi misiniz? (2018)

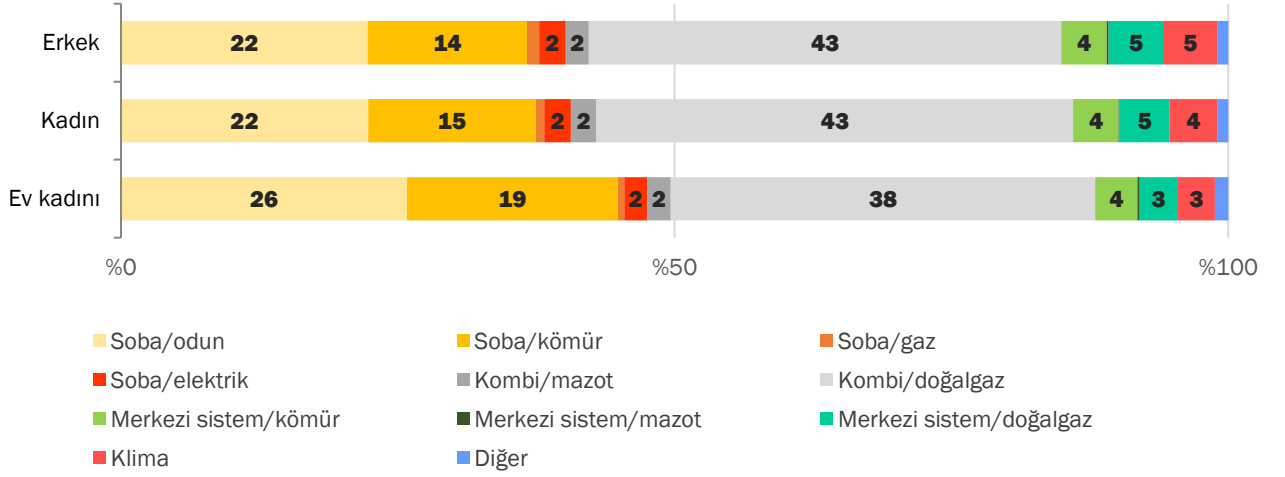
Oturduğunuz bu evin sahibi misiniz? (2008)

Görüşülen kişilerin yüzde 45'i evlerini kombi ile ısıtmaktadır. Apartman dairelerinde oturan sayısının yüzde 60'lara varmasına karşılık ısıtma aracı olarak sobanın hâlâ yüzde 40 düzeyinde etkin olduğu görülmektedir. Görüşülen kişilerin yarıdan fazlasının kombi ve merkezi sistem kullanması ise doğalgazın yaygınlaşmasına işaret edebilir. Kadın ve erkekler genel olarak evin ısıtılması durumu bağlamında benzerlikler göstermektedir. Sadece ev kadınlarında soba ile ısınanların oranı yüzde 47 seviyesine çıkmaktadır. Bu anlaşılır bir durumdur, zira ev kadınlarının müstakil evlerde ya da gecekonduda oturma olasılıkları diğer kategorilere göre kısmen yüksektir. Elimizdeki veriyle sobayı yakmak, temizlemek gibi işlerle hanede kimin uğraştığını bilemesek de, bunun çoğunlukla kadınlara, özellikle de ev kadınlarına düştüğünü varsayabiliriz. Sobayla uğraşmak da daha önce bahsettiğimiz, kadınların hane içinde ücretsiz olan ve dolayısıyla görünmez kalan emeklerinden biri olarak değerlendirilebilir.

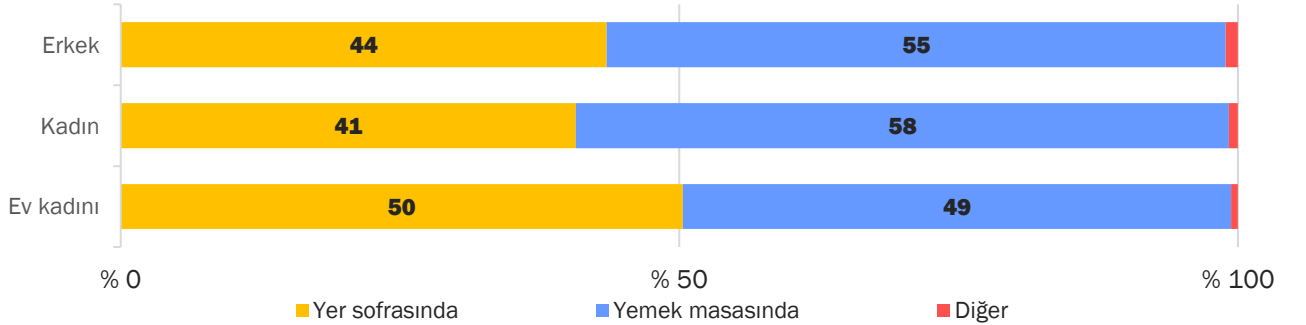

Evinizi nasıl ısıtıyorsunuz?

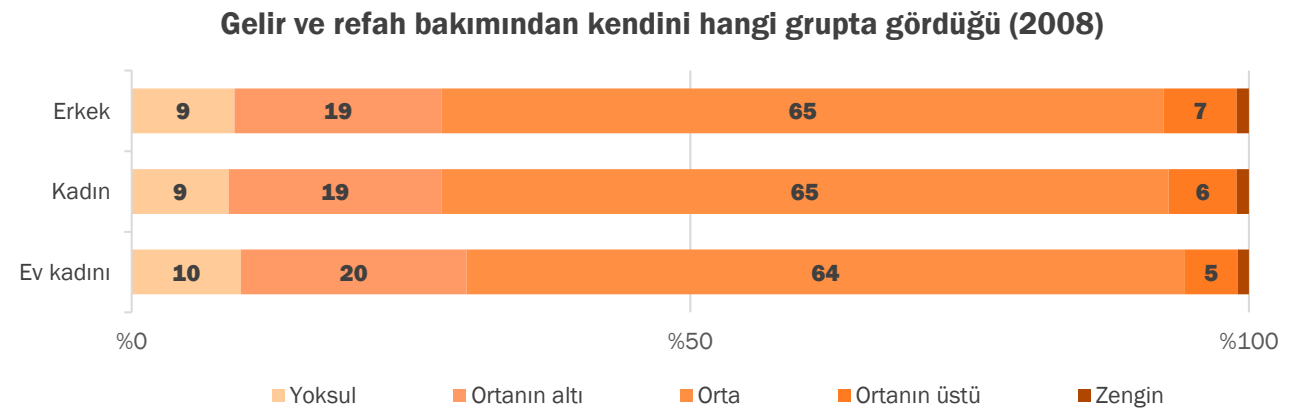
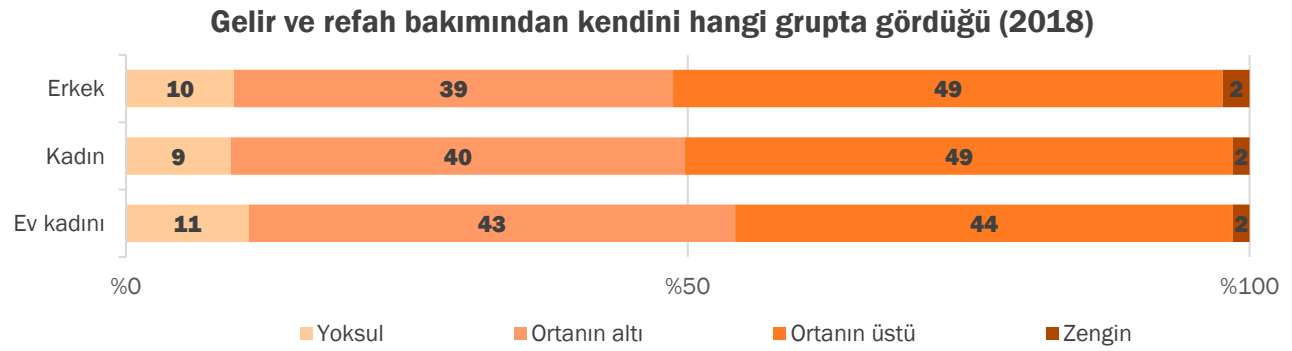
Akşam yemeği özellikle aile fertlerinin buluşup, birlikte yediği en önemli öğün olarak sayılabilir. Bu bağlamda hangi fiziksel koşullarda ailenin bir araya geldiğini anlamak için görüşülen kişilere akşam yemeğini nerede yediklerini sorduk. Toplumun yarısından fazlası yemeği yemek masasında yediklerini belirtmektedir. Ancak ev kadınlarında yer sofrasında yiyenlerin oranı kısmen yüksektir. Ev kadınları arasında kırsalda yaşayanların çok olması bu orandaki yükseklikte önemli bir sebep gibi görünmektedir. Bu sonuçlarda birçok faktörün etkili olduğunu düşünüyoruz. Öncelikle yerde yeme alışkanlıklarının bireylerde devam etmesi ya da evin fiziki ya da hane halkının maddi koşullarının masada yemek yemeye imkân vermemesi ve en son olarak da evin temizliğinden, düzeninden sorumlu ev kadınları için yer sofrasının pratik bir seçenek olması düşünülebilir.

Evinizde akşam yemeğini nerede yersiniz?

3.2.2. Refah ve mutluluk

Bu bölümde toplumun refah, mutluluk ve geçim konusundaki algıları ele alınmaktadır. 2018 yılında toplumun yarısı kendisini gelir ve refah bakımından ortanın üstünde tanımlamaktadır. Kadınlarla erkekler arasında kayda değer fark olmasa da, bu oran ev kadınlarında yüzde 46'ya gerilemektedir. 2008 yılında gelir ve refaha dair soruda beş seçenekli bir ölçek kullanıldığı için son on yılı karşılaştırmak zor görünmektedir.

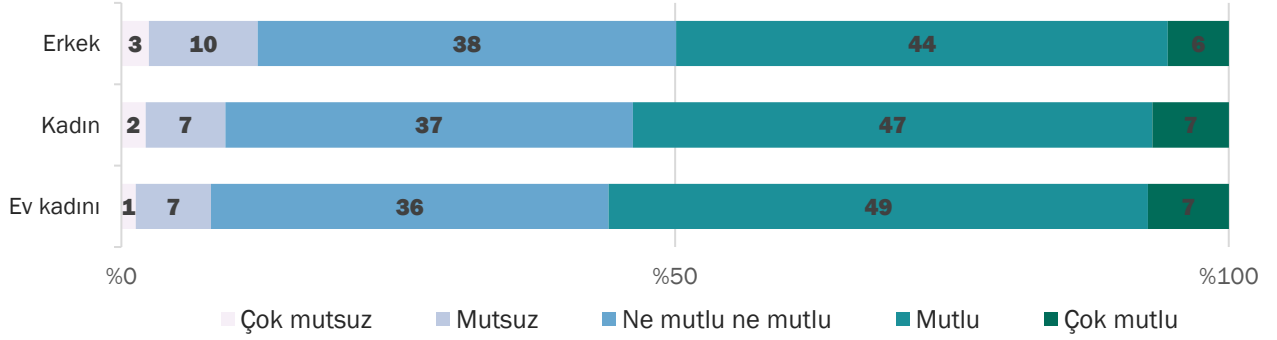

Genel hayat şartları bakımından mutlu olan kadınların oranı erkeklerden fazla görünmektedir. Ev kadınları hatta en mutlu kategoriyi oluşturmaktadır. Son on yılda kısmen mutlu olduğunu söyleyenlerin sayısında bir azalma olsa da ev kadınlarında bir artış görülmektedir. Özellikle mutlu olduğunu söyleyen erkeklerin oranında 7 puan kadar bir azalma dikkat çekicidir. Literatürde de Türkiye’de ve Batı Avrupa’da kadınların, Doğu Avrupa’da ve Latin Amerika’da ise erkeklerin daha mutlu olduklarını bulgulayan çalışmalar mevcuttur¹⁵.

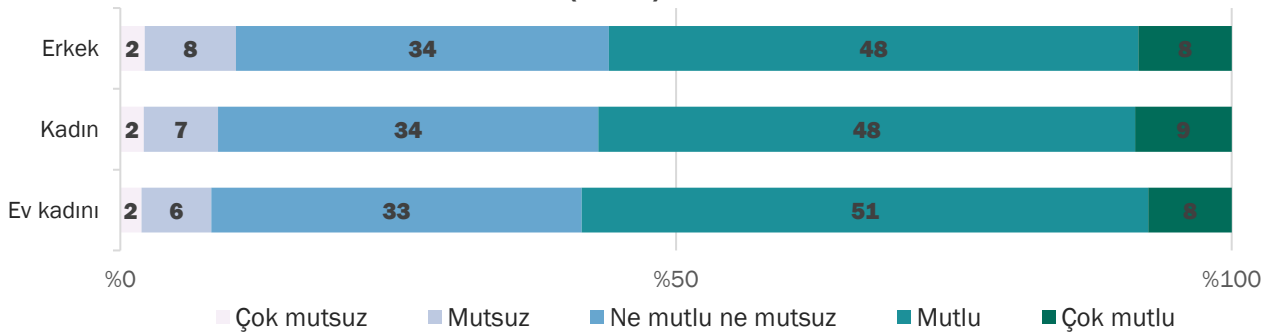
¹⁵ Caner, 2015, s.1336.

Genel hayat şartları bakımından kendini ne kadar mutlu hissettiği (2018)

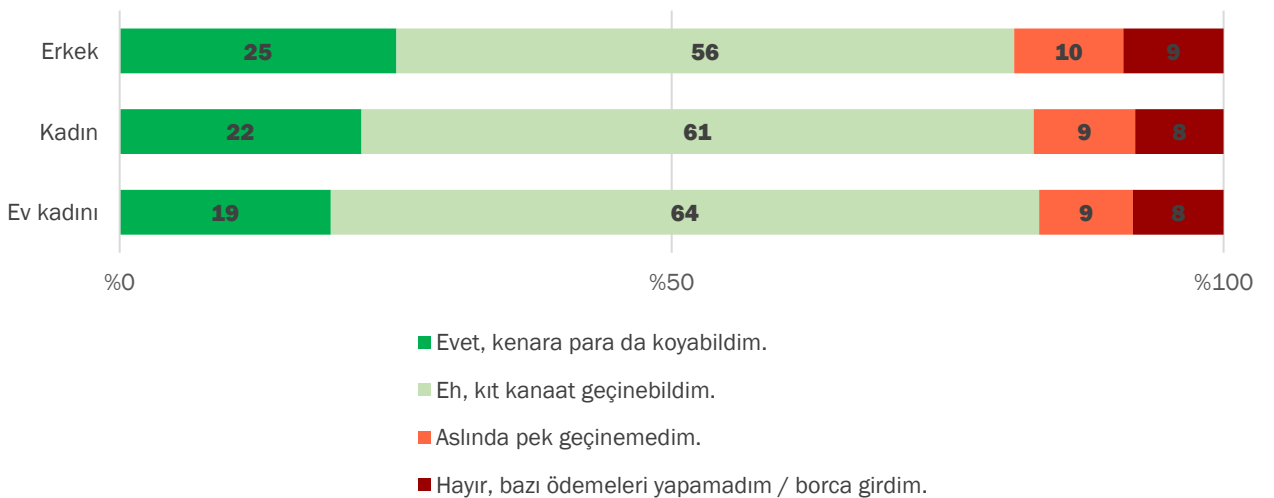

Genel hayat şartları bakımından kendini ne kadar mutlu hissettiği (2008)

Erkekler geçim sıkıntısını kadınlardan daha yoğun hissetmektedir, ancak kenara para koyduğunu belirten erkeklerin oranı da kadınlara kıyasla görece yüksektir. Genel olarak ise görüşülen kişilerin beşte biri “bazı ödemeleri yapamadım, borca girdim” seçeneğine yönelerek geçim sıkıntısıyla karşı karşıya olduklarını belirtmektedir. Gelir ve mutluluk ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar da göz önüne alınırsa mutluluk oranlarındaki bu artışta gelir sıkıntısı çekmediklerini düşünmelerinin de bir etkisi olması şaşırtıcı olmayacaktır.

Geçen ay geçinebildiniz mi?

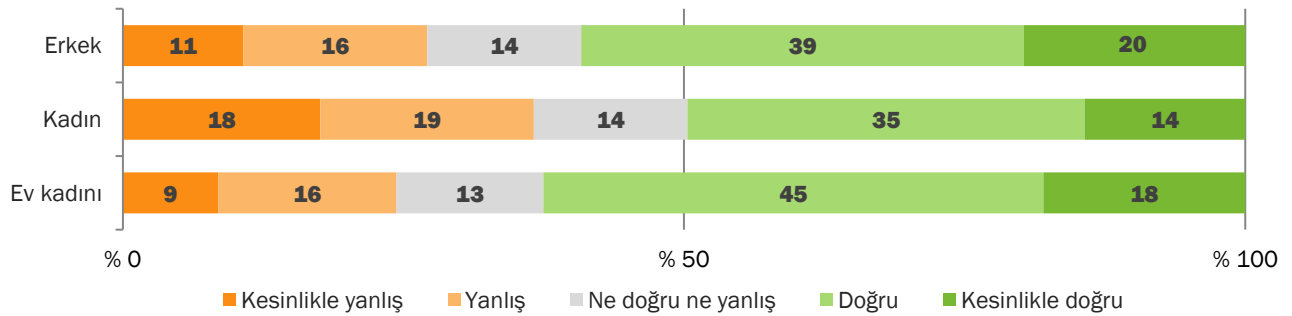
4. TOPLUMSAL CİNSİYETE BAKIŞ VE ROLLER

Cinsiyete göre temel demografik özellikleri ve kültürel dokuyu ele aldığımız ve toplum hakkında genel bir bakış açısı elde etmemizi, bir fotoğraf çekmemizi sağlayan bir önceki bölümün hemen ardından Türkiye’de toplumun toplumsal cinsiyet konularına nasıl baktığına ve cinsiyet rollerinde belirgin ve temel farkların bulunduğu davranış ve gündelik pratiklere odaklanıyoruz. Diğer bir deyişle, çektiğimiz bu fotoğraf hakkında toplumun ne düşündüğünü ele alıyoruz. Örneğin kadınlar oldukça düşük bir oranının çalışmasından dolayı mı çalışmalarının daha az kabul gördüğünü, yoksa daha az kabul gördüğü için mi daha düşük bir oranının çalıştığı sorusuna cevap olabilecek türden sebep-sonuç ilişkileri aramasak da demografiye dair gördüğümüz farkların ardından bu farklara dair toplumun görüşlerini ortaya koyuyoruz. Hem bir önceki hem bundan sonraki bölümlerde yer alan bulguları değerlendirirken, toplumsal cinsiyete dair toplumun bakış açısını göz önünde bulundurmakta fayda görüyoruz.

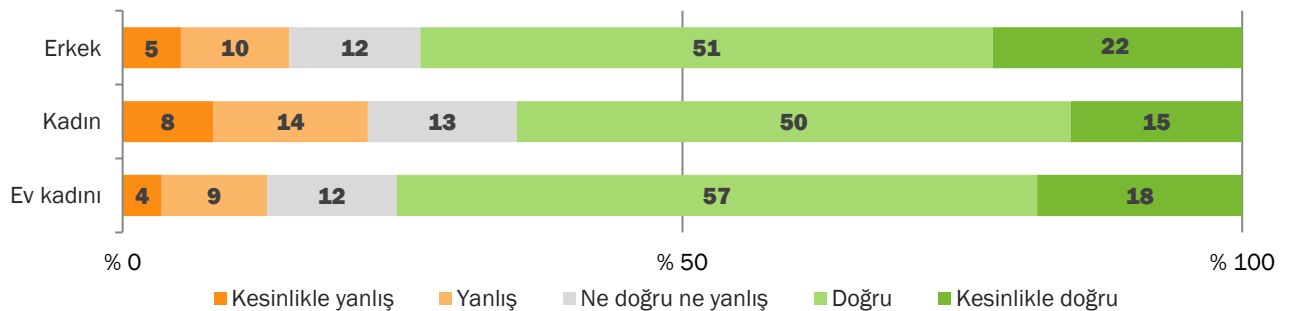
4.1. Toplumsal Cinsiyet

Temel demografik özelliklere dair bölümde, her beş kadından sadece birinin çalıştığını belirtmiştik. Bunda eğitime erişim, çocuk bakımının kadınlara yüklenmesi gibi birçok nedeninin yanısıra, kadınların çalışmasına dair algıların etkisinden, ilişkisinden bahsedilebilir. Nitekim “Kadın çalışmak için eşinden izin almalıdır” şeklinde ifadeyi toplumun yarısından biraz fazlası (yüzde 54) onaylıyor. Ancak onaylayanlar son 10 yılda kayda değer oranda azalmıştır. Diğer bir ifadeyle, kadınların çalışmak için eşinden alması gerekmediği görüşü güçlenmiştir.

Kadın çalışmak için eşinden izin almalıdır. (2018)

Kadın çalışmak için eşinden izin almalıdır. (2008)

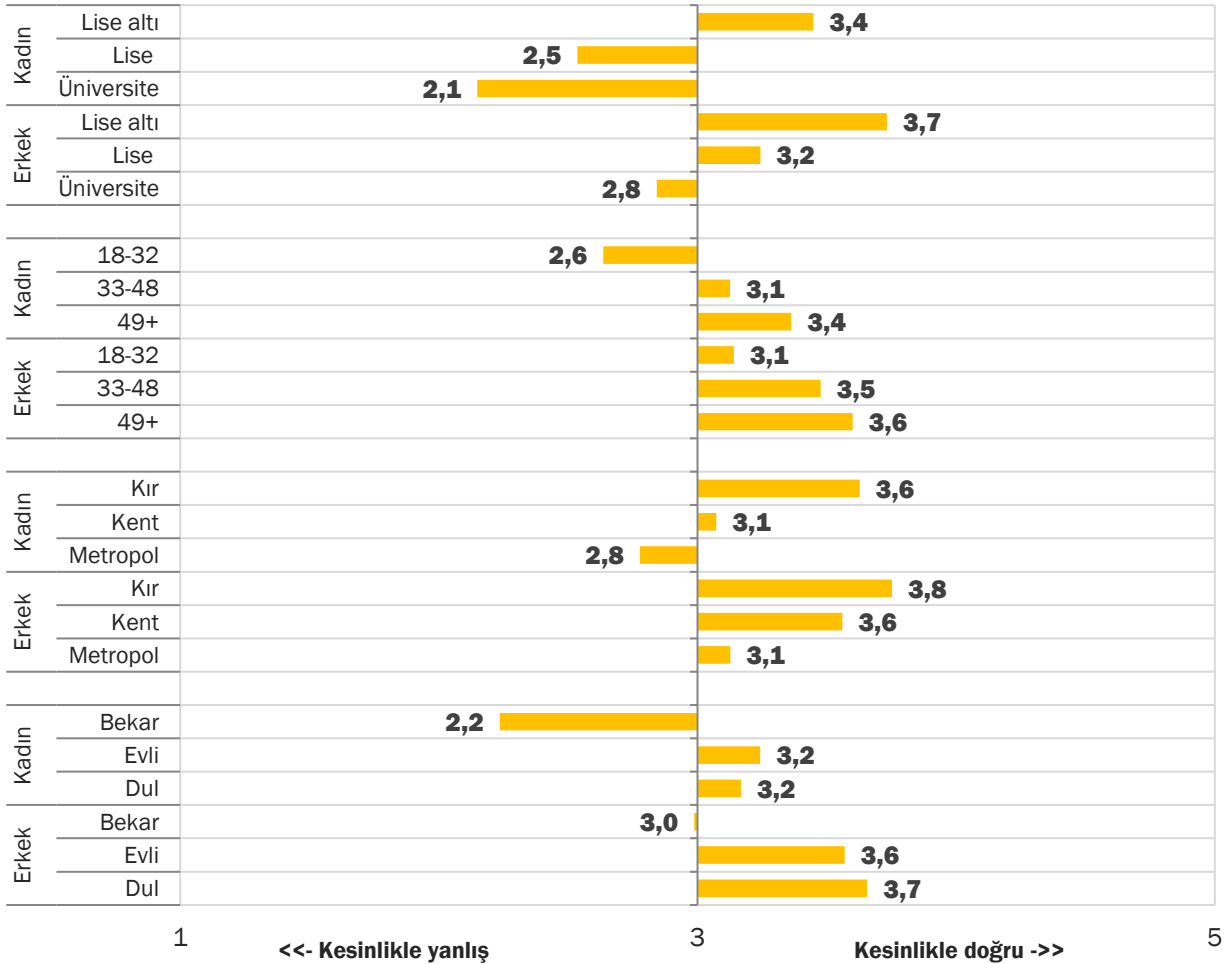

Kadınların yarısı çalışmak için eşlerinden izin almaları gerektiğini düşünmektedir. Erkekler ise bu görüşe daha da fazla katılmaktadır. Kadınların çalışıp çalışmaması fark yaratmaktadır ve çalışan kadınlar bu görüşe ortalamada katılmazken, çalışmayan kadınlar izin almaları gerektiğine inanmaktadır. Erkeklerin çalışıp çalışmaması ise bir fark yaratmamaktadır.

Kadınların izin alması gerektiği görüşü eğitime göre oldukça fark etmektedir. İzin alma gereğine üniversite mezunu kadınların çoğu karşı çıkıyor. Üniversite eğitimi erkekler ise bu konuda ortalamada “ne doğru ne yanlış” demektedir. Lise altı mezunu erkekler ortalamada karşı çıkarken, yine eşinden izin alması gerektiğini düşünen lise altı mezunu kadın azımsanmayacak ölçüdedir. Kırsaldaki kadınlar izin alma fikrine metropoldeki kadınlara göre, bekar kadınlar evli kadınlara göre daha çok karşı çıkmaktadır. Bu konuda en büyük görüş ayrılığı üniversite mezunu kadınlar ile lise altı mezunu kadınlar arasında görülmektedir.

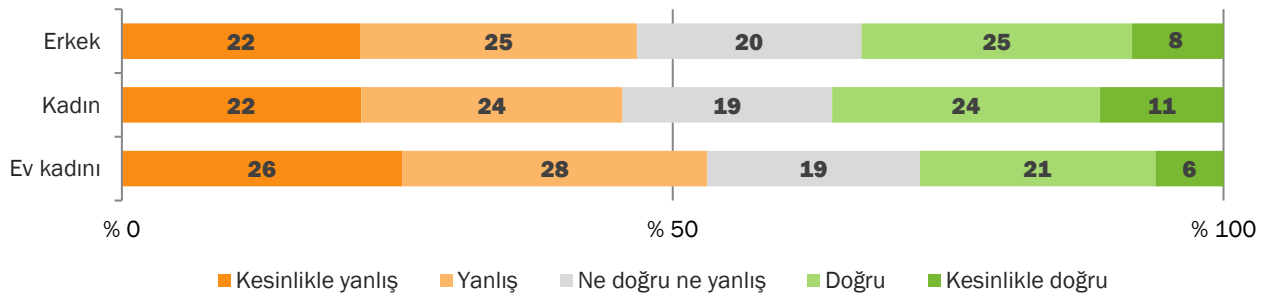
Kadın çalışmak için eşinden izin almalıdır.

Kadının toplumdaki yerine, güç ilişkilerine ve toplumsal rollerine ilişkin sorduğumuz ifadelerden bir diğeri “Kadınları istiyorsa çocuk aldırabilir, kürtaj yaptırabilir.” Bu ifadeyle sadece kürtaja bakışı değil, kadınların bu konuda, yani kendi bedenleriyle ilgili bir kararı kendilerinin verip veremeyeceklerine dair bakışı da anlamayı hedefledik. Toplumun neredeyse yarısı kürtaja karşı olduğunu belirtiyor. Üstelik 2008’den bu yana bu düşüncede olanlarda bir miktar artış

görülyüyor. Yaklaşık üçte bir, kadınların kürtaj hakkını destekliyor. Kürtaja kadınlarla erkeklerin bakışı arasındaki fark oldukça önemsiz görünüyor ve destekleyen kadınlar, destekleyen erkeklerden sadece 3 puan daha fazla. Kadınların kürtaj yaptırmasına genel olarak lise altı mezunu kadınların ve erkeklerin çoğu karşı çıkıyor. Lise ve üstü mezunu kadınlar arasında ise bu hakkın kadınlarda olması gerektiğini düşünenler çoğunluktadır. Erkekler kürtaja daha fazla karşı çıkarken, özellikle üniversite mezunu kadınlar ve erkekler arasındaki ayrım daha belirgindir. Bekar ve metropollerde yaşayan kadınlar kürtajın hakları olduğunu evli ve kırsaldaki kadınlara kıyasla daha fazla düşünüyorlar.

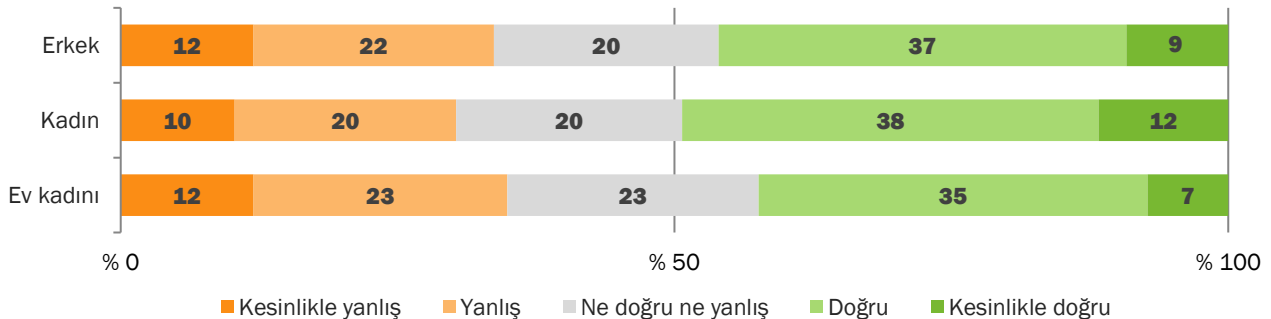
Kadın istiyorsa çocuk alabilir, kürtaj yaptırabilir.

Yine kişinin kendi bedeniyle ilgili karar vermesine dair diğer bir konu olarak estetik ameliyat yaptırmayı ise toplumun yarısı normal karşılıyor. Kadınlarla erkeklerin bu konuda da görüşleri birbirleriyle neredeyse aynıdır. Estetik ameliyata en sıcak bakan grup üniversite mezunu kadınlardır. En yadırgayanlar ise çoğunlukla kırdaki kadınlardır. 49 yaş üstü kadınlar arasında da estetik ameliyat konusunda çekinceleri olanlar daha genç kategorilere nazaran daha fazla ve çoğunluktadır.

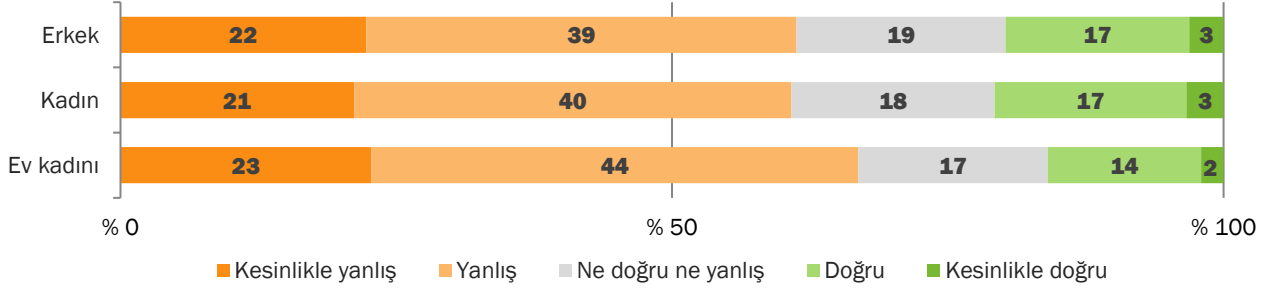
Hatta estetik ameliyatı ilk defa sorduğumuz 2015 Hayat Tarzları verisiyle karşılaştırdığımızda normal bulanlarda 3 yıl içerisinde çok ciddi sıçrama görüyoruz. 2015'te "İnsanların estetik ameliyat yaptırmaları normaldir" ifadesine yüzde 20 katılırken, 2018'de bu oran yüzde 48'e çıkmıştır. Normal görenlerin oranı 3 yılda en fazla genç kadınlar ve ardından genç erkekler arasında artış göstermiştir.

İnsanların estetik ameliyet yaptırmaları normaldir. (2018)

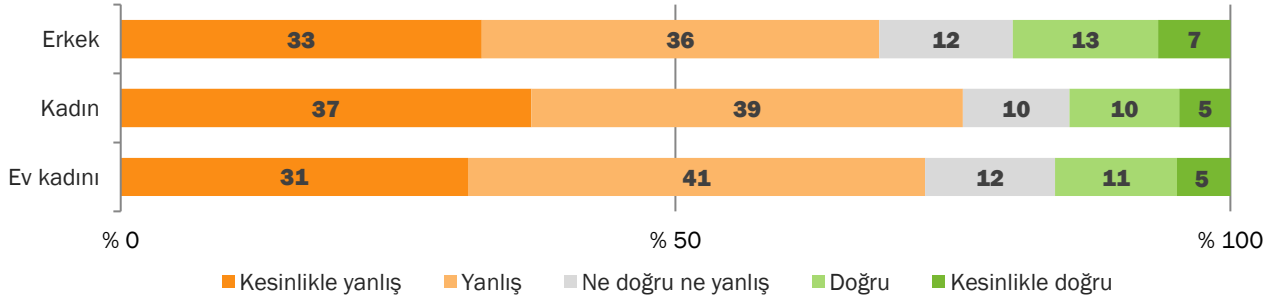

İnsanların güzelleşmek için estetik ameliyat yaptırmaları normaldir. (2015)

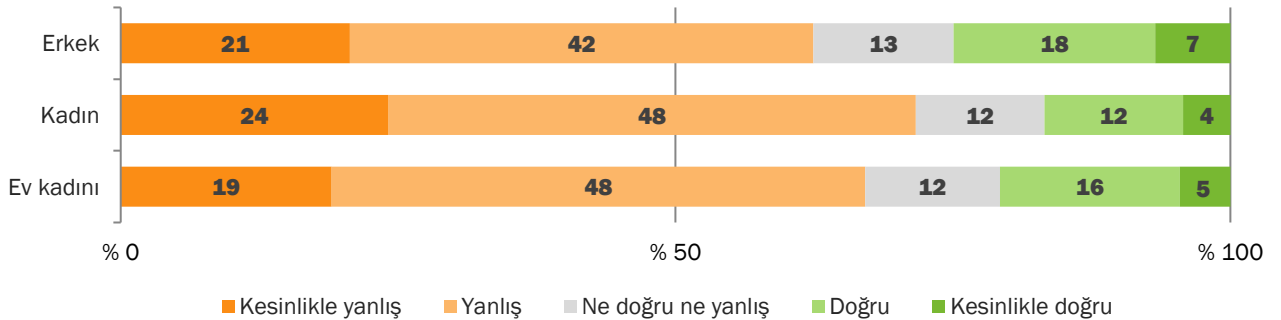

Türkiye toplumunda erkeklere sıklıkla atfedilen ve erkeklerde rasyonelliği, duygulara hakim olmayı simgeleyen “erkek adam ağlamaz” anlayışının toplum genelinde pek etkisi olmadığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından erkeğe atfedilen ve öğretilmiş toplumsal bir davranışı olarak doğdukları andan itibaren erkeklere dayatıldığı düşünülen bu anlayışın zannedilenin aksine pek yaygın olmaması toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında önemli bir bulgudur. İfadeye katılan erkeklerin oranı kadınlara kıyasla biraz daha yüksek olsa da, tüm demografik kümeler ifadeyi genel olarak yanlış bulmaktadır. Üstelik 2015’ten bu yana yanlış bulanlar daha da artmıştır.

Erkek adam ağlamaz. (2018)

Erkek adam ağlamaz. (2015)

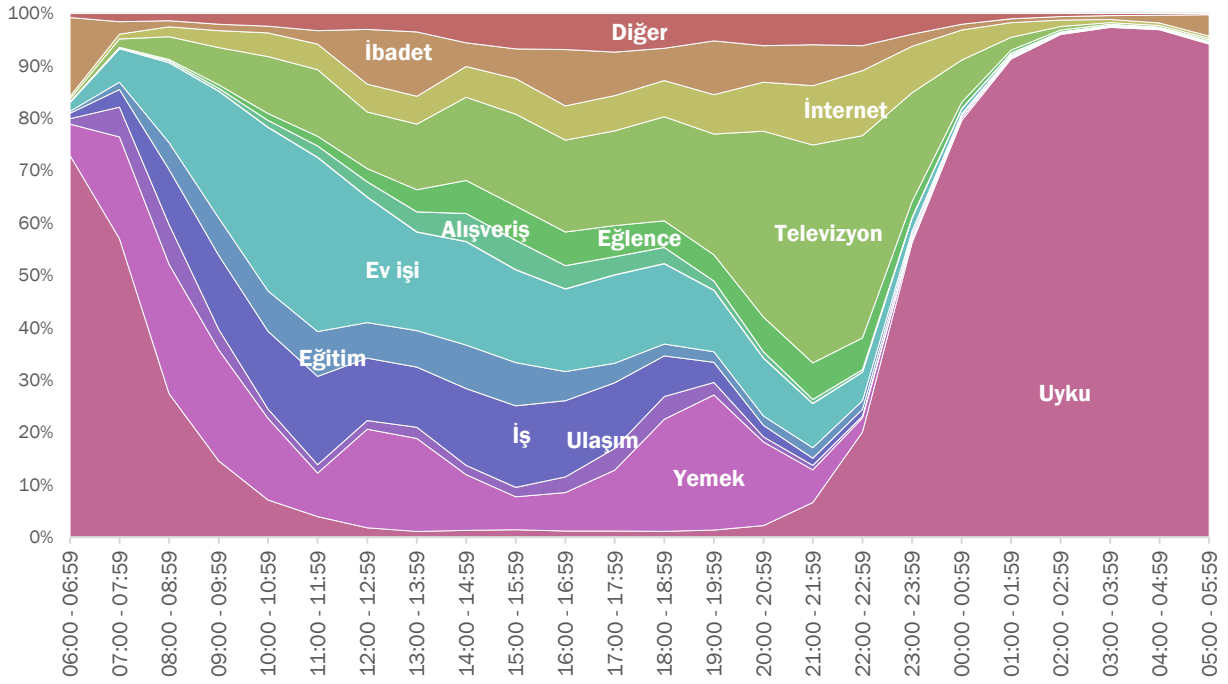

Özetle toplumsal cinsiyete bakışa dair ele aldığımız bu konular arasında toplum en çok estetik ameliyatı ve ardından kürtaçı desteklemekte, kadınların eşinden izin almadan çalışmalarını ve “erkekler ağlamaz” fikrini ise desteklememektedir. Kadınlarla erkekler arasındaki en kayda değer ayırım kadınların çalışması konusundadır.

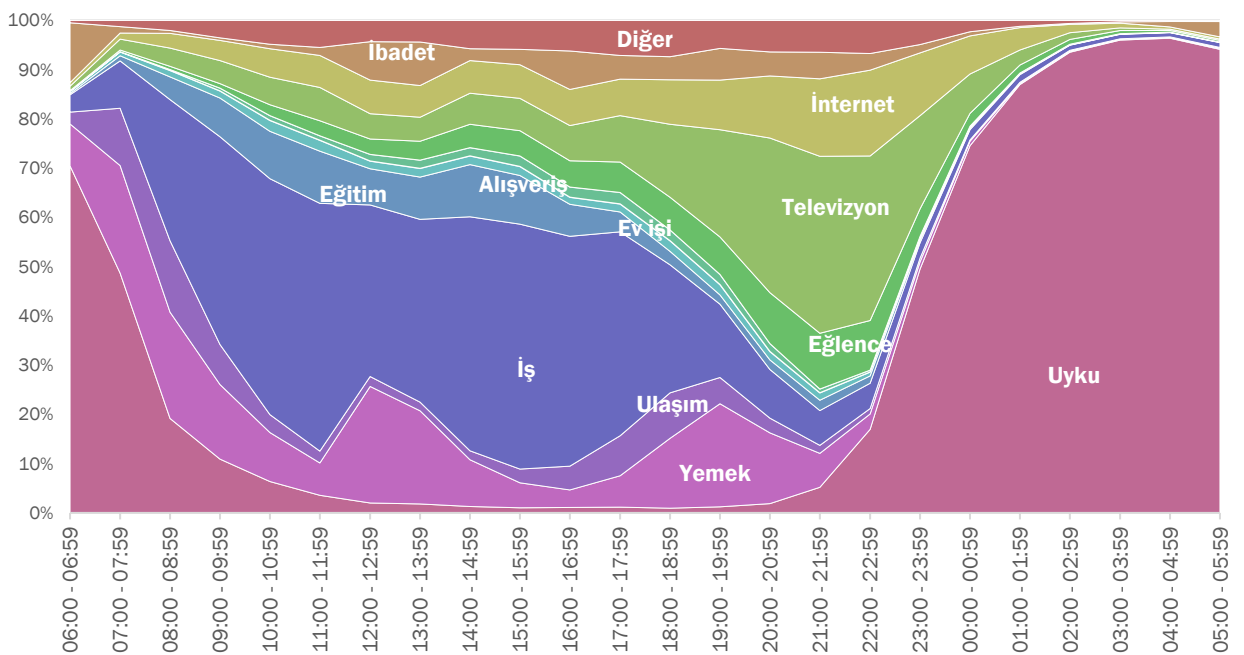
4.2. Hanede Cinsiyet Rollerini

Temel demografiye dair bölümde çalışma durumu bulguları, Türkiye’de cinsiyete dayalı iş bölümünün kadınların ve erkeklerin ne tür işler yaptığından, hangi mesleklerin hangi cinsiyete daha uygun olduğundan ziyade, çalışıp çalışmıyor olmakta ortaya çıktığını işaret etmişti. Bu iş bölümü hanelerde cinsiyete dayalı işbölümüne, ev işlerine de yansımaktadır. Diğer bir deyişle, erkeklerin daha çok çalışıp kadınların daha ziyade ev kadını olarak ev işlerini yapmalarıyla, hane içinde hangi rolleri üstlenip hangi ev işlerini yaptıkları yakından ilişkilidir.

Kadınların zaman kullanımı

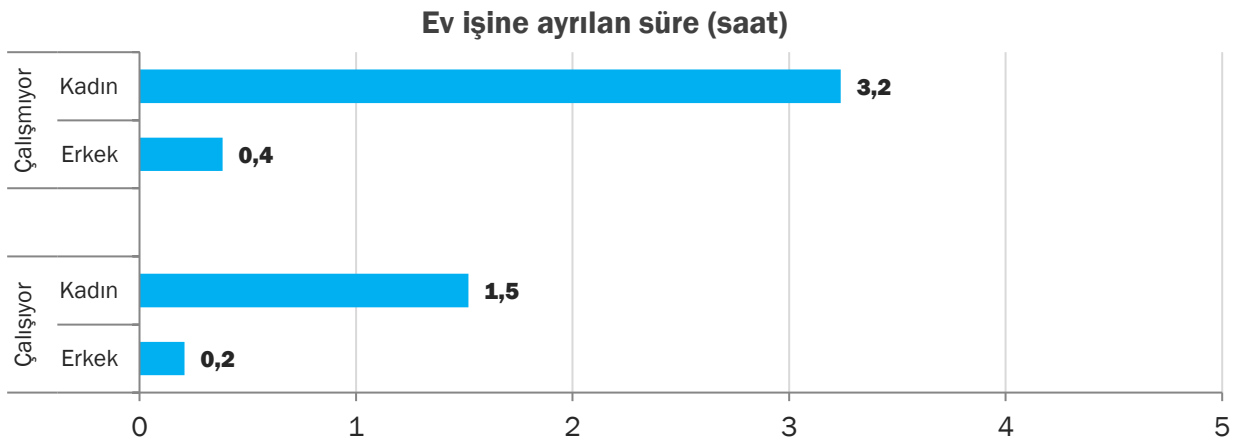
Erkeklerin zaman kullanımı

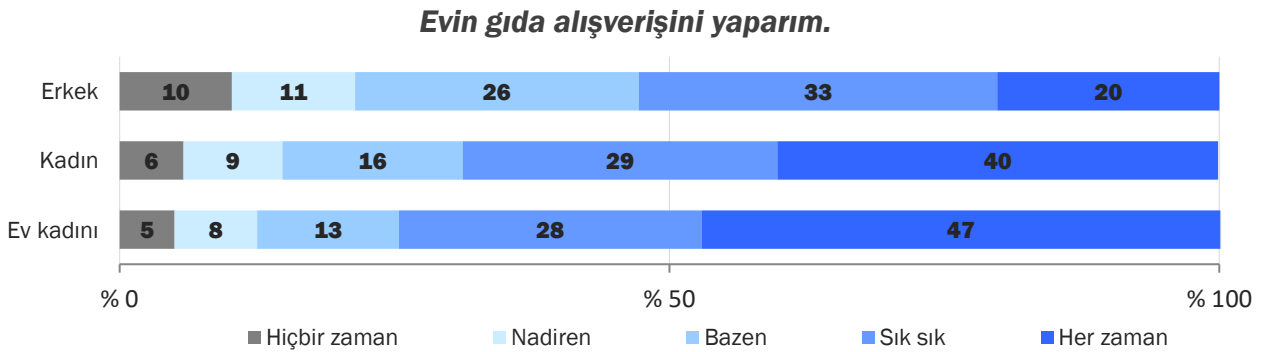

Cinsiyet rollerini incelemek üzere ilk olarak Türkiye genelinde kadınların ve erkeklerin zaman kullarımlarını¹⁶ inceleyelim. Yukarıdaki iki görsel kadınların ve erkeklerin 24 saatlerini özetliyor. İlk izlenimde dahi kadınlarla erkeklerin günlerini farklı yaşadıklarını görebiliyoruz. Kadınlar daha fazla ev işi yapıyor, yemeğe ve alışverişe zaman ayırıyor. Buna karşılık erkeklerin 24 saatinde ev işi ve alışveriş neredeyse görünmeyecek kadar az zaman alırken, çoğunlukla işe ve kısmen ulaşımaya zaman harcırlar.

Kadınlarla erkeklerin rol dağılımlarında aslında şaşırtıcı, beklenmedik bir tablodan bahsetmek mümkün değil. Ancak zaman kullanımı bulguları kadınların çalışsalar dahi çalışan erkeklerden daha fazla ev işi yaptığını ve erkeklerin çalışmasalar dahi pek ev işine bulaşmadıklarını gösteriyor. Çalışan kadınlar ortalamada 1,5 saat ev işi yaparken, çalışan erkekler sadece 0,2 saat, yani yaklaşık 10 dakika ev işi yapırlar.

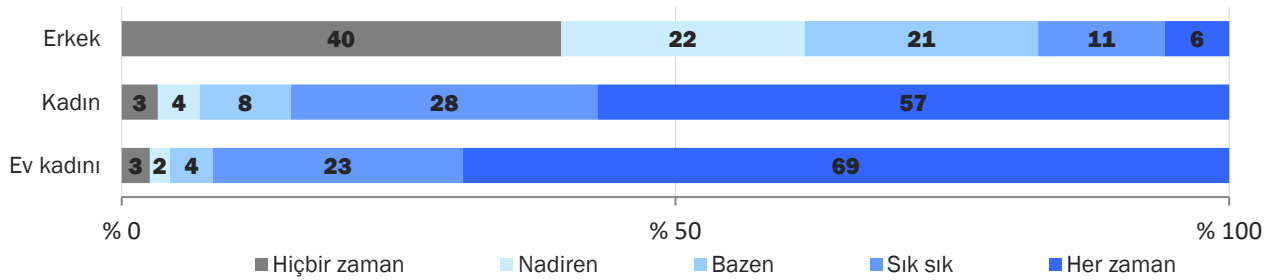
Ev işlerinde cinsiyet rollerini “hiçbir zaman – her zaman” şeklinde sıklık ölçeğiyle ele aldığımız ifadeler üzerinden incelediğimizde benzer bir tabloyla karşılaşılıyor. Evde gıda alışverişini, temizliği ve yemeği kadınlar erkeklerden daha sık yapmaktadır. Ev kadınlarının ise neredeyse hepsi özellikle yemek ve temizliği her zaman yapmaktadır.

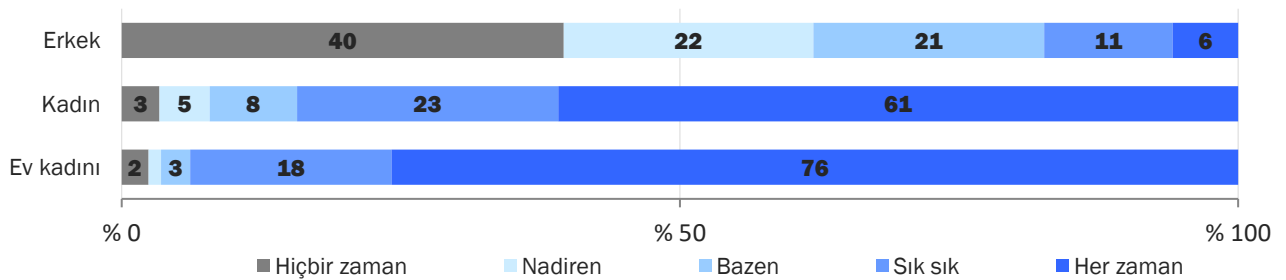
¹⁶ Hayat Tarzları 2018 araştırmasında görüştüğümüz kişilere 24 saat boyunca her bir saat diliminde 10 farklı faaliyet arasında hangilerini yaptıklarını sorduk. Türkiye’de farklı grupların zaman kullarımlarını gösteren interaktif uygulamamız için bakınız: https://interaktif.konda.com.tr/tr/zaman_kullanimi/konda_zaman_kullanimi.php

Evde temizlik yaparım.

Evde yemek yaparım.

Evin gıda alışverişini daha çok kadınlar yapmaktadır. Özellikle evli ve 33-48 yaş arasındaki kadınlar arasında gıda alışverişini yapan diğer demografik gruplara kıyasla daha çoktur. Erkekler evde yemek yapmama eğilimi göstermelerine karşılık gıda alışverişini konusunda daha aktif görünmektedir. Ancak yine de gıda alışverişinin de kadınların omzunda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

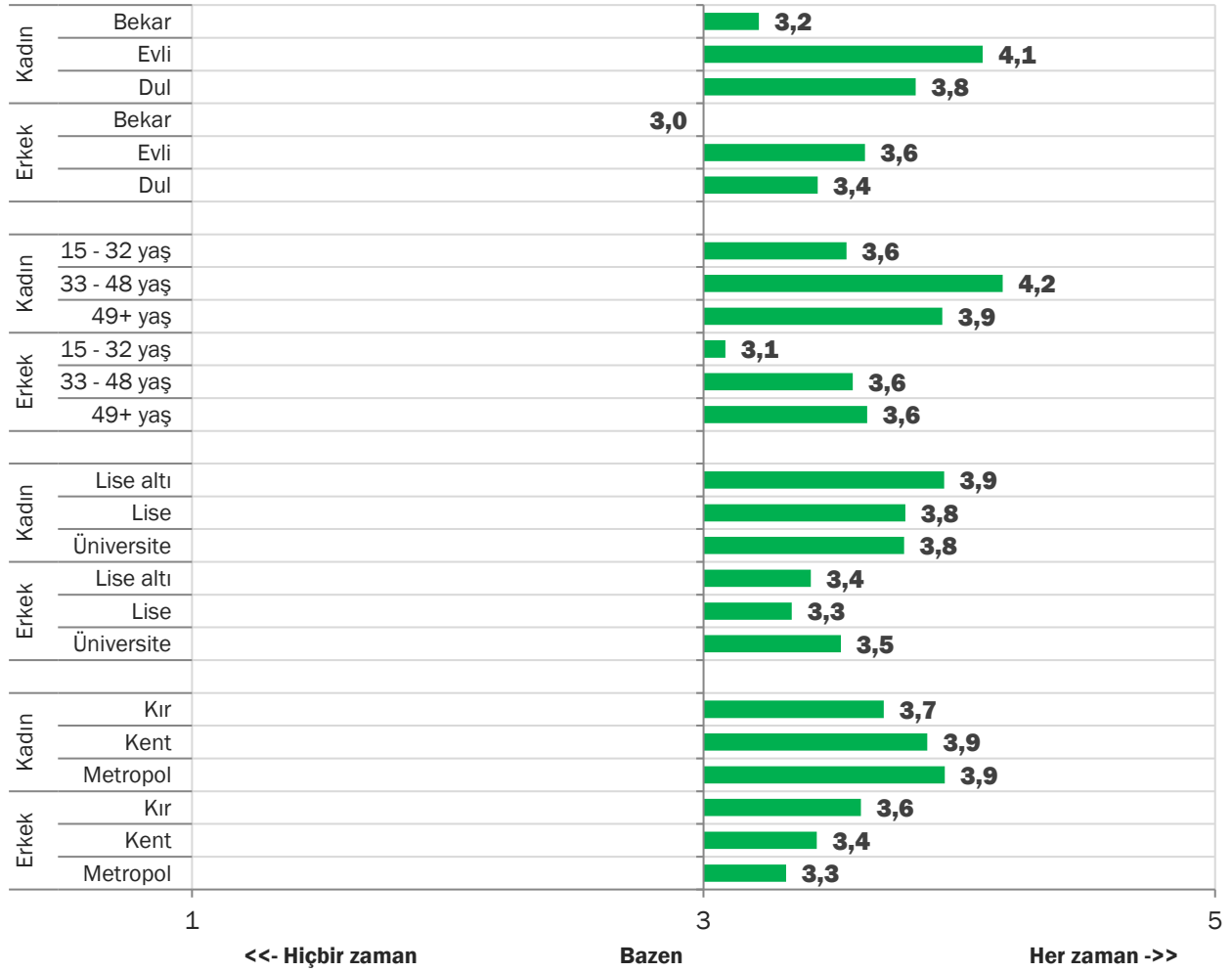
Kadınların hemen hemen hepsi yemek yapmaktadır, ancak lise altı mezunu ve kırsaldaki kadınlarda daha fazla belirgindir. Diğer yandan lise altı ve kırsalda yaşayan erkekler arasında evde yemek yapma alışkanlığı oldukça düşüktür. Lise altı ve kırsalda yaşayan kadın ve erkek arasında evde yemek yapmak konusunda büyük bir fark vardır. Yemek yapma konusunda en büyük fark lise altı mezunları ve kırsalda yaşayanlar arasında olsa da üniversite mezunu kadınlar ile erkekler arasındaki fark da oldukça büyüktür.

Evde temizliği de daha çok kadınlar yapmaktadır. Evli kadınlar özellikle bu görevi daha çok üstlenmiş görünmektedir. Buna karşılık evli erkekler arasında temizlik işiyle uğraşan oranı oldukça düşük seviyededir. Yine kırsalda yaşayan ve lise altı mezunu kadınlar arasında temizlik işiyle uğraşma durumu daha belirgindir. Erkekler genel olarak yemek yapmadıkları gibi temizlik de yapmamaktadır.

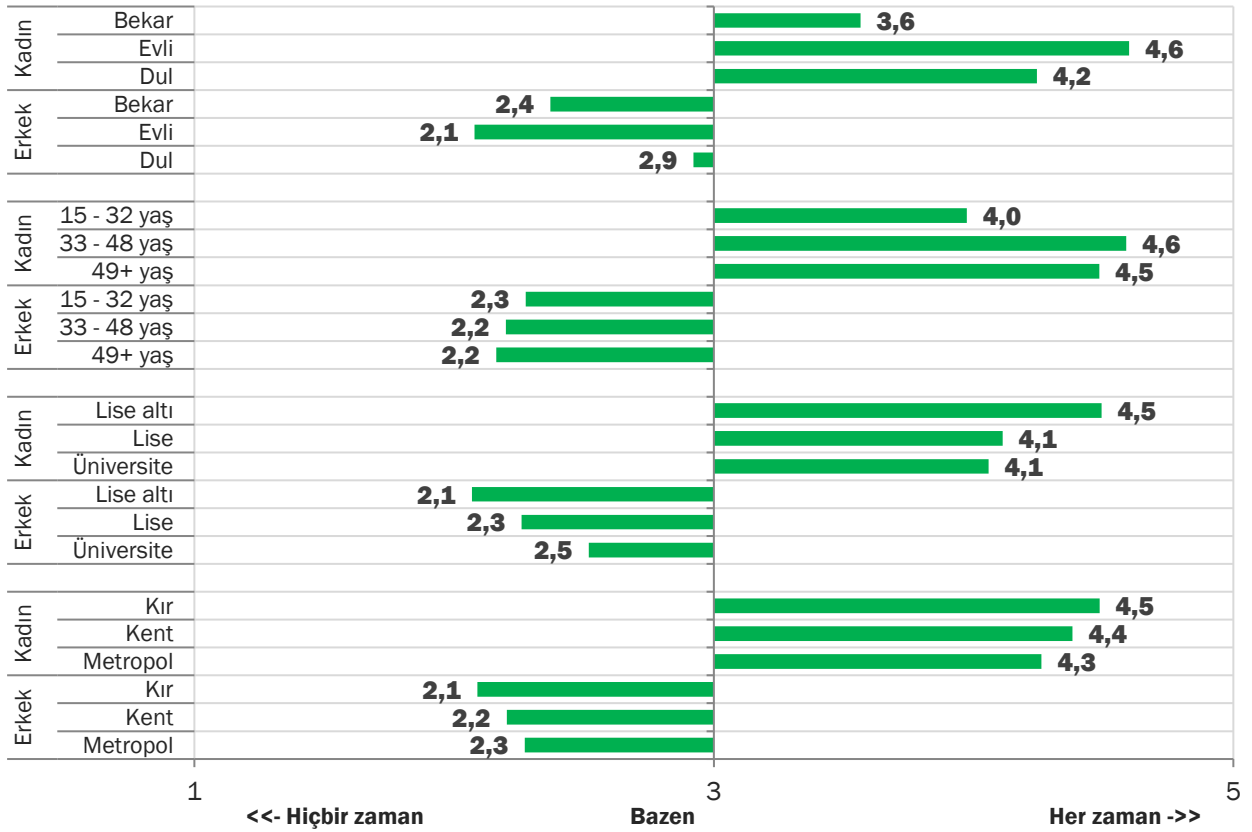
Tüm ev işlerini evli kadınlar bekar kadınlara kıyasla daha sık yapmaktadır. Buna karşılık evli erkekler yemek ve temizlik işlerini bunları zaten nadir yapan bekar erkeklerle kıyasla daha da nadir, ancak gıda alışverişini daha sık yapmaktadırlar. Üstelik ne kadınların ne de erkeklerin çalışması bu durumda farklılık yaratmaktadır. Dolayısıyla kadınlar evlenince tüm ev işi türlerini daha fazla yapar hale gelirken, erkekler yemek ve temizlik işlerinden bir anlamda kurtulup, gıda alışverişini konusunda daha fazla sorumluluk alır hale gelmektedirler. Genel olarak evlenmenin ev işleriyle uğraşmak açısından kadınların aleyhine, erkeklerin lehine işleyen bir durum olduğunu iddia edebiliriz.

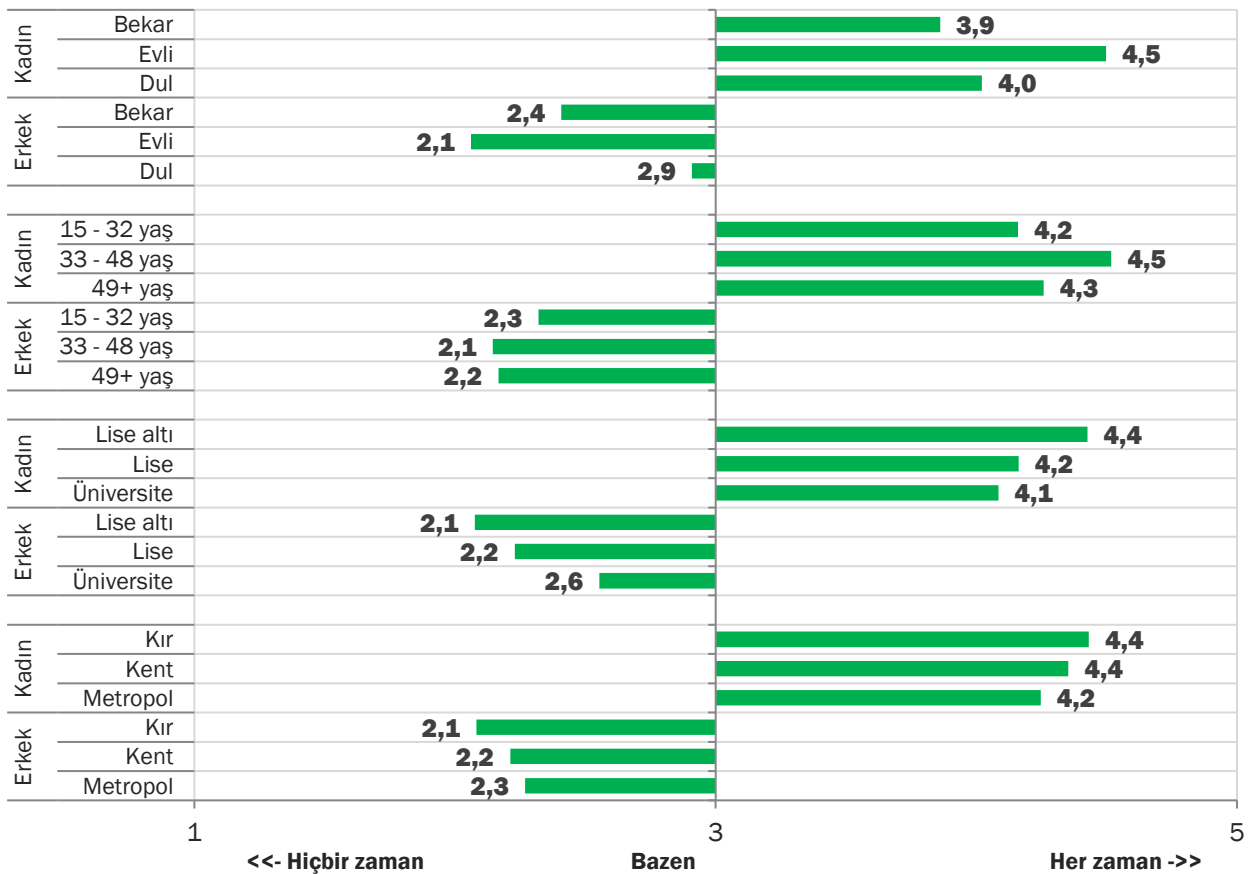
Evin gıda alışverişini yaparım.

Evde yemek yaparım.

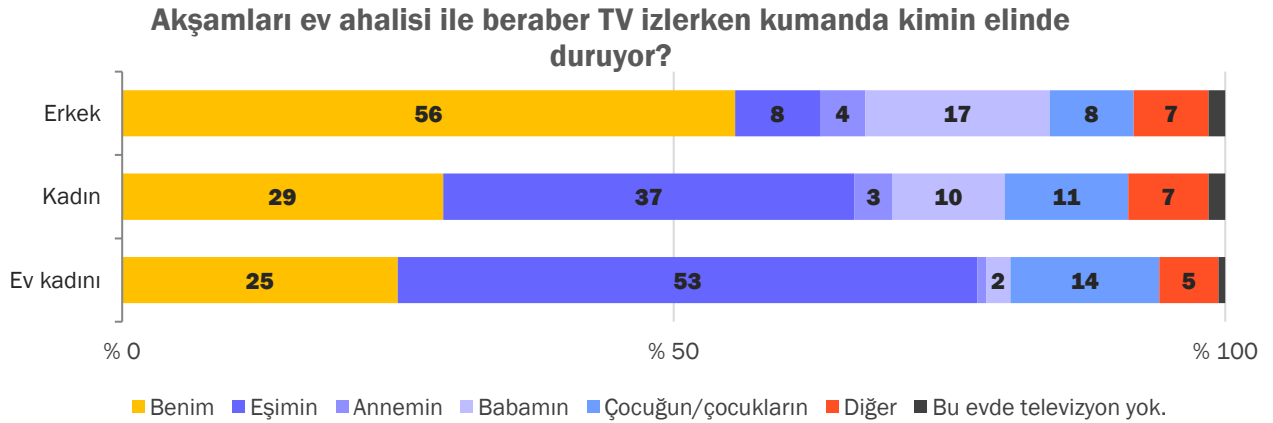

Evde temizlik yaparım.

Hanede cinsiyet rollerini anlamamıza yarayan bir diğer soru “Akşamları ev ahalisi beraber TV izlerken kumanda kimin elinde duruyor?” şeklindeydi. Hanede kimin söz sahibi, program tercihi konusunda kontrol sahibi olduğunu anlamaya yarayan bu sorunun cevaplarına göre beklenebileceği gibi evde akşam televizyon izlenirken kumandanın çoğunlukla erkeklerin elinde olduğunu görüyoruz. Erkeklerin yüzde 55’i kumandanın kendilerinde, yüzde 17’si hanedeki babanın elinde olduğunu belirtirken, kadınların yüzde 37’si eşinde ve yüzde 10’u hanedeki babanın elinde olduğunu belirtmektedir. Yani erkeklerin yüzde 72’si kontrolün erkeklerde olduğunu iddia ederken, kadınların yüzde 47’si bunu iddia etmektedir. Bu fark, dul kadınların tek yaşadığı gibi erkek bulunmayan hanelerin daha çok olması gibi nedenlerin yanı sıra, algı arasındaki farktan da kaynaklanıyor olabilir.

Hanede cinsiyet rollerine dair analizimiz özetle bu rollerin sadece erkeklerin daha çok çalışıp, kadınların daha çok ev kadını olmasıyla açıklanamayacağını, kadınların çalışsalar dahi erkeklerden daha çok ev işi yaptıklarını gösteriyor.

Raporun bundan sonraki tüm bölümlerini okurken ve kadınlarla erkekler arasındaki farkları değerlendirirken, bir önceki bölümdeki temel demografik farkları ve bu bölümdeki toplumsal cinsiyete bakış ve cinsiyet rolleri arasındaki farkları sürekli olarak göz önünde bulundurmak gerekiyor. Toplumsal cinsiyette özcü yaklaşım kadınlarla erkeklerin kamusal alanda yer alma biçimleri, zihin dünyaları, gündelik pratikleri, sahip oldukları arasındaki farkların cinsiyetlerinden kaynaklandığını iddia eder. Halbuki toplumsal cinsiyet literatürü bu tür farkların cinsiyetlerin doğası gereği olmadığını, toplumların cinsiyetlere atfettiği özelliklerden kaynaklandığını iddia eder. Bizim bulgularımız da bütün bu farkların sadece cinsiyetle değil, eğitim, çalışma, yerleşim, göç gibi toplumsal dinamikleri etkileyen çok temel demografik özelliklerle yakından ilişkili olduğunu ortaya koyuyor.¹⁷ Tekrarlamak gerekirse, kadınların kadın oldukları için veya erkeklerin erkek oldukları için birbirlerinden farklı davrandıklarını, düşündüklerini iddia etmek, rapordaki cinsiyetler arasındaki farkları bu şekilde okumak yanlış bir yaklaşım olacaktır.

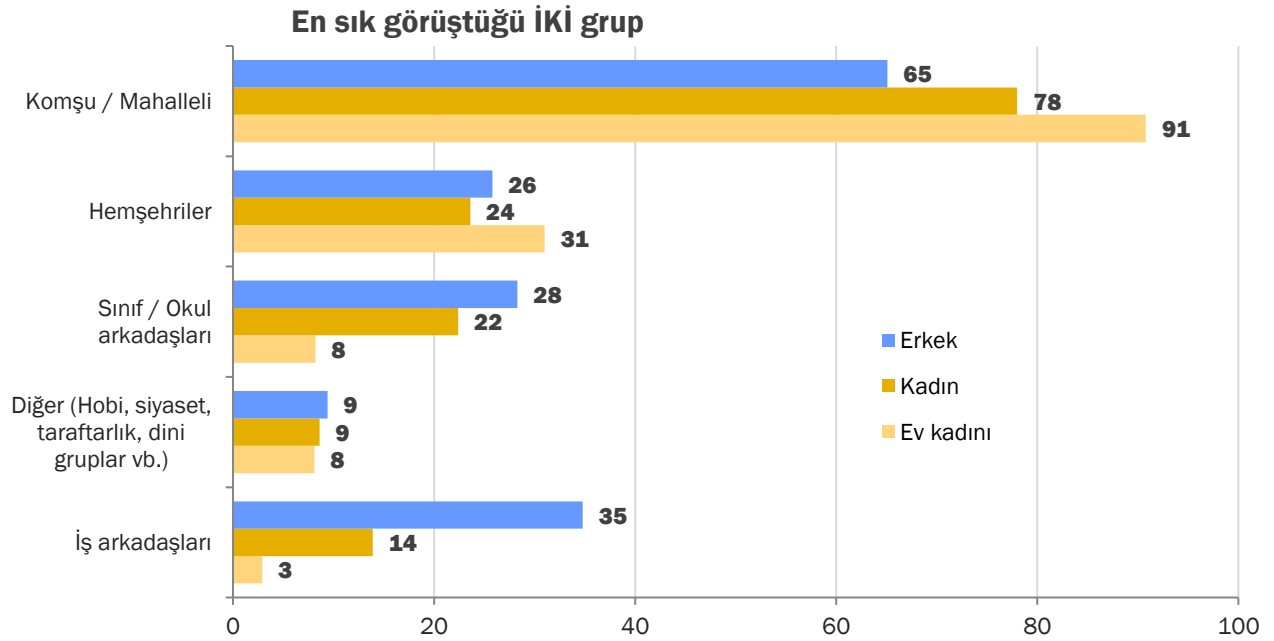
¹⁷ Twitter’da KONDA’nın 24 Haziran 2018 seçim analizine dayanarak ortaya çıkan ve genelde kadınları aşağılamak için kullanılan “Konda Raporu” tabiri, tam da bu tür özcü bir yaklaşım olduğu için sorunludur. Bu yaklaşım kabaca kadınların hayata bakışlarının ve pratiklerinin bu tabiri kullananlardan çok farklı olmasını KONDA’nın verilerine dayanarak kadın olmalarına dayandırıyor. Halbuki verilerimiz halihazırdaki verili durumu ortaya koyuyor ve işaret ettikleri kadınlarla bu tabiri kullananlar arasındaki farkları neyin yarattığına dair birşey söylemiyor. Yani sebep-sonuç ilişkisini ortaya koymak zor olsa dahi eğitim, hayat tarzı gibi cinsiyetle alakası olmayan nedenlerin daha etkili olduğunu tahmin edebiliriz.

5. KAMUSAL ALAN

5.1. Sosyalleşme Araçları

Ülkede insanlar zamanlarını nasıl geçiriyor, kimlerle görüşüyor, ne tür özel günleri kutluyor gibi sorulara cevap aradığımız, yani kamusal alanda sosyal hayatlarını nasıl yaşadıklarını incelediğimiz bu kısımda ilk olarak insanların en sık komşularıyla, mahalleliyle görüştiklerini görüyoruz. Ev kadınlarının yüzde 90'ından fazlası, tüm kadınların da yüzde 80'e yakını genellikle komşularıyla görüşüyor. Kadınların en sık görüştikleri diğer grup ise hemşeriler ile sınıf ve okul arkadaşları olarak ortaya çıkıyor. Kadınların da erkeklerin de hobi, siyaset vb. yollarla kurdukları arkadaşlarla çok daha az görüştikleri anlaşılıyor.

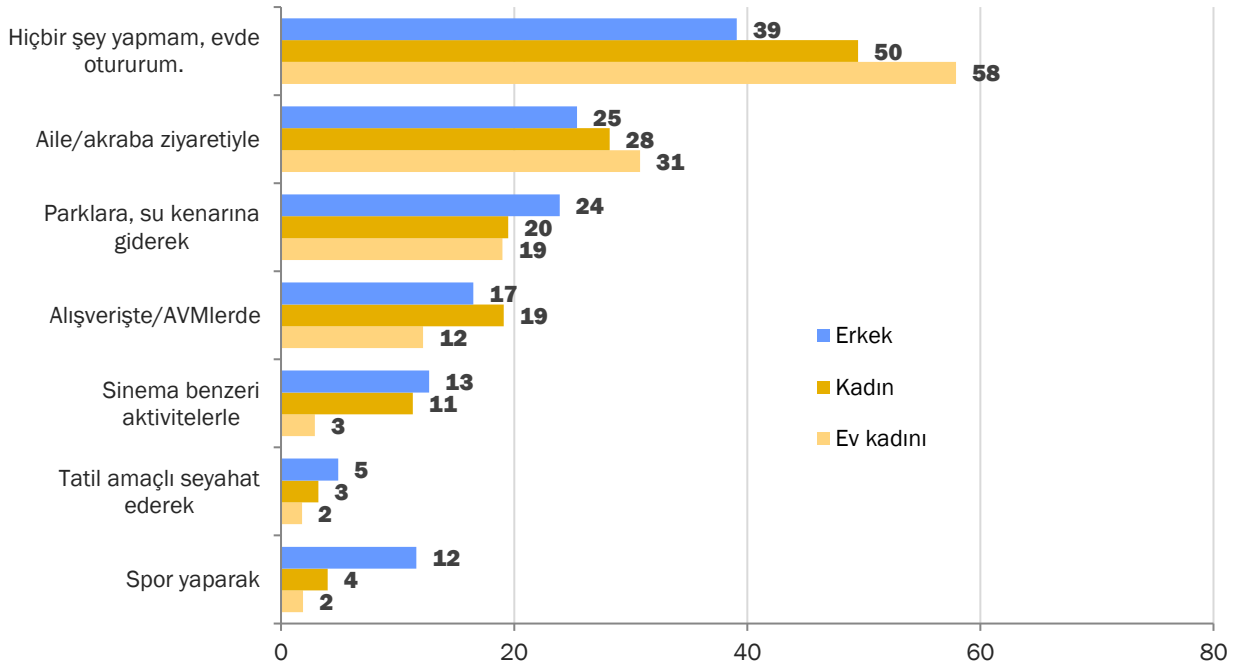
Erkeklerinse komşulardan sonra en sık görüştikleri grup iş arkadaşlarıdır. Erkeklerin iş hayatına daha aktif katılımı ve evdeki sorumluluklarının görece daha az olması iş arkadaşlarıyla sosyalleşmenin önünü açıyor olabilir. Nitekim ev kadınları kategorisini çıkardığımızda dahi kadınlar arasında iş arkadaşları ile görüşenlerin oranı yüzde 25'te kalıyor.

Kadınların yarıya yakını haftasonları özel birşey yapmayıp evde oturuyorlar. Ev kadınlarında bu oran yüzde 60'a yaklaşıyor. Haftasonları en sık yapılan faaliyet ise aile akraba ziyareti. Diğer faaliyetleri ise genel olarak parklara veya su kenarlarına ya da alışveriş merkezlerine (AVM) gitmek oluşturuyor. Sinema da gerek kadınların, gerek erkeklerin diğer haftasonu faaliyetleri arasında yer alıyor. Kadınlar arasında haftasonları spor yapanların oranı çok düşükken, erkeklerde bu oran görece yüksektir. Özetle erkekler, haftasonlarında kadınlara kıyasla daha faaldir.

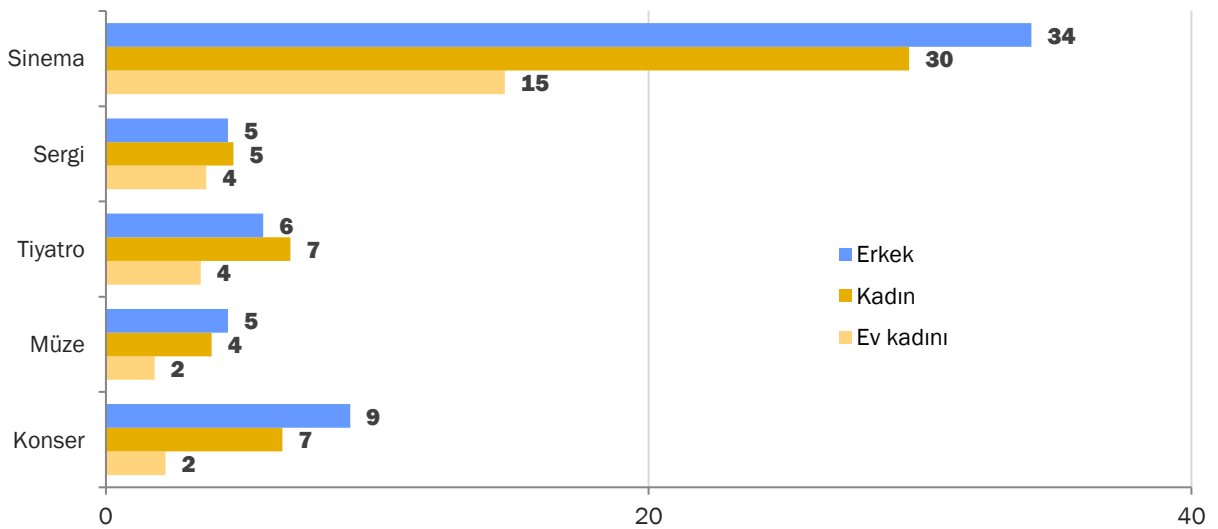

Haftasonu ne yaparak geçiriyorsunuz?

Son üç ayda gerek kadınların gerek erkeklerin arasında en sık gittikleri kültürel aktivite sinema olarak görünüyor. Konser ve tiyatro diğer aktiviteler olarak önümüze çıkıyor. Ancak tüm diğer kültürel aktivitelere gidenlerin oranlarının sinemaya gidenlere göre çok daha az olduğunu belirtmekte yarar vardır.

Son üç ayda kültürel etkinliklere gittiniz mi?

Kültürel etkinliklere giden erkeklerin oranı kadınlara kıyasla daha fazla olsa da kültürel etkinliğe gitmeyle ilişkili olan yerleşim yeri, yaş ve eğitim gibi faktörlerle beraber incelediğimizde, çarpıcı bir durumla karşılaşyoruz. Kırsaldan metropole doğru geldikçe kadınlarla erkekler arasındaki fark kapanıyor. Yaş da etkinliklere gitmedeki en önemli etkenlerden biri ama çok daha sık

giden gençler arasında yine erkekler, etkinliklere kadınlardan daha fazla gidiyor. Halbuki eğitim arttıkça kadınların kültürel etkinliklere gitme oranı erkeklerindeki kadar fazlalaşmıyor. Lise eğitilmiş kadınlar kültürel etkinliklere aynı seviyedeki erkeklerden, üniversite eğitilmiş kadınlar da aynı seviyedeki erkeklerden daha fazla gidiyorlar.

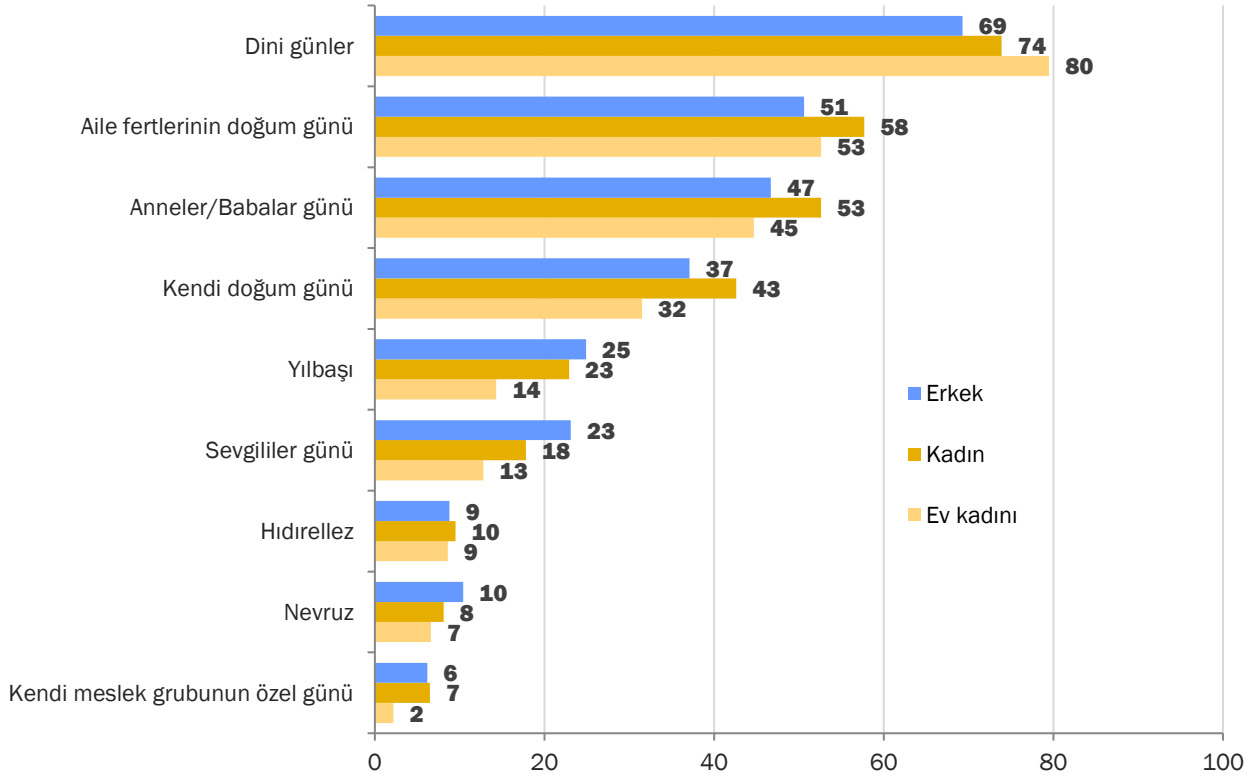
Her bir kültürel etkinlik türüne gidenlerin cinsiyet dağılımına göre ise, genelde izleyici-katılımcılar neredeyse dengeli dağılıyor ve erkekler yarısından biraz fazla. Tiyatro izleyicilerinin ise yarısından fazlasını (yüzde 53) kadınlar oluşturuyor.

Türkiye’de insanlar en çok bayramlar, kandiller gibi dini günleri kutluyorlar. Ev kadınları arasında dini günleri kutlayanların oranı daha da yüksek. İkinci en çok kutlanan ve önemli sayılan gün türünün ise doğum günleri olduğunu görüyoruz. Kadınlar arasında aile fertlerinin doğum günlerini kutlayanların oranı ev kadınlarından ve erkeklerden daha yüksektir. Yine kadınlar arasında kendi doğum günlerini, anneler/babalar gününü kutlayanların oranı diğer kategorilerden yüksektir. Erkeklerin biraz daha yüksek bir oranı ise yılbaşını kutluyor. Sevgililer gününün erkeklerin kadınlardan daha fazla kutlanması dikkat çekiyor. Bu günü kutladıklarını genç erkekler ve bekar erkekler diğer gruplardan daha fazla belirtiyor.

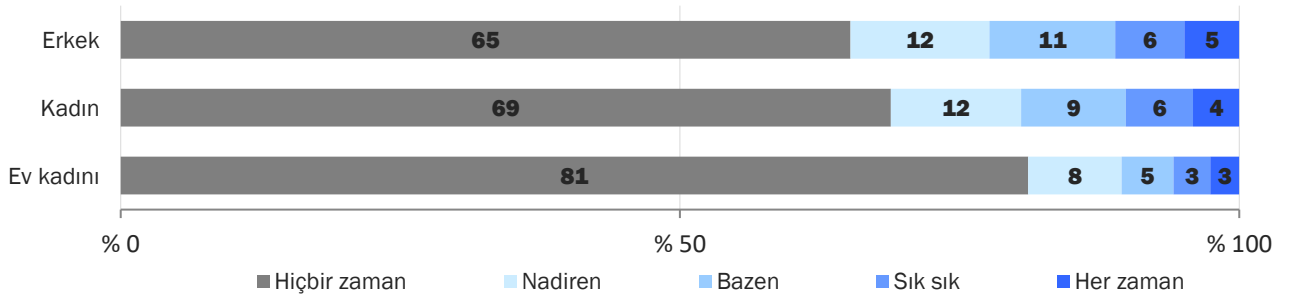

Hangilerini kutluyorsunuz?

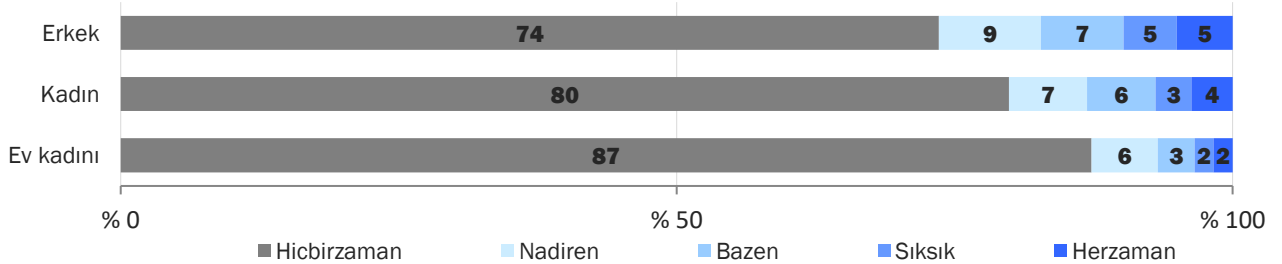

Ülkede müzik aleti çalan ve resim gibi sanatlarla uğraşan kişilerin oranı oldukça düşüktür. Erkeklerin yüzde 22'si ve kadınların yüzde 19'u sanatla en çok uğraşan demografik grubun ise üniversite mezunu veya bekar kadınlar olduğu görülmektedir. Son on yılda üniversite mezunu kadınlar hariç diğer demografik gruplarda sanata olan ilgide kısmen bir artıştan bahsetmek mümkündür. Özellikle bekar ve lise mezunu kadınlar arasında görülen artış dikkat çekicidir.

Müzik aleti çalar veya resim gibi sanatlarla uğraşırım. (2018)

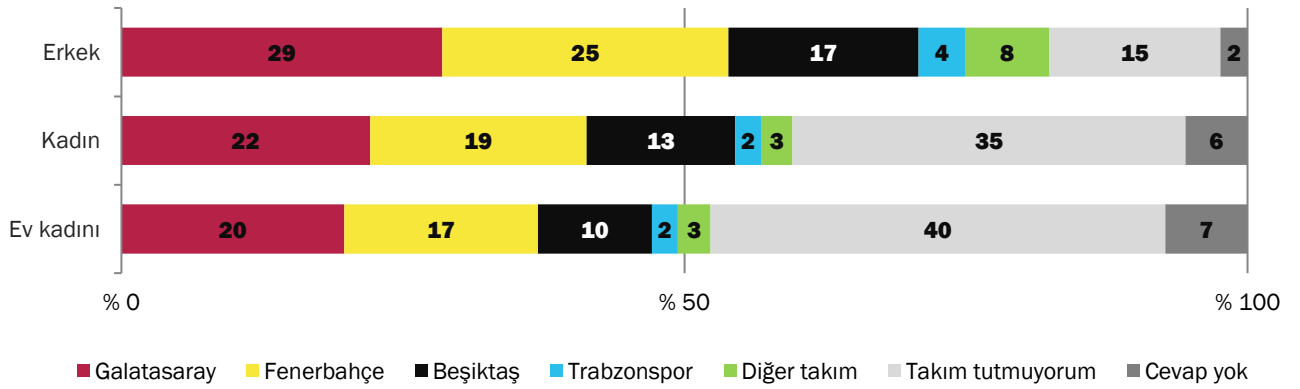

Müzik aleti çalar veya resim gibi sanatlarla uğraşırım. (2008)

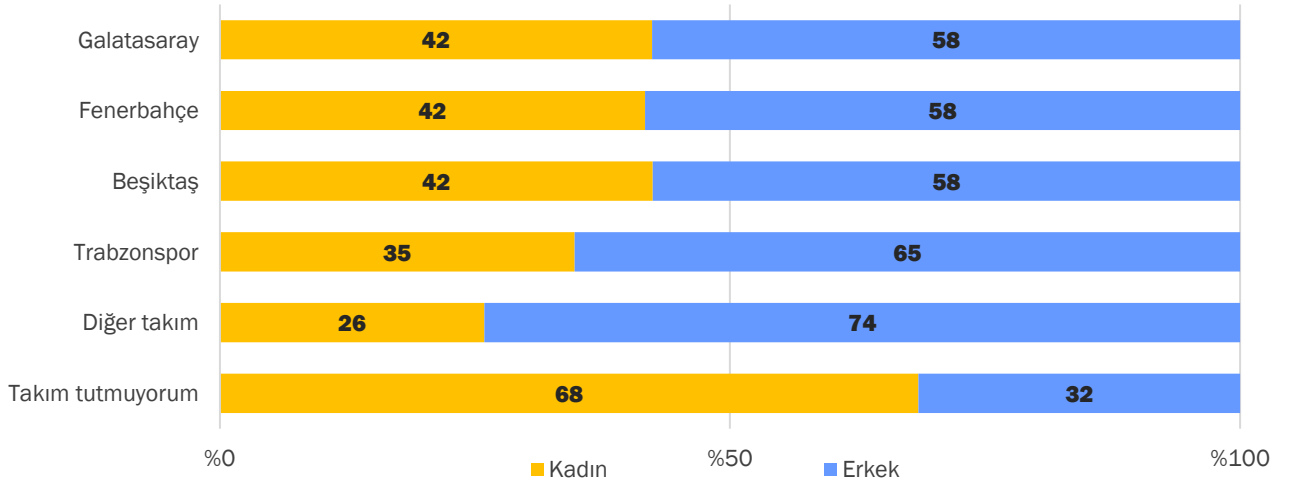

Futbol taraftarlığına bakıldığında üç büyükler olarak adlandırılan Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş kulüplerinin en çok taraftarı olan kulüpler olduğunu görüyoruz. Galatasaray Spor Kulübü taraftarlıkta ilk sırayı çekerken, Fenerbahçe ikinci, Beşiktaş ise üçüncü sırada yer almaktadır. Erkeklerin yüzde 87'si, kadınların yüzde 59'u bir futbol takımının adını söylemiştir. Dolayısıyla futbolla erkeklerin ilgilendiği, kadınların alanı olmadığı yönündeki önyargının doğru olmadığı anlaşılmaktadır ve Türkiye'de her üç kadından ikisi takım tutmaktadır. Bu oran ev kadınlarında yarı yarıya inmektedir. Kadınların futbola ilgisi beklenebileceği gibi erkeklerin ilgisinden daha düşük olsa da yarısından fazlası takım tutmaktadır ve her bir kulübün taraftarlarının en az üçte birini oluşturmaktadırlar.

Hangi futbol takımını tutuyorsunuz?

Futbol taraftarlarının cinsiyet dağılımı

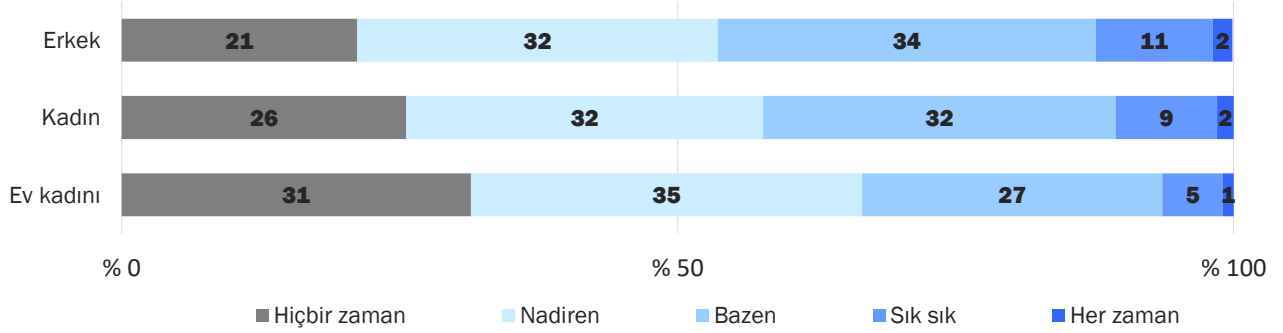

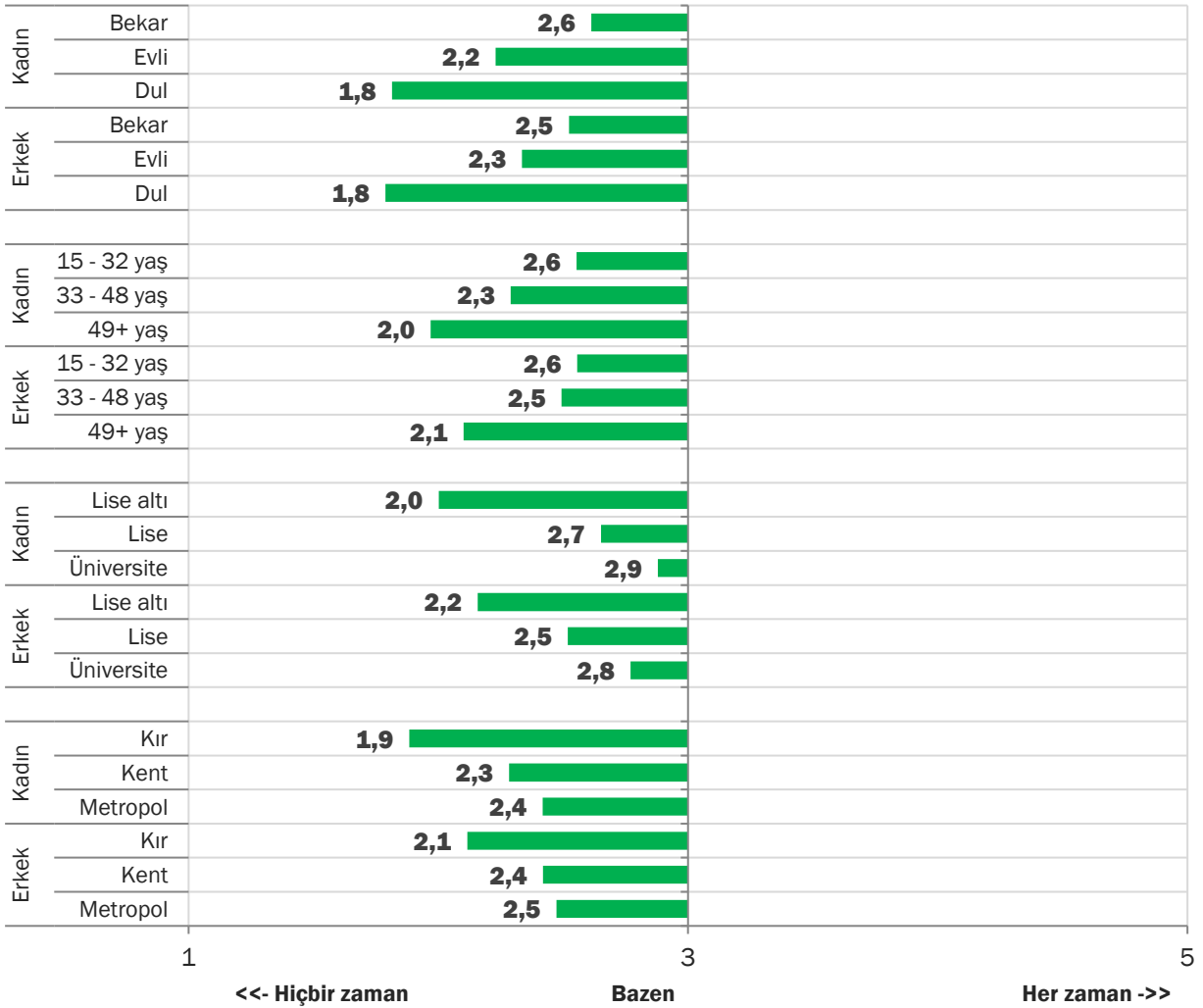
5.2. Yeme-içme Tercihleri

Aileyle birlikte dışarıda yemek yemek ülkede çok yaygın görünmüyor. Bu pratik yine üniversite mezunu kadınlar arasında diğer gruplara göre daha yaygın. Ayrıca genç ve bekar kadınlar da aileleriyle, yani tahminen anne ve babalarıyla birlikte dışarıda görece olarak daha fazla yemek yiyor.

Ailemle lokanta, kafe gibi yerlerde yemek yerim.

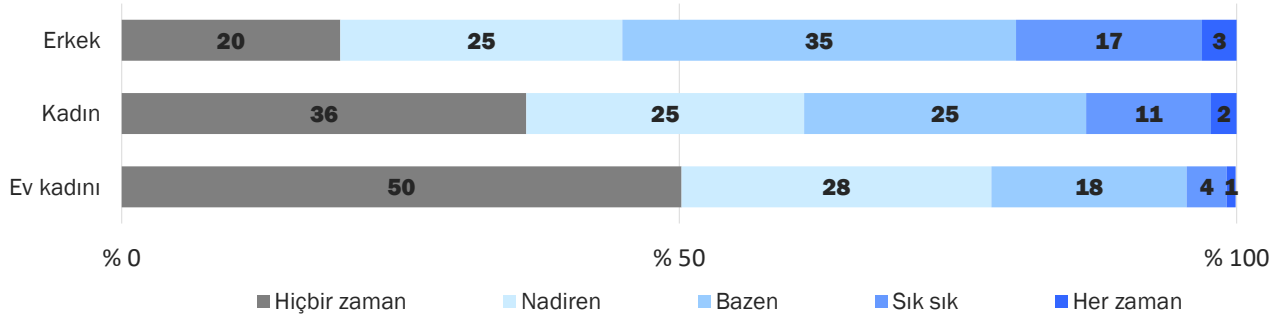

Ailemle lokanta, kafe gibi yerlerde yemek yerim.

Arkadaşlarla, tanıdıklarıyla lokanta, kafe gibi yerlerde en çok yemek yiyenler genç ve bekar erkekler olarak görünüyor. Genç kadınlar arkadaşlarıyla lokanta, kafelere genç erkeklerden çok daha nadir gidiyorlar. Dolayısıyla genç kadınların kamusal alanda sosyalleşmeleri açısından birtakım sıkıntılar olduğu gözlerden kaçmıyor.

Arkadaşlarımla, tanıdıklarımla lokanta, kafe gibi yerlerde yemek yerim.

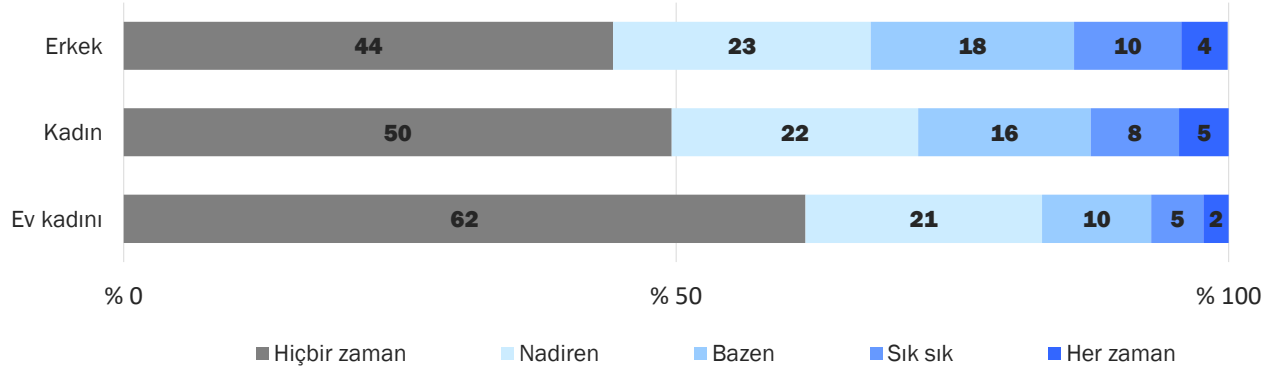
Arkadaşlarımla, tanıdıklarımla lokanta, kafe gibi yerlerde yemek yerim.

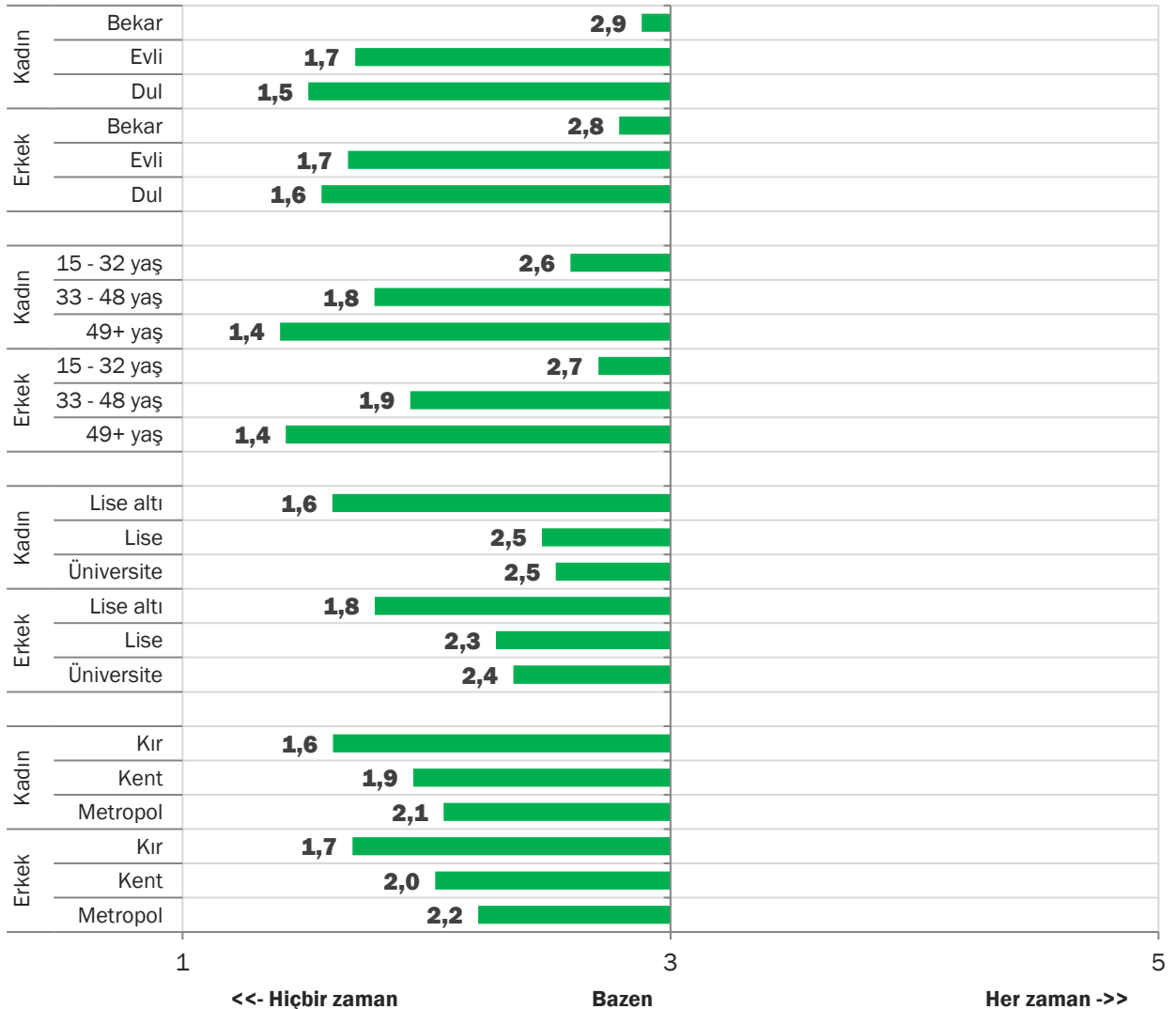

Fast food yemeyi sevdiğini en fazla belirten demografik grup bekar kadınlar olarak görülüyor. Bu kapsamda evli ya da dul kadınlarla bekar kadınlar arasında yemek tercihleri farklı görünüyor. Zira evli kadınların çoğu fast food yemeği tercih etmiyor. Fast food'u cinsiyet pek fark etmeksizin en çok gençler ve üniversite mezunları seviyor.

Fast food/hazır yemekler yemeyi severim.

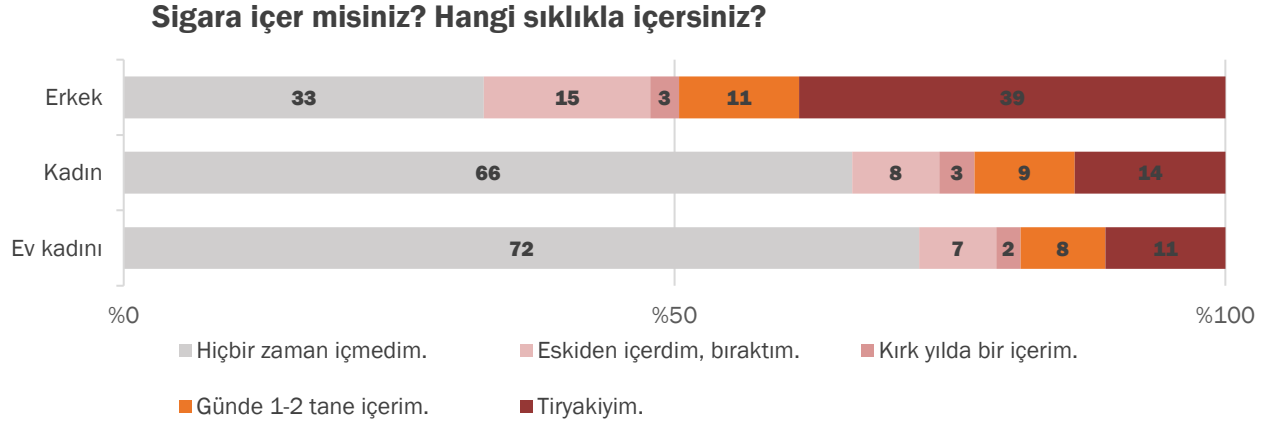

Fast food/hazır yemekler yemeyi severim.

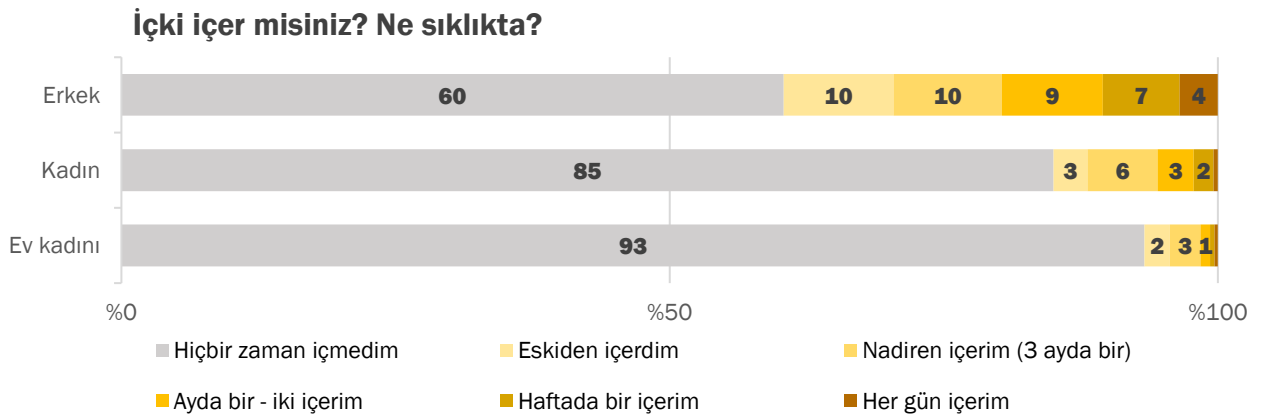

5.3. Sigara ve İçki

Kadınların üçte ikisinden fazlası sigara içmemektedir. Hatta ev kadınlarında hiç içmeyenlerin oranı dörtte üçe yükselmektedir. Erkeklerin ise tersine yarısı sigara içerken, hiç içmeyen ve içmemişlerin oranı üçte birle sınırlı kalmaktadır.

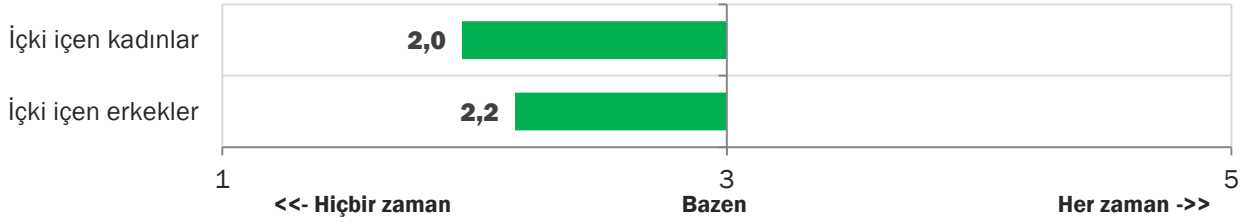
Öte yandan içki içenlerin çok sınırlı olduğu görülmektedir. Kadınların yüzde 85'i hiçbir zaman içmediklerini beyan etmekte, bu oran erkeklerde yüzde 60'a gerilemektedir. Eskiden içen erkekler yüzde 10 iken, nadiren içenler diğer yüzde 10'u oluşturmaktadır.

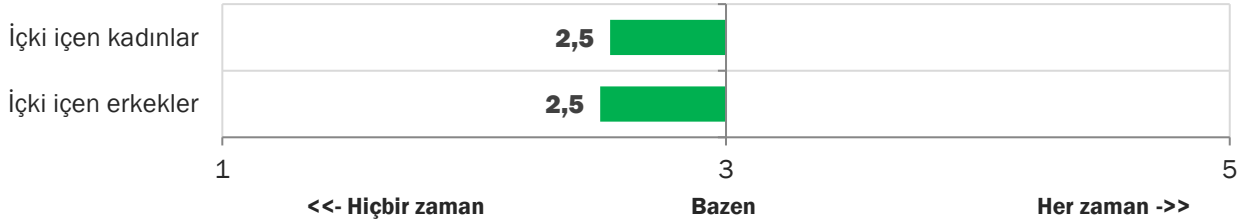
Kadınların erkeklere kıyasla çok daha düşük bir oranının içki içmesinden dolayı gerek eğlenmek için bar, meyhane gibi kamusal alanlarda, gerek evlerinde ortalamada çok daha nadir içki içiyorlar. Ancak sadece içki içenler arasındaki farkları değerlendirdiğimizde içki içen kadınların hem eğlenmek için bara, meyhaneye neredeyse içki içen erkekler kadar sık gittiklerini, hem de evlerinde içtiklerini görüyoruz.

Eğlenmek için akşam çıkıp bara, meyhaneye giderim.

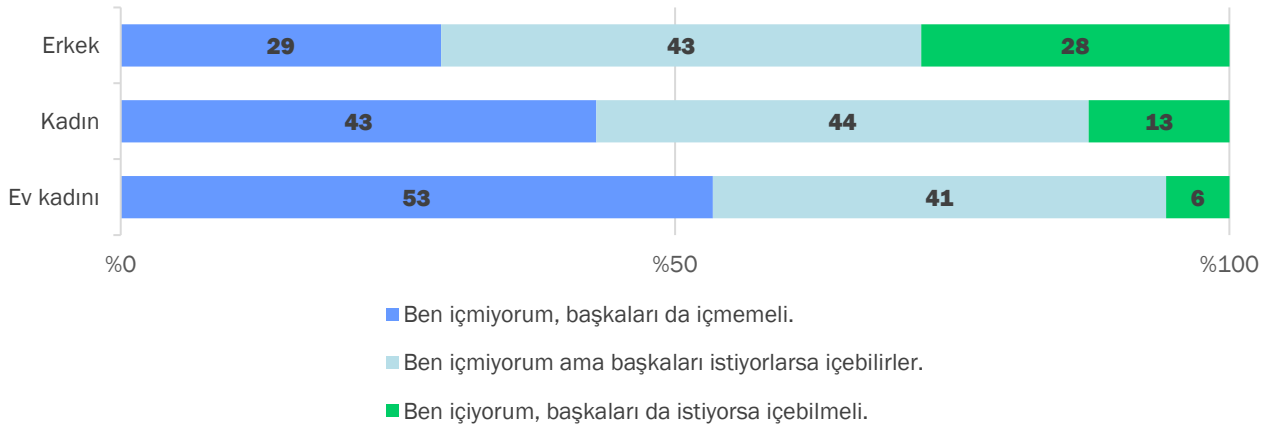

İçkimi evimde içerim.

Ev kadınlarının yarısından fazlası kendilerinin içmediklerini, başkasının da içmemesi gerektiğini düşünmektedir. Ev kadınlarını dışarıda bıraktığımızda bu oran yüzde 31'e gerilemektedir. Yine de erkeklerin de yüzde 29'u bu şekilde düşünmektedir. Dolayısıyla kadınların içkiye yönelik daha tahammülsüz bir bakış açısı sergilediklerini söylemek yanlış olmayacaktır.

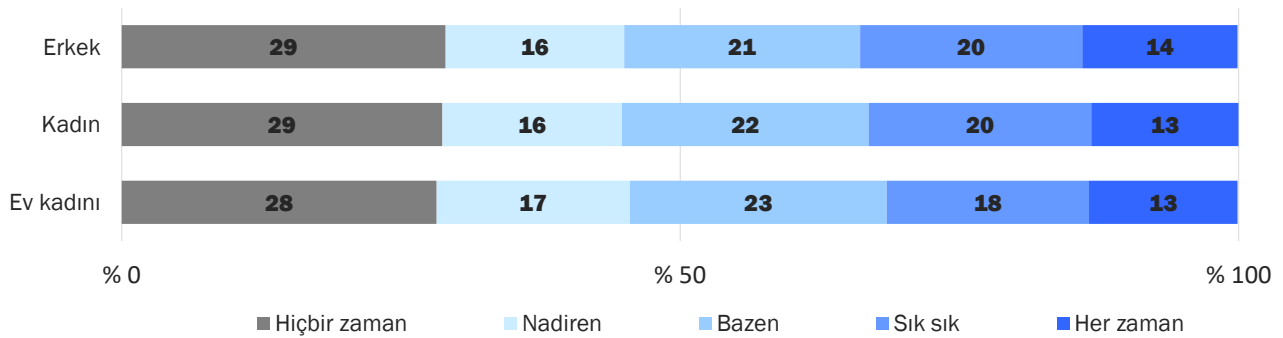
İçki içmek hakkında şimdi okuyacaklarımdan hangisine katılıyorsunuz?

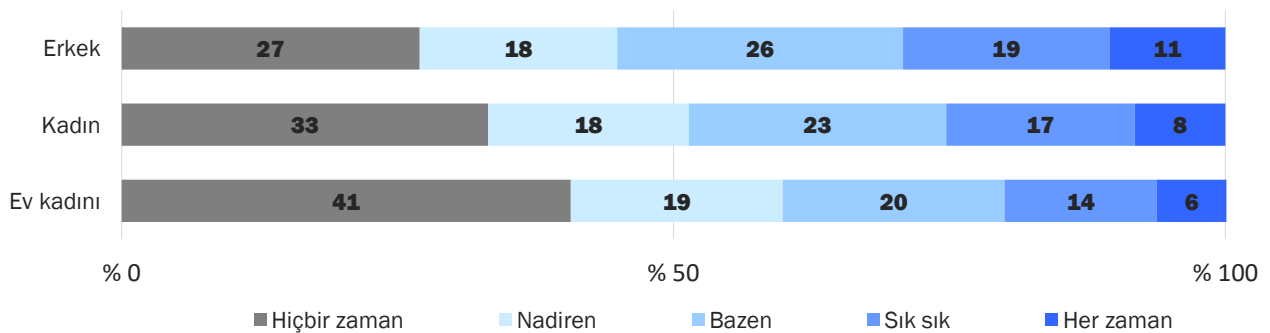
5.4. Tatil Tercihleri

Tatil tercihlerinde yurtiçi tatillerinin ya da aile ziyaretlerinin daha yaygın olduğu görülüyor. Yurtdışı tatil yapan kişi oranı çok düşüktür. Lise altı mezunlarının neredeyse hiçbiri tatilini yurtdışında geçirmiyor. En çok yurtdışı tatili yapanlar ise dul erkekler, üniversite mezunu erkekler ve kadınlar arasındadır. Ama bu demografik gruplar arasında da yurtdışı tatiline çıkanlar çok seyrek. Üniversite mezunu erkekler ve kadınların yurtiçi tatili yapma eğilimi daha yüksek görünüyor.

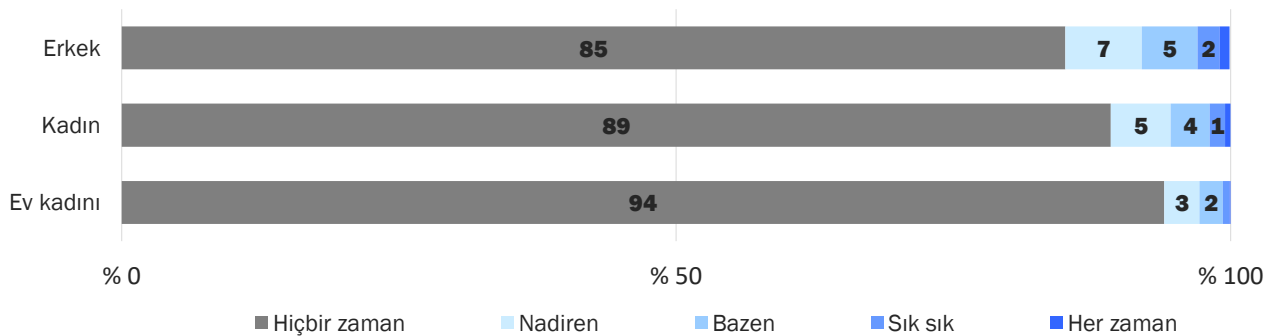
Tatilde memlekete, ailemin yanına giderim.

Tatilde yurtiçinde deniz kıyısına, dağ, yaylaya giderim.

Tatilde yurtdışına giderim.

Kadınların ve erkeklerin kamusal hayatta nerelerde, kimlerle, ne tür etkinliklerde, kutlamalarda yer aldıklarını ele aldığımız bu bölüm bir yandan kadınların kamusal hayatta erkeklere kıyasla daha az yer aldıkları, sokaktaki gündelik hayata daha az karışabildikleri yönündeki genel kaniyle ilgili birçok bulgu sağlıyor. Kadınlar komşularla görüşmek, haftasonlarında akraba ziyareti, aile fertlerinin doğumgünleri gibi daha yakın olarak nitelendirebileceğimiz ilişki ağlarına daha fazla emek ayırırken, erkekler iş arkadaşlarıyla görüşmek, yılbaşı kutlamak, haftasonu AVM'lere gitmek, spor yapmak gibi daha geniş kamusal alanlarda, daha gevşek ilişki ağlarına yöneliyorlar. Ancak bulgularımız erkeklerin kamusal alanda daha fazla var oldukları yönündeki bir varsayımı bazı açılardan sorguluyor. Kültürel etkinliklere katılım eğitimle artıyor ama kadınlar için daha fazla artıyor. Benzer şekilde eğer bir kişi içki içiyorsa içkili mekanlara eğlenmeye gitme davranışında kadın veya erkek olması pek fark yaratmıyor.

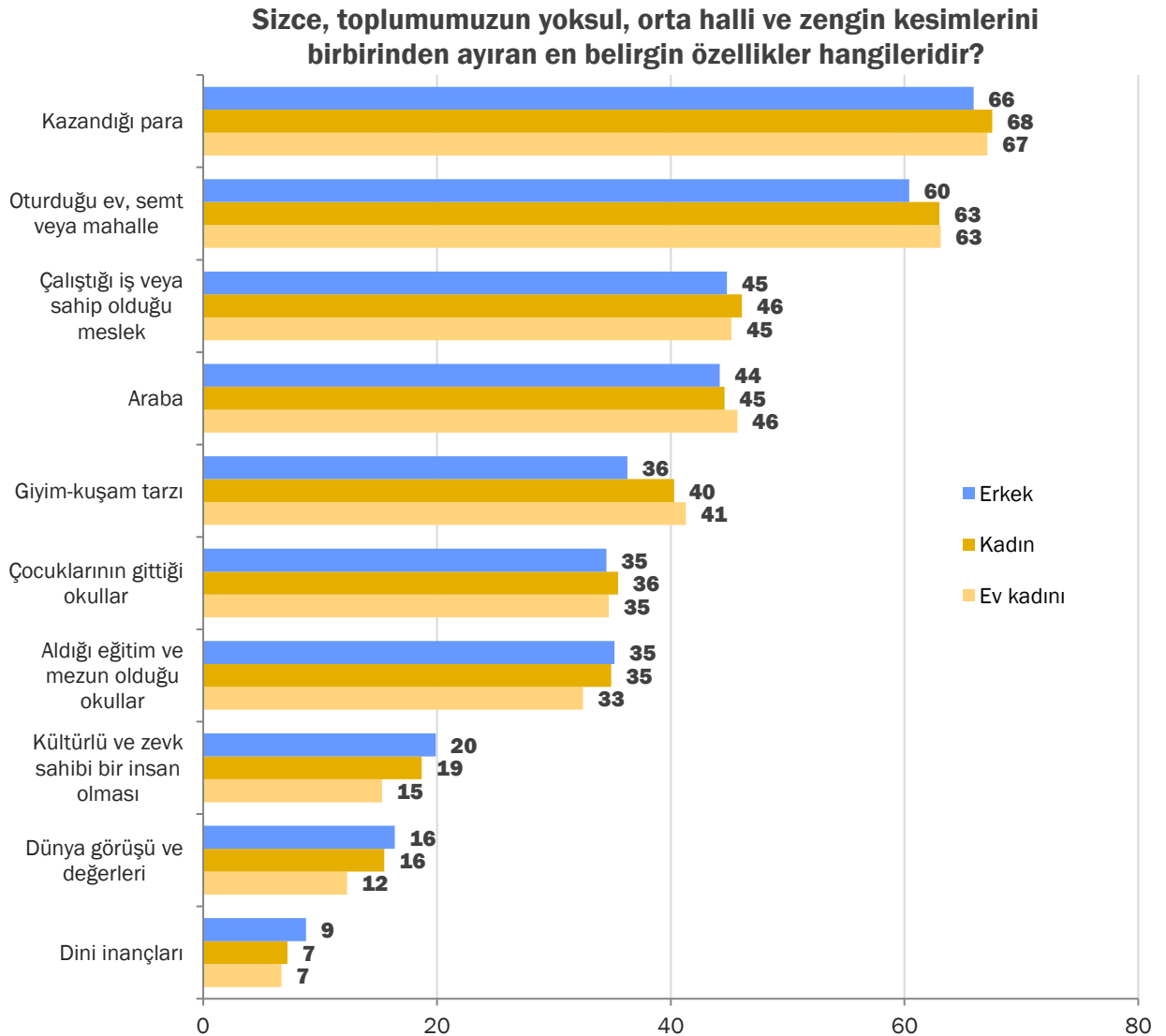

6. TÜKETİM

Kamusal hayatın ardından bu bölümde kadınları ve erkekleri genel olarak ekonomik faaliyetleri üzerinden inceliyor ve ekonomiye, tüketime bakışlarını, tercihlerini, parayla ve bankacılıkla olan ilişkilerini ve giyim, gıda gibi temel alanlarındaki alışveriş alışkanlıklarını ve tercihlerini ortaya koyuyoruz.

6.1. Sınıf Algısı ve Sahiplik

Toplumumuzun yoksul, orta halli ve zengin kesimlerini birbirinden ayıran en belirgin özelliklerin ne olduğu sorulduğunda, en belirgin özellik olarak kişilerin “kazandığı para” ortaya çıkmaktadır. Oturduğu semt veya mahalle diğer önemli göstergeler olarak söylenmektedir. Görüşülen kişiler nezdinde araba, giyim kuşam tarzı, çocukların gittiği okullar da kişinin sınıfsal yapısını göstermesi açısından dikkate değer özelliklerdir. Kültürlü ve zevk sahibi bir insan olması, dünya görüşü ve dini inançlar ise en sonda yer alan özelliklerdir. Kadınların para, araba gibi maddi göstergelere sınıfsal ayırım bağlamında daha çok dikkat ettiği görülmektedir.

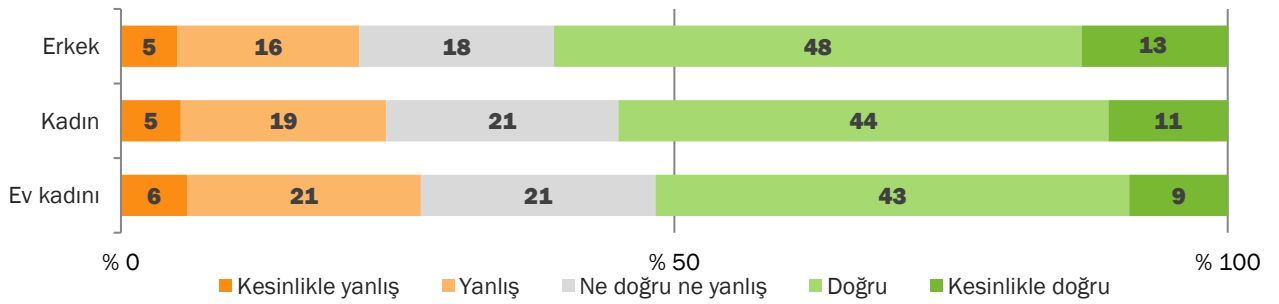

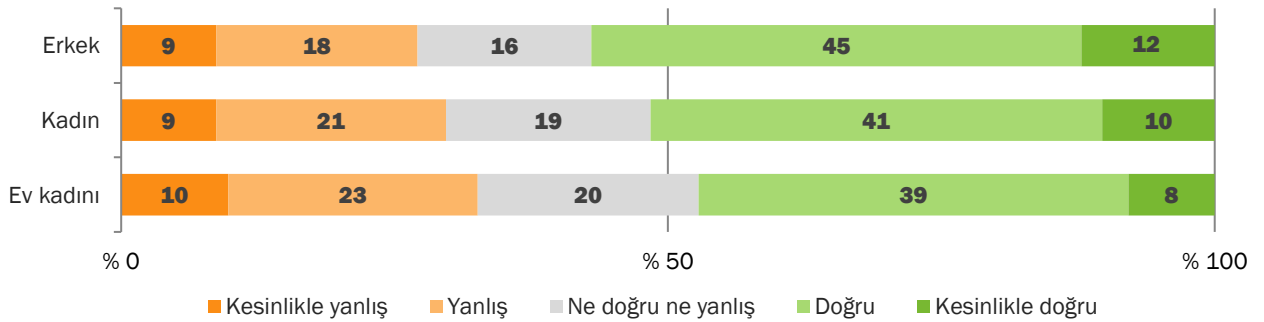
6.2. Ekonomi/Tüketim

Tüketim alışkanlıklarına baktığımızda toplumun yarısından biraz fazlasının gerek hayatı kolaylaştıracak, gerek kaliteli ürünler için daha fazla para ödemeye değer olduğunu düşündükleri ortaya çıkmaktadır. Daha fazla para ödemeye en elverişli grup üniversite mezunları, özellikle üniversite mezunu erkeklerdir. Üniversite mezunu kadınlar da üniversite altı mezunu kadınlara göre daha fazla para ödeyebileceğini belirtmektedir. Ancak genel olarak kaliteli ve kullanışlı ürünlere daha fazla para verme eğilimi toplumun genelinde görülmektedir. Yine bekar ve genç erkekler ve kadınlar kaliteli ve kullanışlı ürünlere daha çok para ödeme eğilimindedir.

Hayatımı kolaylaştıracak ürünler için daha fazla ödemeye hazırım.

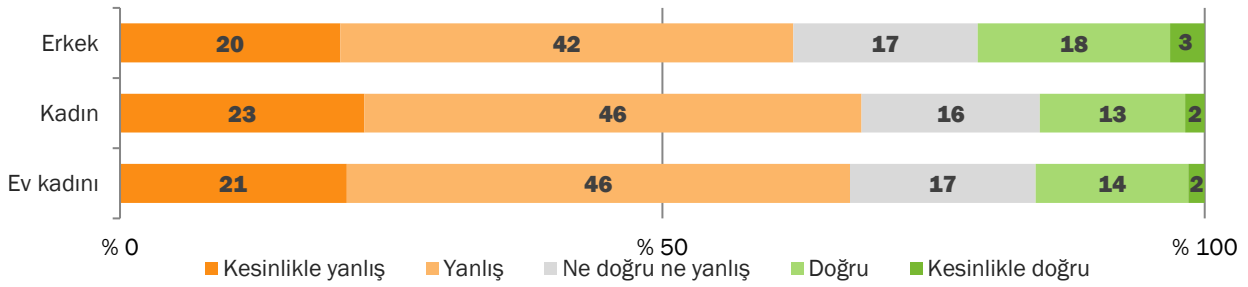

Kaliteli ürünler için daha fazla para ödemeye değer.

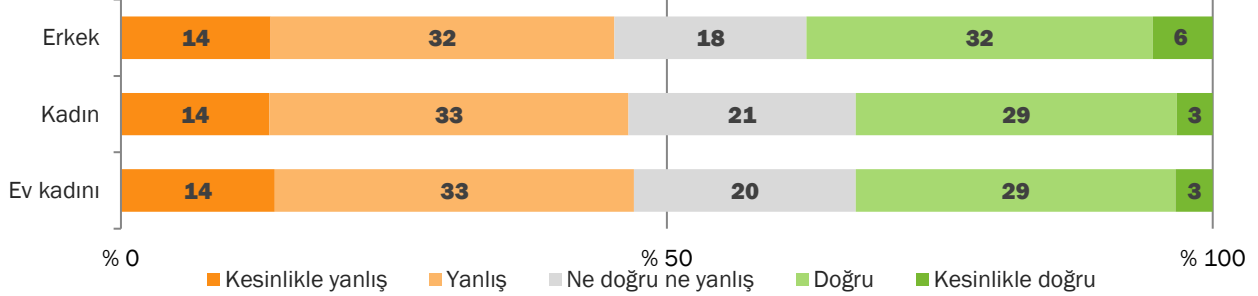

“Marka ürün almak beni toplumda başkalarına göre farklı kılar” ifadesine toplumun ancak beşte biri katılmaktadır. “Kullandığı arabaya bakarak insanlar hakkında fikir edinebilirsiniz” ifadesi yaklaşık üçte birin katıldığı bir ifade olmuştur. Marka ürünlerin ve kullanılan arabanın toplumsal statü olarak görülmesi fikrine en çok lise mezunu erkekler katılmaktadır. Yine bekar ve dul erkekler arasında araba ve markanın önemine vurgu yapanların sayısı diğer kategorilerden yüksek görünmektedir. Ancak genel olarak toplum, markanın bir toplumsal statü kazandırabileceği fikrine katılmama eğilimi göstermektedir.

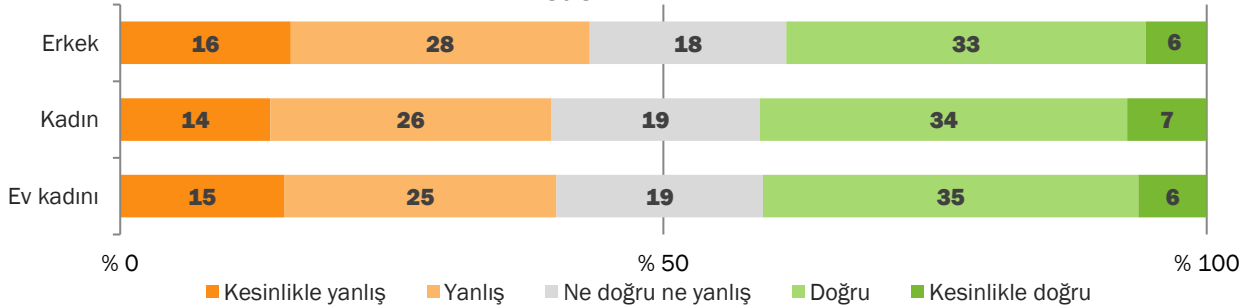
Marka ürünler almak toplumda beni başkalarına göre farklı kılar.

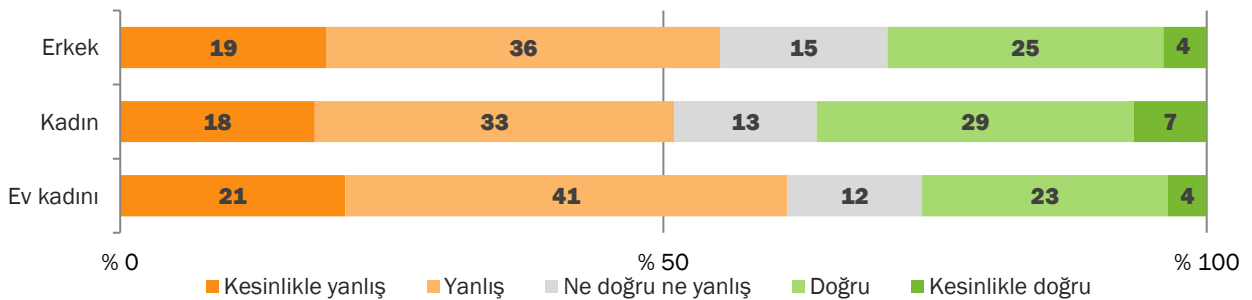
Kullandığı arabaya bakarak insanlar hakkında fikir edinebilirsiniz.

Herhangi bir eşya satın alırken çevremın de beğenmesine dikkat ederim.

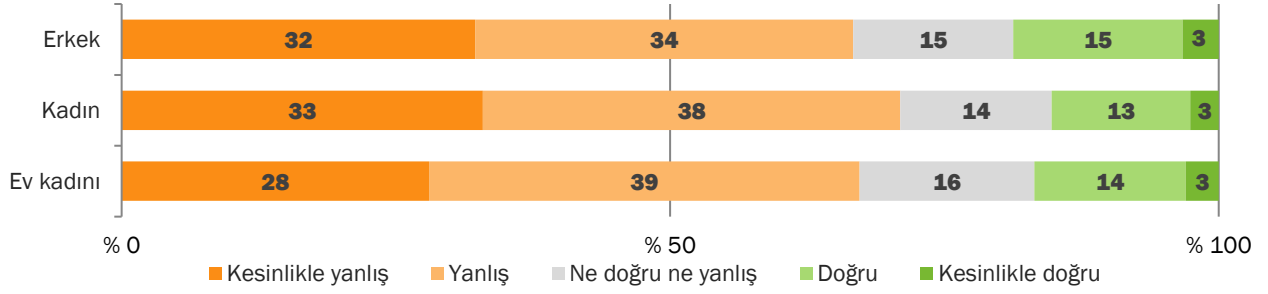
Bazen ihtiyacım olmayan bir şey satın alıp kendimi ödüllendiririm.

Ekonomik kalkınma için çevrenin katledilmesi fikrine neredeyse kimse katılmamaktadır. En çok karşı çıkan grup ise bekar ya da üniversite mezunu kadınlardır. Kadınlar bu konuda erkeklere göre biraz daha duyarlı görünmektedir.

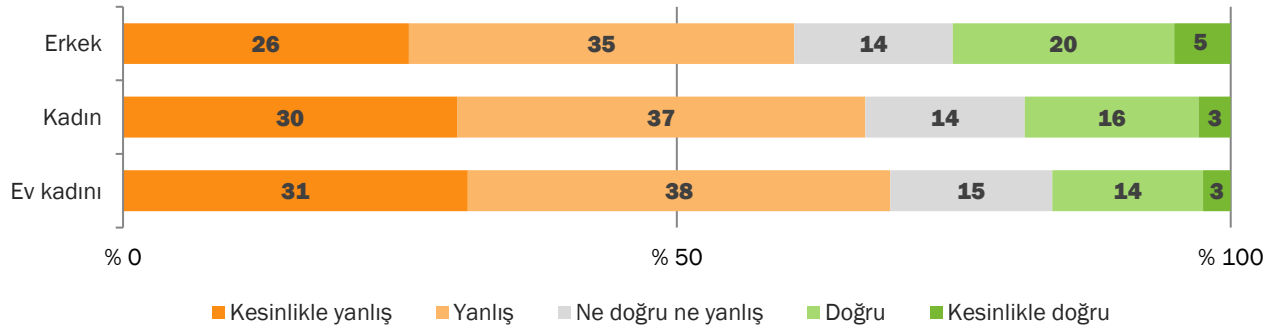

Ekonomik kalkınma için fabrika bacalarından çıkan dumana, hava kirliliğine katlanmak gerekir.

Toplumun yüzde 20'si, yani beşte biri "Herhangi bir siyasi nedenle, ürünlerini boycot ettiğim bir marka var (veya oldu)." cümlesine katılmaktadır ve bu tür boycotun çok yaygın olmadığı anlaşılmaktadır. Siyasi nedenlerle boycotun daha çok üniversite mezunu kadınlar arasında görüldüğü anlaşılmaktadır. Boycot yapan üniversite mezunu kadınlar ve erkeklerin oranı birbirine yakınsamaktadır. Metropoldeki kadın ve erkekler arasında da boycot edenlerin daha fazla olduğu görülmektedir.

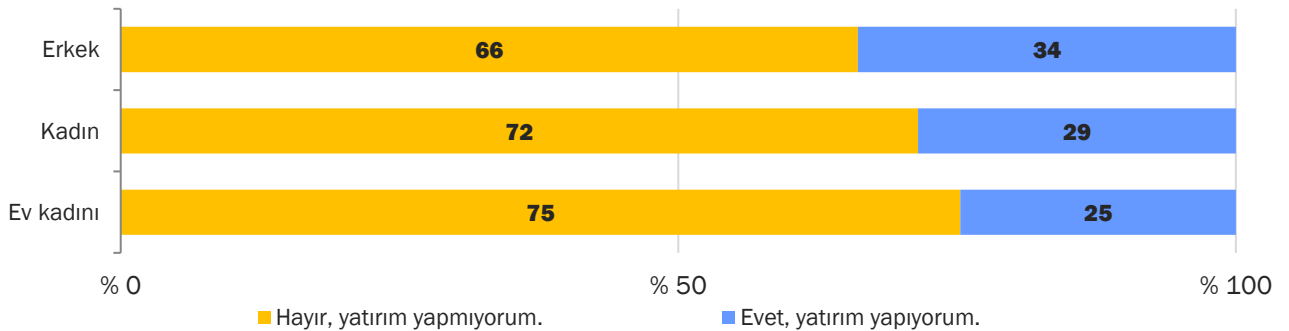
Herhangi bir siyasi nedenle, ürünlerini boycot ettiğim bir marka var veya oldu.

6.3. Finansal Durum ve Bankacılık

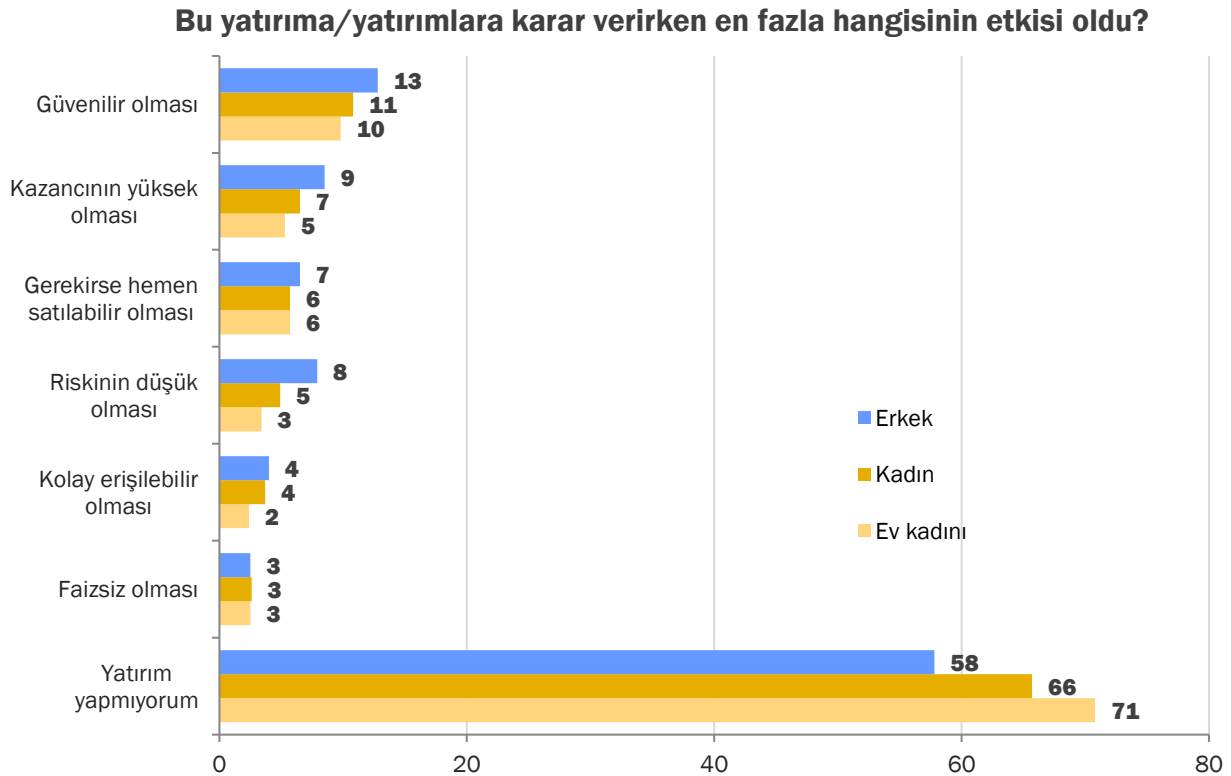
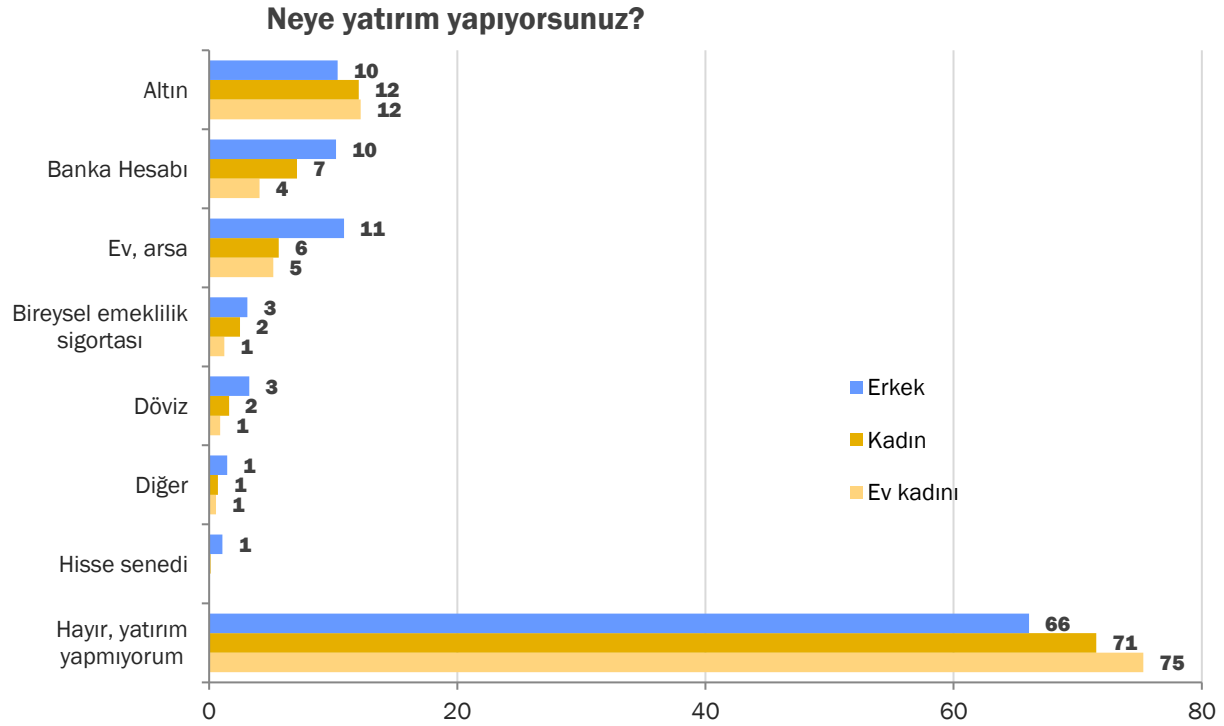
Yatırım yapmak konusunda erkekler kadınlardan daha etkindir. Yatırım yapan erkeklerin oranı yüzde 39 iken, bu oran kadınlarda yüzde 29 seviyesindedir. Ev kadınlarında bu oran yüzde 24 ile daha da düşüktür.

Yatırım yapıyor musunuz?

Ne tür yatırımlar yaptıklarını incelediğimizde kadınlarla erkeklerin tercihleri arasında temel bir fark görülmektedir. İki cinsiyette de altın, banka hesabı ve ev-arsa almak en çok tercih edilen 3 yatırım alanıdır. Yine de erkekler ev, arsa, banka hesabı, döviz gibi alanları, kadınlar ise altını tercih etmeye daha meyillidirler.

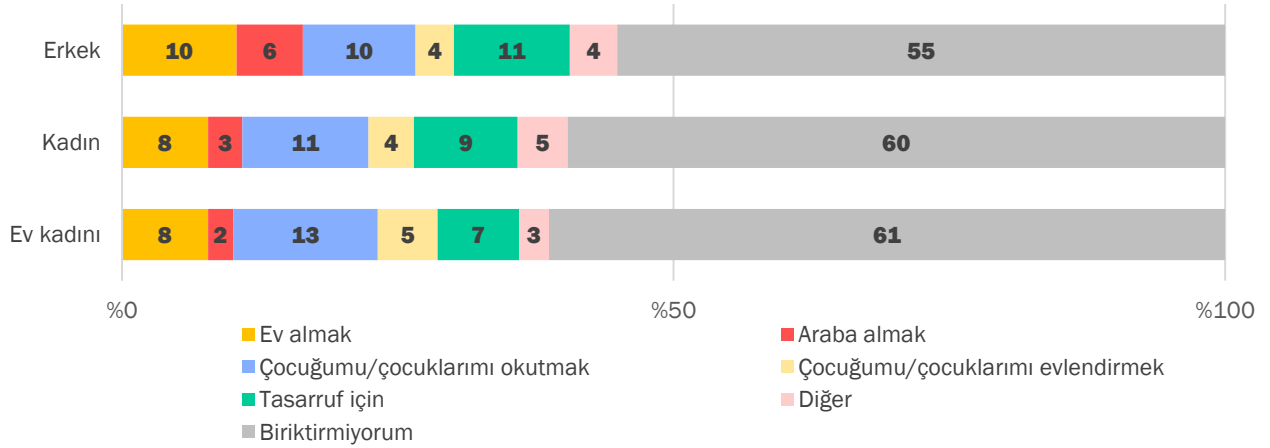

Yatırım kararları verirken en öne çıkan etkenin güvenilirlik olduğu görülüyor. Kazancın yüksek olması ve likit olması diğer öne çıkan faktörlerdir. Erkeklerde yatırım riskinin düşük olması öne çıkan faktörler arasında sayılırken, kadınlarda güvenilir, satılabilir ve kolay erişilebilir olması etkili görünüyor.

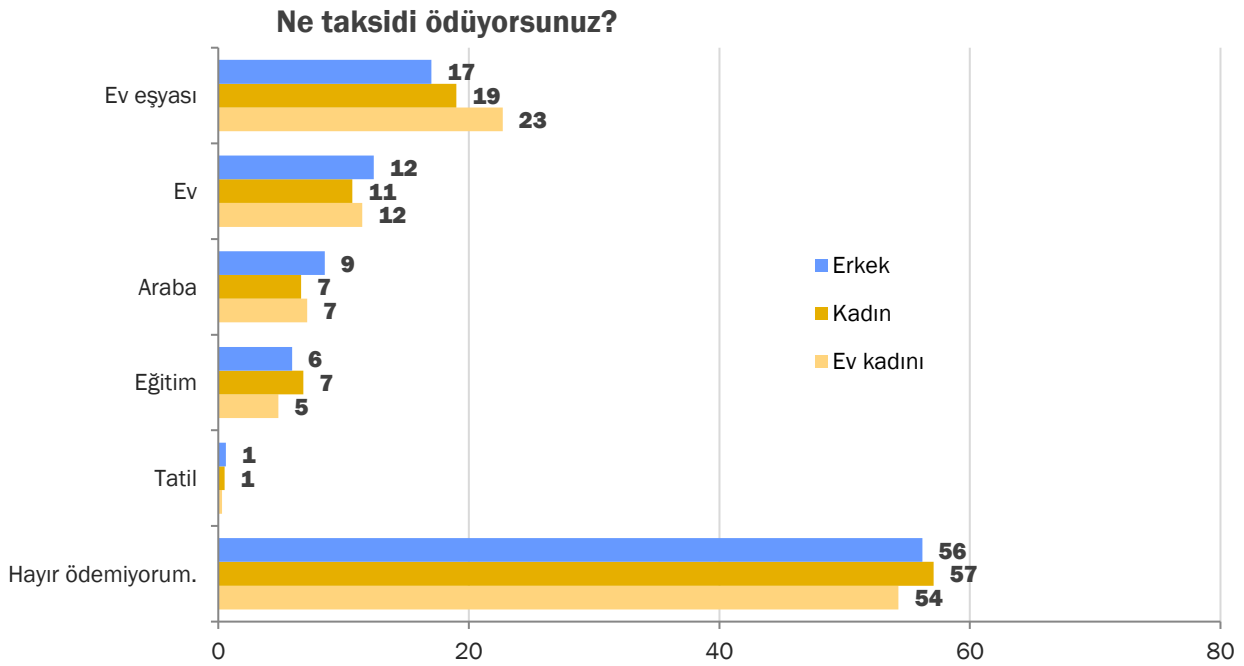
Tasarruf eğilimine baktığımızda, görüşülen kadınların yüzde 60'ının, erkeklerin ise yüzde 55'inin para biriktirmediği görülüyor. Kadınları para biriktirmeye iten en önemli sebep çocuklarını okutmak olarak karşımıza çıkıyor. Çocuklarını okutmak için para biriktirenlerin oranı ev kadınları arasında yüzde 13'e çıkıyor. Ev almak da erkekler arasında çocuk okutmak kadar önemli bir para biriktirme sebebi. Sadece tasarruf için biriktirenler ise kadınlarda yüzde 9, erkeklerde de yüzde 10 seviyesindedir. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın 2017 yılında yayınladığı Türkiye İsraf Raporu'na göre de aylık gelirinden tasarruf yapanların oranı sadece yüzde 13,6'dır. Ülkede genel olarak bir tasarruf sorunu olduğu zaten yıllardır belirtiliyor.¹⁸

Şu anda para biriktiriyor veya yatırım yapıyorsanız, neden, ne amaçla biriktiriyorsunuz?

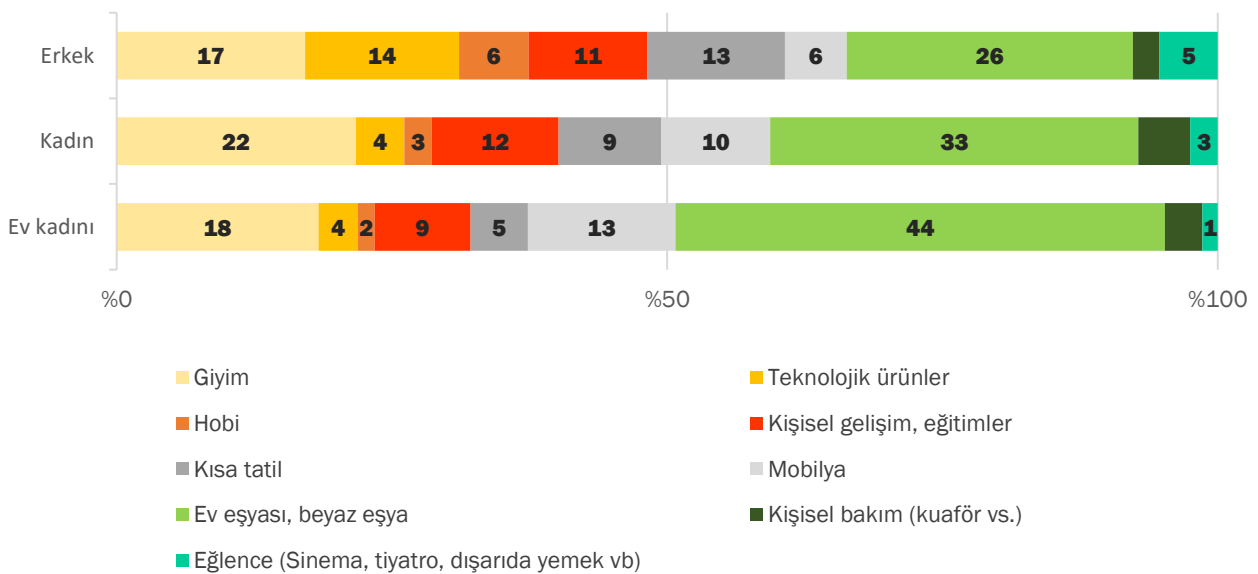
Görüşülen kişilerin yarıdan fazlası herhangi bir taksit ödemiyor. Taksit en çok konu olan kategori ev eşyası kategorisidir. Diğer taksitler ise ev, eğitim, araba, tatil olarak sıralanıyor. Ev, araba kalemlerinde taksit ödeyen erkeklerin oranı kısmen yüksekken, eğitim ve ev eşyası kategorilerinde kadınların oranı daha yüksektir.

¹⁸ Bakanlığın çalışmasında tasarruf eden kadınların oranı erkeklerin oranından kısmen yüksek çıkmaktadır. Bu çalışmada erkeklerinki kısmen öne çıksa da çok yakın olduğu gözlerden kaçırılmamalıdır. Ayrıca yine İsraf Raporu'nda ilkökul mezunları arasında tasarruf oranı yüzde 11'e geriliyor. Dolayısıyla ev kadınlarında tasarruf oranının yüzde 7 olması şaşırtıcı değildir.

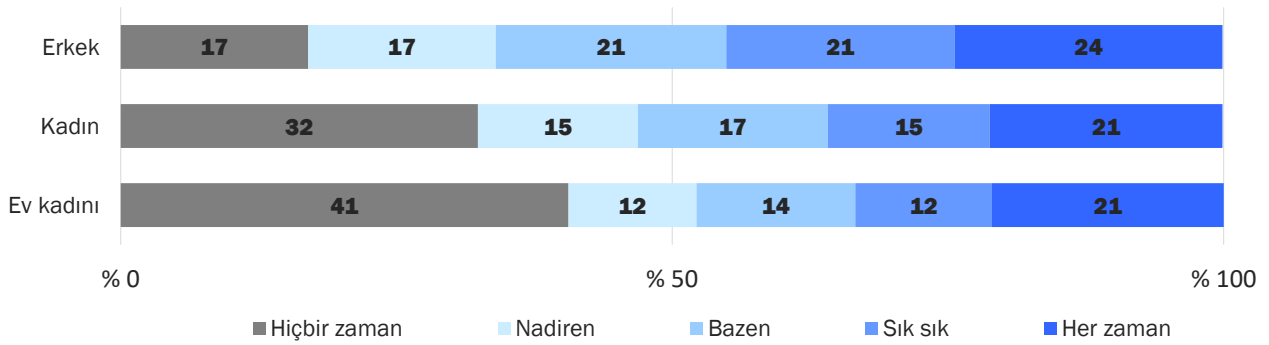

Kadınların ve erkeklerin harcama tercihlerindeki farklar, tasarruf tercihlerindeki farklılardan daha belirgindir. Cinsiyetten bağımsız olarak görüştüğümüz kişiler ilk para biriktirdiklerinde veya arttırabildiklerinde öncelikli olarak beyaz eşyaya ve ardından giyime harcayacak olsalar da, erkekler teknolojik ürünlere ve hobi, eğlence ve kısa tatil gibi deneyime dair tercihlerde bulunmaya daha meyilliyken, kadınlar beyaz eşya, mobilya, giyim gibi haneye dair harcamalara ve kişisel bakıma daha meyillidirler.

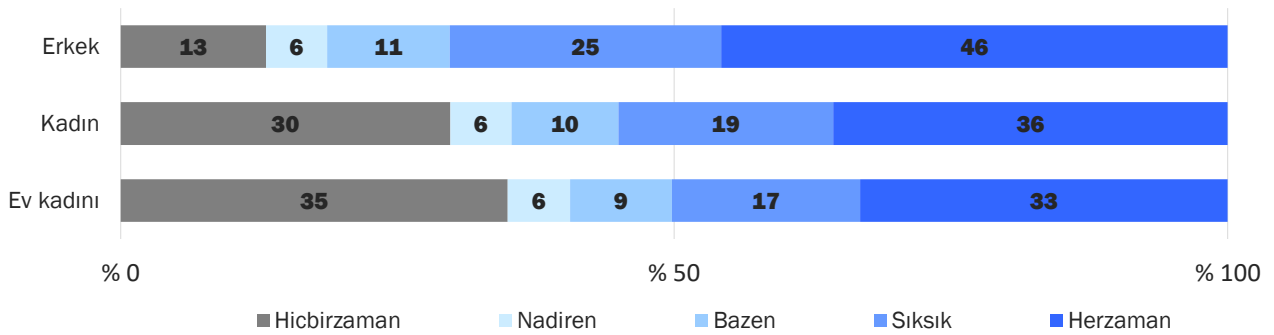
İlk para biriktirdiğinizde / arttırdığınızda parayı öncelikli olarak hangisine harcayacaksınız?

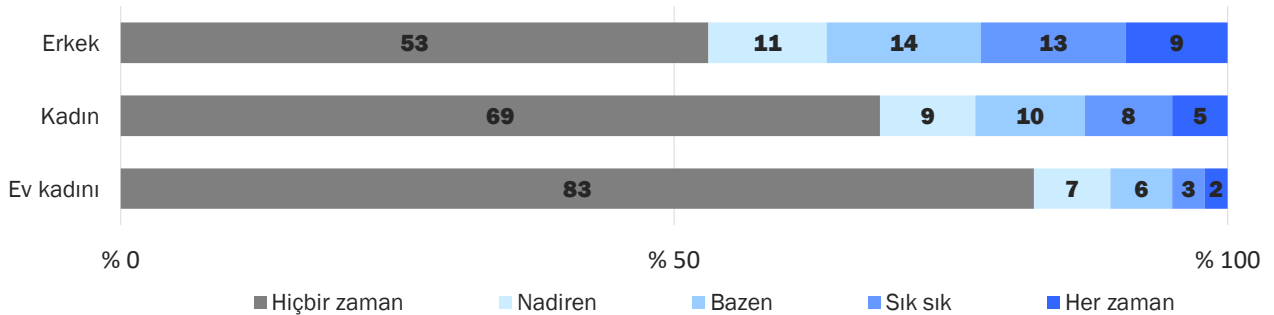
Bankacılık işlemlerini bankaya giderek yaparım. (2018)

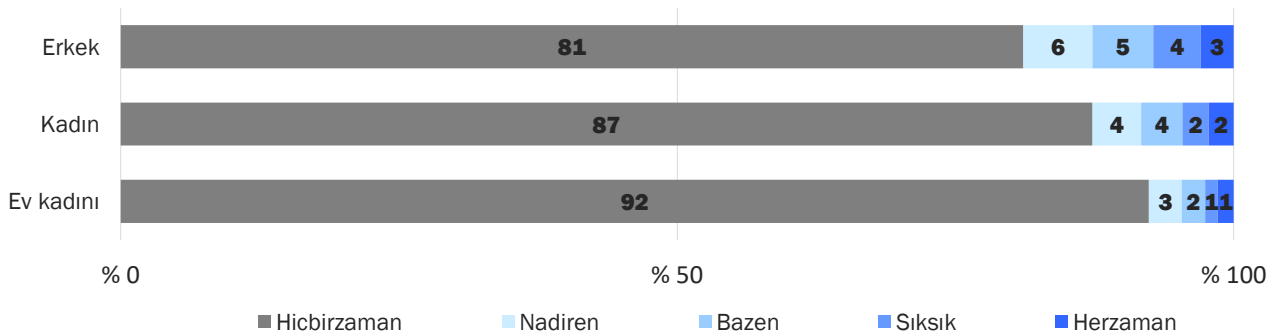
Bankacılık işlemlerimi bankaya giderek yaparım. (2008)

Bankacılık işlemlerini internetten/bilgisayardan yaparım. (2018)

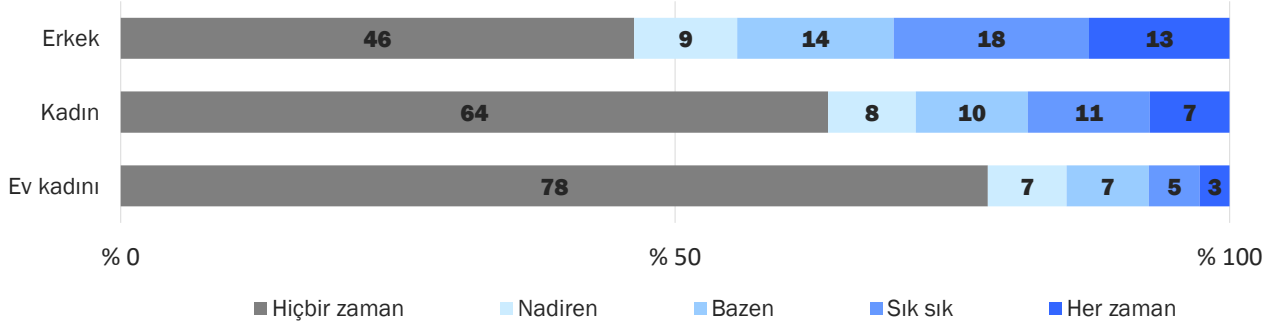

Bankacılık işlemlerini internetten/bilgisayardan yaparım. (2008)

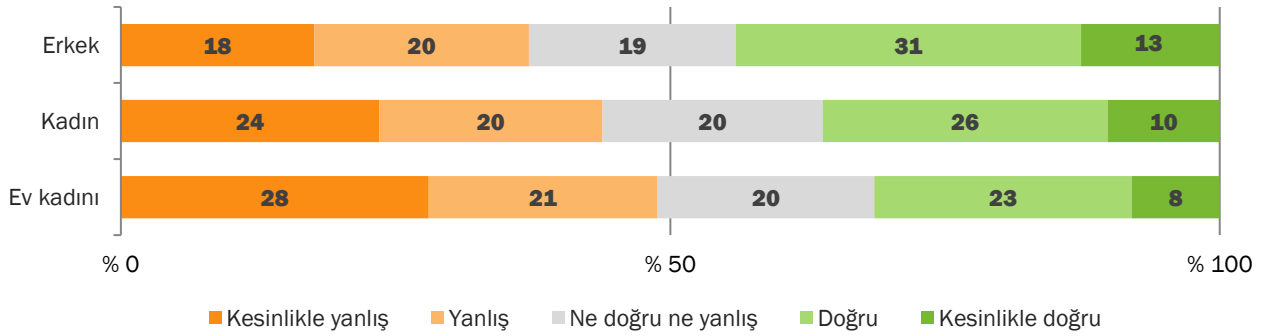

Bankacılık işlemlerini mobilden/uygulama ile cep telefonundan yaparım. (2018)

Erkekler kredi kartı kullanımının tüketimlerini artırdığını kadınlardan daha fazla düşünüyorlar. Bu durum kısmen erkeklerin daha yüksek oranda kredi kartı sahibi olmalarından kaynaklanıyor. Sadece kredi kartı sahibi olanları kendi aralarında karşılaştırdığımızdaysa kadınlarla erkekler arasında görülen fark azalıyor. Kredi kartı kullanımının tüketimi artırdığına yönelik algı en çok eğitim düzeyi arttıkça artmaktadır.

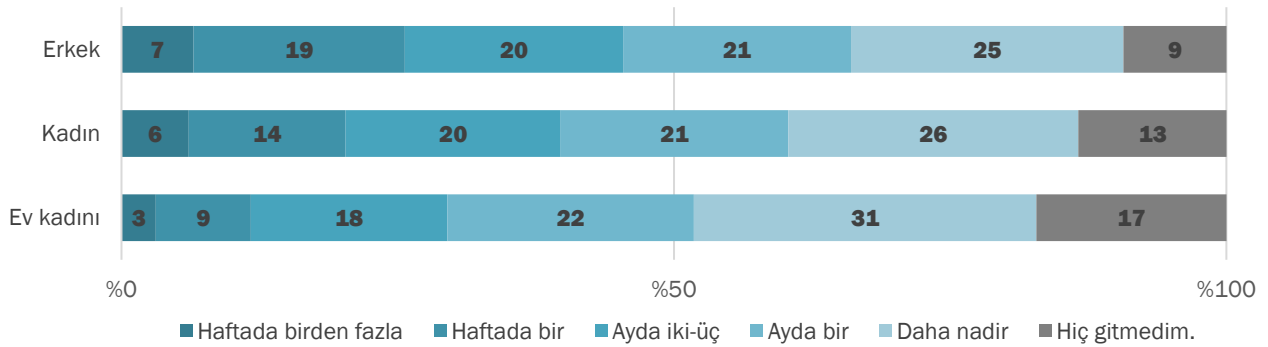
Kredi kartı kullandığım zaman daha fazla para harcarım.

6.4. Alışveriş Davranışları

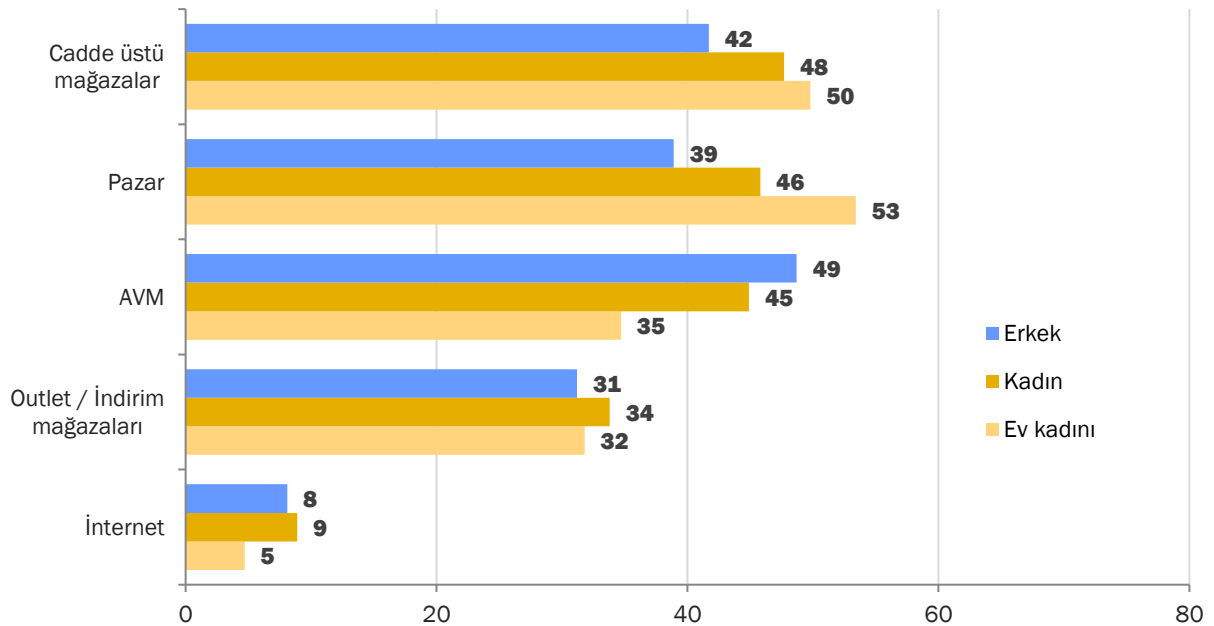
Görüşülen kişilerin alışveriş alışkanlıklarını anlayabilmek için ilk olarak **alışveriş merkezlerine** (AVM) hangi sıklıkla gittiklerini sorduk. AVM'lere hiç gitmeyen kadınlar ve erkeklerin oranı yüzde 21 ile aynı seviyede görünmektedir. Ev kadınları arasında da hiç gitmeyenlerin oranı benzer şekilde yüzde 22 seviyesindedir. Nadir gidenler toplumun dörtte birini oluşturmaktadır. Bu oran ev kadınları arasında yaklaşık üçte bire çıkmaktadır. Yerleşim yeri, yaş, eğitim ve medeni durum AVM'lere gitme sıklığıyla yakından ilişkili etkenler olsa da her birinde erkekler, kadınlardan biraz daha sık gitmektedir. Bu bulgu, kamusal hayatta erkeklerin daha fazla bulunabildiğine dair tespitimizi teyit etmektedir.

AVM'lere ne sıklıkta gidiyorsunuz?

Nitekim ev halkının **giyim alışverişlerini** nereden yaptıklarına bakıldığında da benzer sonuçlar görülmektedir. Erkeklerin yaklaşık yarısı giyim alışverişlerini AVM'lerden yapmaktadır. Kadınlarda bu oran yüzde 45 seviyesinde kalırken, ev kadınlarında daha da gerileyerek yüzde 35'ler seviyesine inmektedir. Ev kadınlarının yarından fazlası giyim alışverişlerini pazardan ya da cadde üstü mağazalardan yapmaktadır. İnternette alışveriş oranı henüz yüzde 10'ların altında seyretmektedir.

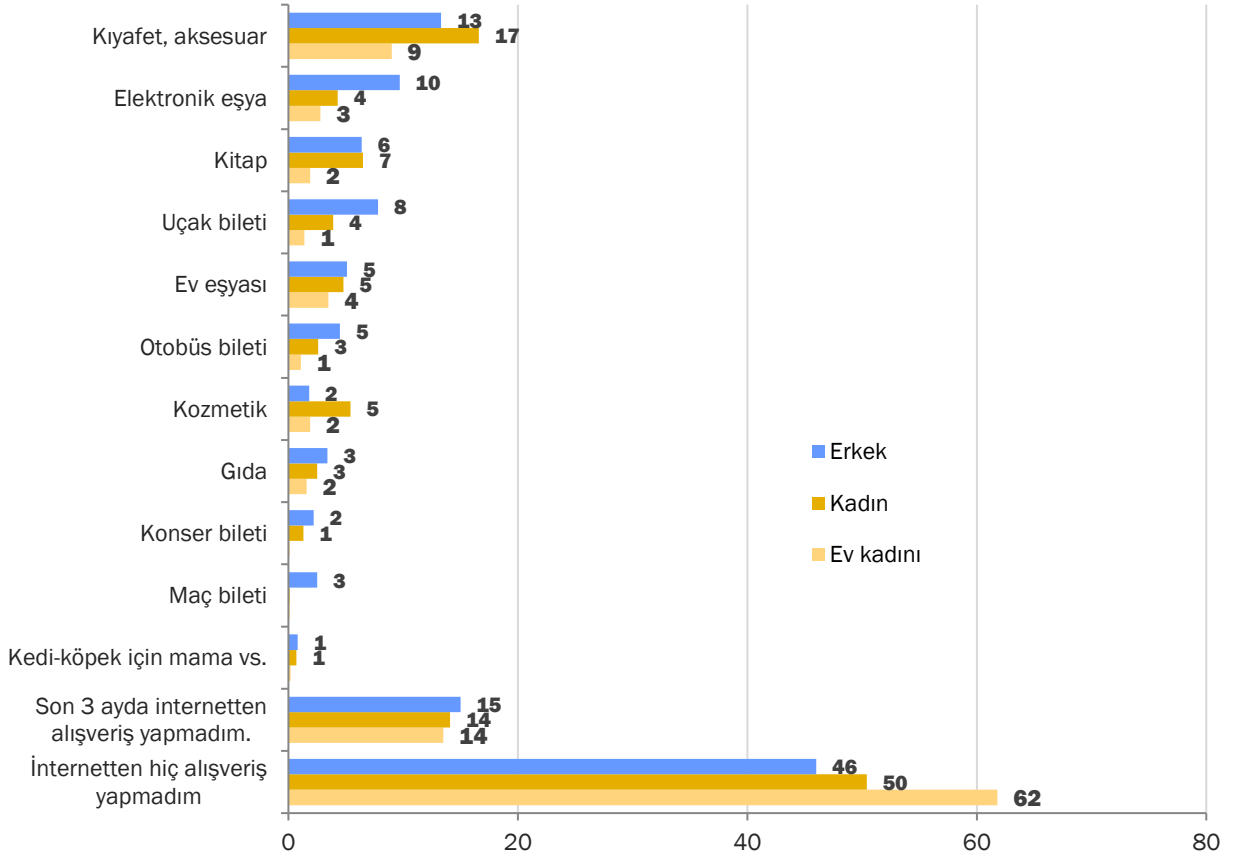
Giyim alışverişinizi nereden yapıyorsunuz?

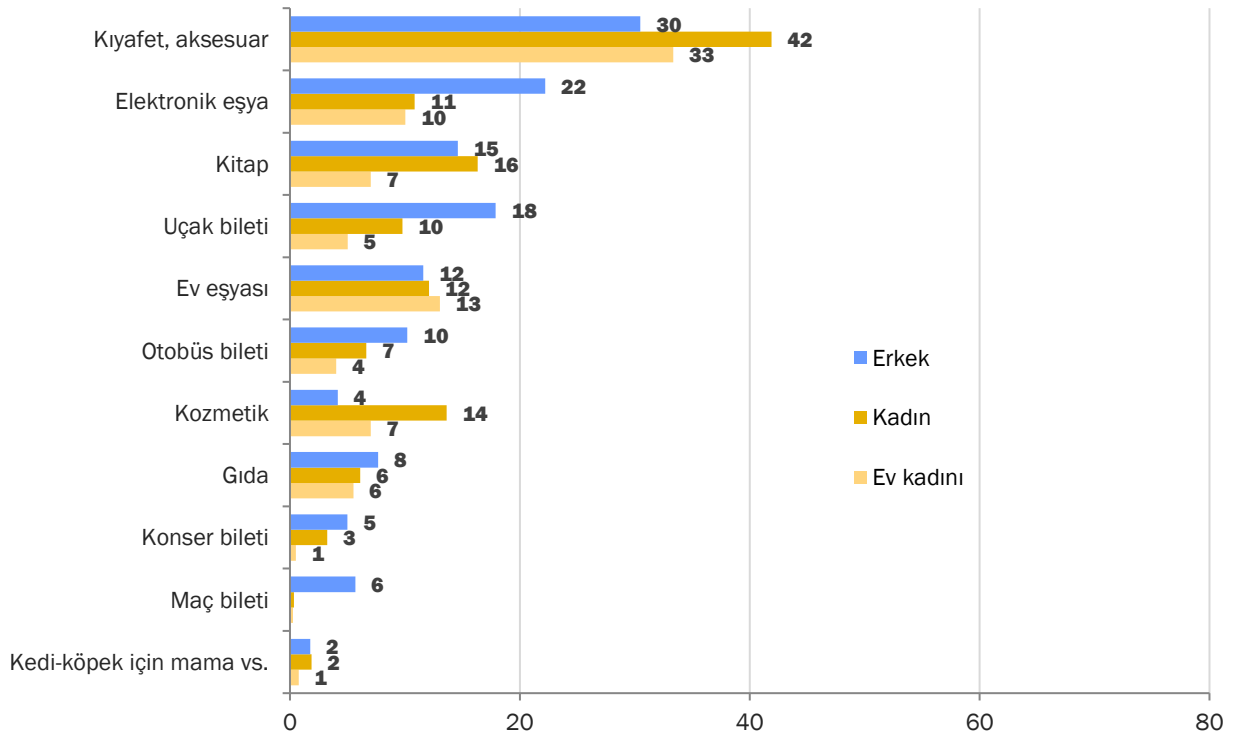
Kadınların da erkeklerin de yaklaşık üçte biri son üç ayda internette alışveriş yapmıştır. İnternette alışveriş yapan kadınların yaklaşık üçte biri kıyafet veya aksesuar alırken, erkeklerde bu oran yüzde 22'ye düşmektedir. Erkeklerin elektronik eşya ve uçak bileti alımlarında interneti kadınlardan daha fazla kullandıkları görülmektedir.

Son 3 ayda internetten alışveriş yaptınız mı, yaptıysanız hangilerini aldınız?

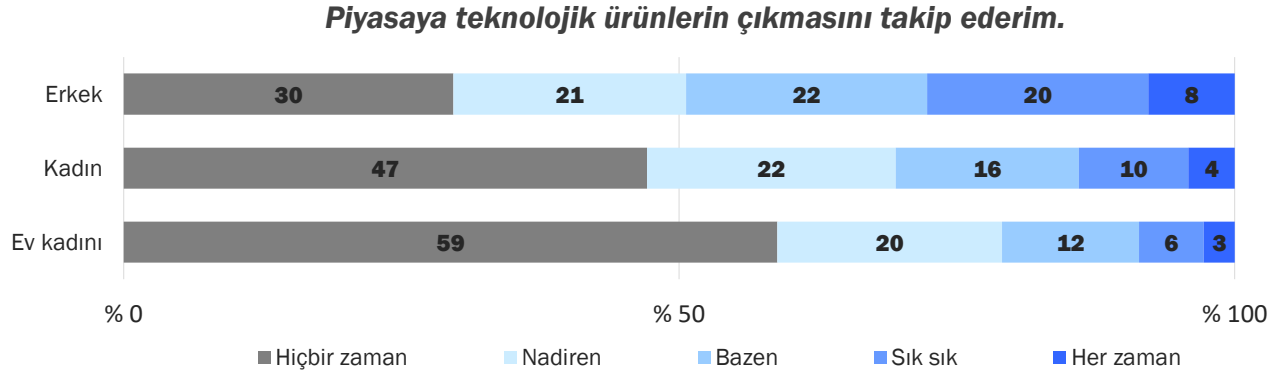

Son 3 ayda internetten alışveriş yaptınız mı, yaptıysanız hangilerini aldınız? (Alışveriş yapmış olanlar arasında)

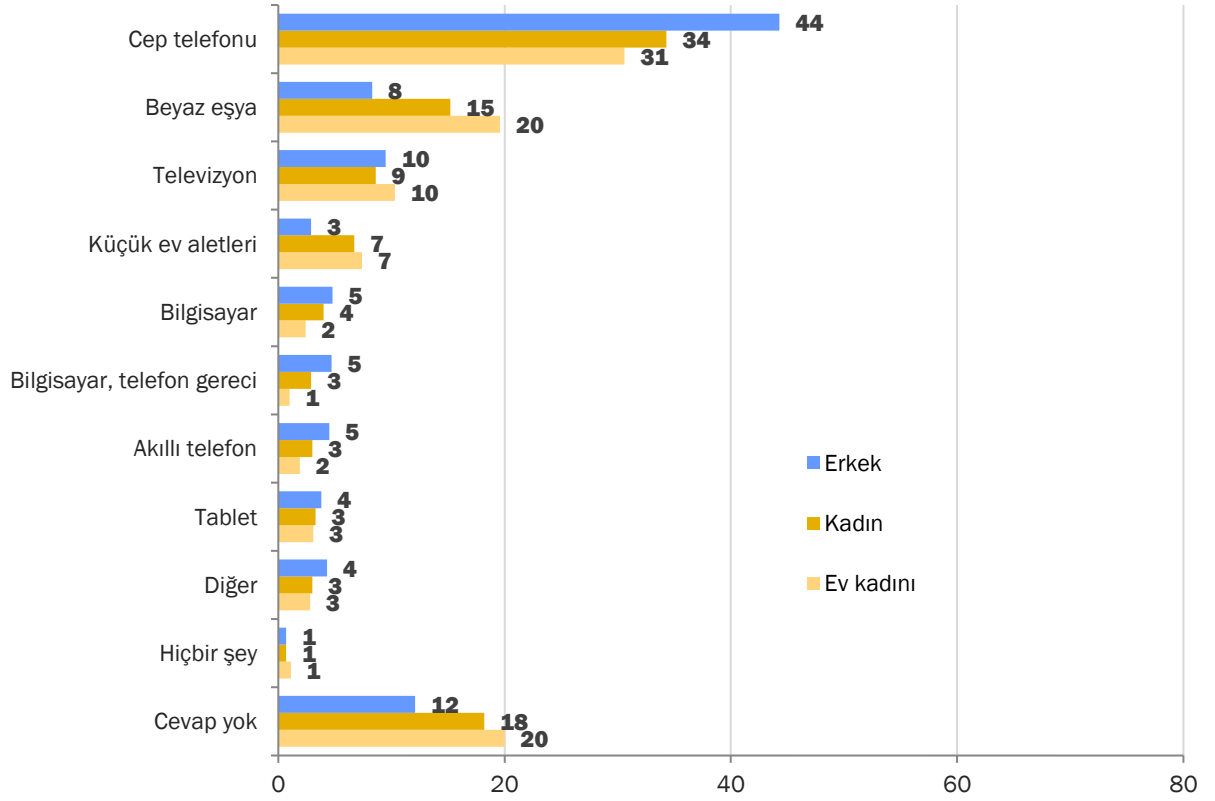
Piyasada teknolojik ürünleri takip etme eğilimi sanat faaliyetlerini takip etme eğiliminden daha yüksektir. Erkekler arasında teknolojik ürünleri takip edenlerin oranı kadınlardan daha yüksektir. Bekar ve üniversite mezunu erkeklerde teknolojik ürünleri takip edenler yoğun görünmektedir. 33-48 yaş arası ve 49 yaş üstü kadınların teknolojik ürünlere çok daha az ilgisi olduğu görülmektedir. Ancak son on yılda yeni teknoloji ürünlerini takip eden kişi oranının bütün kategorilerde azalması dikkat çekicidir.

Görüşülen kişilerin teknolojik ürün olarak en son ne aldıkları sorusuna yanıt olarak en çok cep telefonu yanıtını verdikleri görülmektedir. Erkeklerde cep telefonu satın alanların oranı yüksekken, kadınlarda beyaz eşya alanların oranı yüksektir. Hatta telefon, bilgisayar, tablet ve ilgili gereçlerini erkeklerin yüzde 62'sine karşılık kadınların yüzde 47'si, buna karşılık beyaz eşya ve küçük ev aletlerini erkeklerin yüzde 12'sine karşılık kadınların yüzde 22'si almıştır. Ev işlerinin çoğunluğunun hâlâ kadınlar tarafından gerçekleştirilmesinin, hanenin daha ziyade kadınların alanı olmasının kadınların haneye yönelik beyaz eşya ve küçük ev aletleriyle daha fazla ilgilenmesine neden olduğu düşünülebilir. Ancak cep telefonu kadınlar arasında da açık ara öndedir. Ayrıca kadınlar arasında teknolojik ürün olarak en son ne aldığı sorusuna cevap vermeyenlerin oranı erkeklerde olduğundan daha fazladır.

Teknolojik ürün olarak en son ne satın aldınız?

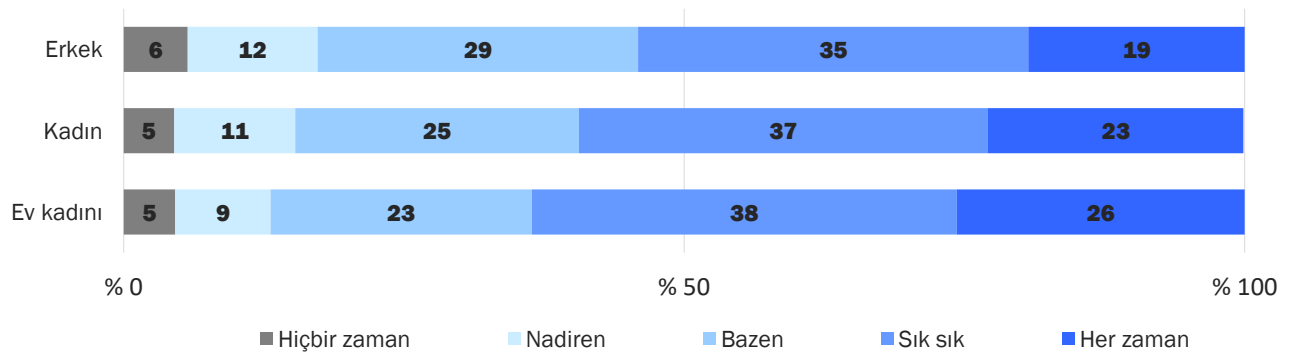

6.4.1. Gıda alışveriş tercihleri

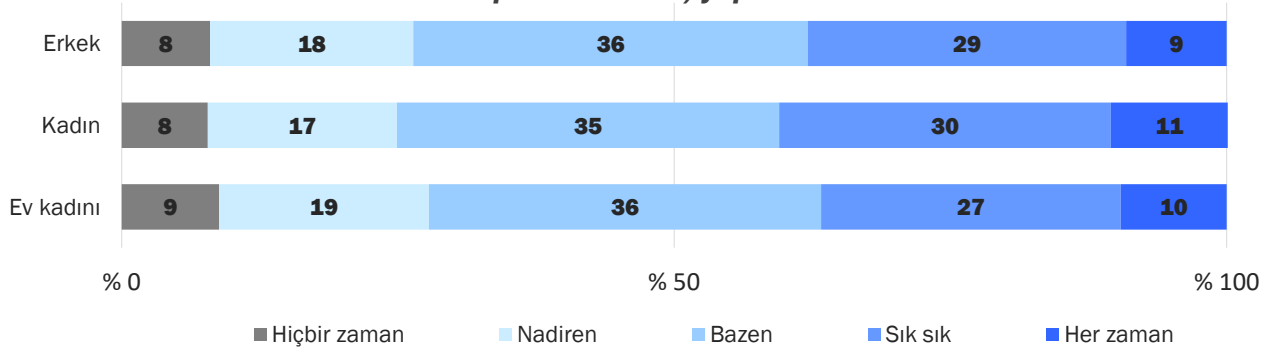
Türkiye’de insanlar gıda alışverişlerini ortalamada “sıklıkla” semt pazarlarından, “bazen” büyük marketlerden yapmakta ve neredeyse “hiçbir zaman” internetten yapmamaktadır. Kadınlar hanelerindeki gıda alışverişinin semt pazarlarından ve marketlerden yapıldığını, erkeklerse internetten yapıldığını belirtmeye biraz daha meyillidir.

Hanesinde en fazla semt pazarlarından alışveriş yapıldığını belirten grubun lise altı mezunu, kırdı yaşayan kadınlar olduğu görülmektedir. Ayrıca 49 yaş üstü kadınların da önemli bir kısmı semt pazarından alışveriş yapmaktadır. Ancak üniversite mezunu kadınlar arasında da hanesinde semt pazarından alışveriş yapılanların yapılmayandan fazla olduğu anlaşılmaktadır.

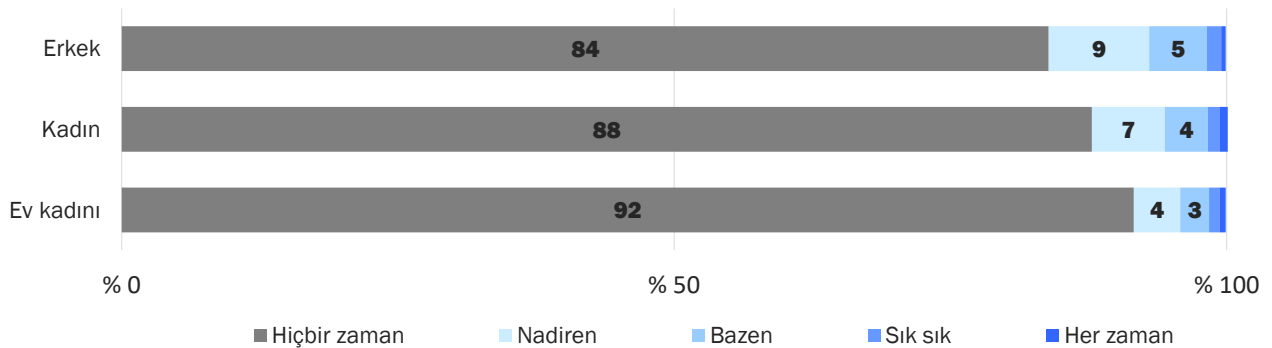
Evin gıda alışverişini semt pazarından yaparız.

Evin gıda alışverişini büyük marketlerden (süpermarketten, hipermarketten) yaparız.

Evin gıda alışverişini internetten yaparız.

Süpermarketlerden gıda alışverişini yapıldığını en fazla belirten grup üniversite mezunu kadınlardır. Ancak lise altı mezunu kadınlar arasında da süpermarketlerden gıda alışverişini yapanların oranı azımsanmayacak ölçüdedir. Kırsal kesimdeki kadınlar ise hane fertleri süpermarketleri en az kullanan grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak özellikle son on yılda süpermarketleri kullanan kırsalda yaşayan kadınların oranında bir artış dikkat çekmektedir. Kırsal bölgelerde de zincir marketlerin, özellikle ucuzluk/iskontocu marketlerin hızla yaygınlaşması, buralarda yaşayan kadınların gıda alışverişini için bu marketleri daha fazla kullanmaya başlamasına vesile olmuş olabilir. Ancak hâlâ kırsalda yaşayanların çoğunun yerel marketlerden alışveriş yaptığı anlaşılmaktadır.

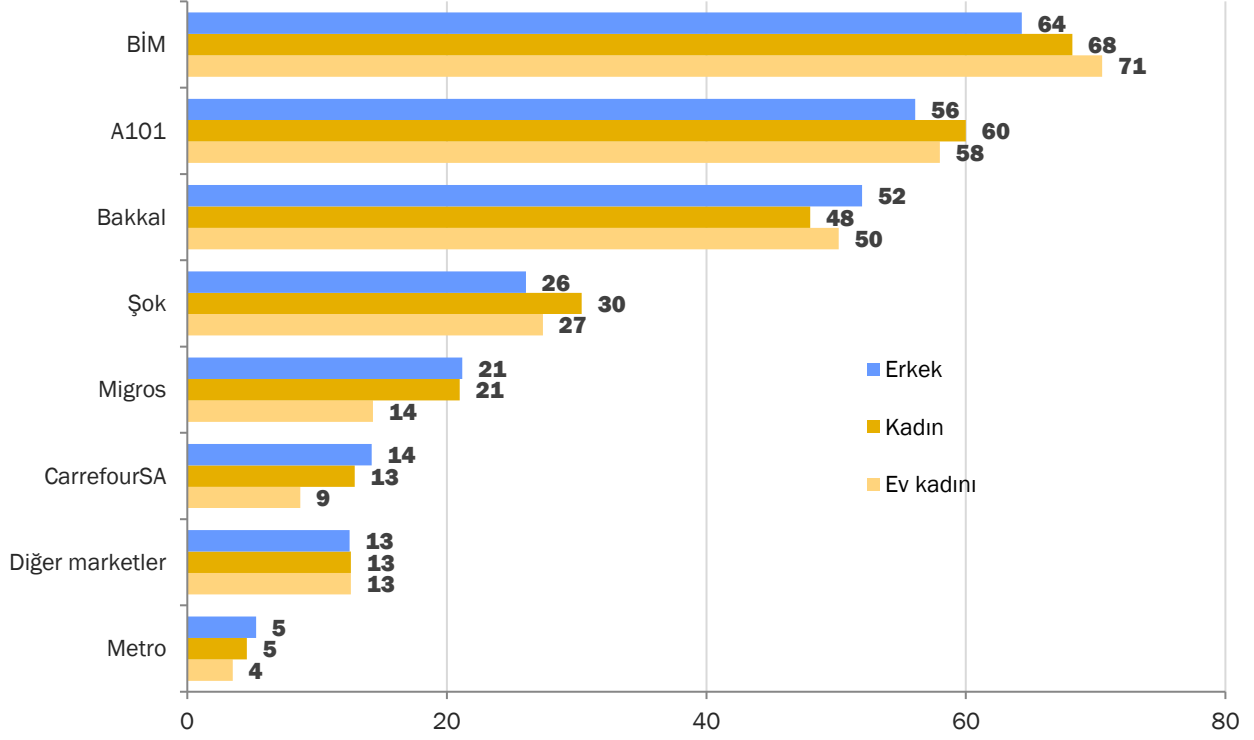
İnternette gıda alışverişini ülkede hâlâ sınırlı bir seviyede görünmektedir. Hiçbir zaman yapmayanlar büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Bütün kategorik gruplar içerisinde hanesinde gıda alışverişinin internette yapıldığını en çok üniversite mezunu kadınlar söylemektedir. Son on yılda da internette gıda alışverişinde önemli bir artıştan bahsetmek mümkün değildir.

Hangi süpermarketlerden sıklıkla alışveriş yaptıklarına bakıldığında BİM'in çok önemli bir payı olduğu görülmektedir. Kadınların yüzde 68'i, erkeklerin yüzde 64'ü BİM'den sıklıkla alışveriş yapmaktadır. A101'den alışveriş yapan kadınların oranı da yüzde 60 ile azımsanmayacak bir ölçüdedir. A101 ve BİM'in pazar payları açısından keskin bir rekabet içinde olacakları açıktır. Şok da sıklıkla alışveriş yapılan süpermarketler sıralamasında dikkat çekicidir. Migros ise

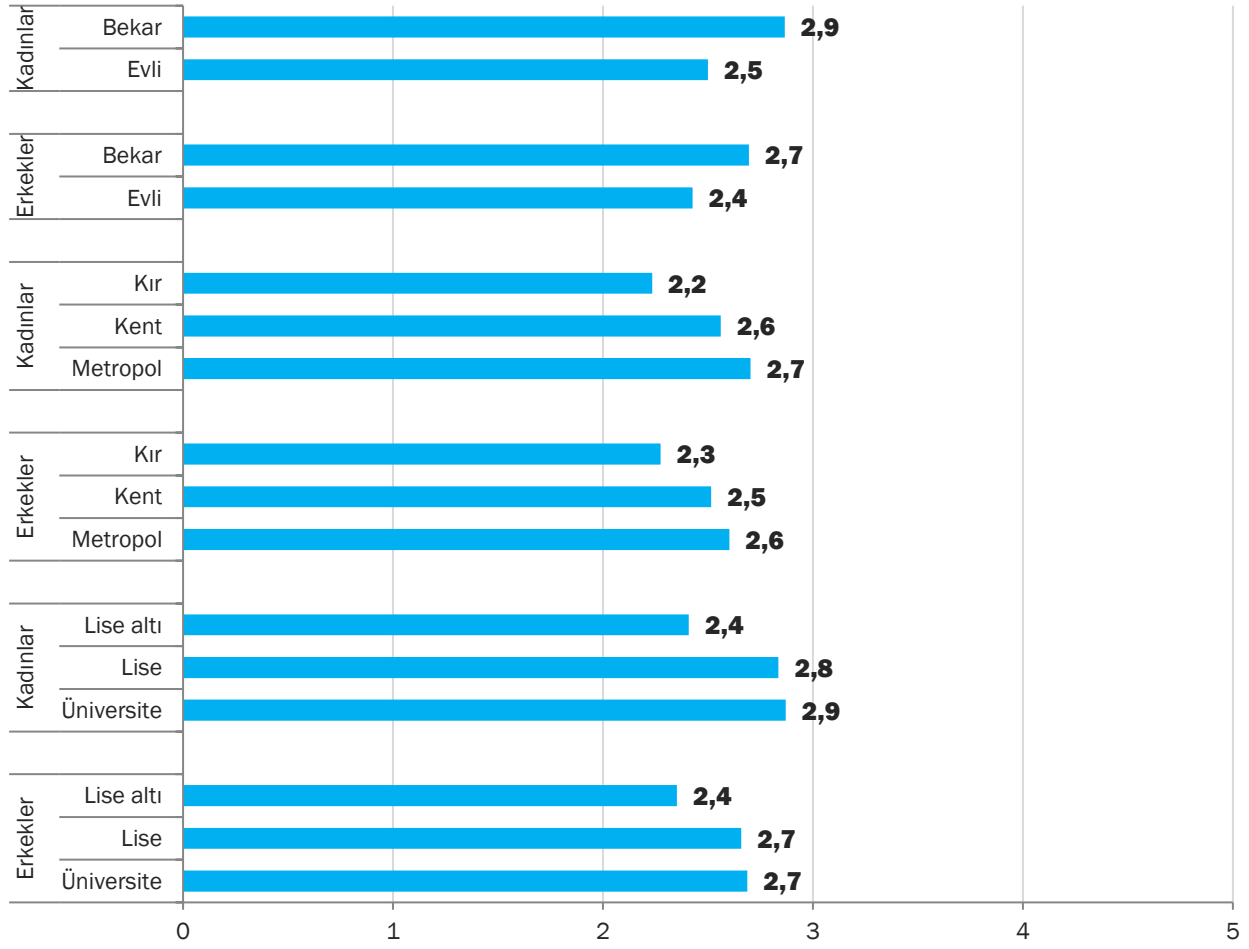

halkın yüzde 21'inin sıklıkla alışveriş yaptığı bir süpermarket olarak karşımıza çıkmaktadır. Ev kadınlarında bu oran yüzde 14'e gerilemektedir.

Bu süpermarketlerin hangilerinden sıklıkla alışveriş yapıyorsunuz?

Sıklıkla gidilen ortalama market sayısı

Sıklıkla gidilen market sayısı (bakkal dahil) metropollere gittikçe, eğitim seviyesi arttıkça ve evli olunca artıyor. Kırsaldaki kadınlar ortalamada 2,2 marketle seçeneklerini en az, üniversite mezunları kadınlar ise ortalamada 2,9 marketle seçeneklerini en az çeşitlendirenler olarak görünüyor. Erkekler için benzer örüntü olsa da, her durumda erkekler marketlere kadınlardan daha az gidiyor.

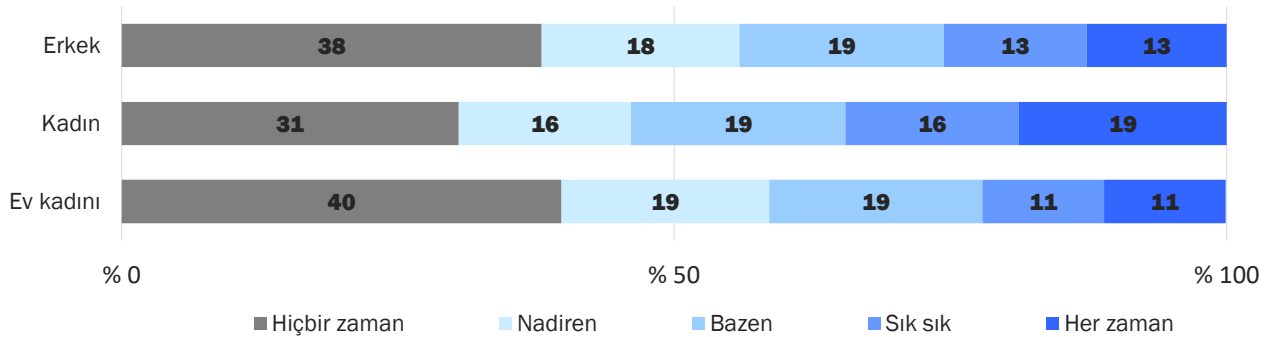

7. BEDEN, SPOR, SAĞLIKLI YAŞAM

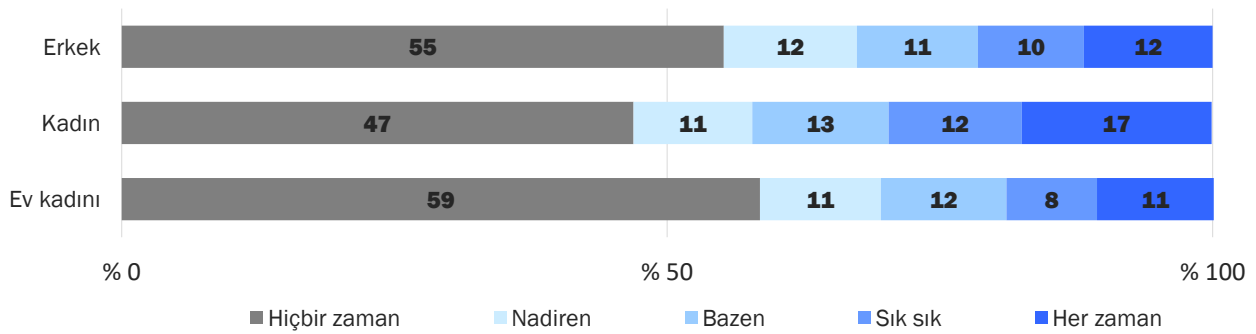
Toplumun gerek kadınlardan, gerek erkeklerden saç, kıyafet, kilo, şekil vs. açılardan belli beklentileri, normları vardır. Bazı bedenler bu normlara uygundur, hatta makbul sayılır, bazıları ise normun dışında sayılır. Bu tür toplumsal normlar ve bu normların nasıl oluştuğu veya ne tür ilişkilere işaret ettiği konusu kabaca toplumsal cinsiyet literatüründe beden politikalarının alt başlığı sayılabilir. Örneğin bir kadının kilo verme çabası toplumun ondan ince olmasını beklemesiyle, daha makbul saymasıyla veya bir erkeğin kaslanması yine erkeklerden bunun beklenmesiyle, hatta makbul sayılmasıyla ilişkilidir. Bu kısa bölümde kadınların ve erkeklerin bedenleriyle neler yapıp yapmadıklarını, neler yapabiliyor yapamadıklarını ele alıyoruz.

7.1. Dış Görünüş ve Giyim Alışkanlıkları

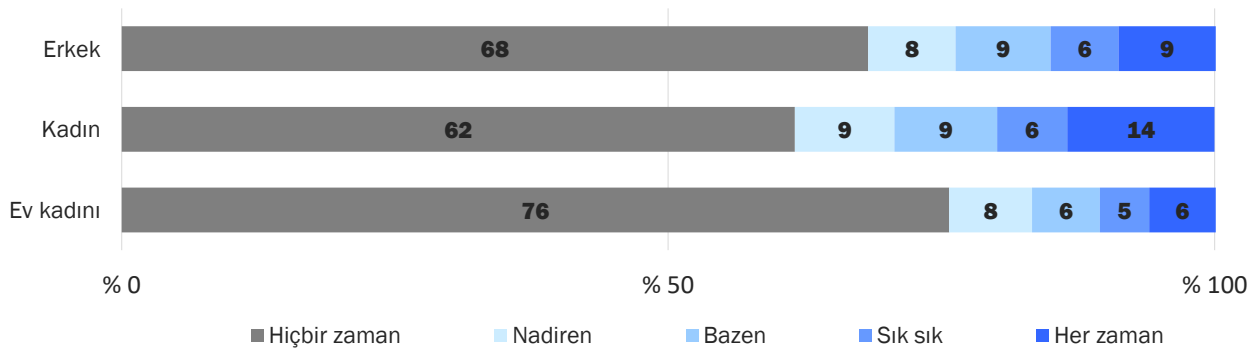
Bu evde yaşayan kadın(lar) makyaj yapar.

Bu evde yaşayan kadın(lar) kolsuz bluz giyip dışarı çıkar.

Bu evde yaşayan kadın(lar) mayo giyer.

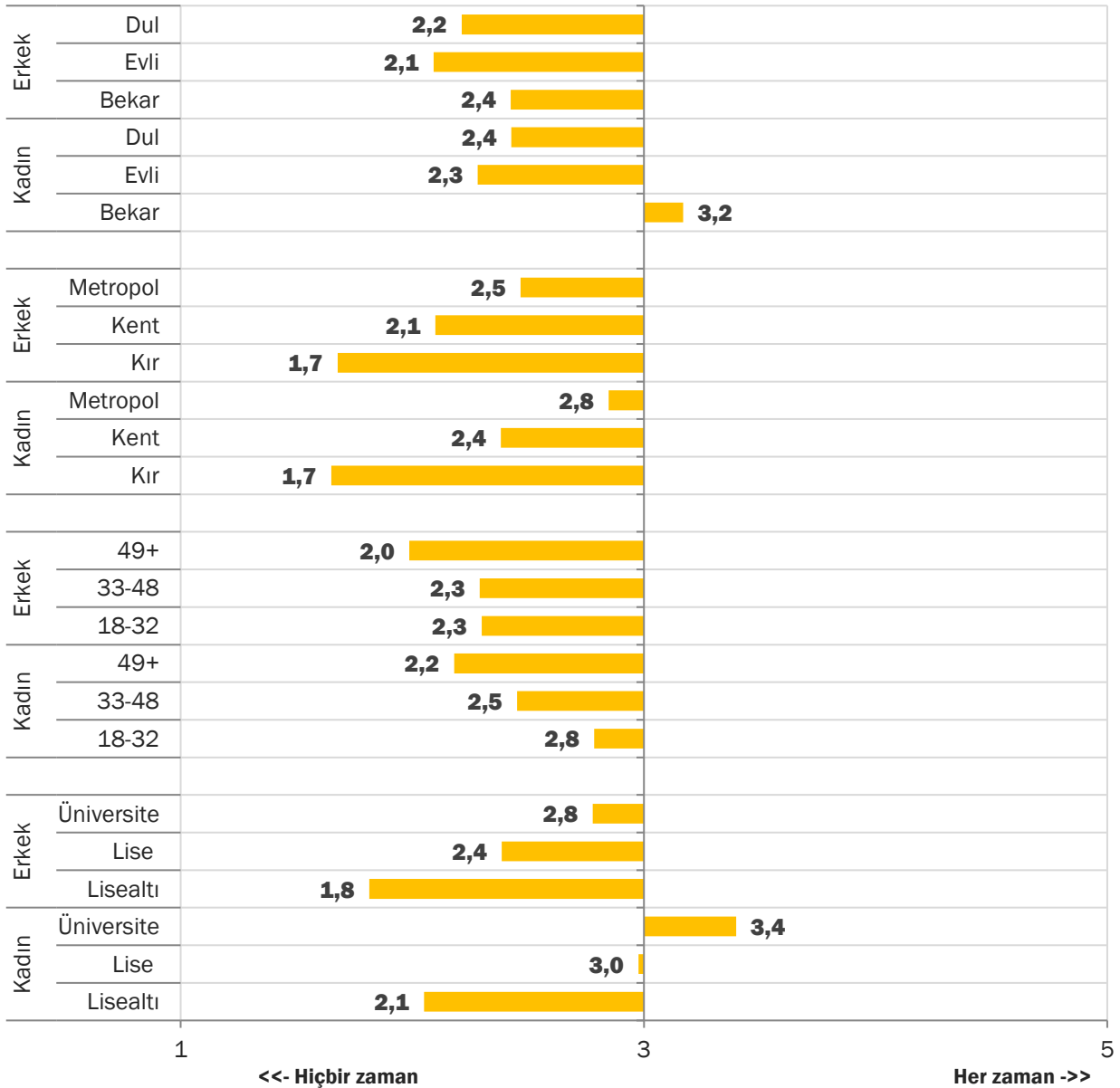

Kadınların yüzde 35'i, erkeklerinse yüzde 26'sı evlerinde yaşayan kadınların sık sık veya her zaman makyaj yaptığını belirtiyor. Her 10 kadından 7'si, her 10 ev kadınından 6'sı evdeki kadınların nadiren de olsa makyaj yaptığını belirtiyor. Buna karşılık kolsuz bluz giyip dışarı çıkmak makyaj kadar yaygın olmayan bir alışkanlık ve kadınların yarısı evlerindeki kadınların hiçbir zaman kolsuz bluzla dışarı çıkmadıklarını belirtiyor. Mayo giymek ise hanelerin yaklaşık beşte üçündeki kadınların pratikleri arasında yer alıyor.

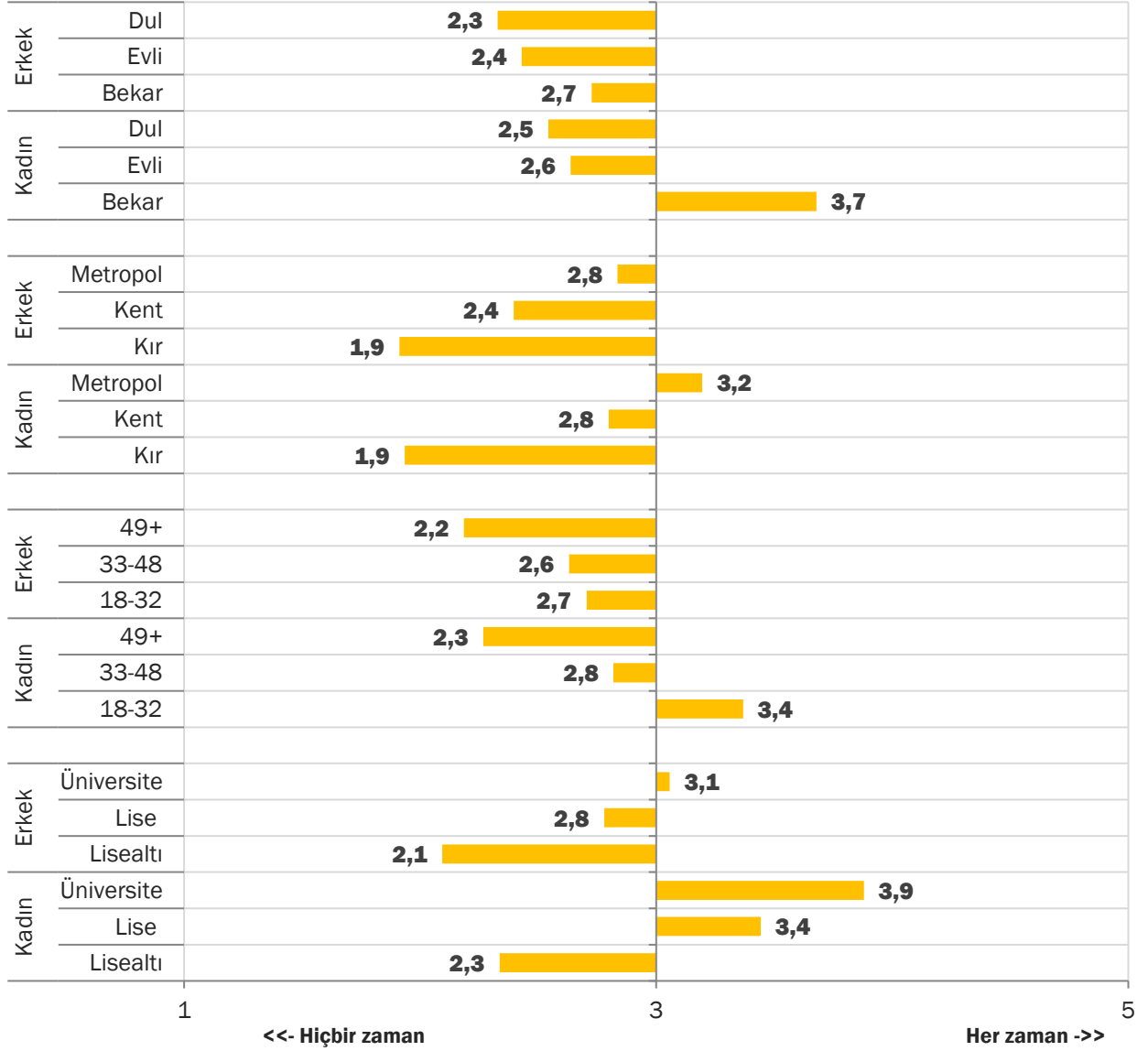
Kadınların giyim alışkanlıklarına baktığımızda en sık üniversite mezunu kadınların hanelerinde kolsuz bluz giyildiği görülüyor. Lise altı mezunu ya da kırdaki kadınların hanelerindeyse neredeyse hiçbir zaman kolsuz bluz giyilmiyor. Üniversite mezunu erkeklerin hanelerindeki kadınların kolsuz bluz giyme sıklığı diğer eğitim seviyesindeki erkeklerinkine göre daha fazla olsa da üniversite mezunu kadınlardan çok daha düşüktür ve bu fark dikkat çekicidir.

Bu evde yaşayan kadın(lar) kolsuz bluz giyip dışarı çıkar.

Makyaj kolsuz bluza göre kadınlar arasında daha yaygındır. Üniversite ve lise mezunu kadınların evlerinde kadınlar ortalamada sıklıkla makyaj yapmaktadır. Ancak yine lise altı mezunu kadınların, özellikle kırdaki yaşayan kadınların hanelerinde makyaj yapma eğilimi çok düşüktür.

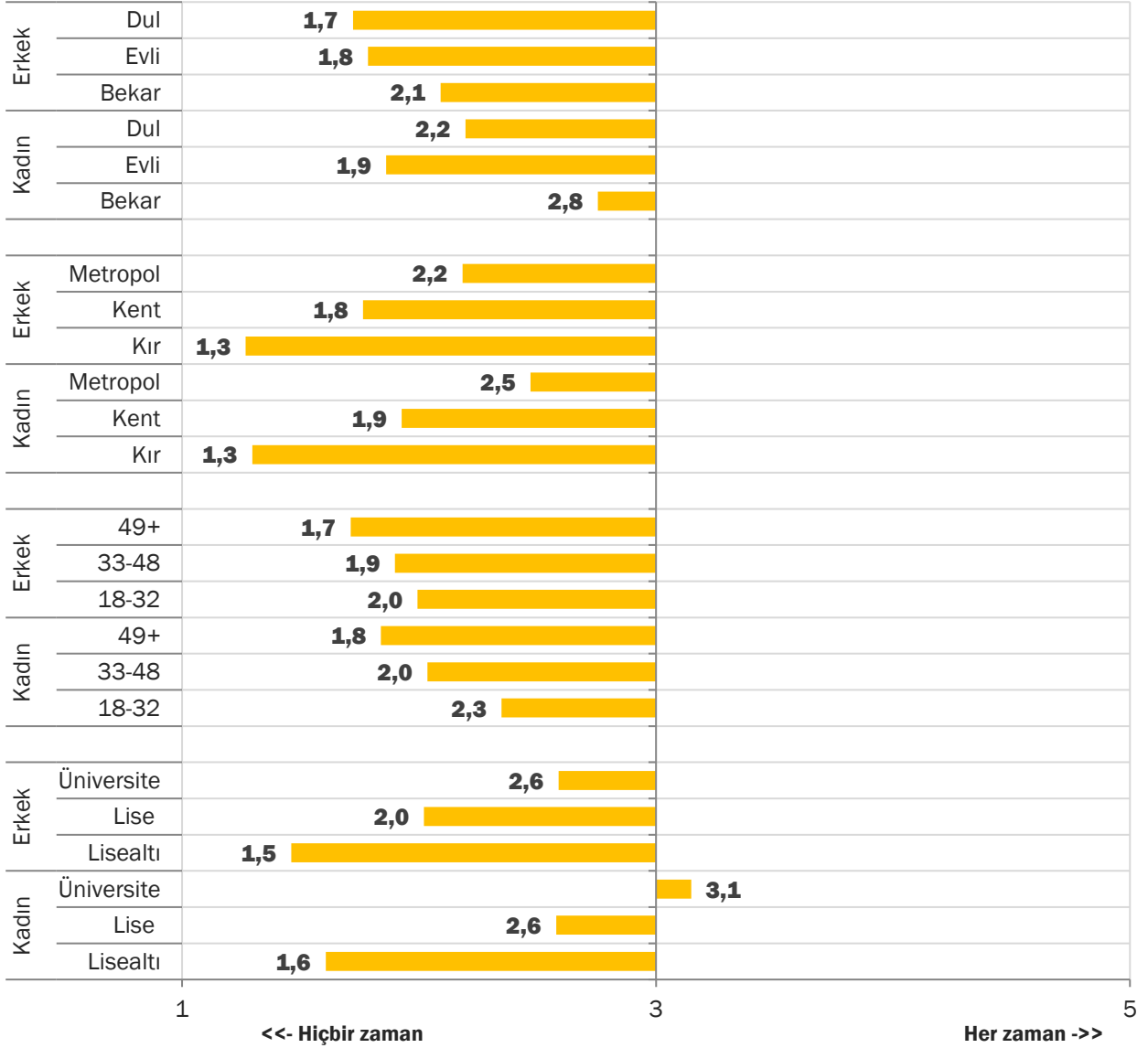
Bu evde yaşayan kadın(lar) makyaj yapar.

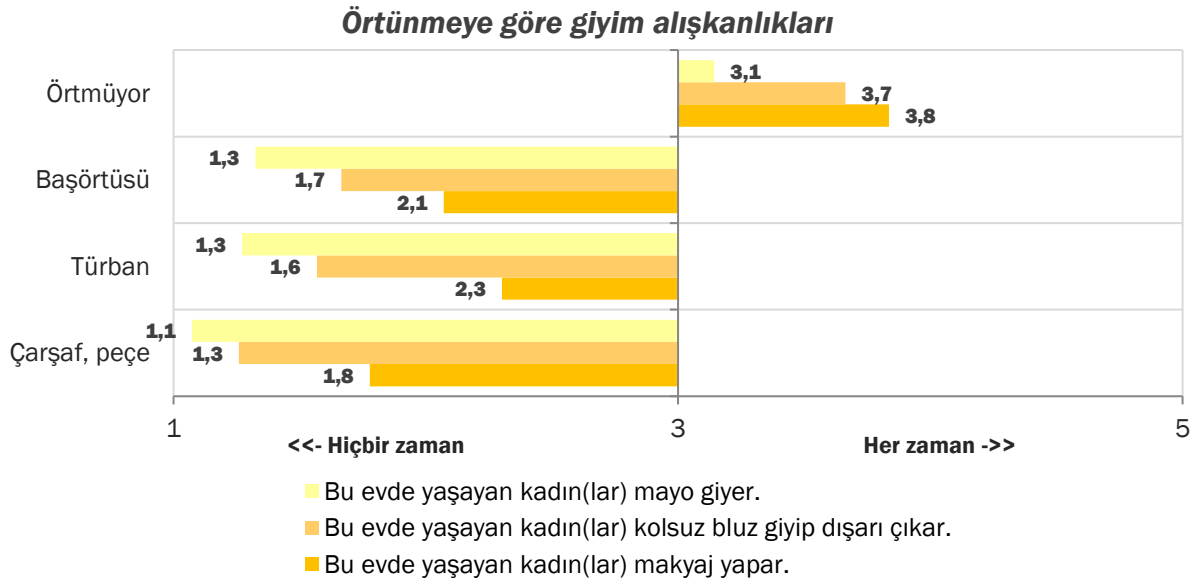

Mayo giymek ise kadınların kendi aralarında en farklı olduğu alışkanlıklarından birisi gibi durmaktadır. Zira üniversite mezunu kadınların evlerinde mayo giyme eğilimi ortalamanın üzerindeyken, lise altı mezunu kadınların çok büyük bir kısmının evlerindeki kadınların asla giymediği anlaşılmaktadır.

Bu evde yaşayan kadın(lar) mayo giyer.

Son on yıldaki gelişmelere baktığımızda ise hanelerinde kadınların kolsuz bluz giydiği lise ve lise altı mezunu kadınlarda bir artış görülürken, üniversite mezunu kadınlarda bir düşüş yaşanmıştır. Üniversite mezunu kadınların mayo giyme sıklığında son on yıldaki düşüş de dikkat çekicidir. Bu durum daha muhafazakâr ailelerden gelen kadınların üniversite eğitimi alabilmesine bağlanabilir. Aynı şekilde lise mezunu kadınların mayo giyme sıklığı da azalmıştır. Makyaj alışkanlığında ise son 10 yılda her demografik grupta bir artış görülmektedir.

Kadınların örtünüp örtünmemesi, tahmin edileceği gibi, giyim şeklini ve dış görünüşü epey etkilemektedir. Örtünmeyenlerin hanelerindeki kadınlar çok daha sık kolsuz bluz, mayo giyip makyaj yaparken, örtünenler arasında bu sıklık ciddi biçimde azalmaktadır. Ancak türbanla örtündüğünü söyleyenlerin hanelerindeki kadınlar başörtülülere kıyasla biraz daha sık makyaj yapma ve daha nadir kolsuz bluz giyme eğilimindedir.

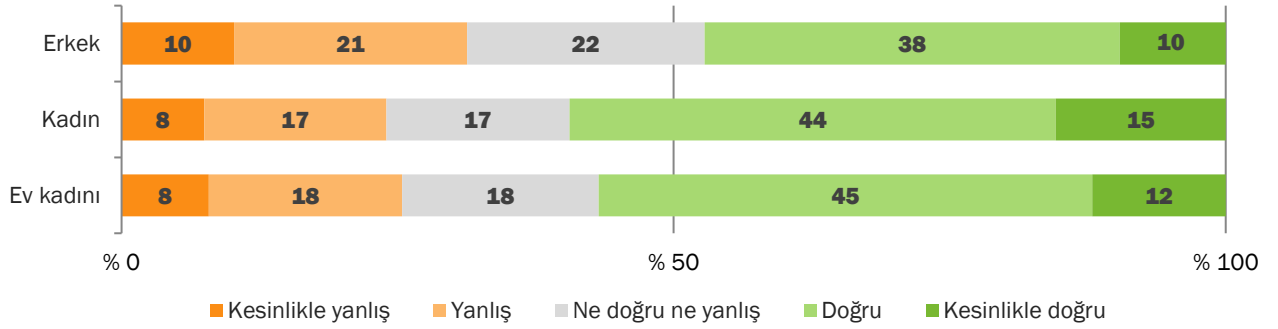
7.2. Sağlıklı Yaşam

Günümüzün önemli konu başlıklarından biri haline gelen sağlıklı yaşam pratikleri de Hayat Tarzları araştırmasında ele alınmıştır. Obezitenin artması ve kanser gibi önemli bazı hastalıkların yaygınlaşması bu konuyu gündeme daha fazla taşır hale getirmektedir. Aynı zamanda gıdaların nitelikleri ve üretimin endüstriyelmesi gibi konuların tartışılması gıda güvenliğine dair kaygılar oluşturmuştur.

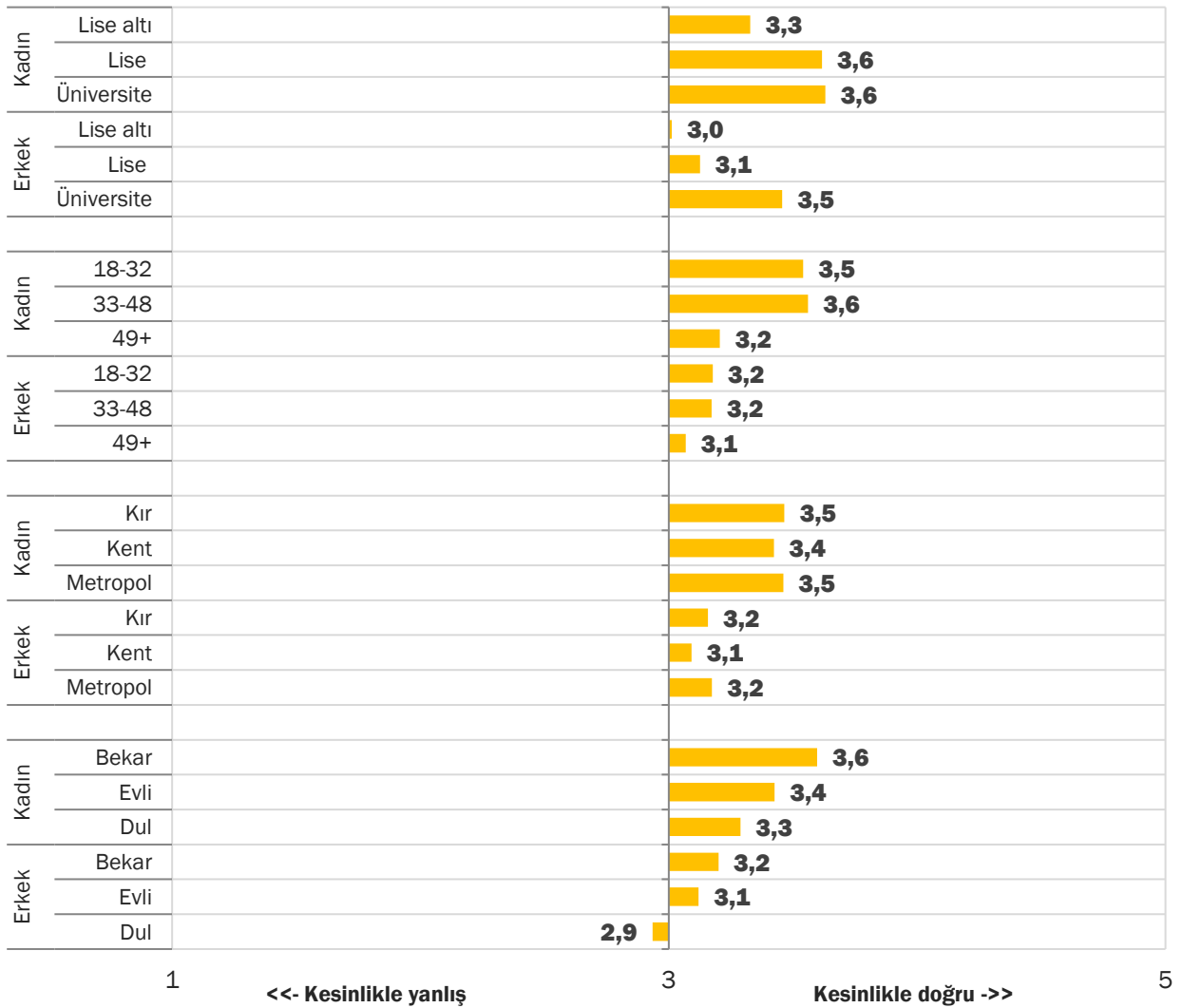
Bu kapsamda Türkiye’de 15 yaş üstü nüfusun yarısı kilo vermeye veya kilosunu korumaya çalıştığını belirtmektedir. Kilo kontrolüne yönelik çabaların kadınlar arasında daha yaygın olduğu söylenebilir: Kadınların yüzde 60’ı, erkeklerinse yüzde 48’i dikkat ettiğini belirtmiştir. Üniversite mezunu kadınlar arasında daha yaygın kilo kaygısı gözlenirken, en az dikkate alan grubun ise lise altı erkekler, özellikle dul erkekler olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu kadınlar ve lise altı mezunu kadınlar arasındaki fark, üniversite mezunu erkekler ve lise altı mezunu erkekler arasındaki farktan daha azdır. Bu durum erkeklerin bu konuya bakış açısında daha derin farklar olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca gençler, özellikle genç kadınlar arasında kilo kaygısı yaygındır.

Kilo vermeye çalışırım. / Kilomu korumaya dikkat ederim.

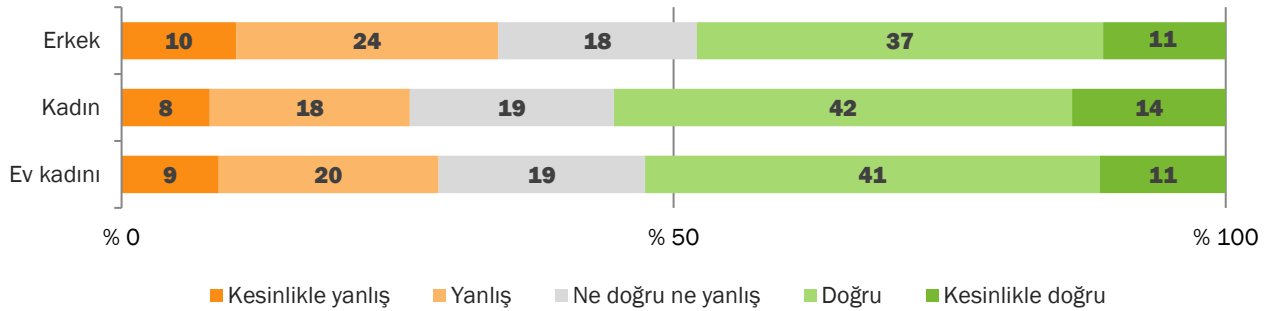

Kilo vermeye çalışırım. / Kilomu korumaya dikkat ederim.

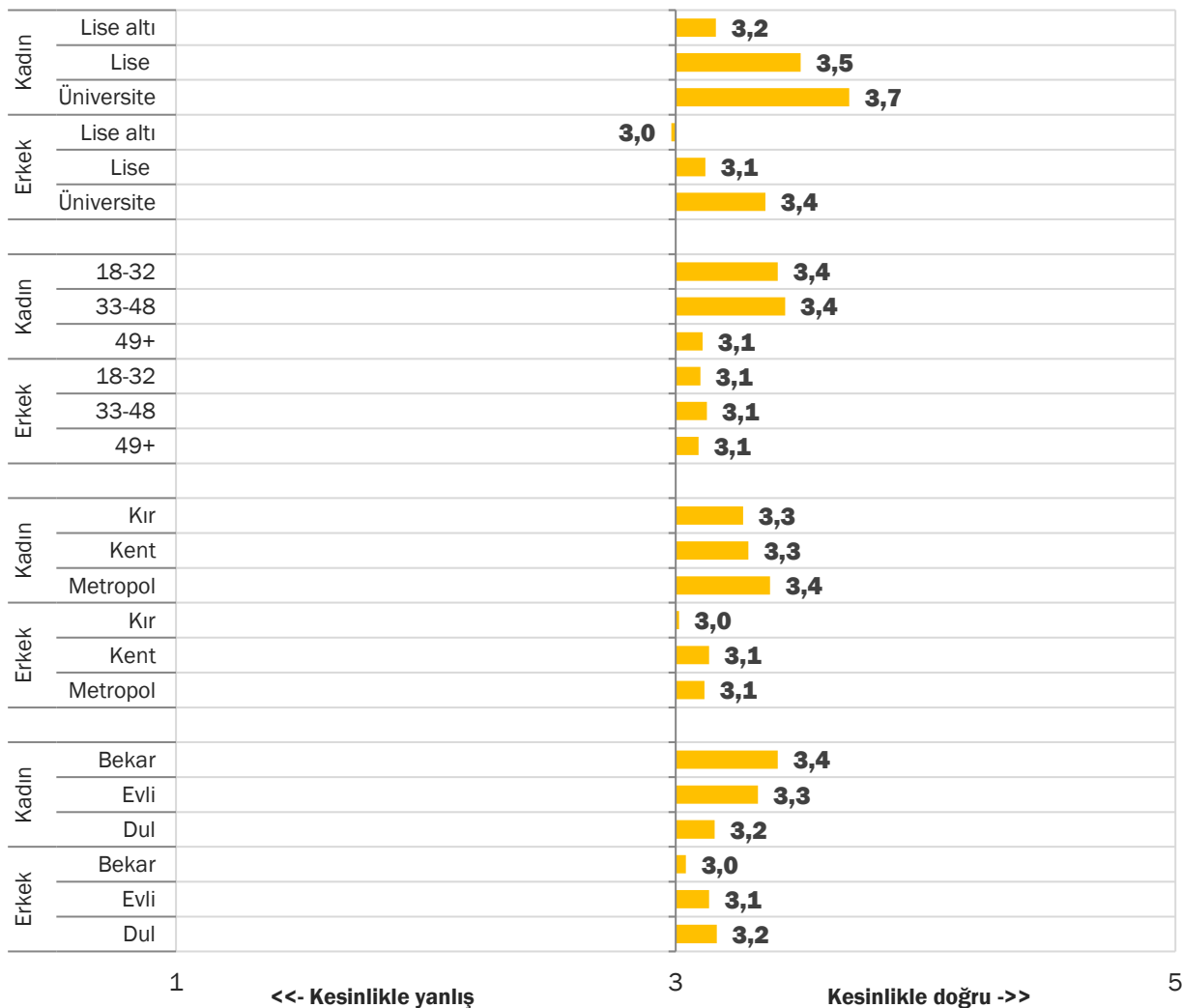

Nüfusun yarısı yiyecek/içeceklerin ambalajlarındaki besin değeri bilgilerini kontrol etmektedir. Bunu en fazla üniversite mezunu kadınlar yapmaktadır. Lise altı eğitimi ve 49 yaş ve üstü kadınlar arasında bu kontrolü yapanların oranı diğer kategorilere göre daha azdır. Üniversite mezunu erkekler de bu bilgilere özen gösterirken, erkekler arasında yaş açısından bir farklılıktan bahsetmek mümkün görünmemektedir.

Yiyecek/içecek ambalajlarındaki besin değeri bilgilerini kontrol ederim.

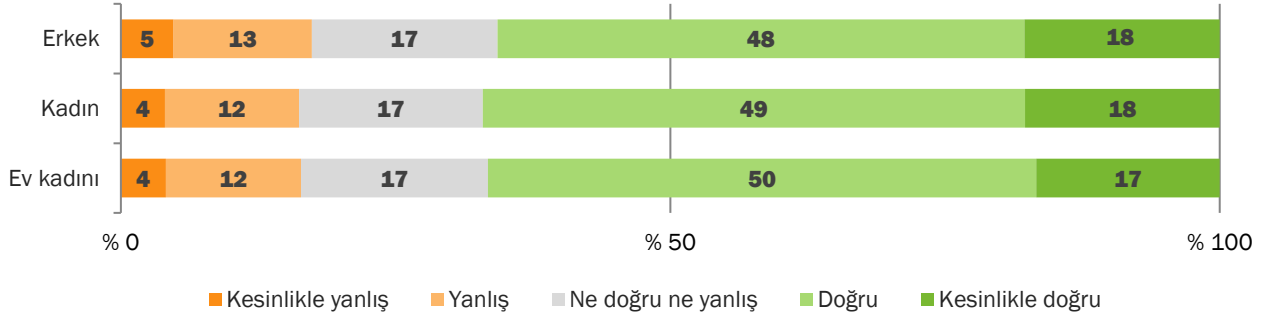
Yiyecek/içecek ambalajlarındaki besin değeri bilgilerini kontrol ederim.

Türkiye’de her üç kişinin ikisi “Organik besinler için daha çok para ödemeye değer” ifadesine katılmaktadır. Diğer bir deyişle, pratikte gündelik hayatta satın alıp almadıklarından veya alıp alamadıklarından bağımsız olarak organik gıdanın daha sağlıklı, daha makbul olduğu algısı toplumda yerleşmiştir. Yaş bağlamında organik besinleri değerli görmek açısından kadınlar arasında önemli farklılıklar görünmemektedir.

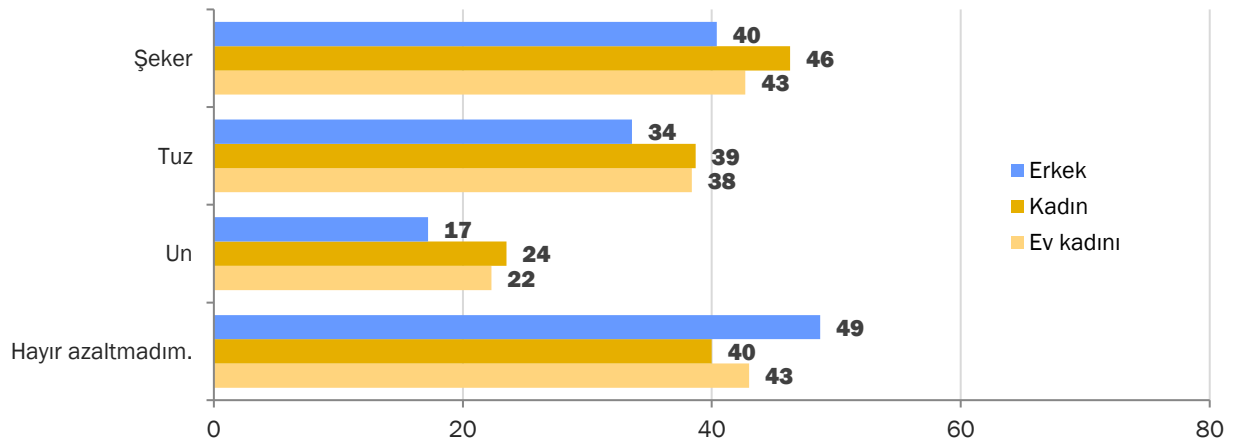

Organik besinler için daha çok para ödemeye değer.

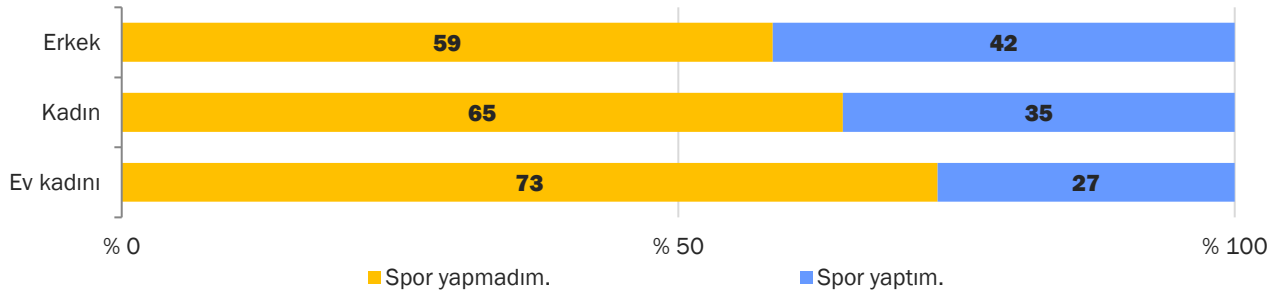
Sağlıklı beslenme kriterlerini üç beyaz olarak bilinen besinler üzerinden incelediğimizde kadınların da erkeklerin de önemli bir kısmının un, şeker ve tuzu eskisine göre azalttığını ve kadınlar arasında azaltanların erkeklerden daha fazla olduğunu görüyoruz. Üç beyazlardan şeker en çok azaltılan ürün olarak karşımıza çıkıyor. Kadınların genel olarak bu üç maddenin azaltılmasına yönelik daha hassas davrandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Eskisine göre un, tuz, şeker yemeyi azalttınız mı?

Diğer yandan sağlıklı olmanın önemli kriterlerinden kabul edilen spor aktivitelerini erkekler kadınlardan daha fazla yapmaktadır. Ev kadınları arasında son bir hafta içinde en az bir defa yarım saatten fazla spor yapmayan ev kadını oranı yüzde 73'e ulaşmaktadır. Bu durum kadınların ev dışındaki aktif hayata biraz daha uzak olduğu izlenimi uyandırmaktadır.

Son bir hafta içinde spor amacıyla yarım saatten fazla hareket ettiniz mi?

Bir hafta içinde ne sıklıkla hareket ettiklerini hesapladığımızda erkekler spor amacıyla 2,63 defa, kadınlar ise 2,25 defa spor yaptıklarını belirtiyorlar. Hem erkekler, hem kadınlar arasında eğitim ve gelir seviyesi arttıkça, yaş düştükçe ve metropole doğru gelindikçe bu sıklık artsa da, her grupta erkekler daha fazla hareket ediyorlar. Kilo kontrolüne dikkat etme seviyesi arttıkça, spor amacıyla hareket beklenebileceği gibi artıyor ve erkekler arasında bu ilişki biraz daha belirgin.

Son bir hafta içinde spor amacıyla yarım saatten fazla kaç kez hareket ettiniz? (ortalama)

Kadın	Lise altı	2,0
	Lise	2,5
	Üniversite	2,8
Erkek	Lise altı	2,3
	Lise	2,7
	Üniversite	3,2
Kadın	15 - 32 yaş	2,5
	33 - 48 yaş	2,2
	49+ yaş	2,0
Erkek	15 - 32 yaş	3,1
	33 - 48 yaş	2,3
	49+ yaş	2,4
Kadın	Kır	1,9
	Kent	2,2
	Metropol	2,4
Erkek	Kır	2,1
	Kent	2,7
	Metropol	2,7
Kadın	Bekar	2,8
	Evli	2,1
	Dul	1,8
Erkek	Bekar	3,2
	Evli	2,4

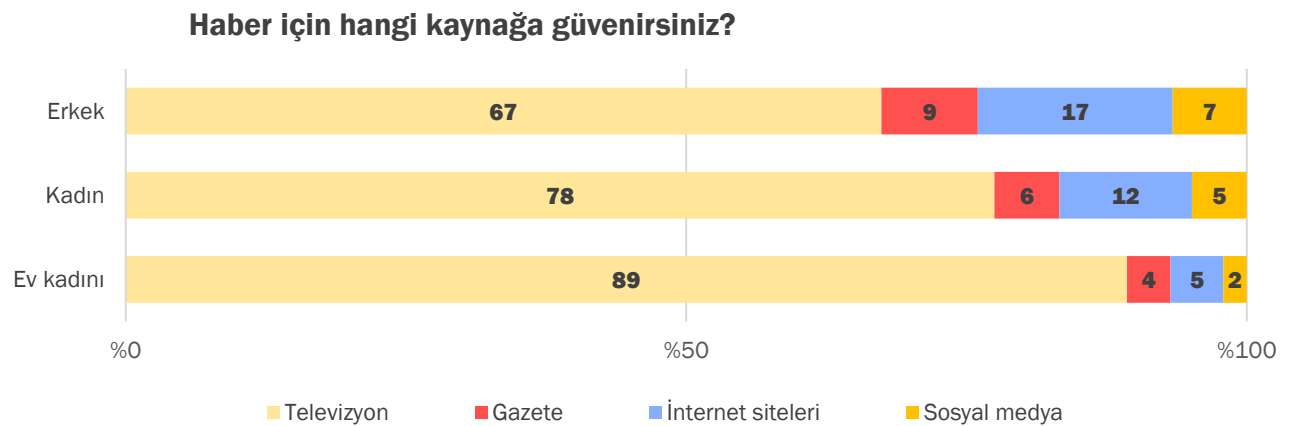

8. MEDYA VE MÜZİK

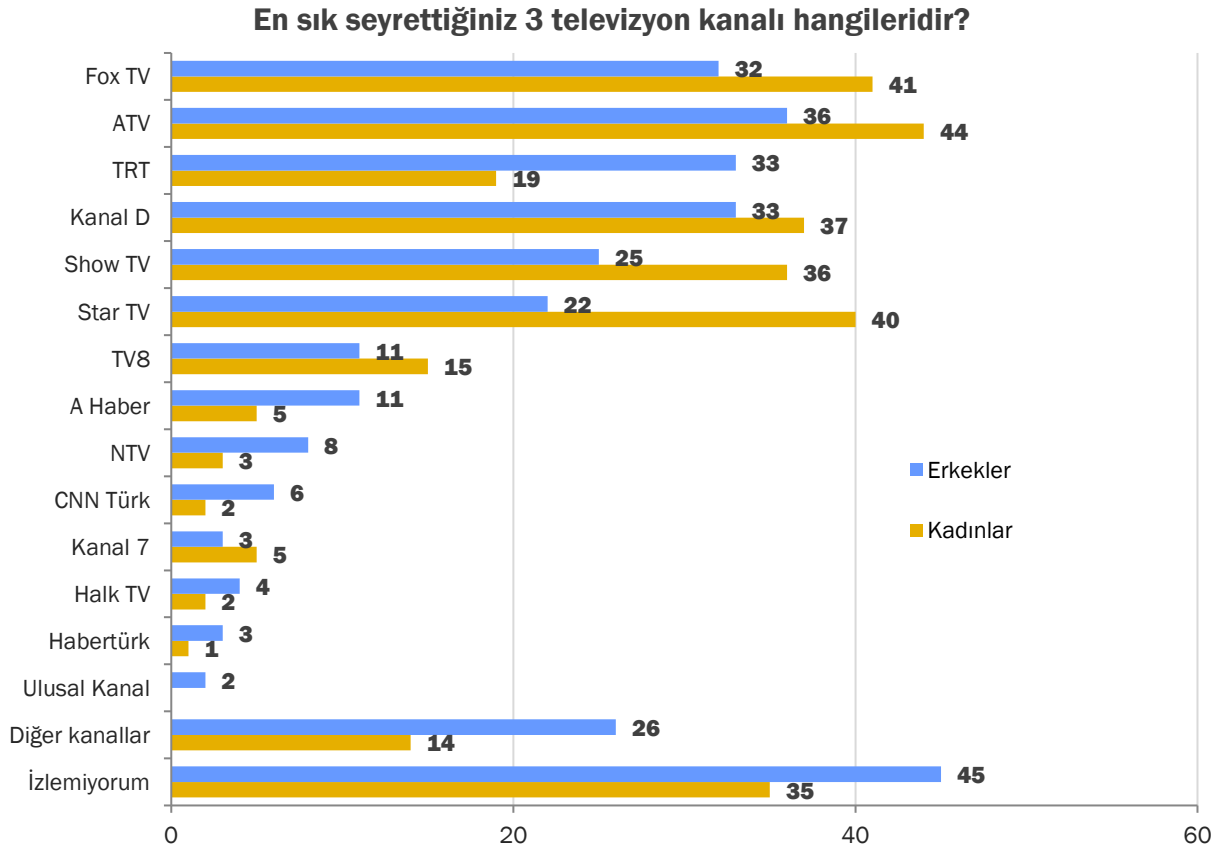
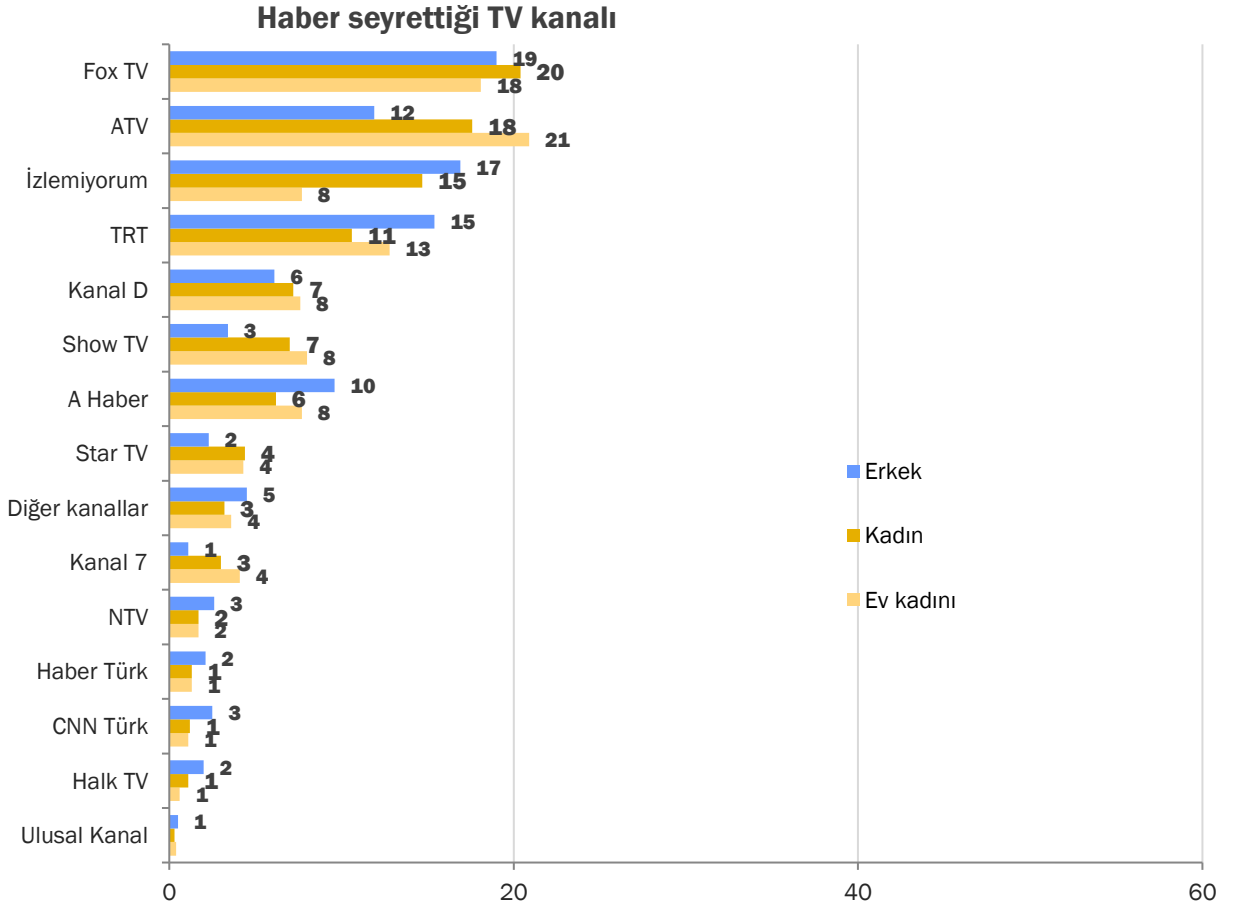
Raporun bu bölümünde televizyonda kanal ve program tercihleri ve gazete okurluğu üzerinden geleneksel medya tercihleri, program tercihleri ve sosyal medya kullanımı üzerinden sosyal medya tercihleri ve ayrıca müzik tercihleri ele alınmakta ve kadınlarla erkeklerin bu medyalar ve kanallar üzerinden ne şekilde farklı tercihler ortaya koydukları ele alınmaktadır.

8.1. Geleneksel Medya: Televizyon ve Gazete

Dünya ve Türkiye'deki gelişmeleri takip etmek, olan bitenden haberdar olmak için en güvenilir kaynak olarak hâlâ televizyon görülmektedir. Kadınların yüzde 77'si, erkeklerin ise yüzde 67'si haber için televizyona güvenmektedir. Hatta ev kadınlarında bu oran yüzde 89'a çıkmaktadır. İnternet sitelerini ve sosyal medyayı ise kısıtlı bir insan grubunun haber için en güvenilir kaynak olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Erkeklerde sosyal medya ve internet sitelerine güven yüzde 24'e çıkmaktadır. Kadınlarda ise bu oran yüzde 17'de kalmaktadır. Dikkat çeken önemli bir konu ise gazetelerin haber için önemini büyük ölçüde kaybetmesidir.

Televizyonda haber için en çok izlenen kanal Fox TV'dir. Kadınların yüzde 21'i, erkeklerin ise yüzde 20'si Fox TV'yi izlemektedir. Ev kadınları ise yüzde 21'le en fazla ATV'yi izlemekte, ancak Fox TV yüzde 18 ile ikinci sırada yer almaktadır. Diğer kanallara baktığımızda TRT, A Haber izleyen ya da televizyondan haber izlemeyen erkeklerin oranı kadınlardan daha yüksektir.

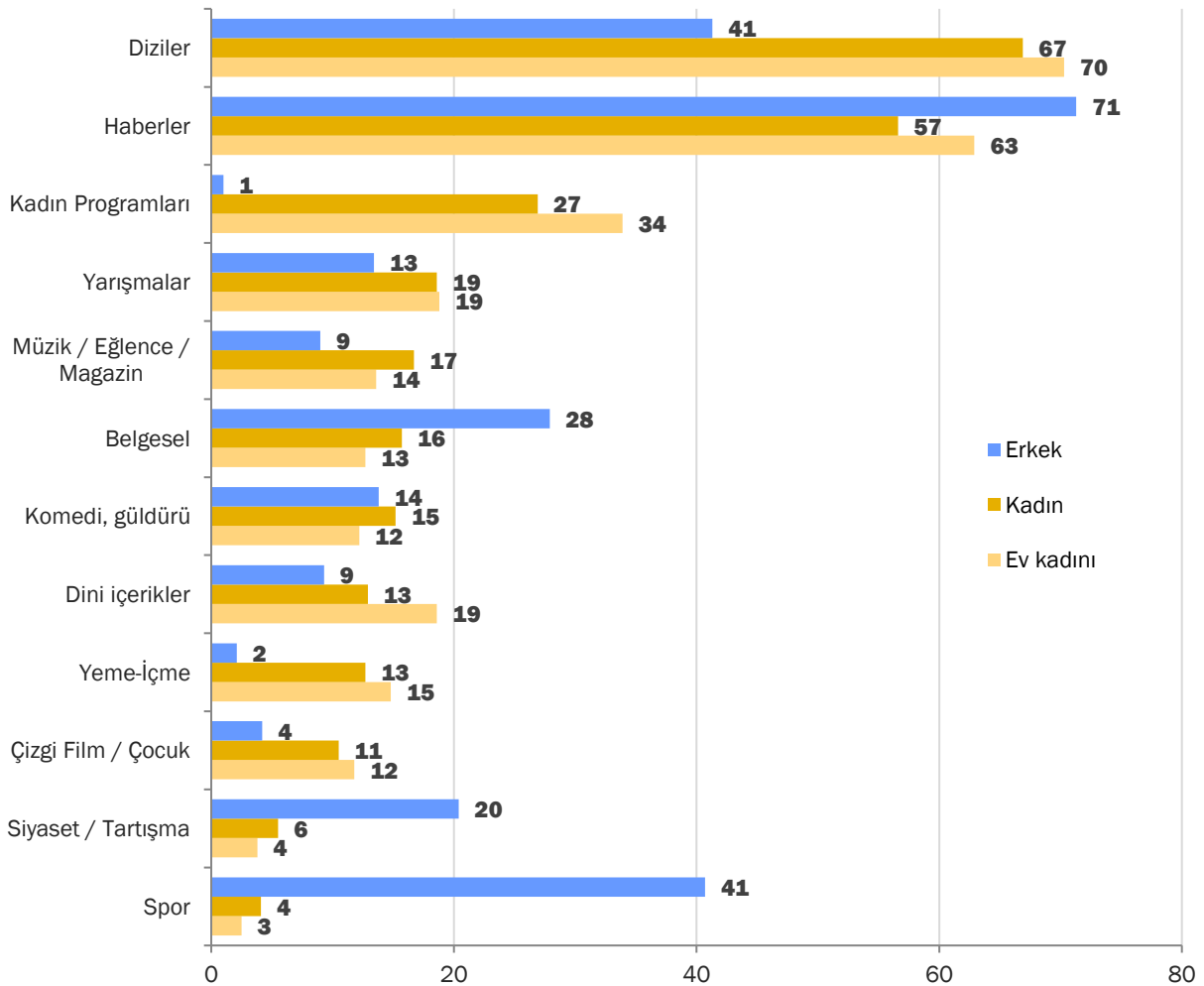

Sadece haber için değil, genel olarak en sık izlediklerini kanallar için kadınlarla erkeklerin tercihleri nispeten ayrılmaktadır. Kadınlar sırasıyla en çok ATV, Fox TV, Star TV, Kanal D ve Show TV izlemektedir. Buna karşılık erkekler en çok ATV, TRT, Kanal D ve Fox TV izlemektedir. Kadınlar sık izlenen kanallara daha fazla yönelirken, erkekler diğer kanallar olarak gruplanan daha küçük kanalları daha fazla tercih etmekte ve daha yüksek oranda TV izlememektedir.

Televizyon izleme alışkanlıklarında, program tercihlerinde kadın ve erkek arasında belirgin bir ayrım ortaya çıktığı görülmektedir. Televizyon izleyen kadınların yüzde 67'si dizi izlemektedir, oysa bu oran erkeklerde yüzde 41'e gerilemektedir. Televizyonda erkeklerin yüzde 71'i haberleri, yüzde 41'i spor programlarını, yüzde 28'i belgesel, yüzde 20'si ise siyaset/tartışma programlarını izlediğini belirtmektedir. Kadınların yüzde 57'si haberleri, yüzde 19'u ise yarışma programlarını izlemektedir.

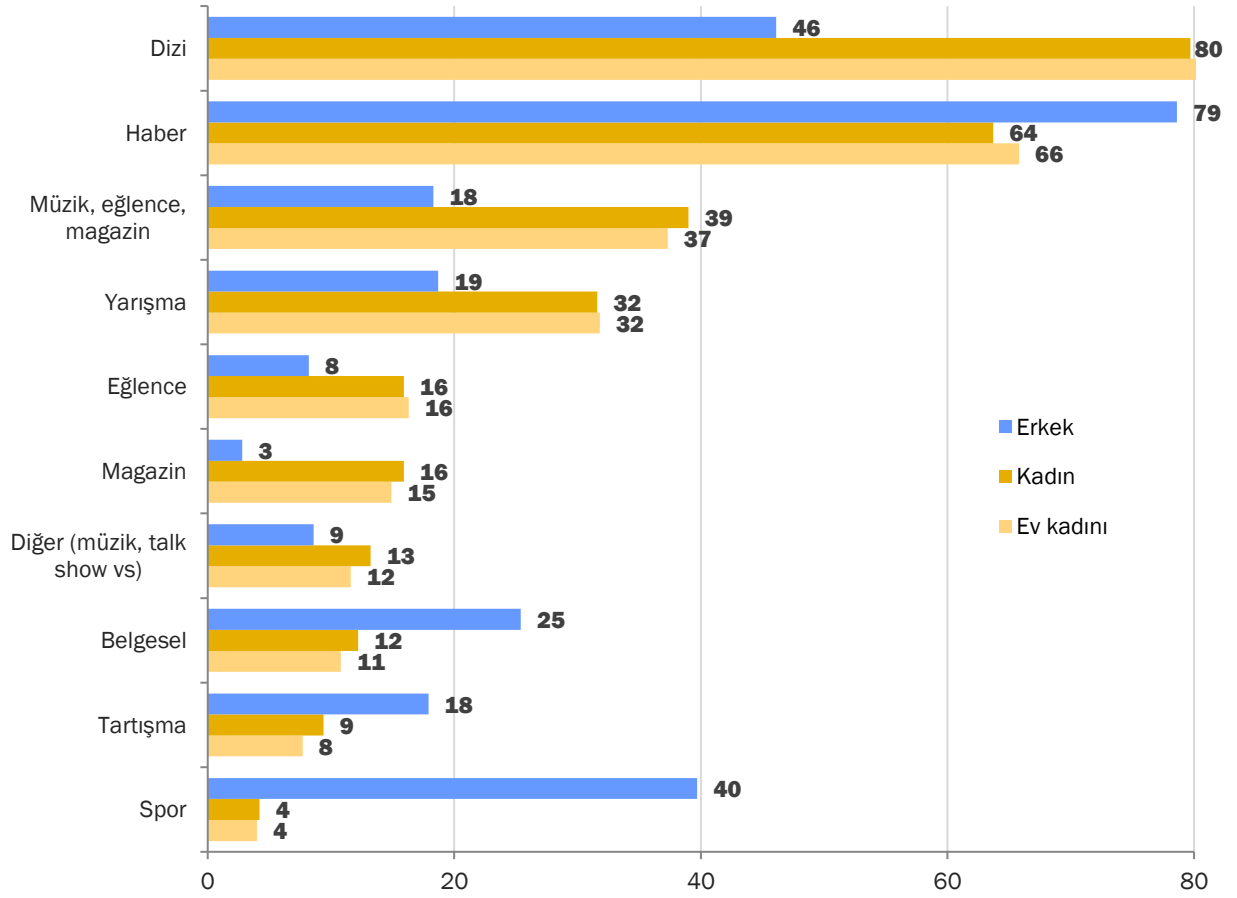
Son on yıllık sürece baktığımızda dizi izleme oranlarında önemli düşüşler görülmektedir. Kadınların yüzde 80'i erkeklerin ise yüzde 46'sı 2008 yılında dizi izlemektedir. Yine haber programlarını izleyenler arasında da bir gerileme görülmektedir. Ayrıca 2008 yılında yarışma programlarının da daha popüler olduğu görülmektedir.

Televizyonda hangi tür programları izliyorsunuz? (2018)

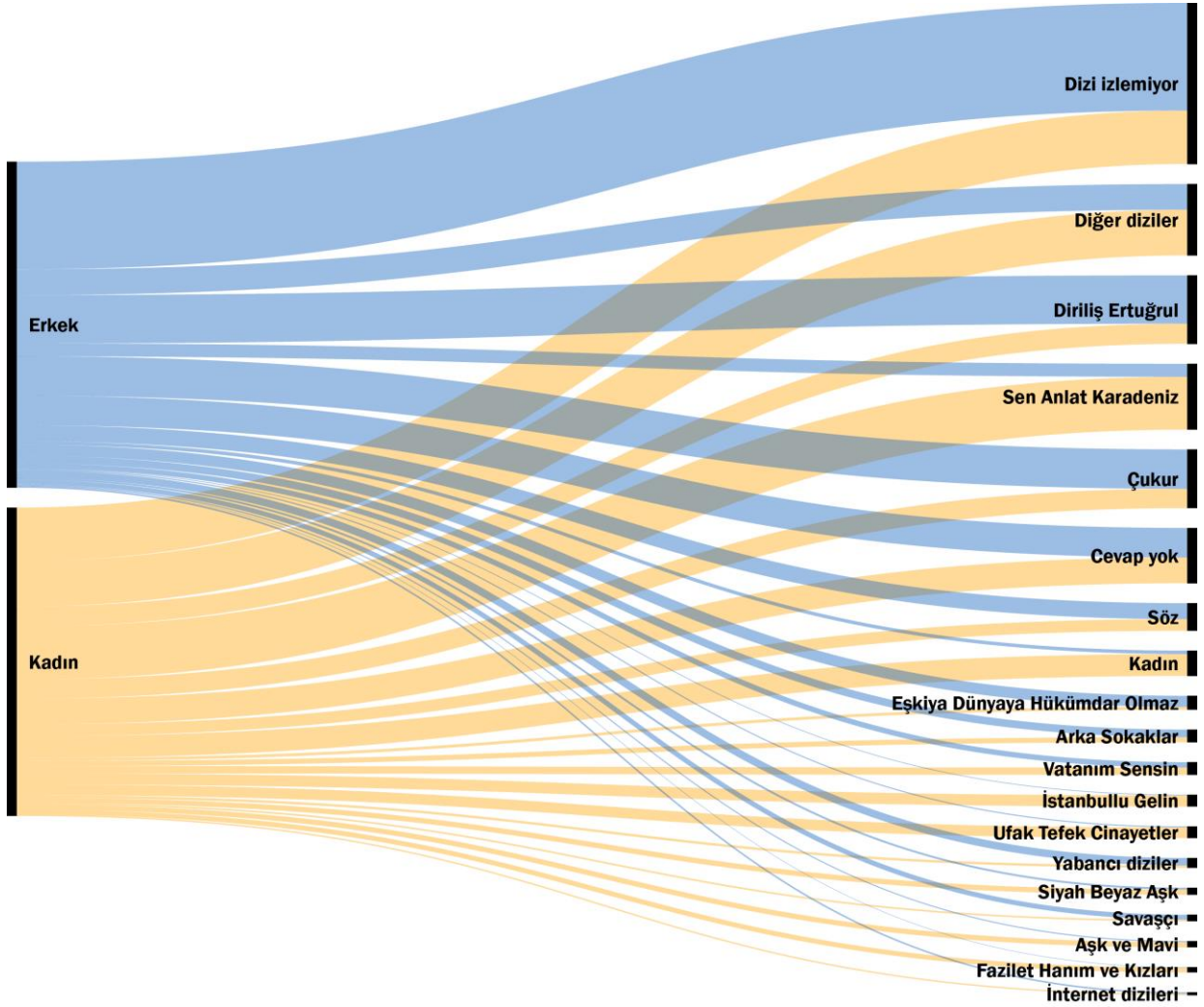

Televizyonda hangi tür programları izliyorsunuz? (2008)

8.2. Dizi Tercihleri

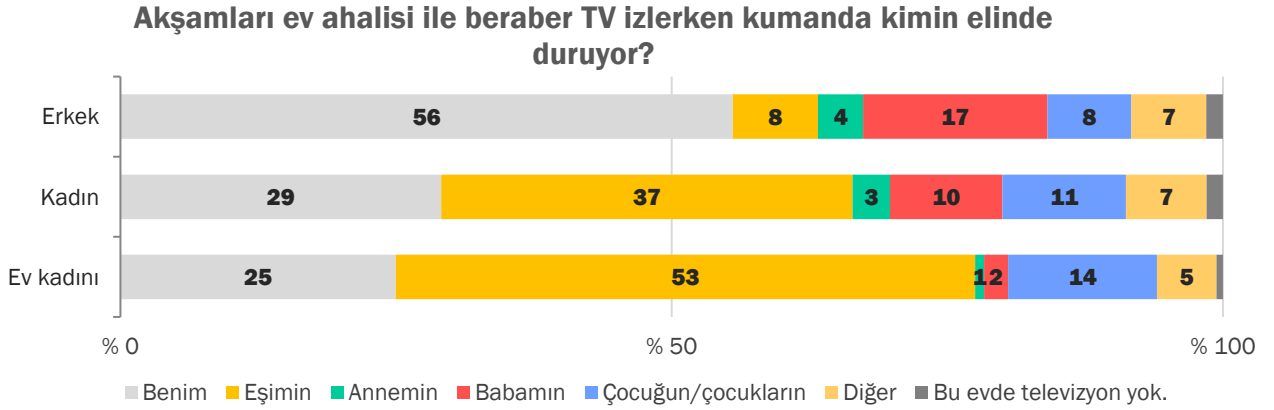
Kadınlar arasında en çok izlenen dizi Sen Anlat Karadeniz olurken, erkekler arasında Diriliş Ertuğrul ve Çukur ön plana çıkmaktadır.¹⁹ Erkekler belli başlı birkaç diziyi tercih ederken, kadınların tercihleri çok daha çeşitlidir ve az izlenen dizilere daha çok yönelmektedirler.

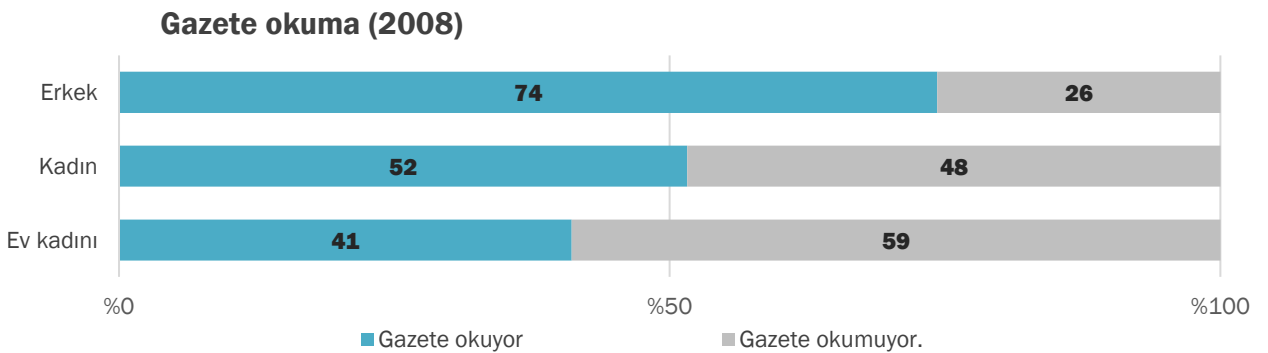
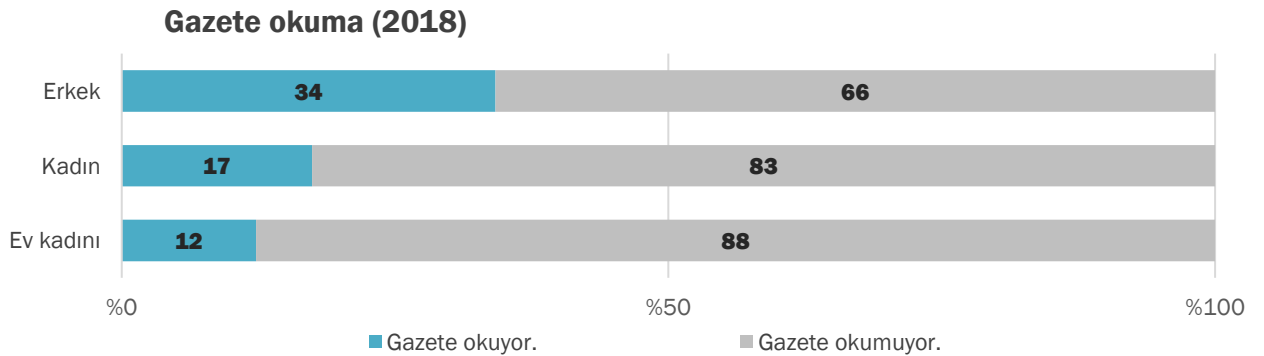
¹⁹ Sıralama ve oranlar Nisan 2018'de beğenilen diziler hakkında genel bir fikir vermeyi amaçlamaktadır ve reyting ölçümlerini yansıtmayabilir.

Televizyon izlenirken kumandanın kimde olduğuna baktığımızda kumandanın çoğunlukla erkeklerde olduğunu görmekteyiz. Erkeklerin yüzde 55'i kumandanın kendilerinde olduğunu belirtirken, kadınların yüzde 37'si ve ev kadınlarının yüzde 53'ü kumandanın eşlerinde olduğunu belirtmektedir. Kadınların yüzde 29'unda akşam TV izlerken kumanda ellerinde bulunmaktadır.

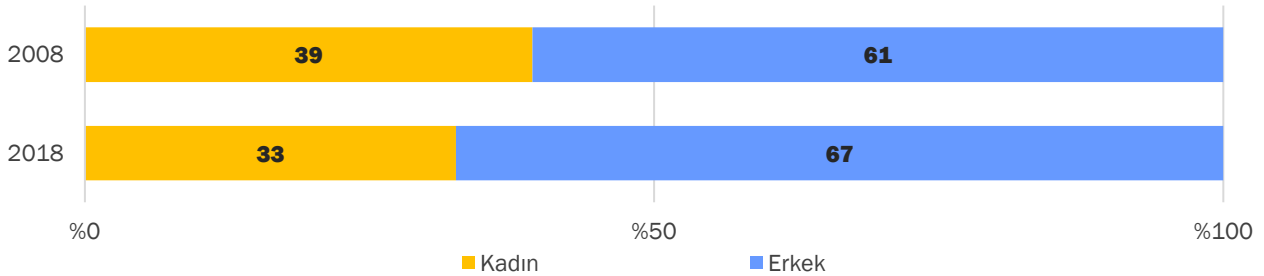

Gazete okuma alışkanlığının ülkede giderek yok olduğu görülmektedir. Özellikle kadınlarda gazete okumayan oranında muazzam bir artış vardır. 2008 yılında hiç gazete okumayan kadın yüzde 48 iken, 2018'e gelindiğinde bu oran yüzde 83'e çıkmaktadır. Erkeklerde benzer bir durum olduğunu söylemek abartılı olmayacaktır, ancak erkeklerin hâlâ yüzde 34'ü gazete okumaktadır.

Gazete okurlarının cinsiyet dağılımına göreyse, her üç okurun biri kadın, ikisi erkektir. Gazete okurları arasında kadınların oranı 2008'e kıyasla bir miktar düşmüştür.

Gazete okurlarının cinsiyet dağılımı

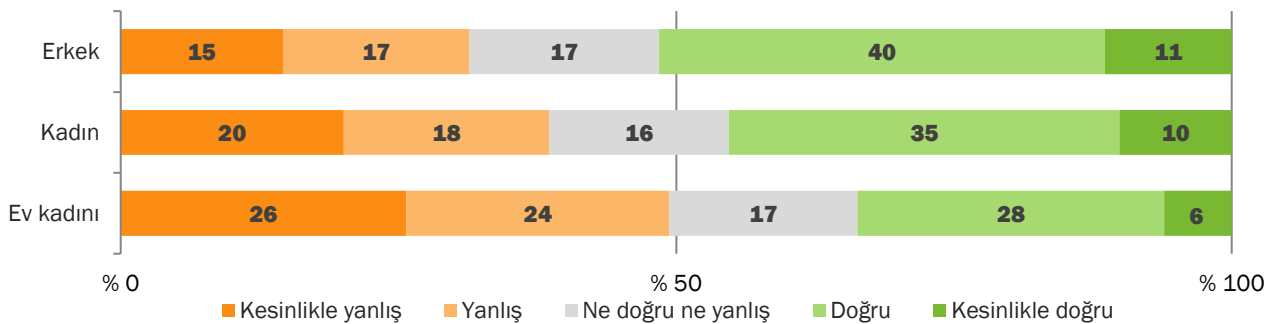

8.3. İnternet Kullanımı

İnternet ağının, bilgisayarların, akıllı telefonların, tabletlerin yaygınlaşmasıyla internet çok farklı alanlarda hayatımıza girmiş ve birçok açıdan geleneksel medyanın yerini almaya başlamıştır. Bunun yanısıra alışveriş, iletişim gibi birçok alanda pratiklerin değişmesine yol açmıştır. Çok hızlı dönüşümler sözkonusu olsa da kadınlar internet kullanımı konusunda erkeklerin gerisindedir. Erkeklerin yüzde 70'ine karşılık kadınların yüzde 60'ının sosyal medya üyeliği vardır. Erkeklerin yüzde 41'ine karşılık kadınların yüzde 36'sı son 3 ay içinde internetten alışveriş yapmıştır. Erkeklerin yüzde 68'ine karşılık kadınların yüzde 56'sı internetten çeşitli programlar seyretmektedir.

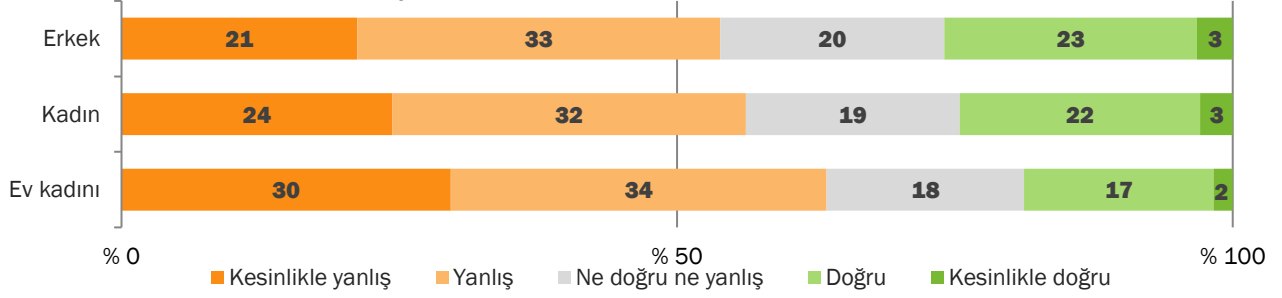
Kadınlarla erkeklerin internetle ilişkilerinin farklı düzeyde olmasından dolayı internetle ilgili görüşleri de ayrılmaktadır. Erkekler bir bilgiye ihtiyaç duyduğunda ilk olarak bakacağı kaynak olarak interneti tercih etmeye, internette yazılmış olan yorumlardan etkilenmeye ve internetten alışverişini güvenli bulmaya kadınlara kıyasla daha meyillidir.

Bir bilgiye ihtiyaç duyduğumda ilk bakacağım yer internettir.

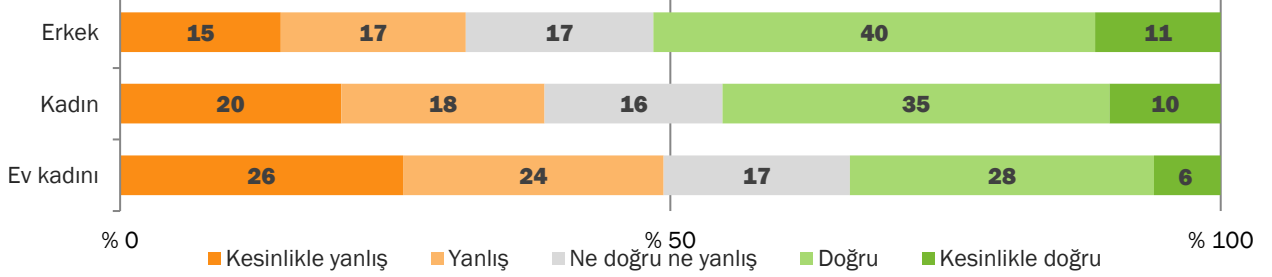

İnternette yazılmış olan yorum/değerlendirmelerden etkilenirim.

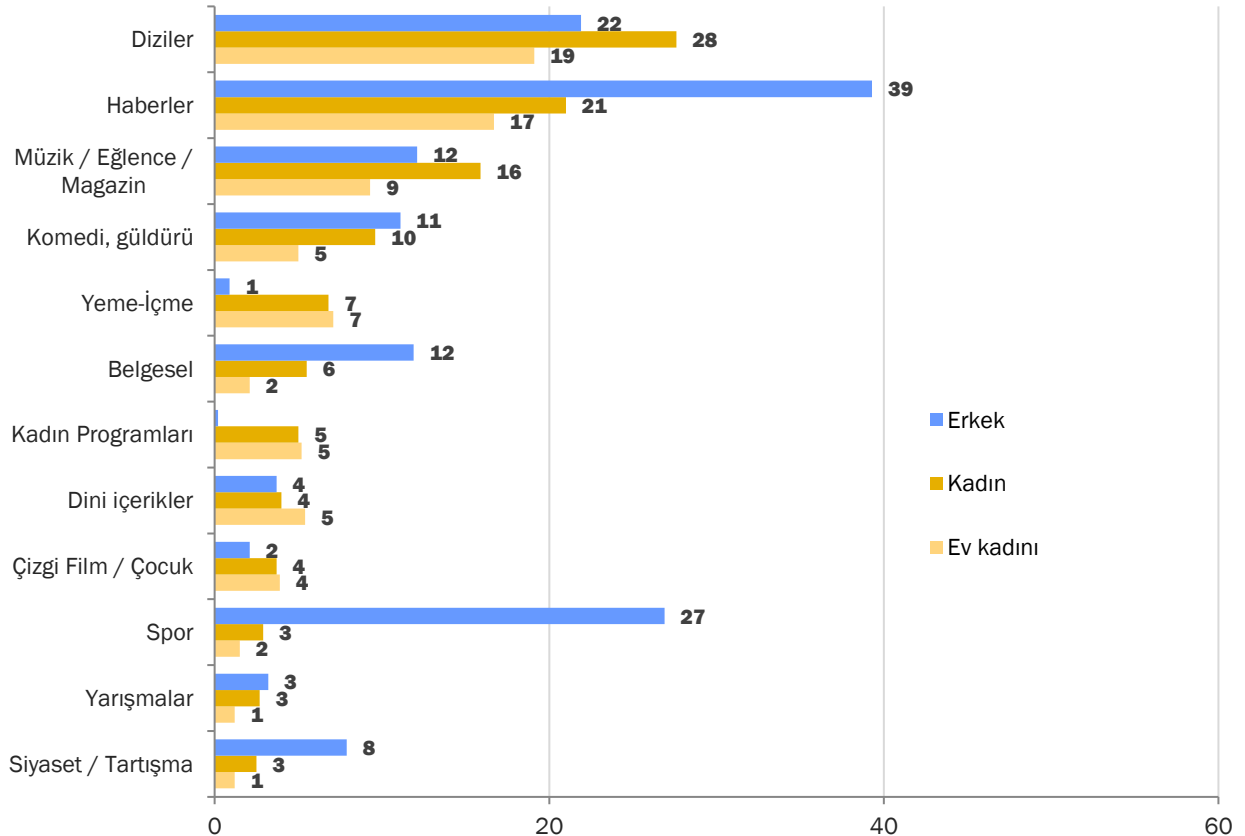

İnternette alışveriş yapmak güvenlidir.

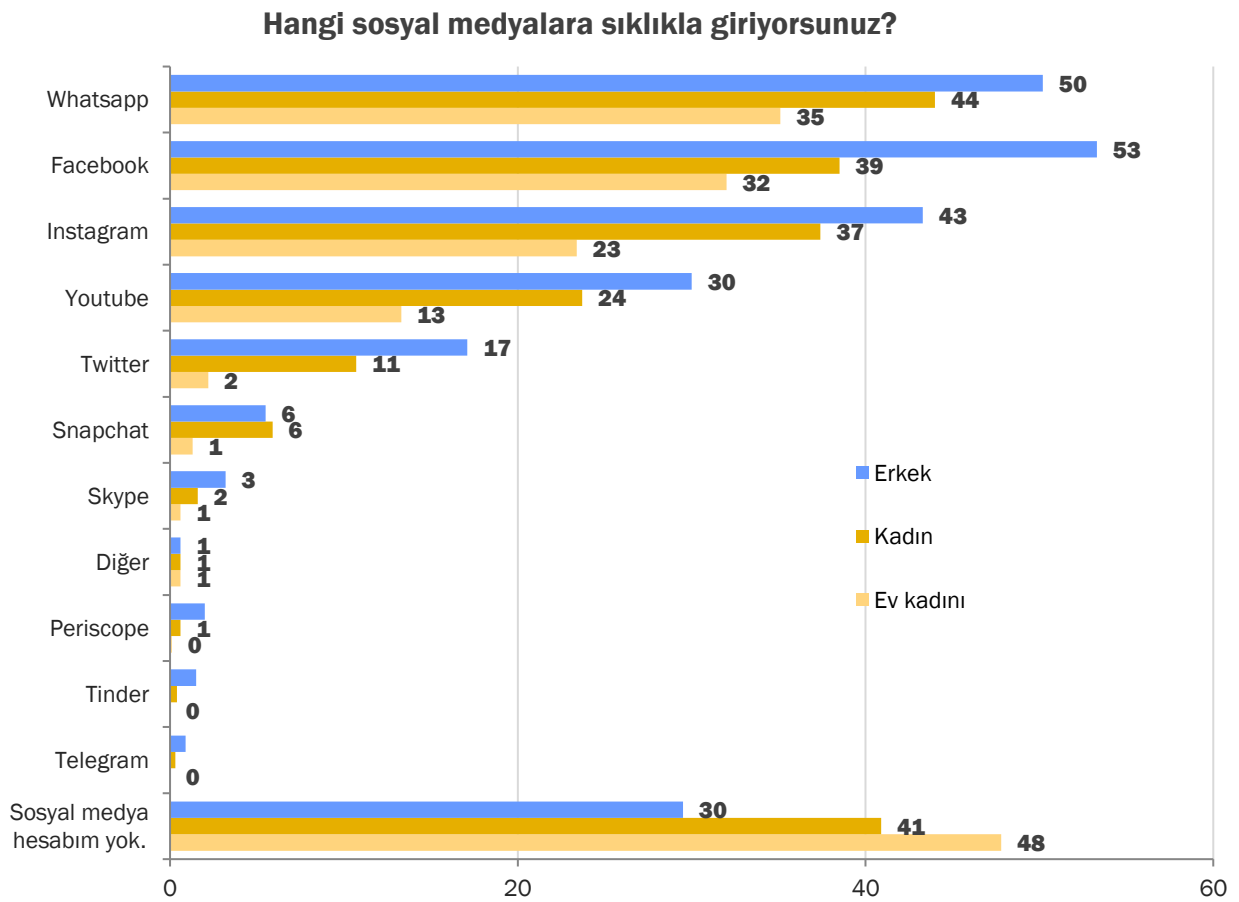
İnternet kullanımlarına baktığımızda, kadınların yüzde 28'i internette dizileri izlemektedir. Haberleri takip eden kadınların oranı ise yüzde 21 seviyesinde kalmaktadır. Diğer yandan erkeklerin yüzde 39'u internetten haberleri, yüzde 27'si ise spor ile ilgili içerikleri takip etmektedir. Dizi izleyen erkeklerin oranı yüzde 22 düzeyindedir. İnternette izlenen içerikler açısından kadınlar ve erkekler farklı tercihler ortaya sunmaktadır.

İnternette hangi içerikleri izliyorsunuz?

8.4. Sosyal Medya

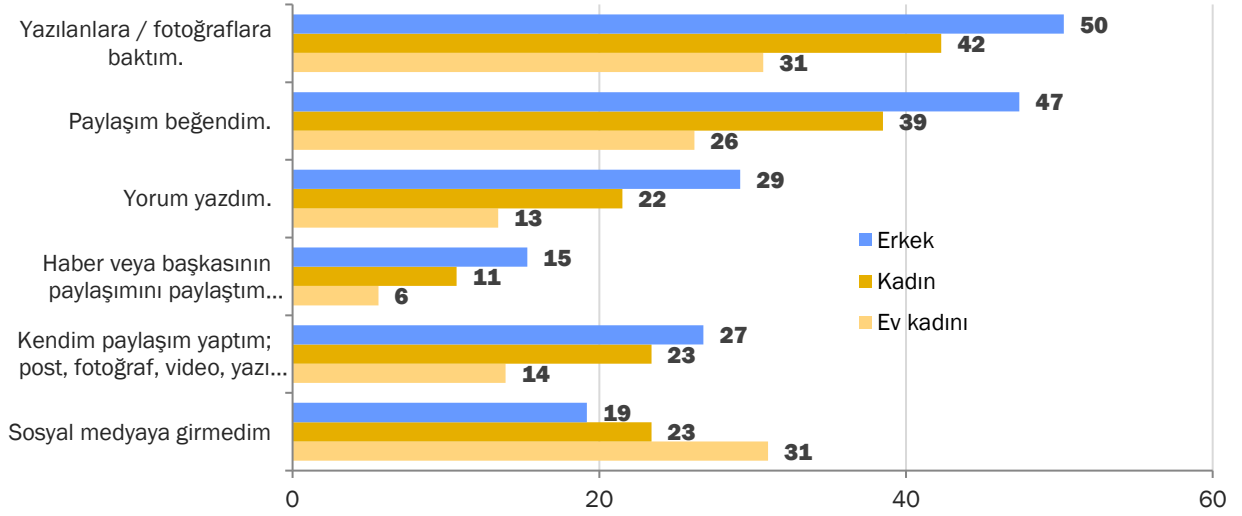
Herhangi bir sosyal medyaya üye olan, sosyal medya hesabı olan erkeklerin oranı kadınlardan daha yüksektir. Erkeklerin yüzde 70'inin, kadınların yüzde 59'unun, ev kadınlarının ise yüzde 52'sinin, yani yarısının sosyal medya hesabı vardır. Kadınlarda en çok kullanılan sosyal medya uygulamasının Whatsapp olduğunu görüyoruz. Diğer sıklıkla girilen uygulamalar olarak Facebook ve Instagram ön plana çıkmaktadır. Erkekler arasında Facebook kullanımı Whatsapp'a göre biraz daha yaygın görünmektedir. Ancak erkekler hemen hemen her sosyal medya platformunu kadınlardan daha sık kullanmaktadır.

Sosyal medyada en çok yapılan faaliyetin yazılanlara/fotoğraflara bakmak olduğu anlaşılmaktadır. Diğer önemli faaliyet ise paylaşımları beğenmek olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendi fotoğraflarını paylaşmak, haber ya da başkasının paylaşımını paylaşmak görece olarak daha az yapılan faaliyetler arasındadır. Oransal olarak kadınların ve erkeklerin davranışlarında farklılıklar olsa da sosyal medyada yapılan faaliyetlerin sıralaması/tercihleri bağlamında bir fark yoktur ve benzer şekilde aktif oldukları anlaşılmaktadır.

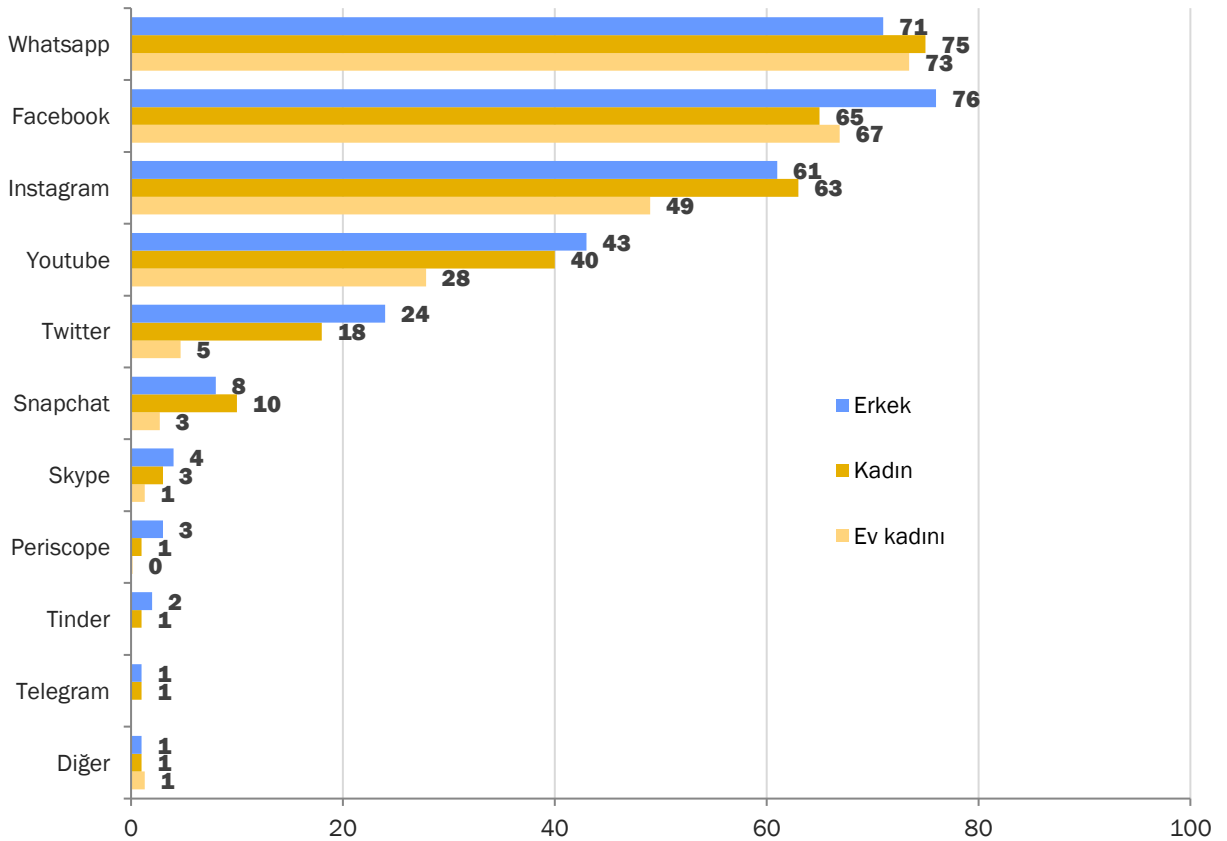

Sosyal medyada son bir haftada hangilerini yaptınız?

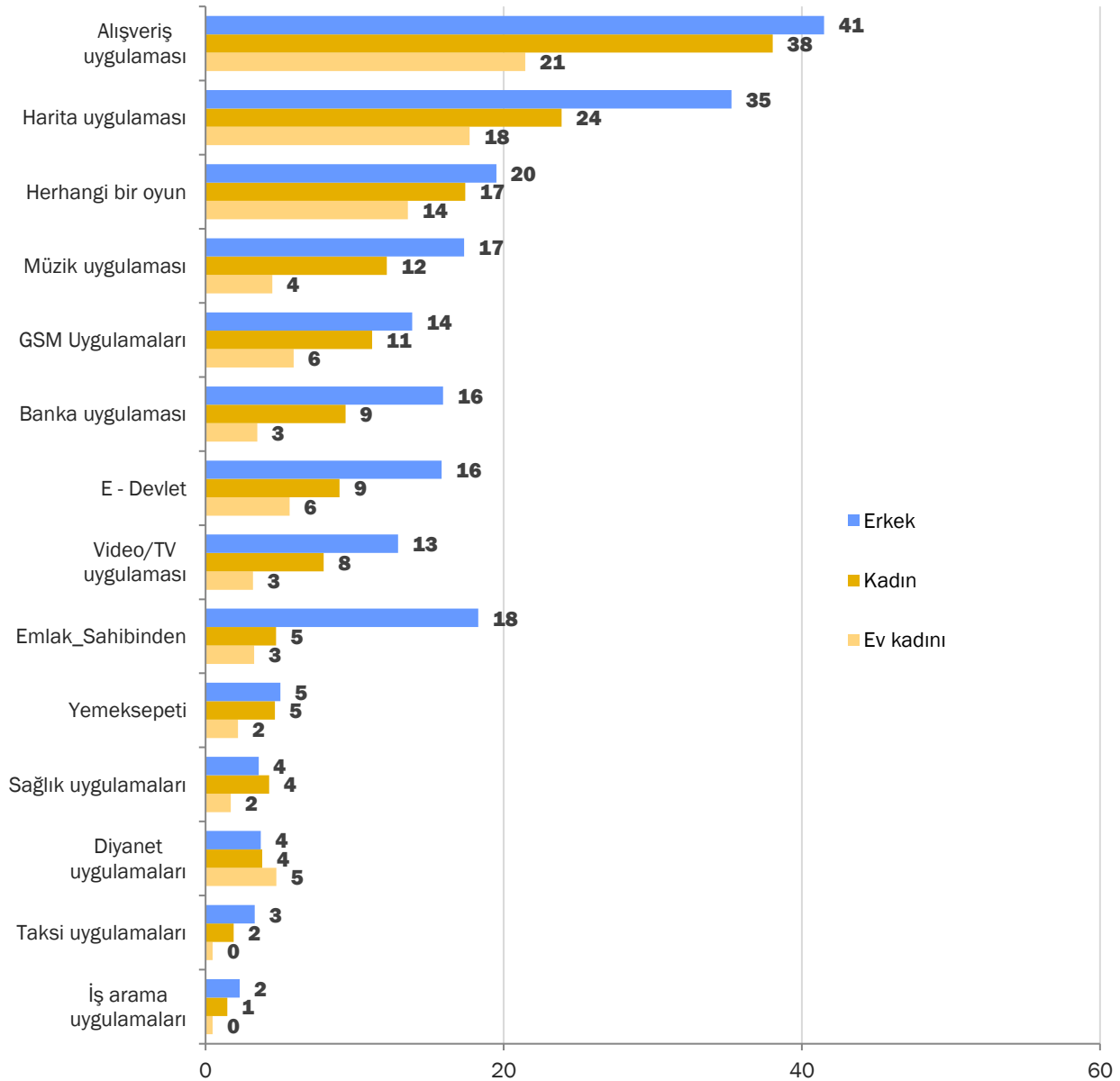

Sosyal medya üyesi olanların üyeliklerini ve davranışlarını incelediğimizde kadınlarla erkekler arasındaki farkların epey kapandığını, gerek üyelik oranlarının gerek son bir hafta içinde yaptıklarının oldukça benzeştiğini görmekteyiz. Bununla birlikte kadınların Whatsapp, Instagram ve Snapchat'e, erkeklerinse Facebook'a, Youtube'a ve Twitter'a daha yüksek oranlarda üyelikleri bulunmaktadır. Ayrıca erkekler sosyal medyada yorum yazmaya veya haber paylaşmaya biraz daha meyilli ve genel olarak biraz daha aktiflerdir.

Herhangi bir sosyal medyaya üye olanlar arasında sosyal medya tercihleri

Akıllı telefon sahiplerinin kullandıkları uygulamalar

Son olarak akıllı telefon sahiplerinin en sık kullandıkları uygulamalara baktığımızda, akıllı telefon kullanan kadınların yüzde 38'i alışveriş uygulaması kullanmaktadır. Kadınların kullandığı diğer uygulamalar ise harita uygulamaları, oyun, müzik ve cep telefonu markası uygulamaları olarak sıralanmaktadır. Erkekler arasında bu uygulamalara ek olarak banka uygulaması ve emlak/sahibinden uygulaması da kullanılmaktadır.

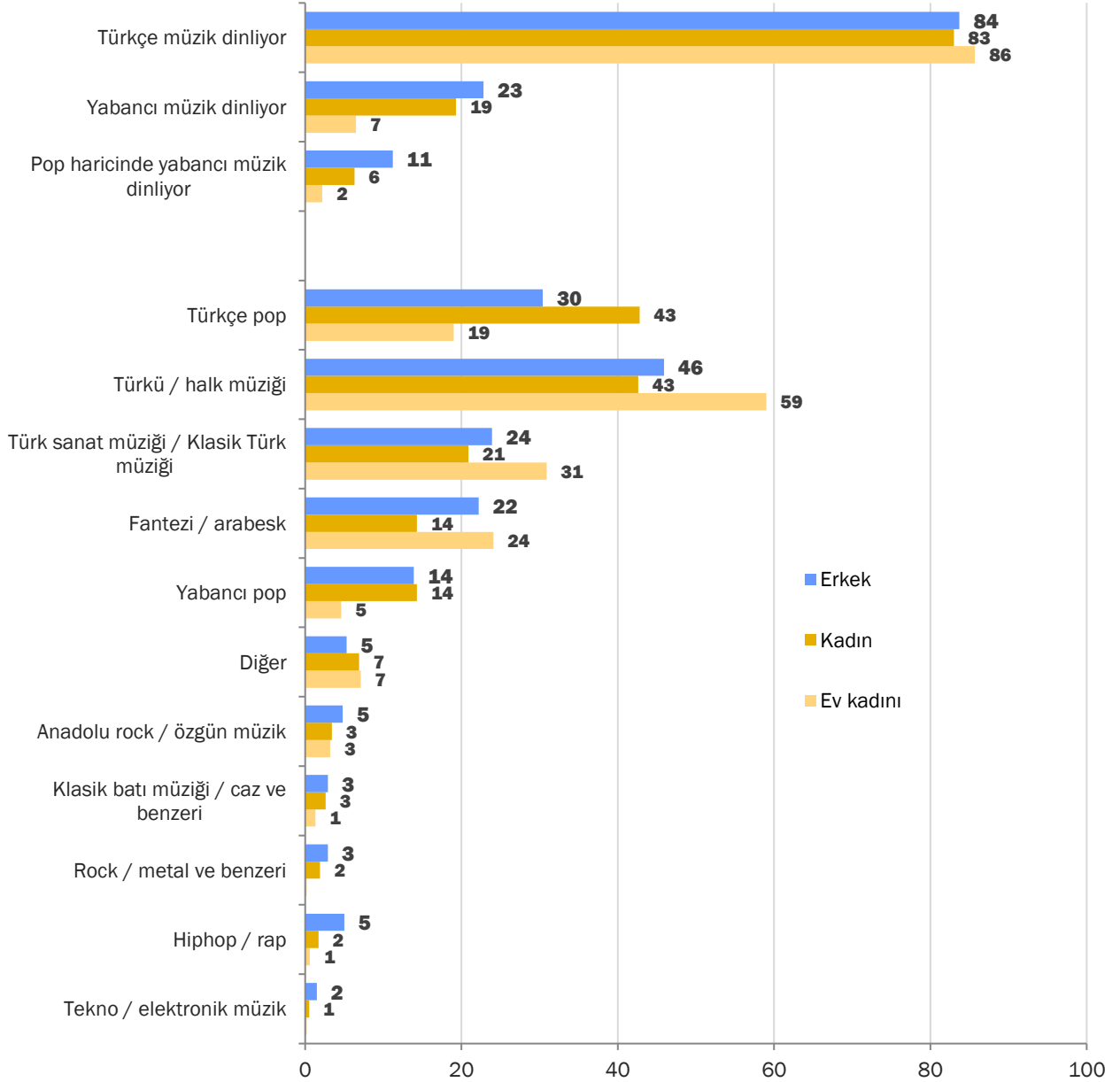
8.5. Müzik Tercihleri

Görüşülen kişilerin müzik zevklerini anlamaya çalıştığımız bu kısımdaki ilk bulgumuza göre toplumun yüzde 80'den fazlasının Türkçe müzik dinlediği görülmektedir. Türkçe pop ve Türk halk müziği bu kapsamda en öne çıkan kategorilerdir. Türk sanat müziği dinleyenler ise görüşülen kişilerin yaklaşık beşte birini oluşturmaktadır. Türk halk müziği aslında bütün kategoriler için de en öne çıkan türdür ve örneğin ev kadınlarının yarısı dinlemektedir. Erkekler kadınlara göre kısmen daha fazla yabancı müzik dinlemektedir. Ev kadınlarının sadece yüzde 8'i

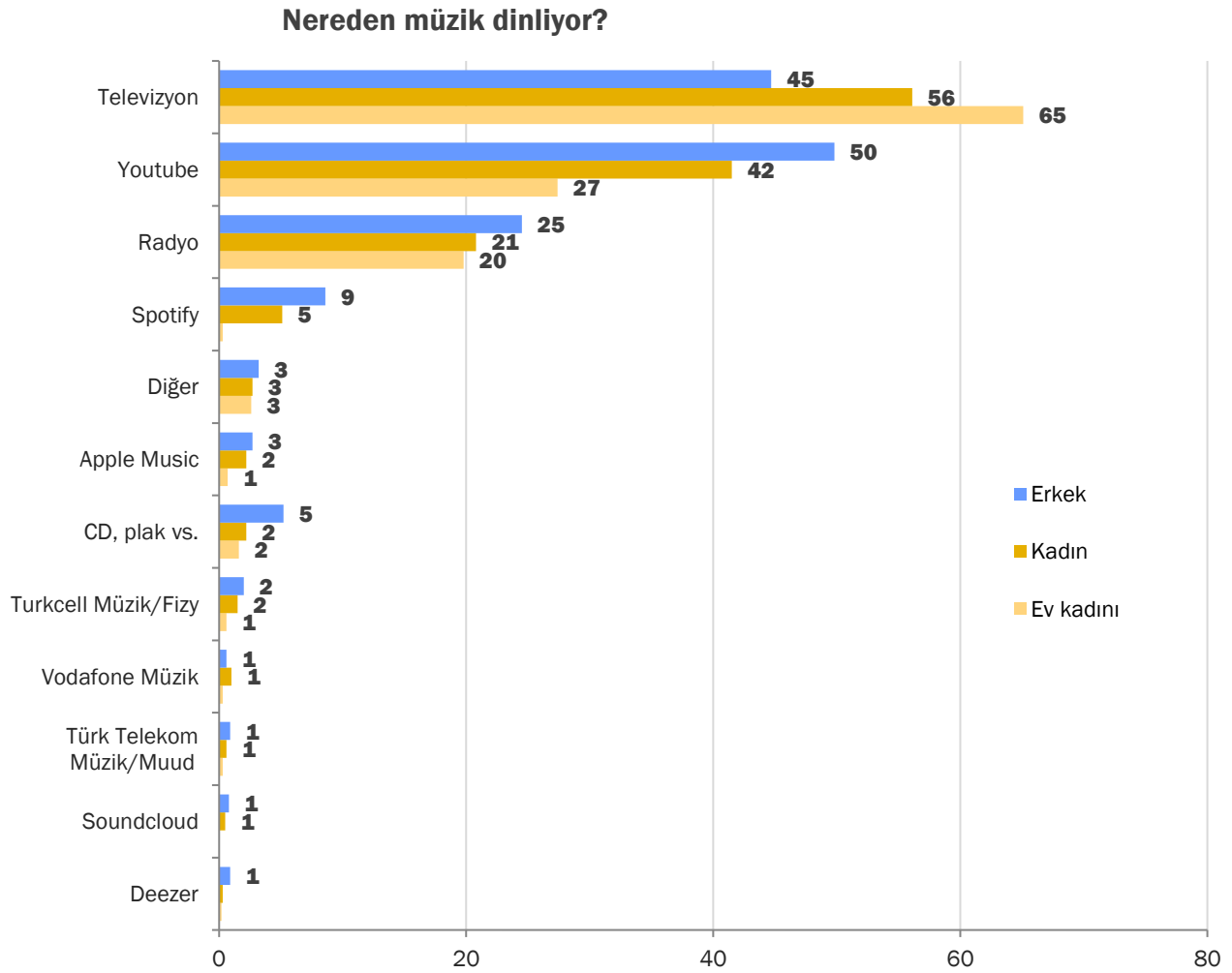

yabancı müzik dinlemektedir. Diğer yandan fantezi/arabesk müziği de erkekler arasında kadınlara göre görece daha yaygın dinlenmektedir.

En çok dinlediği müzik türü

Kadınlar arasında televizyon müzik dinlemek için en çok kullanılan araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkeklerde ise Youtube'dan müzik dinleyenlerin oranı yüzde 50'ye çıkmaktadır. Müzik dinlemek için en çok kullanılan araçlar televizyon, Youtube ve radyo olarak öne çıkmaktadır. Spotify ev kadınları tarafından hiç kullanılmazken, erkeklerde yüzde 9 ve kadınlarda yüzde 5 kullanım seviyesi ile kendisine yer açmaya başladığı görülmektedir.

Medya bölümündeki bulguların tümü değerlendirildiğinde, kadınlarla erkeklerin gerek geleneksel, kitlesel medyayla, gerek sosyal medyayla ilişkilerinin, tercih ve alışkanlıklarının aslında oldukça farklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Televizyonda da internette de farklı program türleri tercih etmekte, farklı dizilere yönelmekte, müzik tercihleri pek ayrışmasa da nereden dinledikleri fark etmektedir. Ayrıca kadınlar erkeklere kıyasla çok daha az gazete okumakta ve sosyal medyaya daha az girmektedirler. Yine de sosyal medyaya girenler arasında cinsiyet farkları gözle görülür şekilde azalmaktadır. Kadınlarla erkeklerin medyayla farklı ilişkiler kurmaları eğitim seviyesi, çalışmak ve kamusal hayata katılmak, gündelik hayata ve siyasete dair bilgi edinmek gibi birçok faktörle içiçeridir ve birbirlerini biçimlendirdiğini söylemek mümkündür.

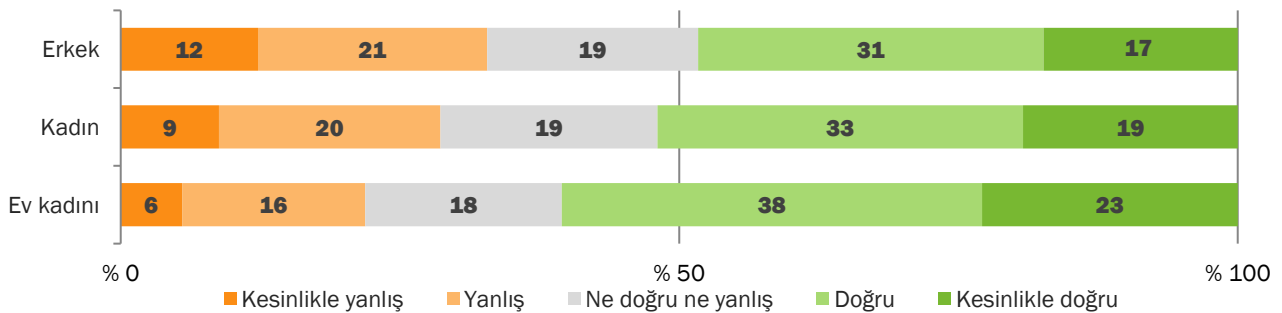
9. DİN

9.1. Dini Hassasiyetler

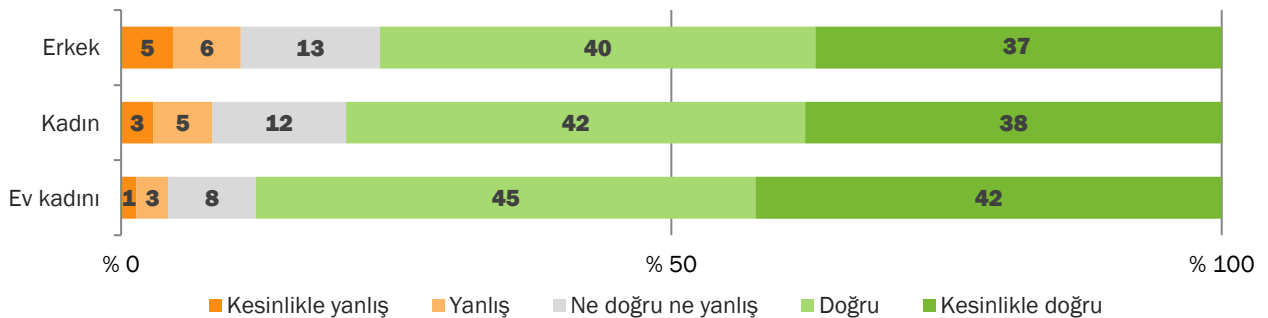
Dini hassasiyetler konusunda kadınlarla erkeklerin temelde aynı görüşlere ve inançlara sahip oldukları görülmektedir. Ancak kadınlar arasında dine yaklaşımda belirgin farklılıklar görülmektedir.

Kadınların yarısı din dersinin mecburi olması gerektiğine, beşte dördü çocuk yetiştirirken ahlak eğitiminde dinin rolü olması gerektiğine inanmaktadır. Lise altı kadınlar arasında gerek mecburi din dersinin olması gerektiğine, gerekse çocuk eğitiminde dinin önemi konusuna katılanların oranı diğer kadın gruplarına göre daha yüksek görünmektedir. Bu konulara katılma konusunda en temkinli duran grubun üniversite mezunu kadınlar olduğunu görüyoruz. Gerek lise gerek üniversite mezunu kadınlar kendi kategorilerindeki erkeklere göre bu meseleleri yanlış bulmaya daha fazla eğilimlidir.

Din dersi ayırım yapmaksızın herkese mecburi olmalı.

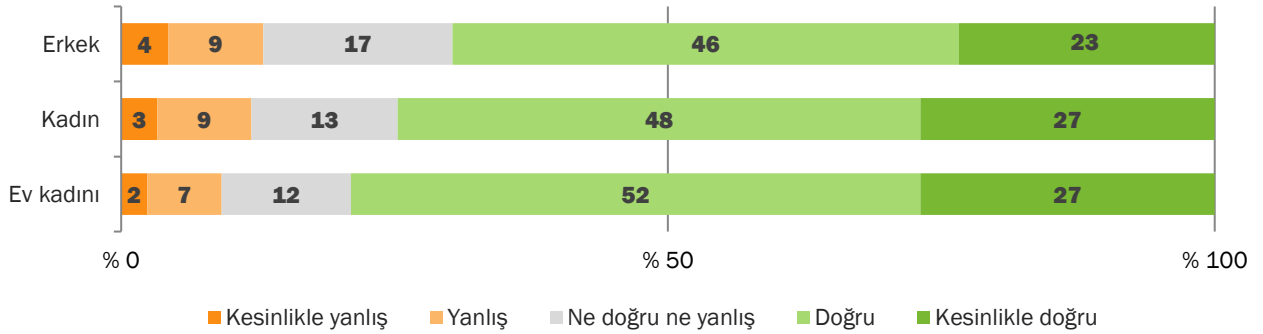
Çocuk yetiştirirken ahlak eğitiminde dinin rolü olmalı.

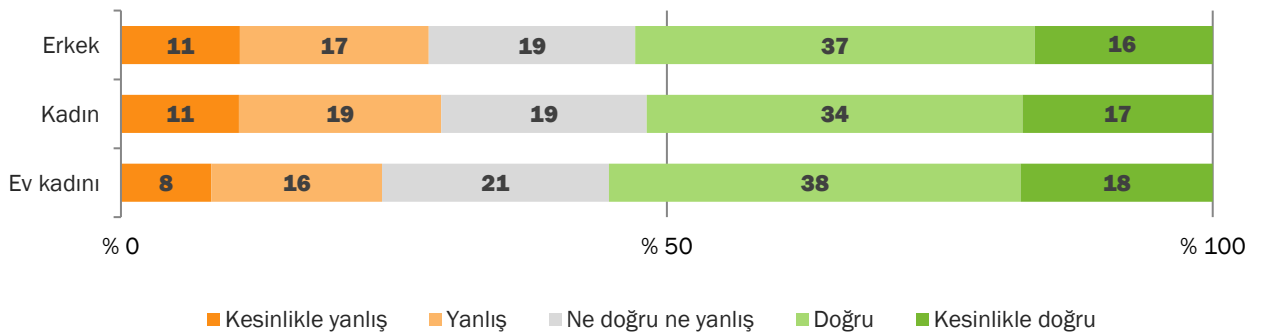
Kamuda türban meselesinde ise kadınlar kendi gruplarındaki erkeklere göre daha özgürlükçü bakmaktadır. Ancak bu konuda en fazla temkinli yaklaşan grup üniversite mezunu kadınlar arasından çıkmaktadır. İlk ve orta öğretimde türban meselesi kamuda türban kadar toplumda kabul görmemektedir.

Hakim, savcı, öğretmen, polis vs. olarak çalışan kadınlar başarılarını örnebilir.

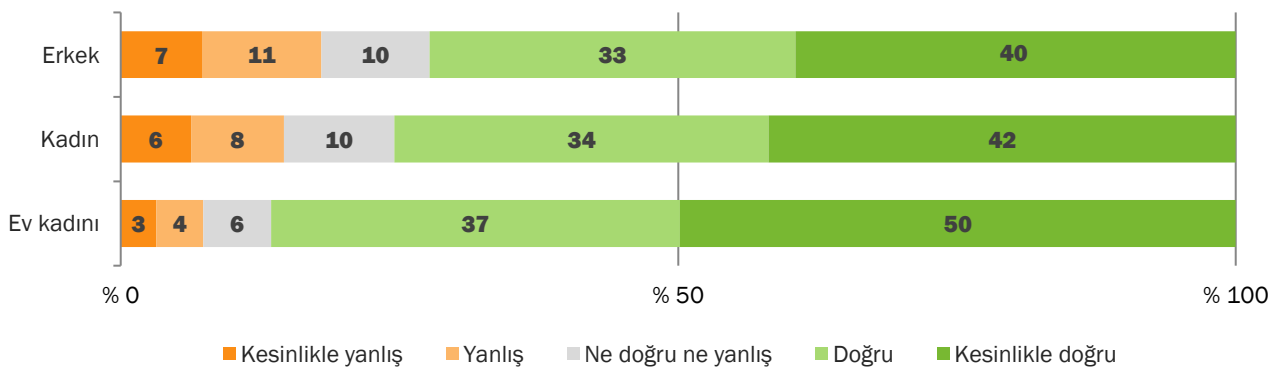

İlk ve orta öğretimde okuyan kızlar başarılarını örnebilir.

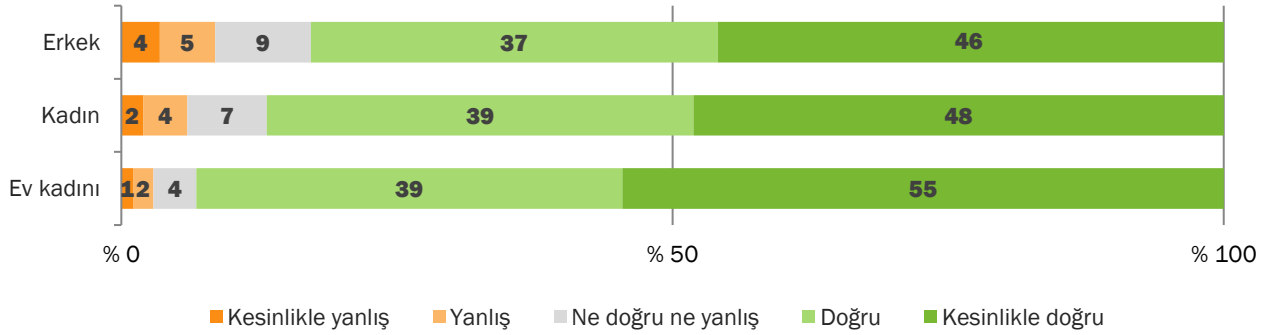
Bir erkekle kadının dini nikah olmaksızın beraber yaşaması fikrine kadınlar da erkekler de çok yüksek oranlarda karşıdır. Ancak kadınların yüzde 14'ü ve erkeklerin yüzde 18'i beraber yaşamak için dini nikahı şart olarak görmemektedir. Bu konuda en temkinli duran grubun 49 yaş ve üzeri grubu kadınlar ve kırdaki kadınlar olduğu not edilmelidir.

Bir erkekle kadının beraber yaşamaları için dini nikah şarttır.

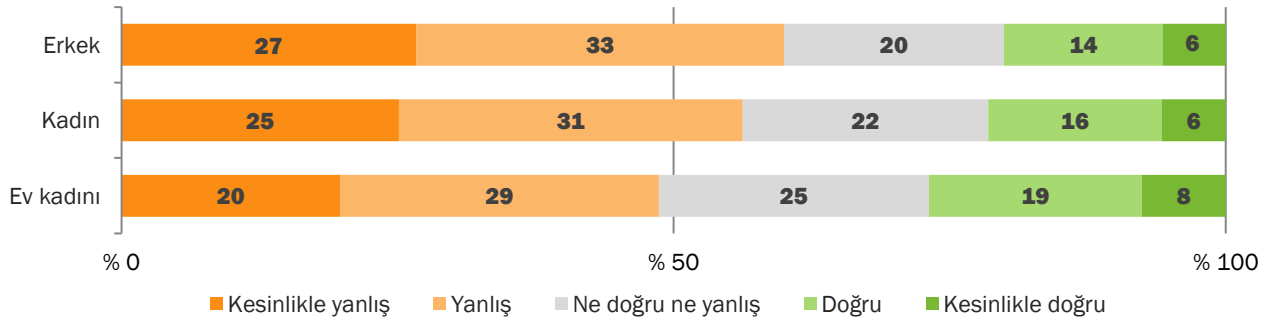
Gıdanın helal olmasına ülke genelinde oldukça önem verilmektedir ve bu hassasiyet kadınlarda biraz daha fazladır. Helal gıdaya en çok önem veren grup lise altı mezunu kadınlardır. En az dikkat eden grup ise üniversite mezunu erkekler olarak görülmektedir. Ancak toplum genelinde, gıdaların helal olması gerektiği konusu, örneğin organik olmasından daha çok önem verilen bir özellik olarak görünmektedir.

Yediklerimin helal gıda olması önemlidir.

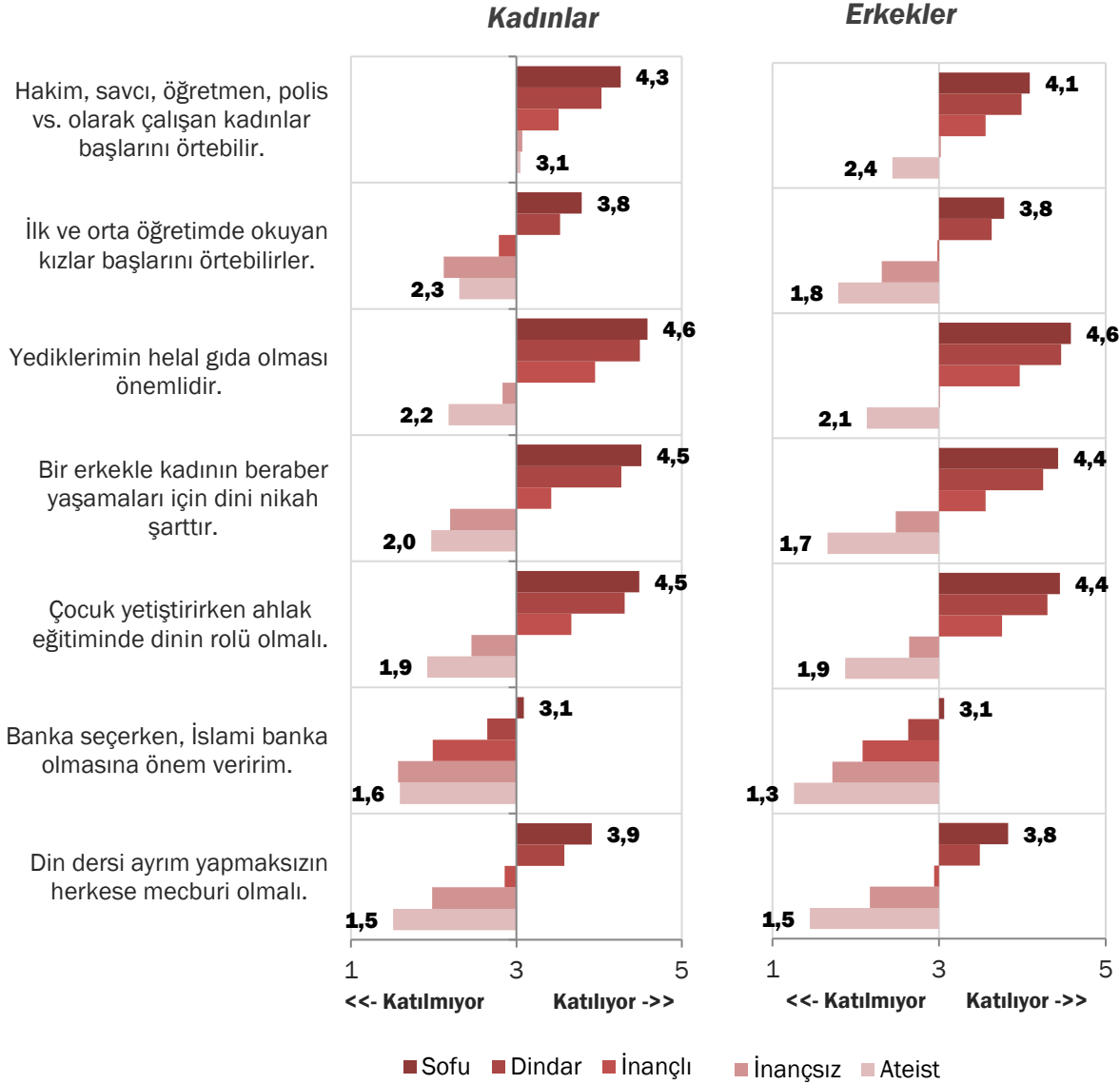

Helal gıdanın aksine, bir bankanın İslami banka olması toplumun çoğunluğunun önem verdiği bir konu değildir. Bununla birlikte kadınlar ve özellikle ev kadınları bu konuya biraz daha fazla önem vermektedir.

Banka seçerken, İslami banka olmasına önem veririm. (2018)

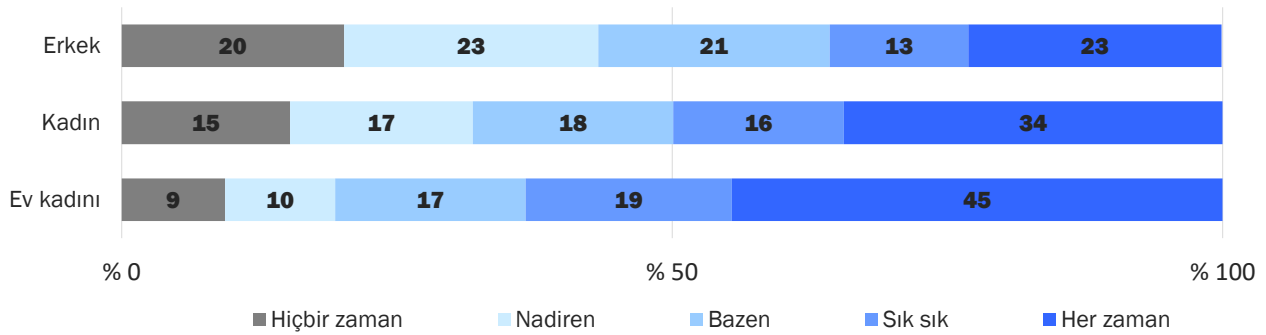
Dine dair görüşler ve dini hassasiyetler tahmin edilebileceği gibi gerek kadınların gerek erkeklerin dindarlık seviyelerine göre büyük farklılık göstermektedir. Aşağıdaki grafikte görülebileceği gibi dine dair tüm konularda görüşler dindarlık seviyesine göre fark etmektedir ve aynı dindarlık seviyesine sahip olan kadınlar ve erkekler çok benzer görüşlere sahiptir. Ancak kamuda ve ilk-ortaöğretimde örtünme konusunda dinle ilişkisi zayıfladıkça kadınlarla erkekler arasındaki görüşler farklılaşmaktadır.

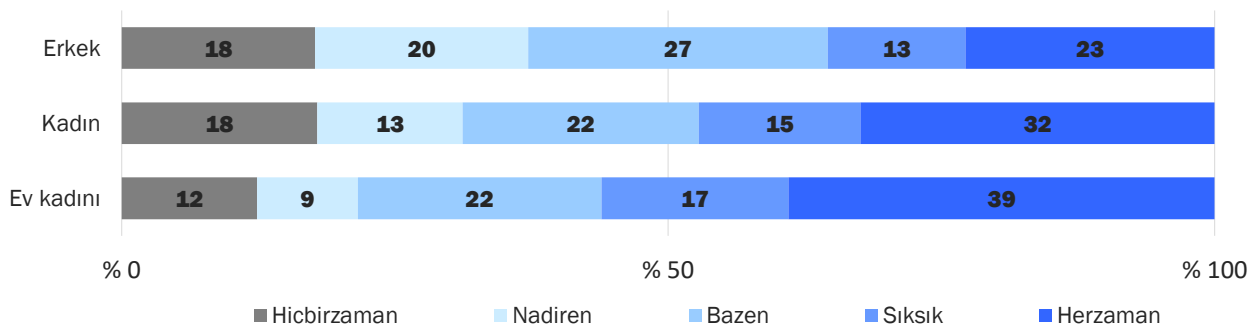
9.2. İbadet

İbadet alışkanlıklarına baktığımızda düzenli olarak namaz kılma alışkanlığının kadınlarda daha yaygın olduğunu görüyoruz. Kadınların yarısı sık sık veya her zaman namaz kıldıklarını belirtmektedir. Erkeklerin ise ancak üçte biri bu sıklıkta namaz kılmaktadır. Lise altı mezunu, kırdan yaşayan ya da 49 yaş üstü kadınların çok büyük bir kısmı düzenli olarak namaz kılmaktadır. Üniversite mezunu kadınlar arasında çok fazla yaygın değildir, ancak üniversite mezunu erkeklerde düzenli namaz kılma alışkanlığı lise mezunu erkeklerden bile fazladır. Burada üniversite mezunu kadınlar ve erkekler arasındaki fark dikkat çekicidir. Son on yıla baktığımızda ise lise altı ve üniversite mezunları arasında düzenli namaz kılma oranı artarken, lise mezunu erkeklerde bu oran düşmektedir. Genç erkekler ve özellikle genç kadınlar arasında düzenli namaz kılma alışkanlığında son on yılda önemli bir düşüş gözlenmektedir.

Düzenli olarak namaz kılarım. (2018)

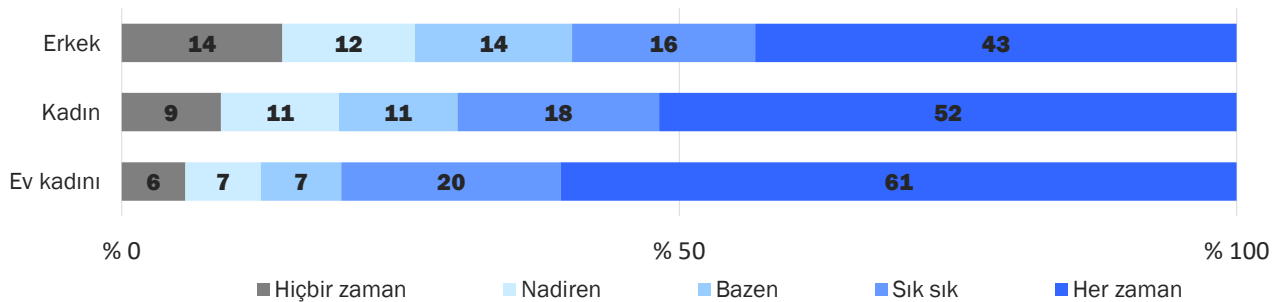

Düzenli olarak namaz kılarım. (2008)

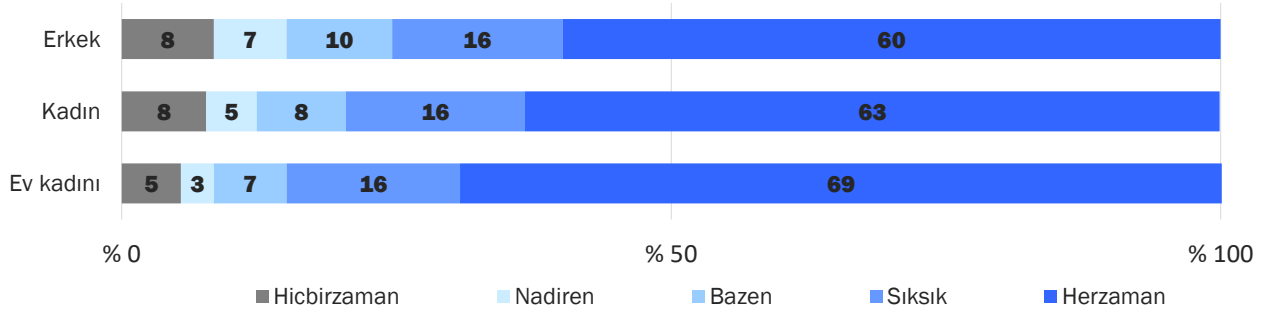
Oruç tutmak ülkede namaza göre daha yaygın bir ibadet olarak görülmektedir. Kadınlar yine erkeklere göre daha düzenli oruç tutmaktadırlar. Kadınlar arasındaki fark da oruç tutma konusunda azalmaktadır. Kırdaki kadınlar oruç konusunda en istikrarlı demografik grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Üniversite mezunu kadınlar en az oruç tutan kategoridir. Son on yılda oruç tutanlarda bir azalma görülmektedir. Genel olarak bekarlarda, ama özellikle bekar erkeklerde oruç tutanlarda ciddi bir düşüş görülmektedir. Oruç tutma sıklığında görülen azalmada orucun yaz aylarına denk gelmesinin etkili olabileceği düşünülmektedir.

Düzenli olarak oruç tutarım. (2018)

Düzenli olarak oruç tutarım. (2008)

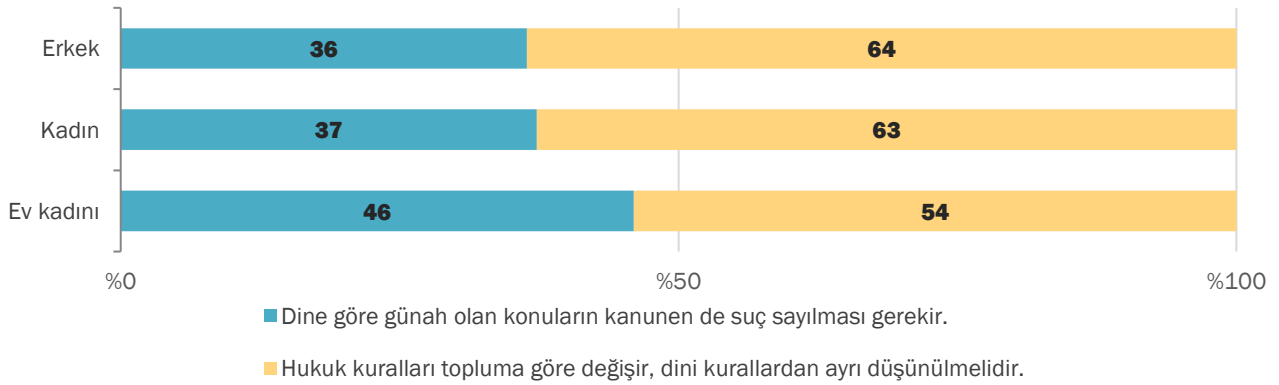

10. DEĞERLER

10.1. Din, Ahlak ve Hukuk İlişkisi

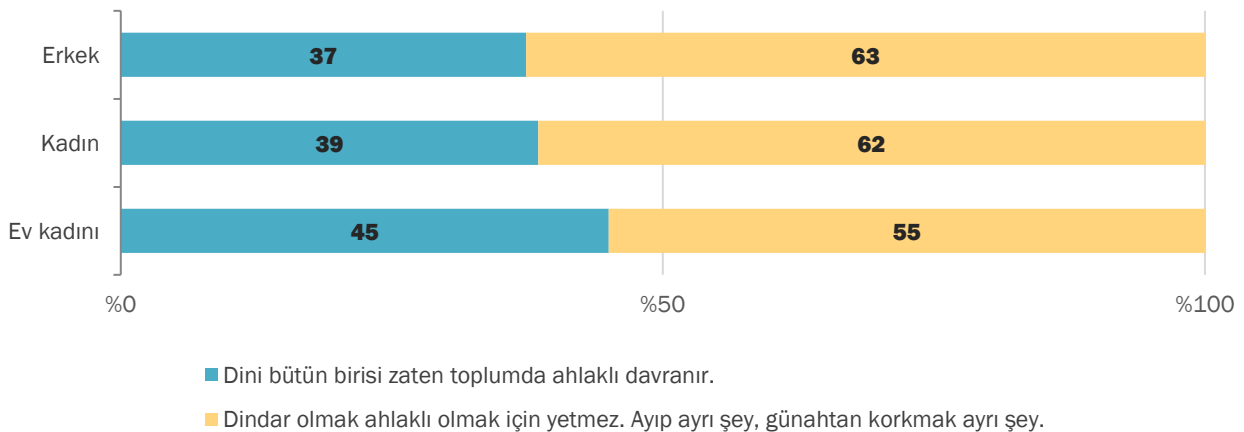
Hukukun üstünlüğü kavramının toplum nezdinde ne kadar yerleştiği konusunu anlamak üzere sorulan iki cümleden hangisini doğru gördükleri sorulduğunda toplumun yarısından fazlası hukuk kuralları topluma göre değişir, dini kurallardan ayrı düşünülmelidir olarak cevap vermiştir. Dine göre günah olan konuların kanunen de suç sayılması gerektiğini düşünen kadınların oranı yüzde 37, erkeklerin oranı ise yüzde 36'dır. Dini kuralların belirleyici olması gerektiğini düşünenlerin oranı ev kadınlarında yüzde 46'ya ulaşmaktadır. Yine bu kapsamda çalışan kadınlar ile ev kadınları arasında hukukun üstünlüğüne bakış anlamında erkeklere nazaran daha önemli farklar görülmektedir. Ev kadınları arasında muhafazakâr dünya algısının biraz daha fazla olmasını bu sonuç da doğrular niteliktedir.

Sizce aşağıdaki iki cümleden hangisi doğrudur?

Ahlak ve din ilişkisi üzerine yapılan yorumlarda ise din ahlak ilişkisinin nispeten toplumun algı seviyesinde daha zayıf olduğu görülmektedir. Zira gerek kadınların, gerek erkeklerin yarısından fazlası dindar olmanın ahlaklı olmak için yeterli olmayacağını düşünmektedir.

Sizce aşağıdaki iki cümleden hangisi doğrudur?

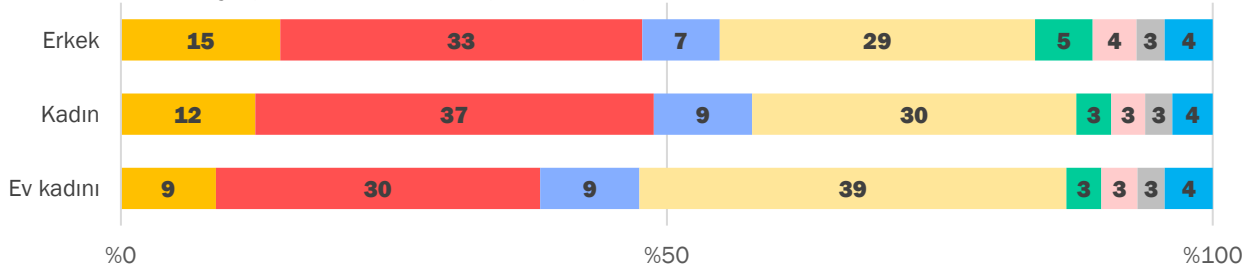

Toplumun değerlerini pratiğe nasıl döktükleri, çocukları için yaz tatili tercihleri üzerinden ele alındı.

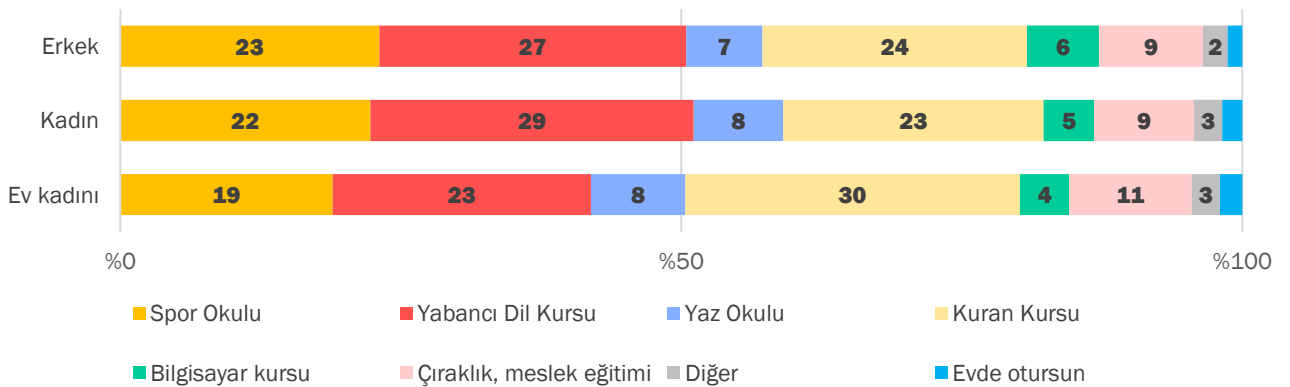
“Yaz tatilinde kızınızın hangi faaliyetlere katılmasını dilerdiniz?” sorusuna kadınların yüzde 37’si yabancı dil kurslarına, neredeyse üçte biri ise Kuran kursuna göndermek istediklerini belirtmektedir. Kızlarını yabancı dil kursuna göndermek isteyen kadınların oranı erkeklerden yüksektir. Bu durum kadınların kız çocuklarını dünyayla daha entegre olması, ileride iş bulmasını kolaylaştırması bakımından dil kurslarını daha önemli gördükleri şeklinde yorumlanabilir. Diğer yandan kızlarını spor okullarına göndermek isteyen kadınların oranı da erkeklerden düşüktür, bu oran ev kadınlarında daha da düşüktür. Bu durumda kadınlar üzerinde hâlâ kız çocuklarını eve bağlı, asli görevi çocuk büyütme olarak gören anlayışın kısmen etkisi olabilir. Diğer yandan spor okulları bağlamında çalışan kadınlar ile ev kadınları arasında da dikkate değer bir farklılık görülmektedir. Bu da kız çocuklarının yetiştirilmesi bağlamında çalışan ve ev kadınları arasında önemli farklılıklar olabileceğini göstermektedir. Ev kadınlarının yüzde 39’u gibi önemli bir kısmı kızlarını Kuran kurslarına göndermek istemektedir. Yüzde 67’si kendini dindar olarak tanımlayan ev kadınları için bu oran şaşırtıcı değildir. Diğer yandan dil kurslarına göndermek isteyen ev kadınları da yüzde 30 ile azımsanmayacak ölçüdedir.

Oğlunuzu yaz tatilinde nereye göndermek isterdiniz sorusuna ise yine yabancı dil kursu ilk sıraya yerleşmektedir. Ancak oğullarını yabancı dil kurslarına göndermek isteyen kadınların oranı yüzde 29’a gerilemektedir. Oğullarını Kuran kursuna göndermek isteyen erkek ve kadın oranları da kız çocuklarına göre daha azdır. Diğer yandan oğullarını spor okullarına gönderme eğilimi kız çocuklarını gönderme eğiliminden daha yüksektir. Erkek çocuklarına ev dışı roller biçilmesi anlamında bu göstergeler önem taşımaktadır.

İmkanınız olsa ya da hepsi ücretsiz olsa KIZINIZI, yaz tatilinde aşağıdakilerden hangisine göndermek isterdiniz?

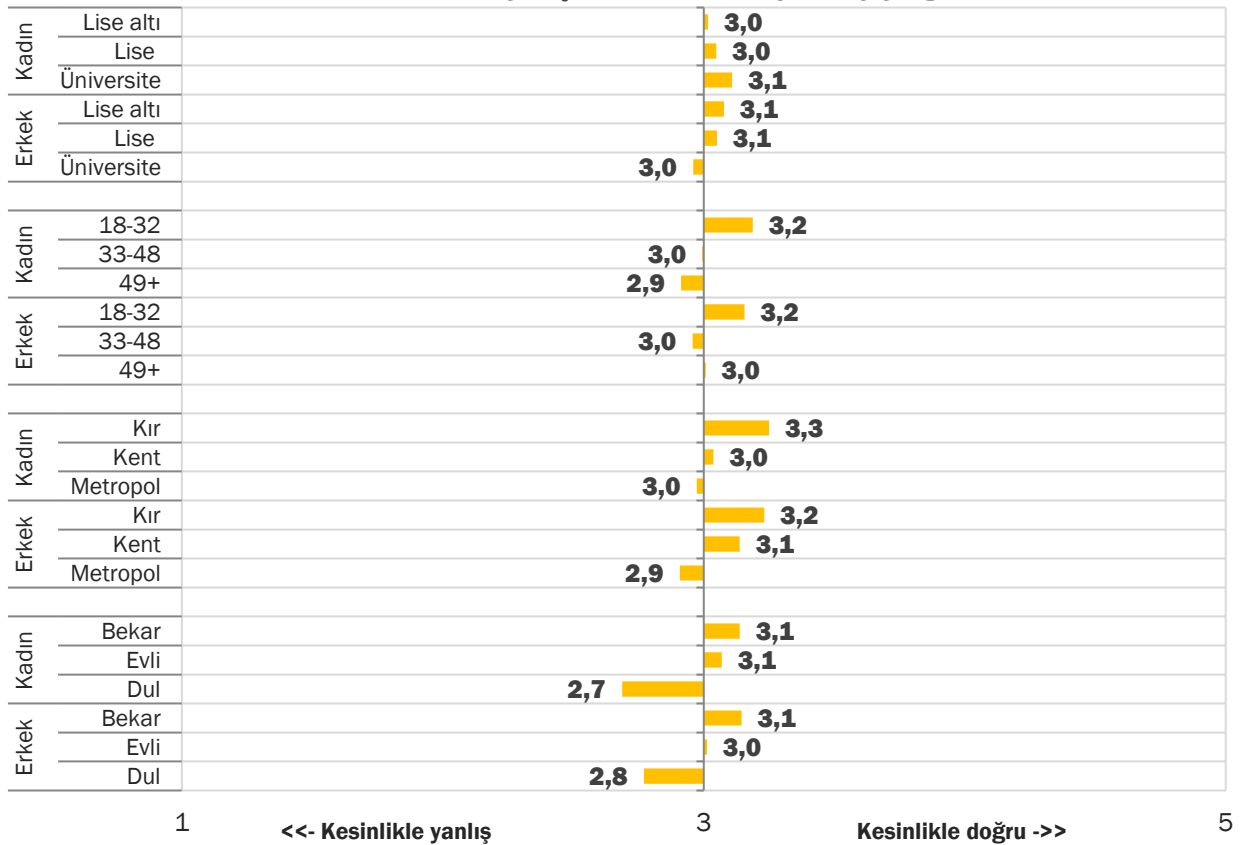
İmkanınız olsa ya da hepsi ücretsiz olsa OĞLUNUZU, yaz tatilinde aşağıdakilerden hangisine göndermek isterdiniz?

10.2. Algı ve Beklentilerde Değişim

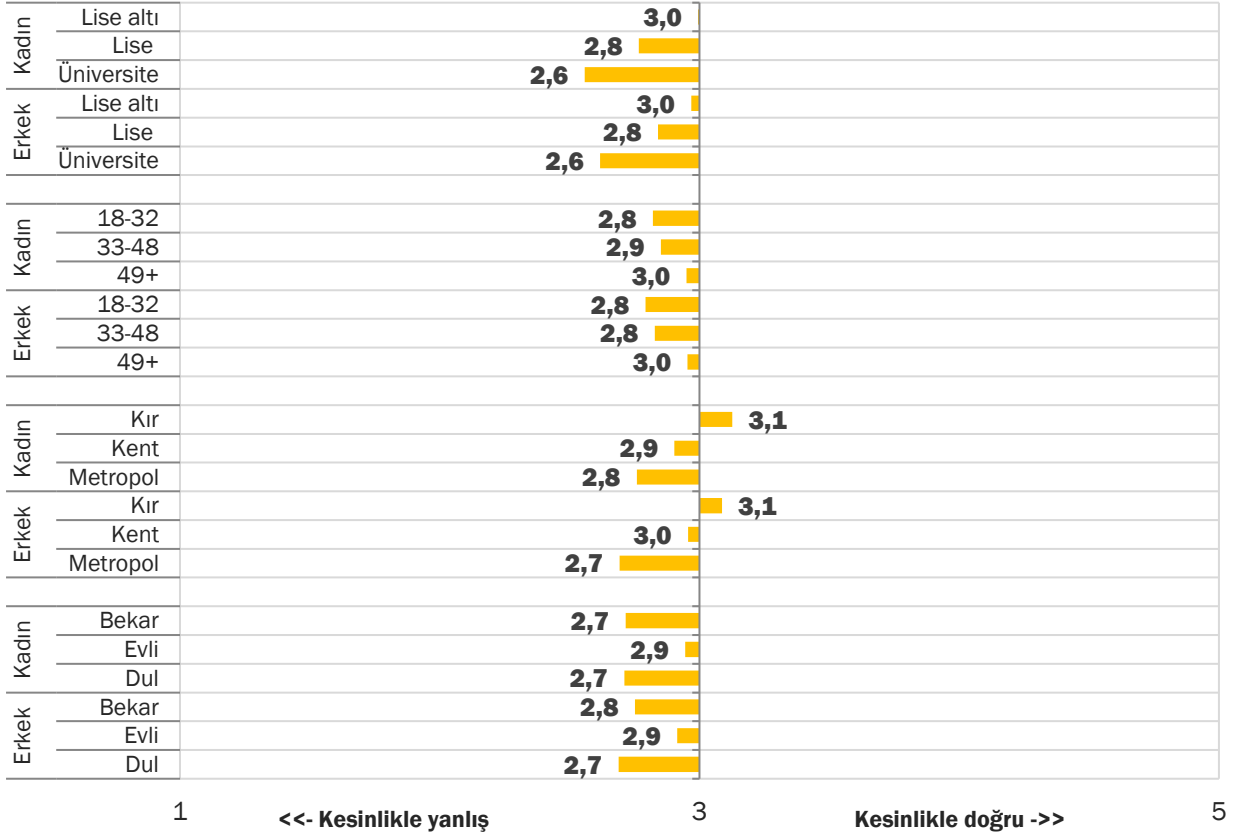
Görüşülen kişilerden son beş yılda kendi durumlarını ve ülkenin durumunu değerlendirmelerini istediğimizde, kişilerin kendi durumlarının ülkenin gidişatından daha iyi olduğunu düşündüklerini görmekteyiz. Kişilerin kendi hayat şartlarını değerlendirmede yaş, yerleşim yeri ve medeni durumun etkisi daha belirginken, eğitim seviyesinin etkisi daha azdır. En olumsuz değerlendirmeyi cinsiyetten bağımsız olarak dullar ve metropollerde yaşayanlar; En olumlu değerlendirmeyi ise, yine cinsiyetten bağımsız olarak gençler ve kırsalda yaşayanlar yapmaktadır. Diğer yandan, Türkiye’de hayat şartlarının son beş yılda daha iyiye gitmesi konusundaki değerlendirmede eğitim seviyesi dahil tüm faktörlerin etkisi vardır. Kırsalda yaşayan kadınlar ve erkeklerin değerlendirmeleri olumluyken, tüm diğer kümelerde olumsuzdur ve en olumsuz olanlar üniversite mezunu kadınlar ve erkeklerdir.

Benim hayat şartlarım son 5 yılda iyiye gitti.

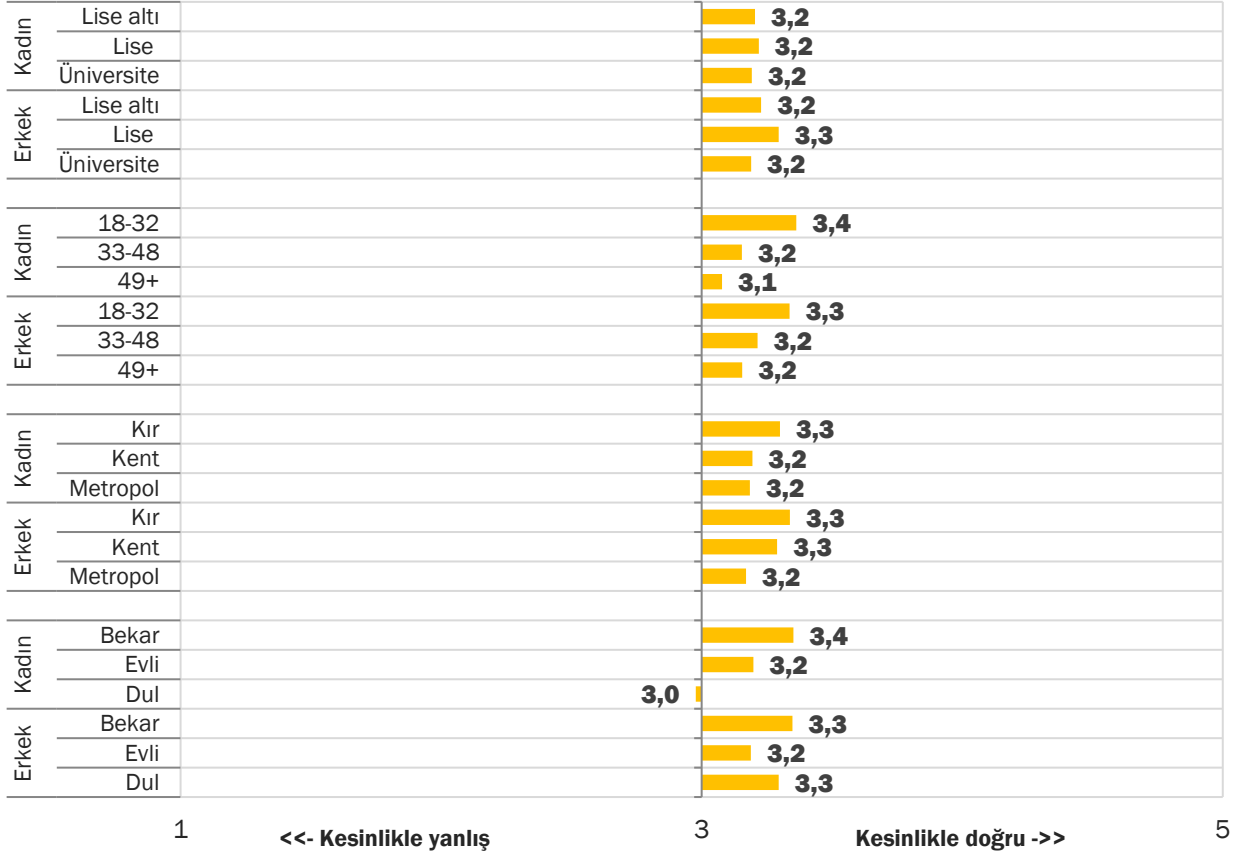

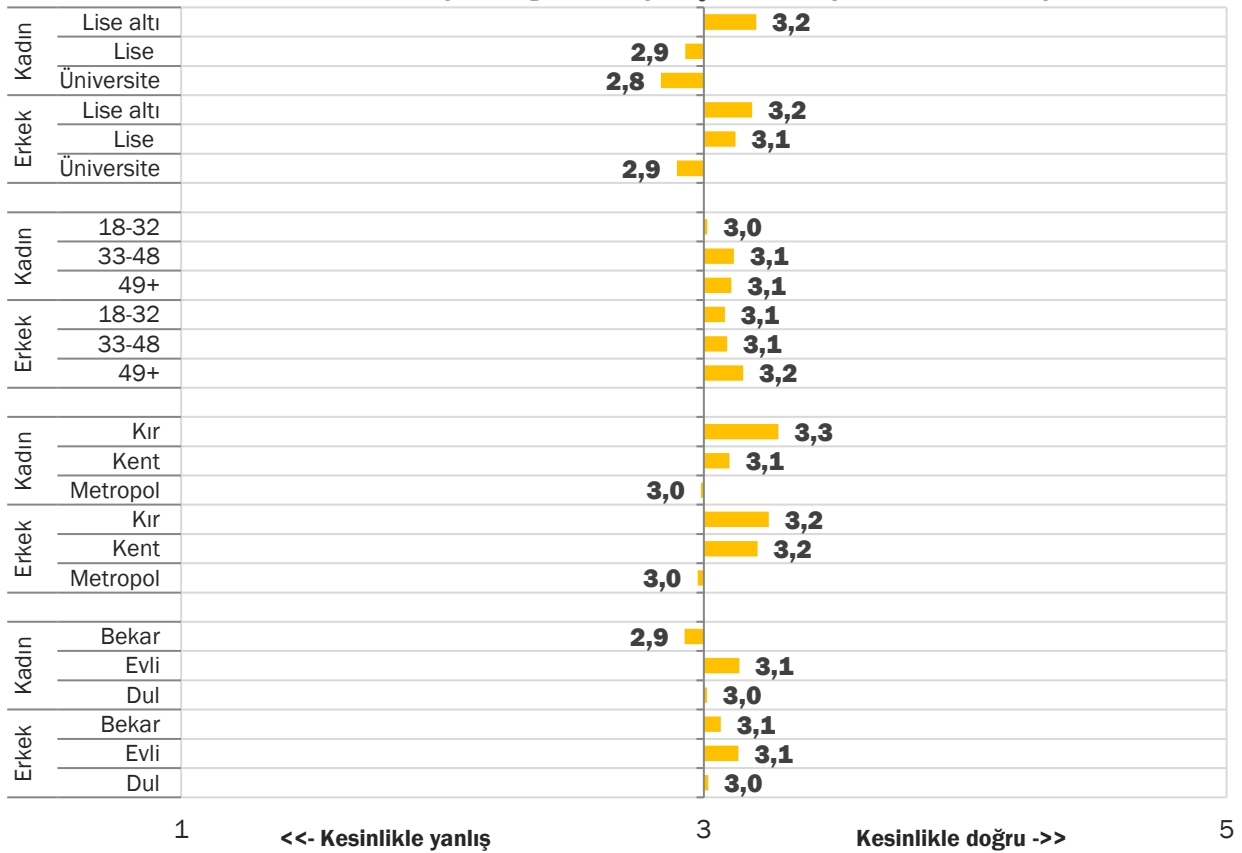
Türkiye’de genel hayat şartları son 5 yılda iyiye gitti.

Benim hayat şartlarım 5 yıl sonra daha iyi olacak.

Türkiye’de genel hayat şartları 5 yıl sonra daha iyi olacak.

Beş yıl sonra hayat şartlarının nasıl değişeceği bağlamında kadınlar arasında çok belirgin bir fark yoktur. Sadece dul ve 49 yaş üstü kadınlar kötümser olarak görülebilir. Hatta erkekler arasında da olduğu söylenemez, sadece lise mezunu erkeklerin biraz daha olumlu olduğundan bahsedilebilir. Yine 2008’e göre neredeyse bütün eğitim kategorilerinde gerek Türkiye’ye gerekse kendi durumlarına ilişkin daha iyimser bir tablo çizilmektedir. Sadece üniversite mezunu erkeklerin Türkiye algısında bir gerileme görülmektedir.

Gençler kendi hayatlarının daha iyiye gittiği ve gideceğine ilişkin diğer yaşlara göre daha umutlular ve iyimserler. Ancak Türkiye’nin gidişatı ve geleceği konusunda gençler biraz daha karamsarlar, hatta genç kadınlar biraz daha karamsar görünmektedir. Yine de son on yılda hem kendi geleceklerine hem de ülkenin geleceğine yönelik daha iyimser bir hava hakim. Ancak 2008’in bütün dünyayı da sarsan küresel krizin başlangıç yılı olduğunu da akıllarda tutmak gereklidir. 2018 yılında da ülkede ekonomik göstergeler ekonomik durumda önemli problemlere işaret etmektedir ancak bu durumun genel olarak ülke genelinde henüz çok hissedilmediği anlaşılmaktadır.

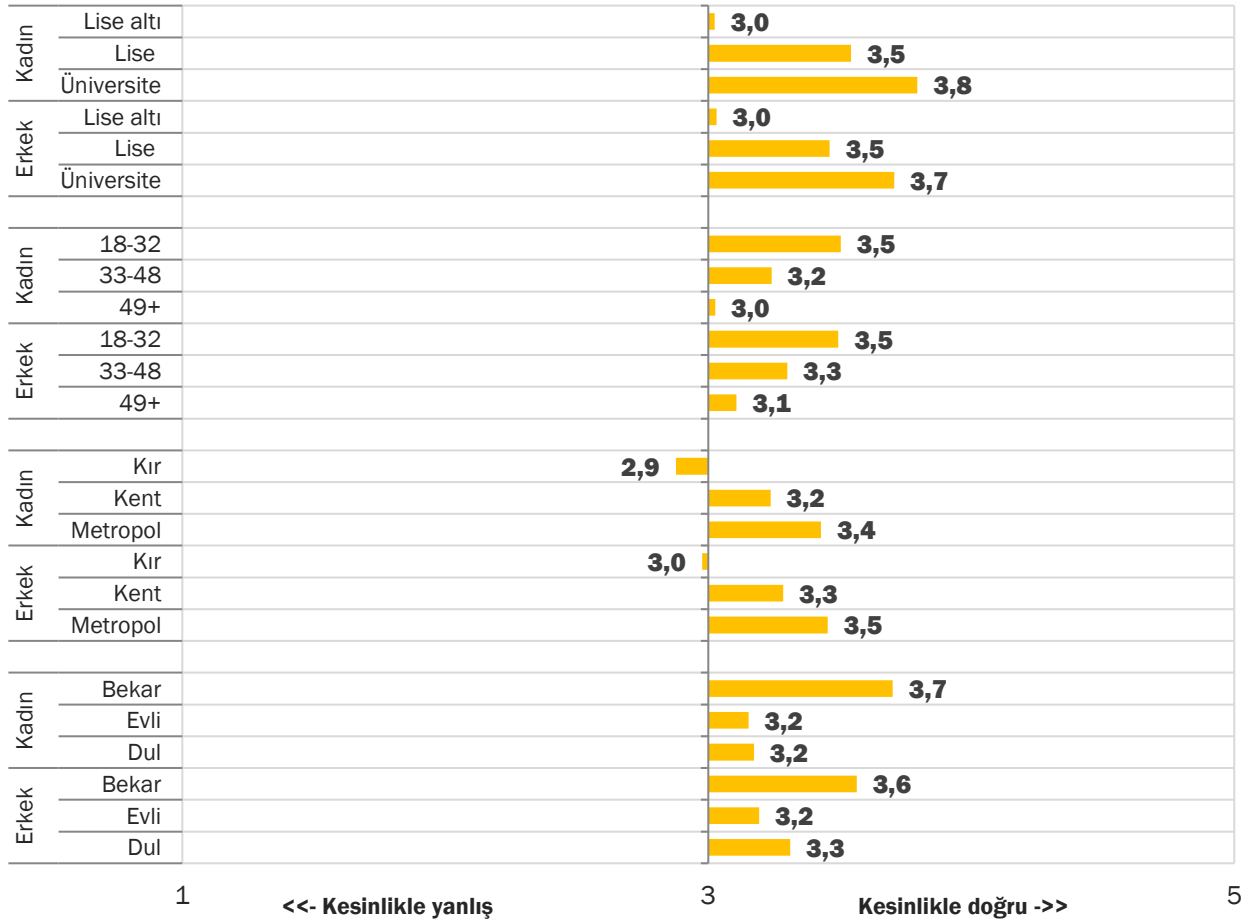

10.3. Çoğulculukta Değişim

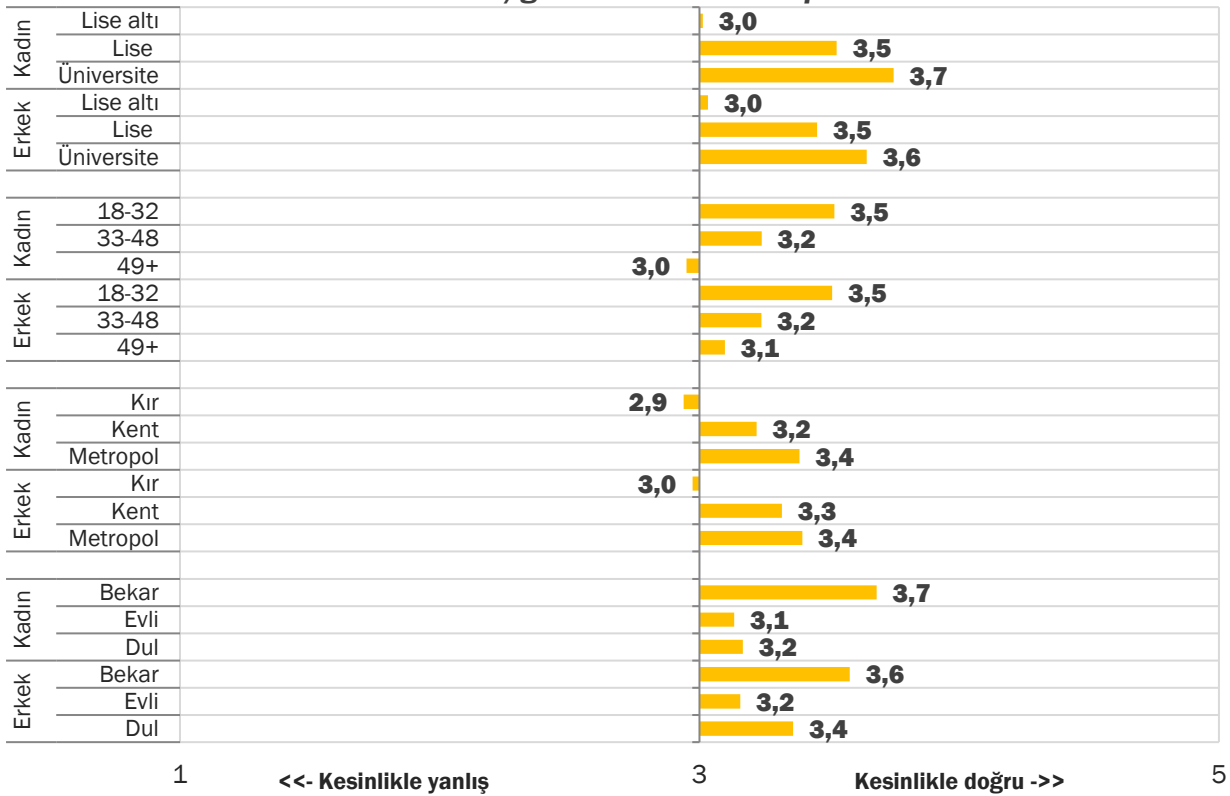
Genel olarak ülkede farklı mezhepten ve etnik kökenden gelen kişilere karşı hoşgörünün farklı din-den ve farkı cinsel tercihleri olana göre daha yüksek olduğunu görüyoruz. Genel olarak bakıldığında ise bütün kategorilerde kadınlar farklılıklara karşı erkeklere kıyasla daha anlayışlı görünmektedir.

Eğitimin alt kategorilerinde en çoğulcu gruba ise üniversite mezunu kadınlar oluşturmaktadır. En hoşgörsüz grup ise lise altı mezunu gruplarıdır. Farklı mezheplere bakış konusunda sadece lise altı mezunu kadınlar ve erkekler birbirine yakınsamaktadır. Farklı cinsel yönelimlere karşı hoşgörü en alt seviyededir. Son on yılda hoşgörü seviyesinde genel olarak artış vardır. Sadece etnik kökenden gelenlere karşı hoşgörü artışından bahsetmek pek mümkün değildir. Her ne kadar erkeklerde farklı cinsel yönelimlere karşı tolerans oldukça düşük olsa da son on yılda hoşgörüdeki artış dikkat çekicidir. Yine genç kadınlar genç erkeklere göre daha çoğulcu bir bakış açısına sahip görünmektedir. Beklenebileceği gibi metropollerde yaşayan kadınlar kırsalda yaşayan kadınlara göre daha toleranslı bir profil çizmektedir. Ancak metropollerdeki erkekler kadınlara göre çok az da olsa farklı mezhep ve etnik kökenden gelen kişilere daha anlayışlı bir görünüm sergilemektedir.

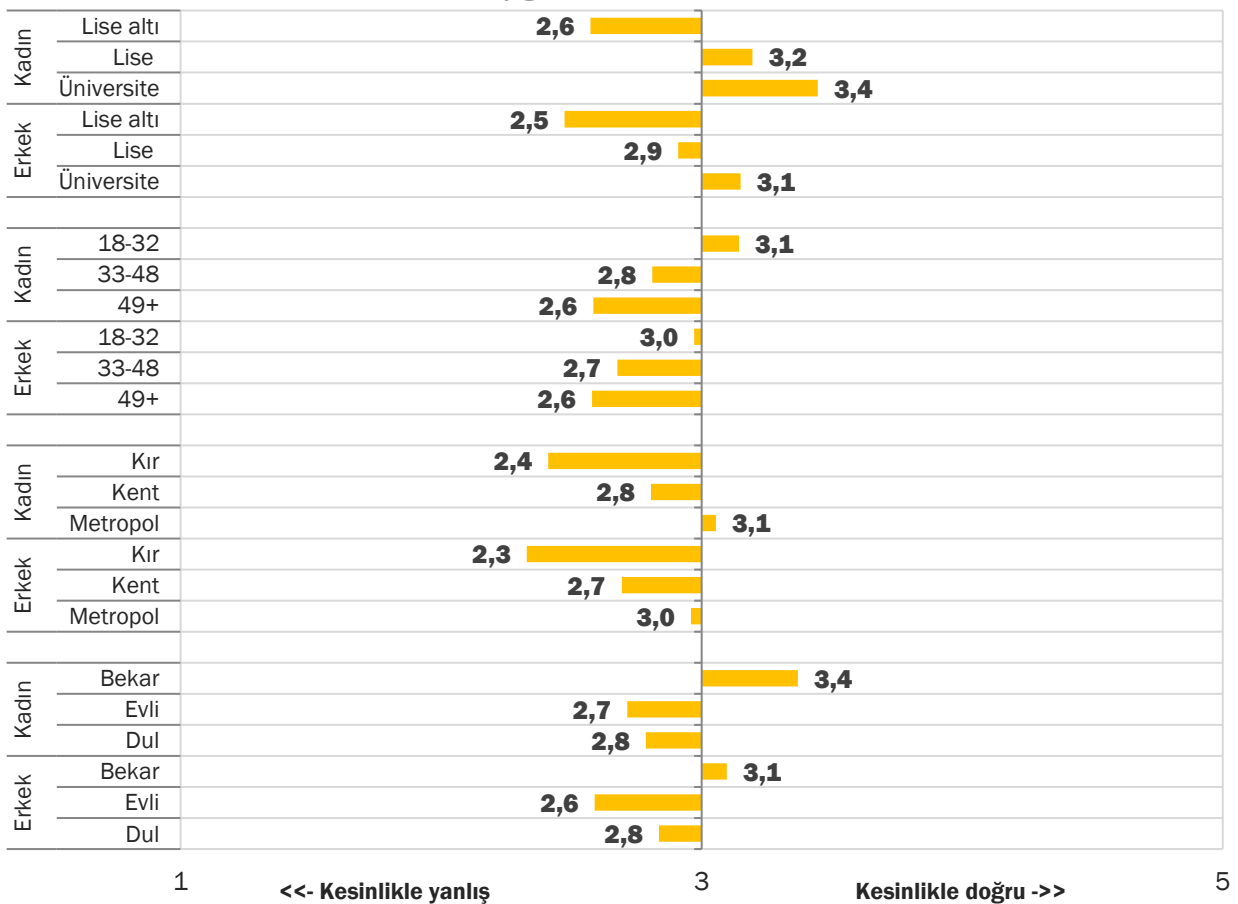
Damadım/gelinim farklı etnik kökenden olabilir.

Damadım/gelinim farklı mezhepten olabilir.

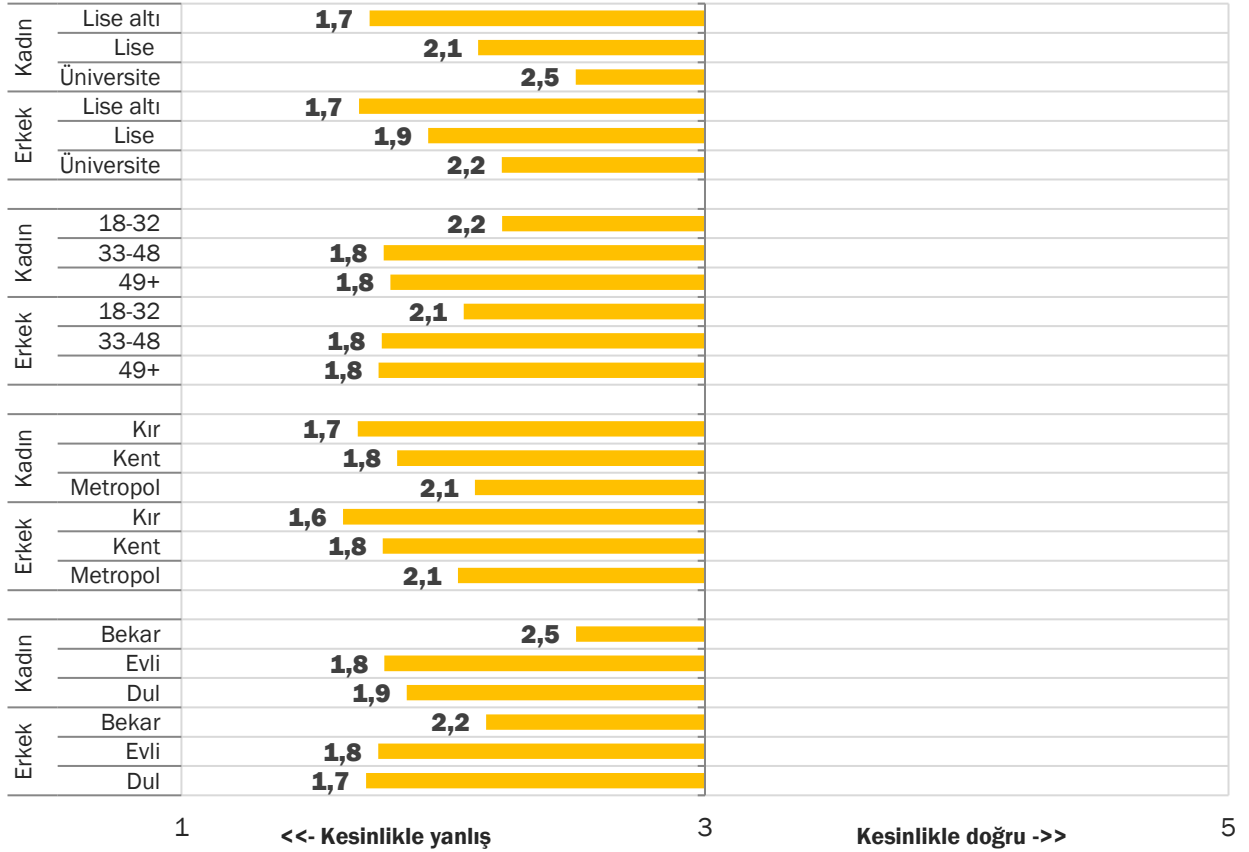

Damadım/gelinim farklı dinden olabilir.

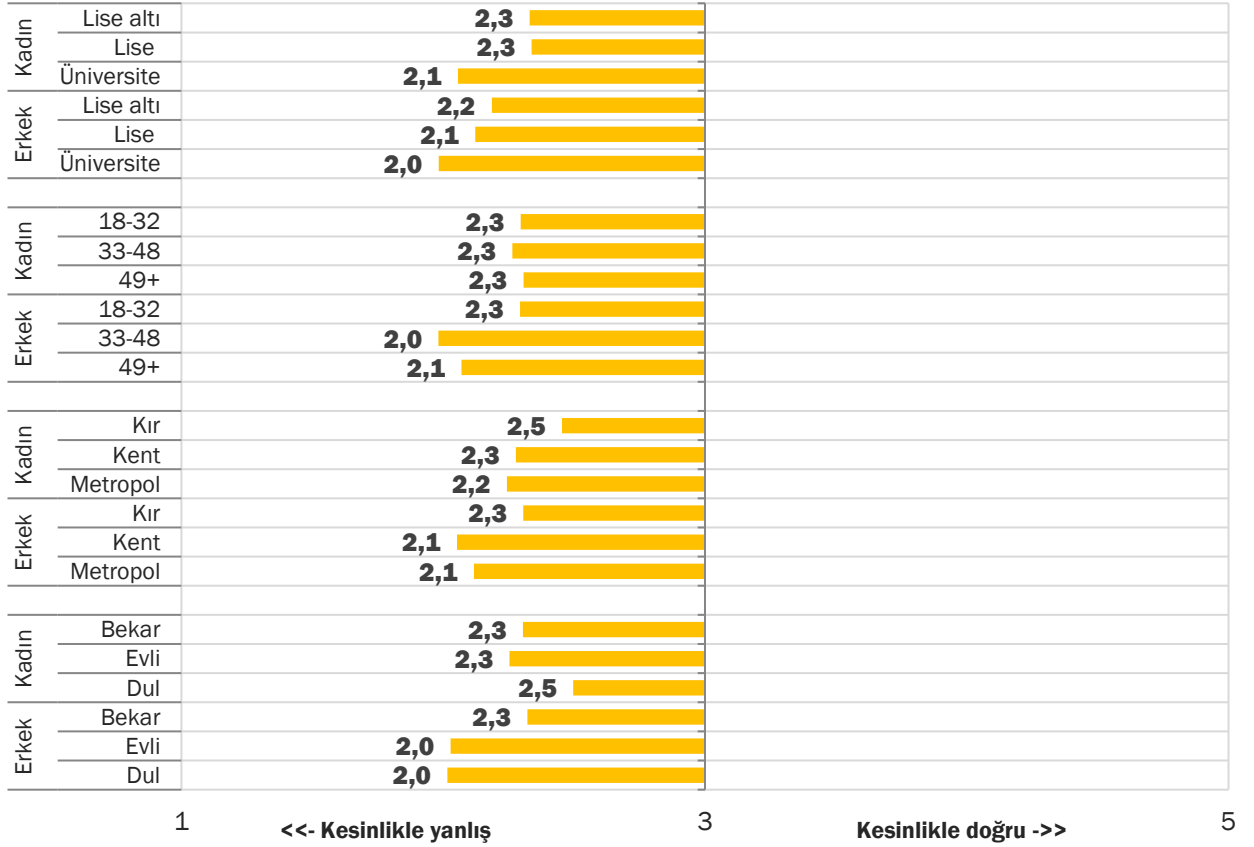
Kızımın veya oğlumun farklı cinsel tercihleri olabilir.

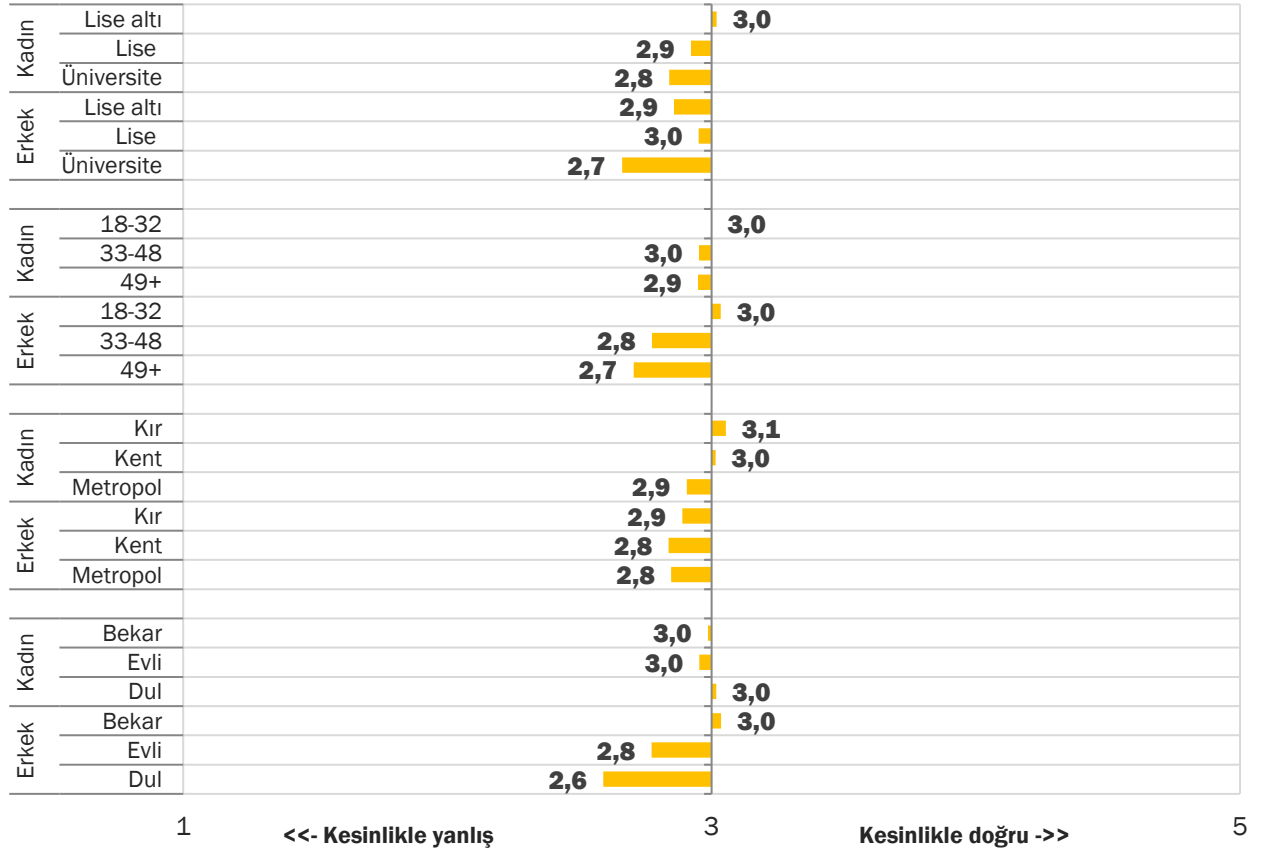
10.4. Demokratlık /Yenilikçilik

Görüşülen kişilerde demokrasiye olan inancı ve demokratlık seviyesini anlamaya yönelik bu bölümde iki temel soru yöneltilmiştir. İlk soruda askerin yönetimi ele almasını nasıl değerlendirdikleri anlaşılmaya çalışılmıştır ve toplumun genelinin askerin yönetimi ele almasının yanlış olduğunu düşünmektedir. Bireysel özgürlükler konusunda daha demokrat ve liberal olan kadınlar bu konuda erkeklere göre kısmen daha anti-demokrat bir tavır sergilemektedir. İkinci soru olan siyasi partilerin kapatılmasına karşı toplumun daha az tepki duyduğu anlaşılmaktadır. Yine kadınlar bu kategoride de erkeklere göre daha otoriter bir tavır sergilemektedir. Askerin yönetimi ele alması konusunda genç ve yaşlı kadınlar arasında çok fazla farklılık bulunmamaktadır. Ancak orta yaşlı erkekler askerin yönetimi ele alması konusunda en sert karşı duruşu göstermektedir. Bu durum da bu gruptaki kişilerin 12 Eylül askeri darbesi ortamı içinde büyümeleri, 28 Şubat "post modern" darbesini ve 15 Temmuz Darbe Girişimini yaşamalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Kadınlara göre daha sert bir tavır almalarında ise bu süreçleri kadınlara göre daha yakın takip etmelerinin etkisi olabileceği düşünülmektedir. Yine diğer göstergelerin tersine dul ve bekar kadınlar askerin yönetimi ele almasını ve siyasi partilerin kapatılmasını evli kadınlar, evli ve dul erkekler kadar yanlış bulmamaktadır.

Gerektiğinde asker, yönetimi ele almalıdır.

Gerektiğinde siyasi partiler kapatılmalıdır.

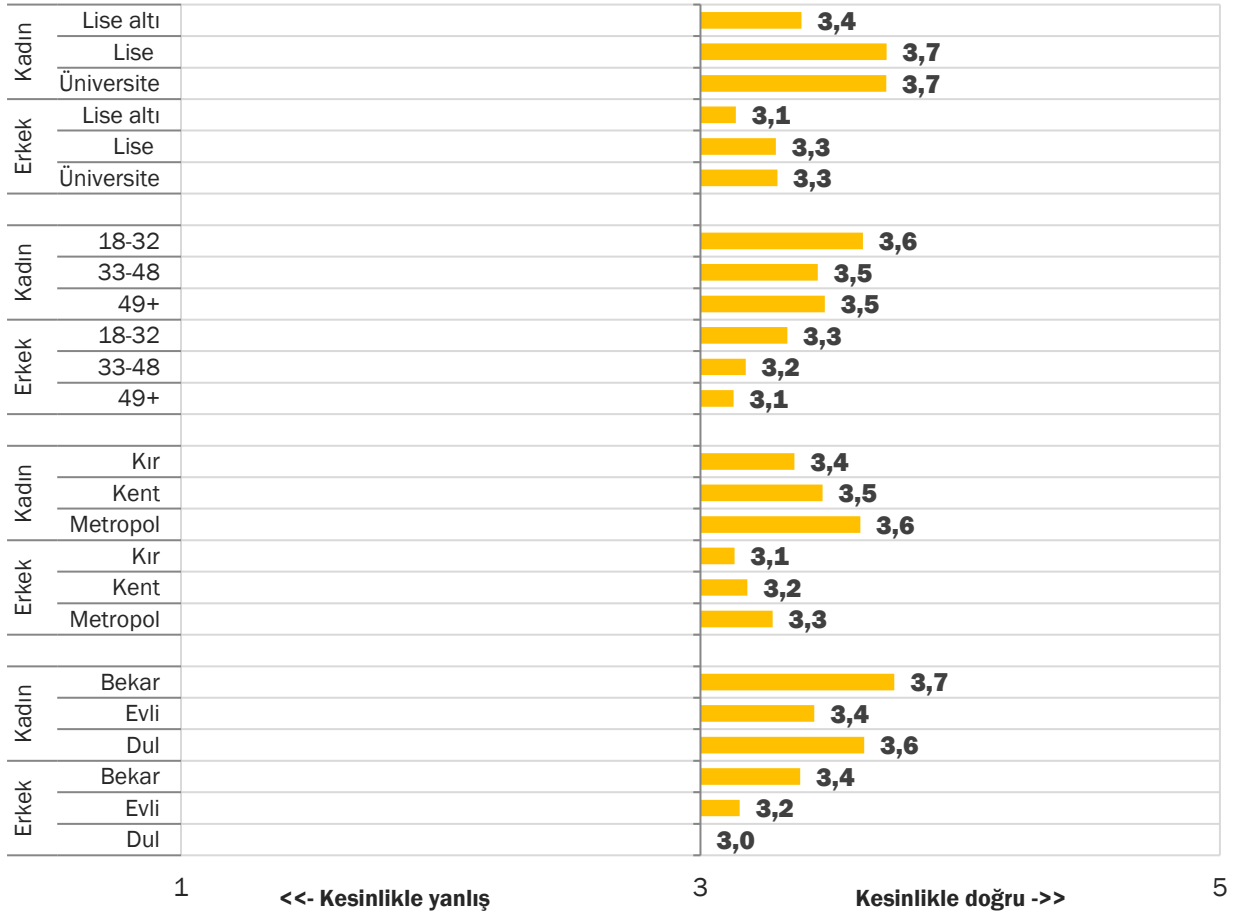

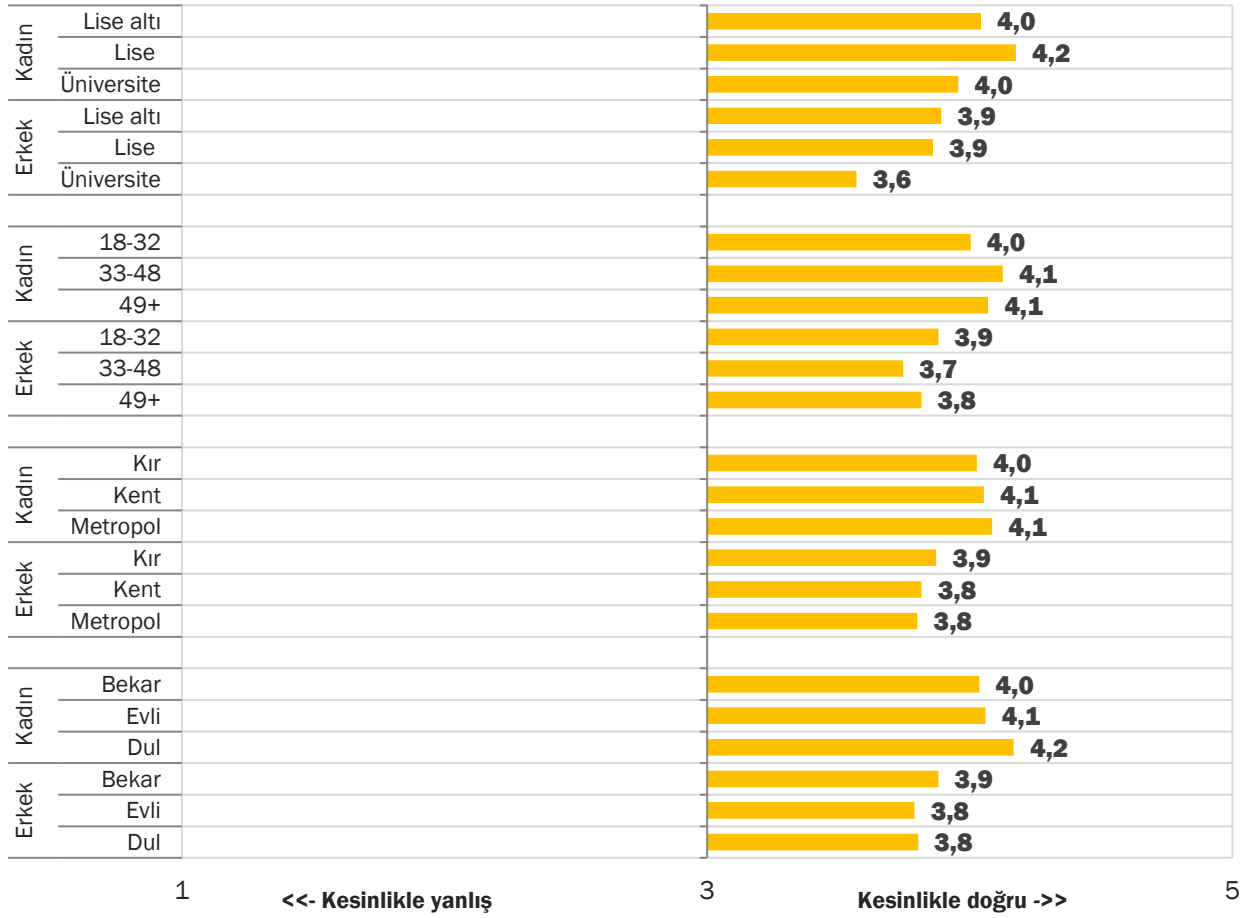
10.5. Korkular

Toplumsal, bireysel özgürlükler ve ekonomik bağlamda bir korku taşıyıp taşımadıklarını anlamaya yönelik verilen cevaplarda şeriatın gelmesi ve ülkenin bölünmesi korkularının toplum genelinde oldukça geçerli korkular olduğu anlaşılmaktadır. Bölünme korkusu özellikle daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Bu korkuda özellikle iktidarın son yıllarda artan dozda “vatan savunması” söylemlerinin yanısıra 2015-2016 yıllarında terör olaylarındaki hızlı artışın etkili olabileceği düşünülmektedir. Üniversite ve lise mezunu kadınlarda şeriatın gelmesi korkusu daha belirginken, lise mezunu kadınlar bölünme korkusunu daha fazla belirtmektedir. Lise mezunu kadınlar özellikle bu her iki korkuyu daha belirgin hissetmektedir. Şeriat gelmesi korkusunu eğitim, yaş, yerleşim yeri ve medeni durumdan bağımsız olarak kadınlar erkeklere kıyasla net olarak daha fazla hissetmektedir. Aynı durum ülkenin bölünmesi korkusunda geçerli olsa da iki cinsiyet arasındaki fark daha az belirgindir.

Türkiye'ye şeriat gelmesinden korkuyorum.

Türkiye'nin bölünmesinden korkuyorum.

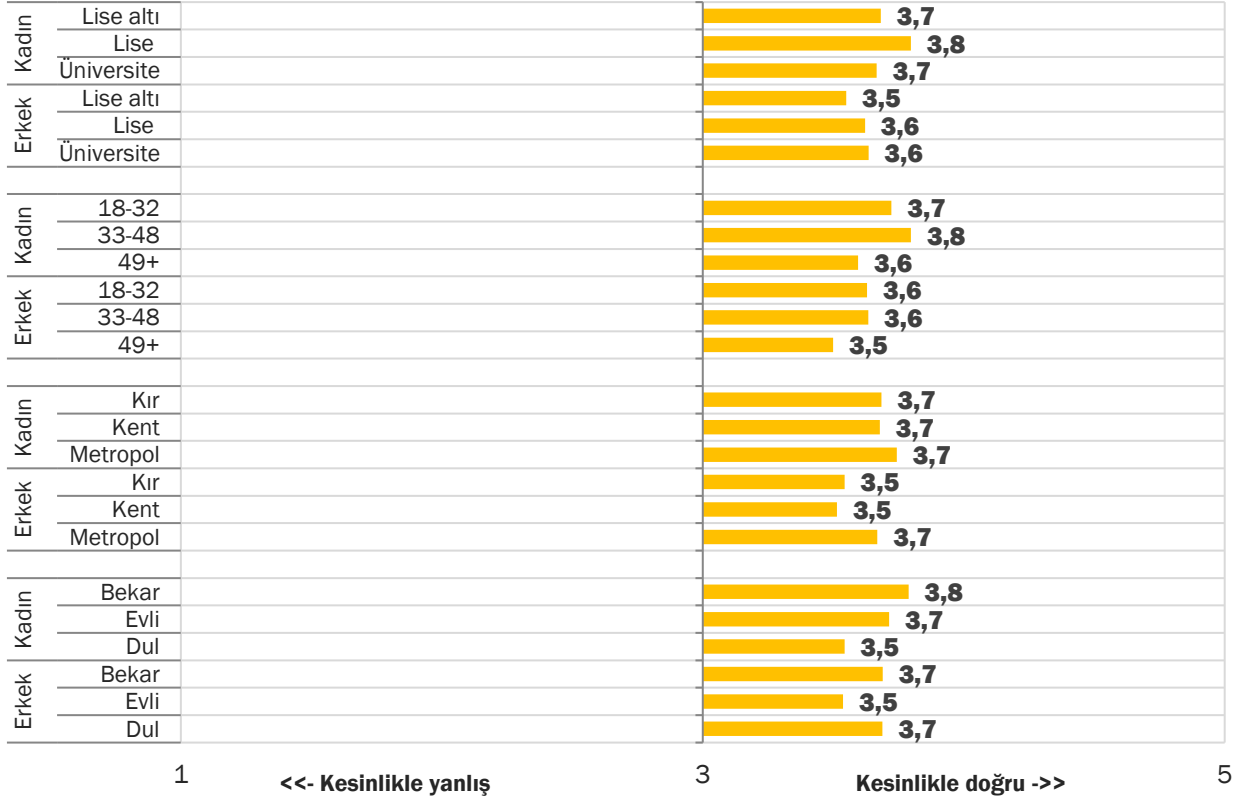

Kadınlar yine kendi hayatlarına dair, bireysel konularda erkeklerden daha fazla toplumsal kaygı taşımaktadır. Kendisinin ya da çocuğunun eğitim alamamasından ve parasız kalmaktan en çok korkan grup lise mezunu kadınlar, özgürlüğünün kısıtlanmasından en çok korkan grup ise üniversite mezunu kadınlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bireysel özgürlükler bağlamında bekar kadınlar özgürlüğünün kısıtlanmasından ve eğitim alamamaktan daha çok korkmaktadır. Diğer yandan neredeyse bütün kategorilerde son on yılda korku seviyesinde azalma görülürken, son on yılda bölünme korkusunda bir artış gözlenmektedir. Lise mezunu kadınlar ve lise altı mezunu erkekler bu korkuyu en derinden hissedilen kategorileri oluşturmaktadır.

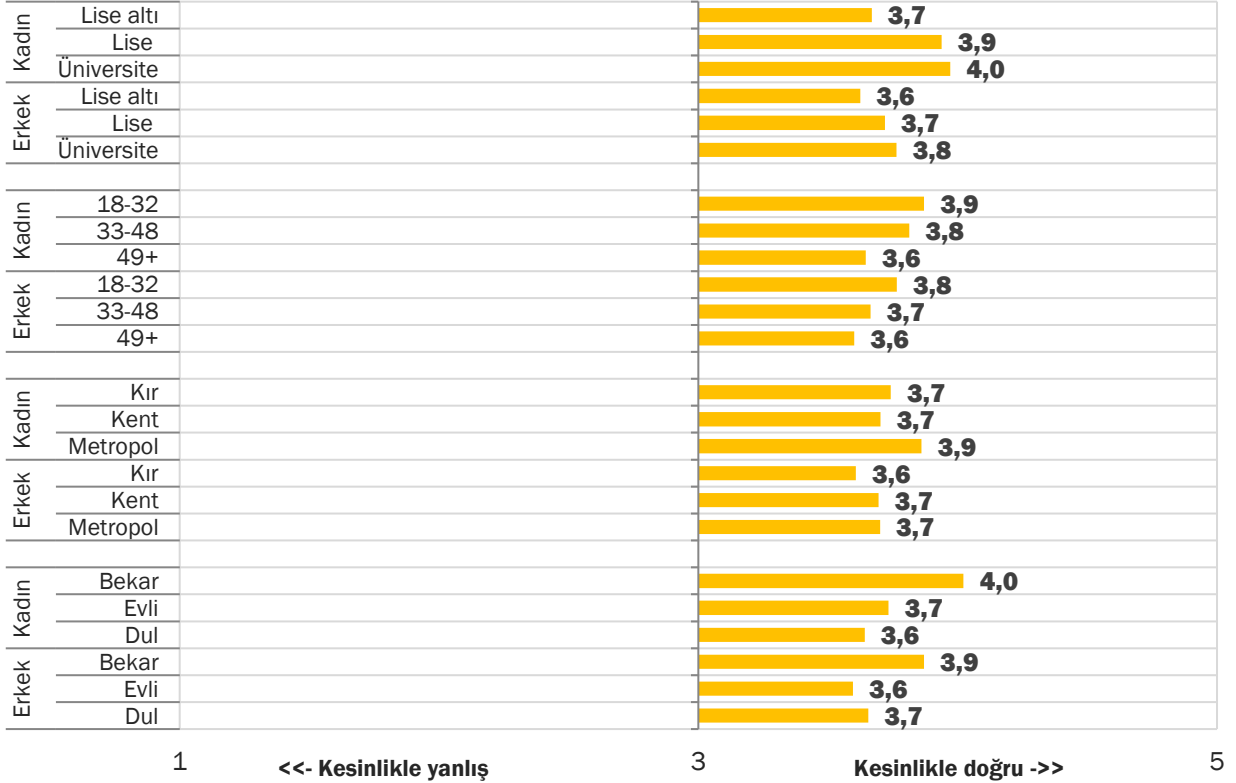
Lise ve altı eğitim düzeyindeki kadınlarla karşılaştırıldığında üniversite mezunu kadınların çalışma ve ekonomik özgürlüğe sahip olma olasılıkları da, ortalama gelir düzeyleri de genellikle daha yüksektir. Bu nedenle üniversite mezunu kadınların parasız kalmaktan diğer kadın gruplarına kıyasla daha az korkması anlaşılabilir. Benzer şekilde eğitim düzeyi daha yüksek olduğu için özgürlüklerin kısıtlanması konusunda da üniversite mezunu kadınların daha hassas oldukları düşünülebilir. Buna karşılık parasız kalıp muhtaç olma korkusunu en fazla dul ve yaşlı kadınların hissetmesi ekonomik durumlarının daha kırılgan olmasıyla açıklanabilir.

Kendim eğitim alamamaktan/ çocuğumun ve aile bireylerimin eğitim alamamasından korkuyorum.

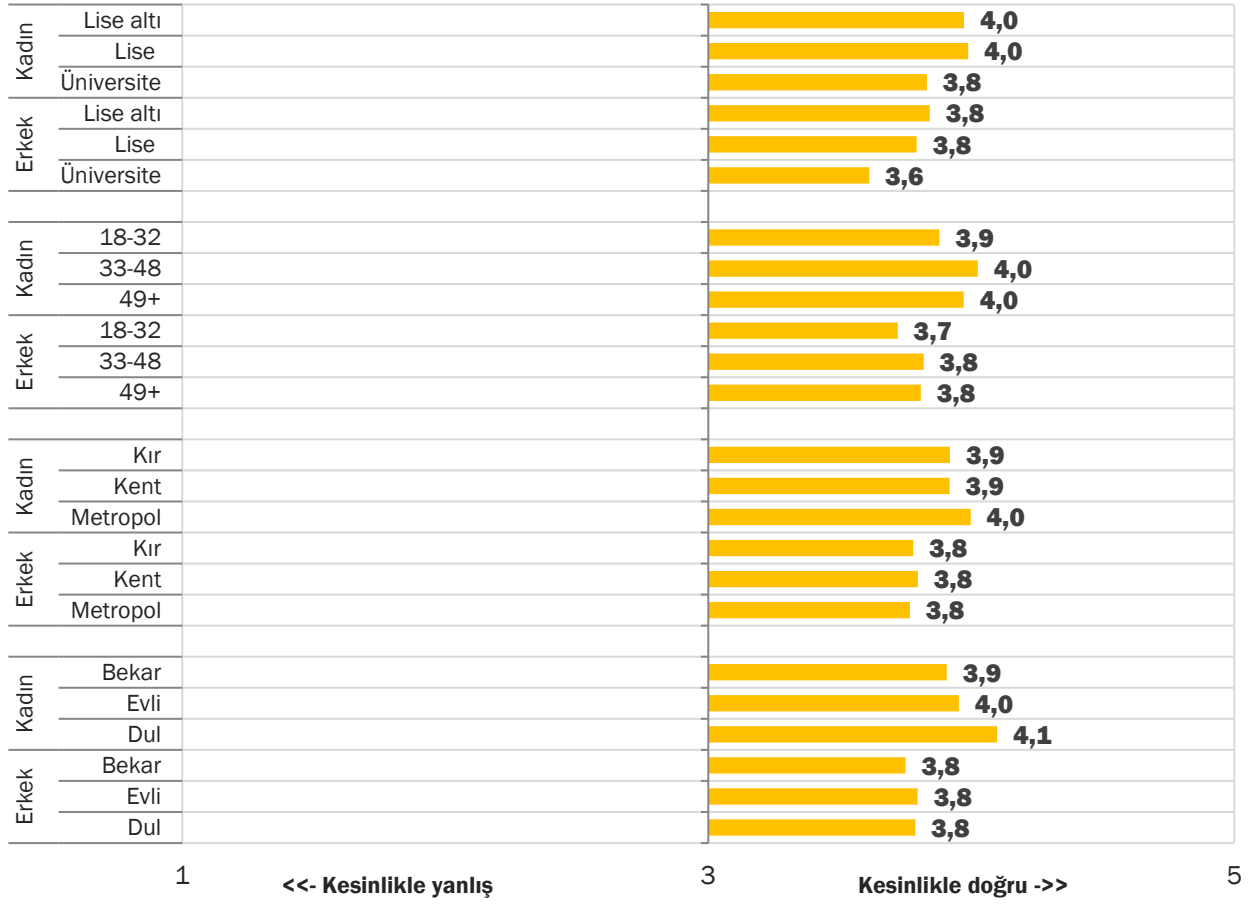

Özgürlüğümün kısıtlanmasından korkuyorum.

Parasız kalıp muhtaç olmaktan korkuyorum.

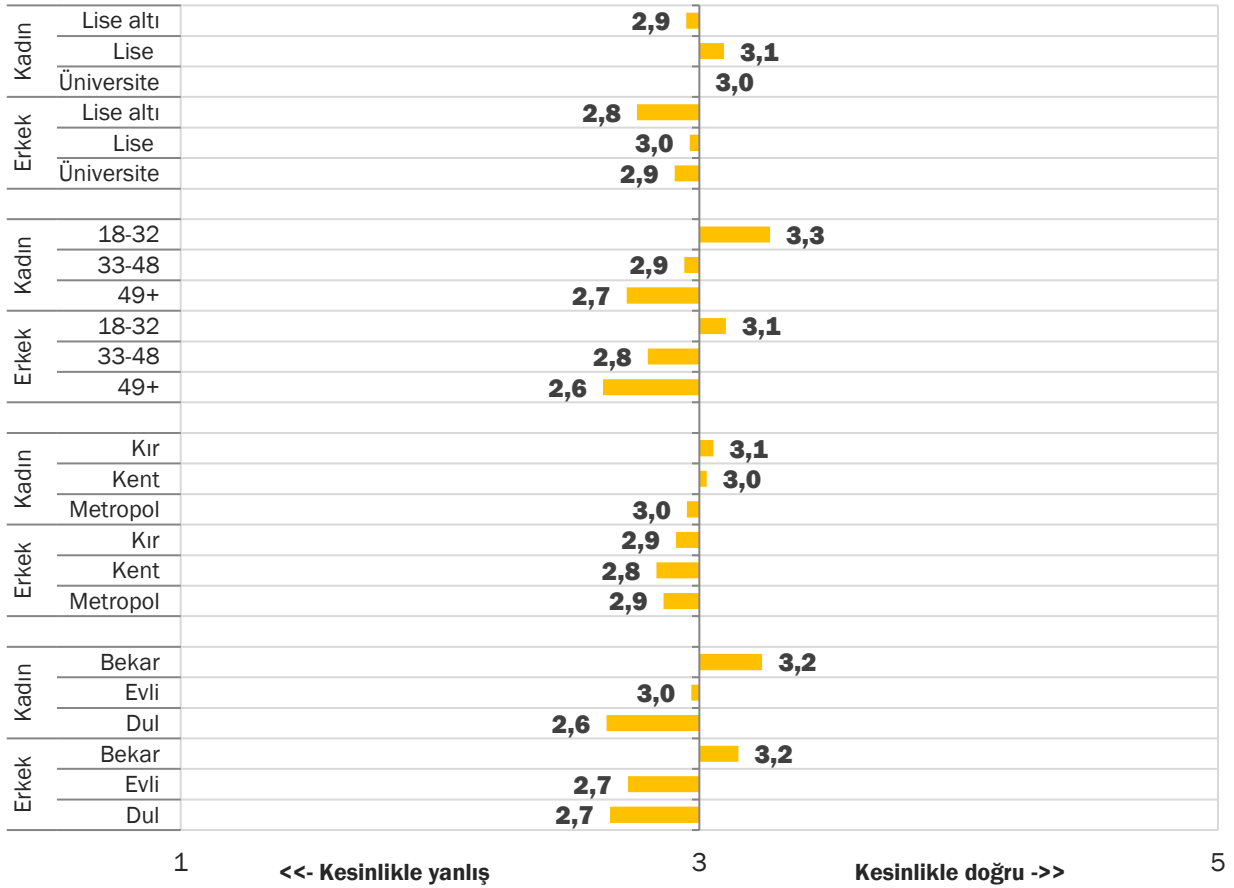

10.6. Başkalarının Görüşleri

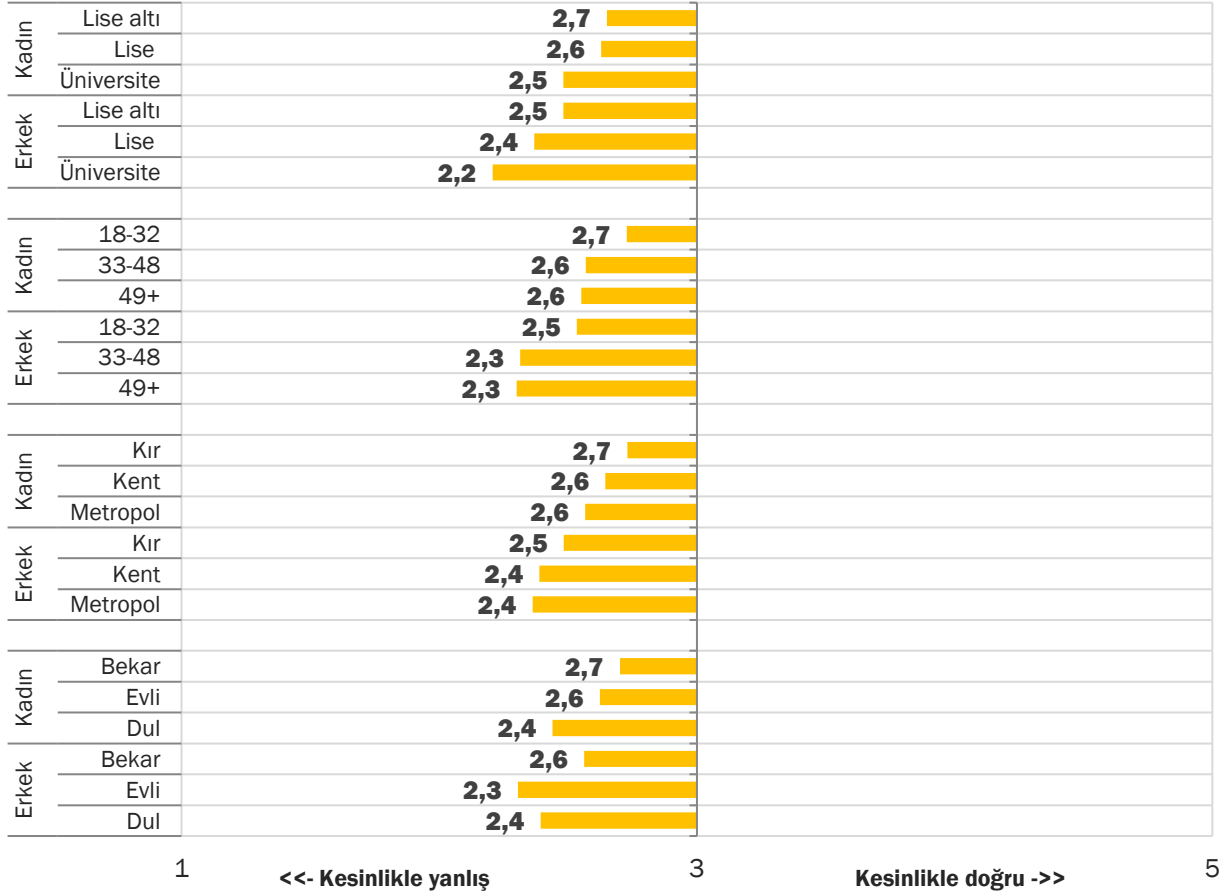
Herhangi bir eşya satın alırken çevresinin ne düşündüğüne en çok dikkat eden grup genç ve bekar kadınlar, ardından genç ve bekar erkeklerdir. Bu durum kimlik oluşturma sürecinde çevrelerinden etkilendiklerini düşündürmektedir. Eğitim kategorilerinde ise lise mezunu kadınlar arasında bu görüşe katılanların kısmen de olsa diğerlerine göre daha fazla olduğu görülmektedir. Lise mezunlarının toplumsal sınıflar bağlamında arada kalması kendilerini daha fazla marka ve tüketim üzerinden tanımlamalarına yol açmış olabilir.

Herhangi bir eşya satın alırken çevrem de beğenmesine dikkat ederim.

Başkalarının görüşlerinden çok çabuk etkilendiğini en fazla belirten grupların ise bir yandan kırdaki yaşayan kadınlar ve lise altı eğitimi olan kadınlar olduğunu görüyoruz. Hâlâ “cemaat toplumu” tarzında yaşam süren kırdaki kadınların kendi toplulukları içindeki görüşlerden daha fazla etkilenmeleri şaşırtıcı değildir. Diğer yandan genç ve bekar kadınlar arasında başkalarının görüşlerinden diğer kategorilere göre etkilenenler de daha fazladır. Genel olarak kadınların başkalarının görüşlerinden etkilendiklerini erkeklere kıyasla daha fazla belirtmektedir.

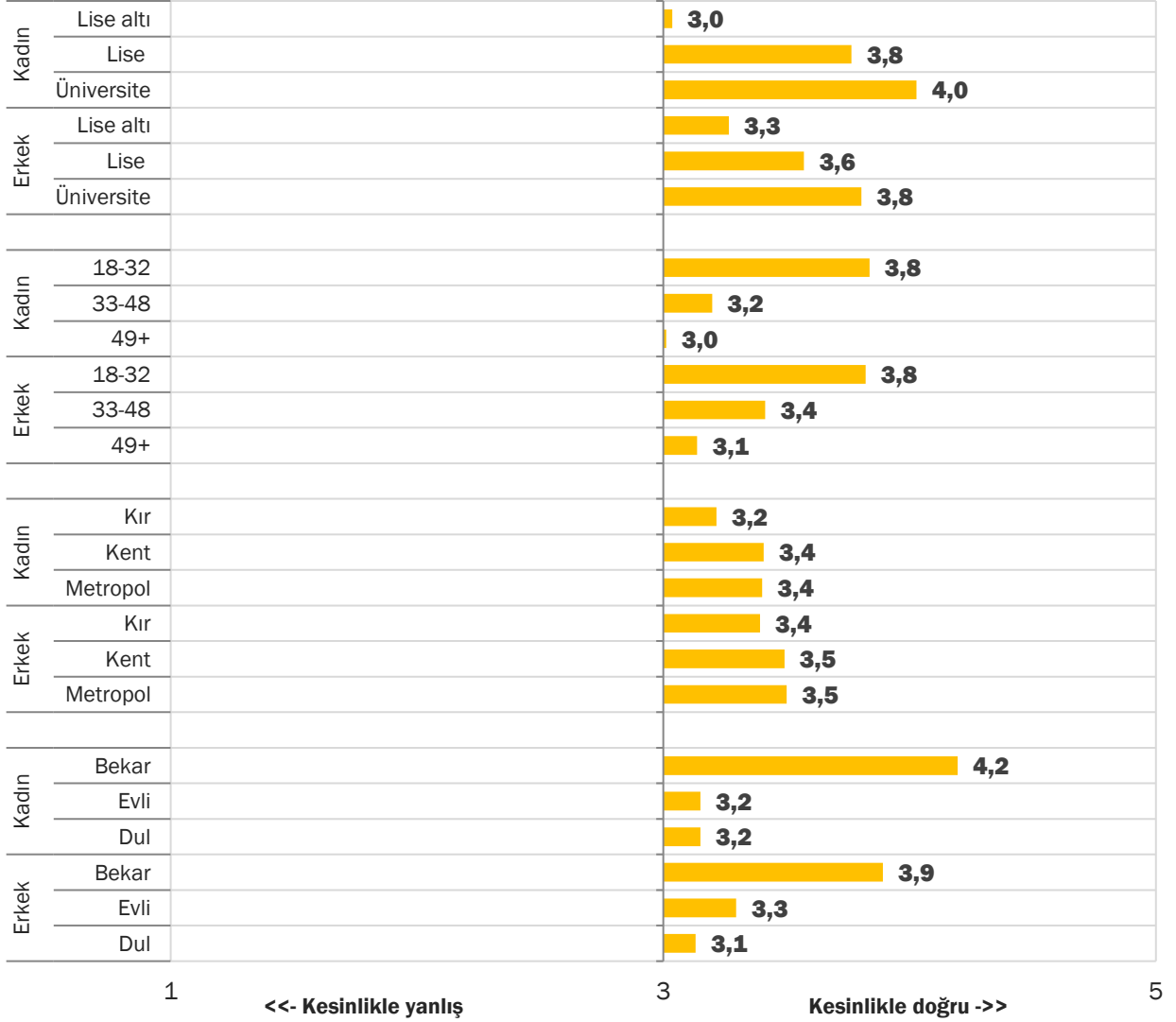
Başkalarının görüşlerinden çok çabuk etkilenirim

Üniversite mezunu ve lise mezunu kadınlar için kariyer çok önemli bir yer tutmaktadır. Bekar kadınlar kariyerin önemine ortalamada en fazla vurgu yapanlar kümedir. Bekar kadınların büyük bir kısmı sadece para kazanmak için değil, kariyer için de çalışması gerektiği fikrine katılmaktadır. Bu görüş bekar erkekler arasında yüksekse de bekar kadınlarda çok daha yüksektir.

Sadece para kazanmak için değil, kariyerim için de çalışırım.

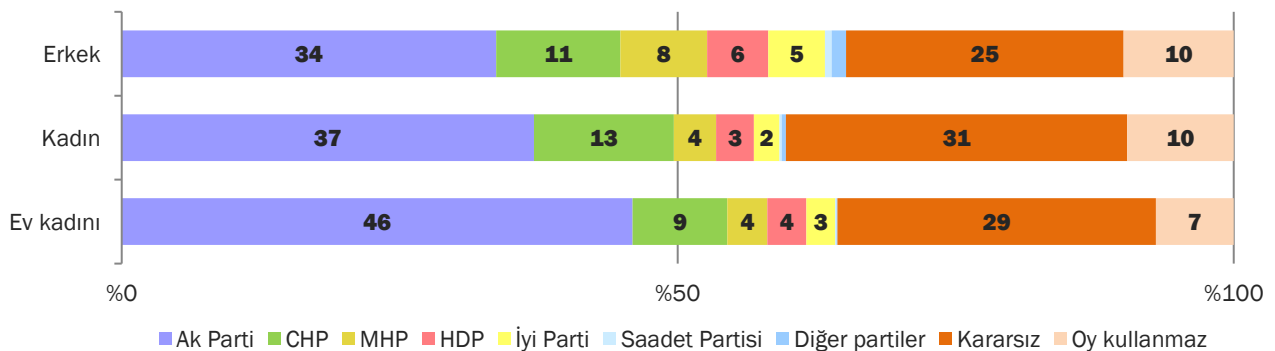

11. SİYASETE KATILIM

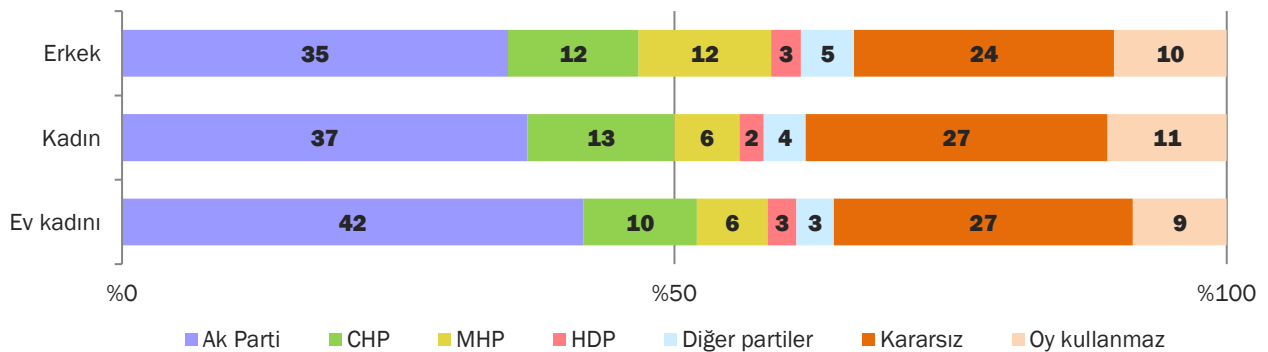
Kadınların seçmen davranışlarına yönelik birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda özellikle 1990'ların ortalarına gelinceye kadar gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere kadınların daha gelenekçi partilere yönelimi olduğu ortaya konmaktadır²⁰. Diğer yandan Inglehart ve Norris 2003 yılında yayınladıkları “Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around The World” isimli kitapta bu eğilimin zaman içinde tarıma dayalı ülkelerde devam ettiğini, endüstriyel ülkelerde ise azalarak devam ettiğini, post-endüstriyel ülkelerde tersine döndüğünü göstermektedir (Inglehart ve Norris, 2003, s.87). Türkiye genel olarak endüstriyel bir toplum kategorisinde değerlendirildiğinde siyasi tercihler bakımından biraz daha karışık bir görünüm sergilemektedir.

Kadınlar arasında Ak Parti'ye oy verenlerin oranı erkeklerden daha yüksektir. Özellikle ev kadınları arasında Ak Parti'ye oy vereceğini belirtenlerin oranı yüzde 46'ya çıkmaktadır. Fakat CHP'ye oy veren kadın oranı da erkeklerden yüksek görünmektedir. Buna karşılık MHP ve İyi Parti'ye oy veren erkeklerin oranı kadınların iki katından biraz yüksektir. HDP'ye oy vereceğini söyleyen erkeklerin oranı da kadınların oranından iki kat fazladır. Kadınlar seçimler konusunda erkeklere kıyasla daha kararsız, oy verme eğilimi bakımından da erkeklerle eşit seviyede görünmektedir. Ev kadınlarının ise oylarına kadınların geneline kıyasla daha fazla sahip çıktıkları görülmektedir.

Siyasi tercih (2018)

Siyasi tercih (2008)

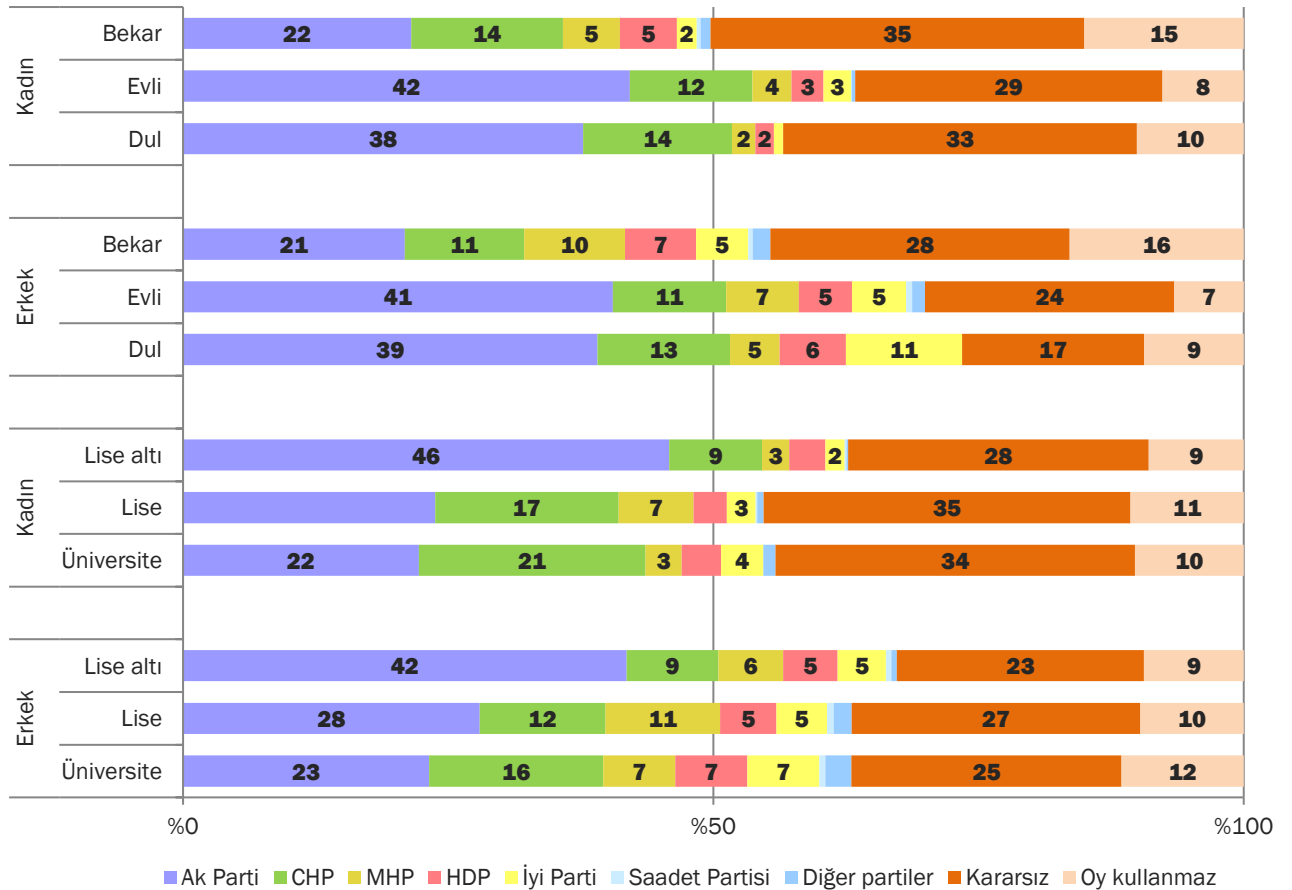
²⁰ Inglehart ve Norris, 2003, s.84

Son on yıldaki değişime baktığımızda Ak Parti'ye oy veren kadınların oranı değişmezken erkeklerde ufak bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Ancak Ak Parti'ye oy veren ev kadınlarının oranında yüzde 4'lük artış dikkat çekicidir. Dolayısıyla çalışan kadınlar arasında Ak Parti'ye verilen oyda bir düşüş yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır. HDP'ye oy verenlerin oranında önemli bir artış görülmektedir. Bu artış erkeklerde daha belirgindir. MHP'ye verilen oylarda bir düşüş görülse dahi İyi Parti ile birleştirildiğinde kadınlar arasında oranda bir değişim gözlenmezken erkeklerde yüzde 1'lik bir artıştan bahsetmek mümkündür. Diğer yandan son on yıl içinde oyu konusunda kararsız olan kadınların oranındaki artış dikkat çekicidir.

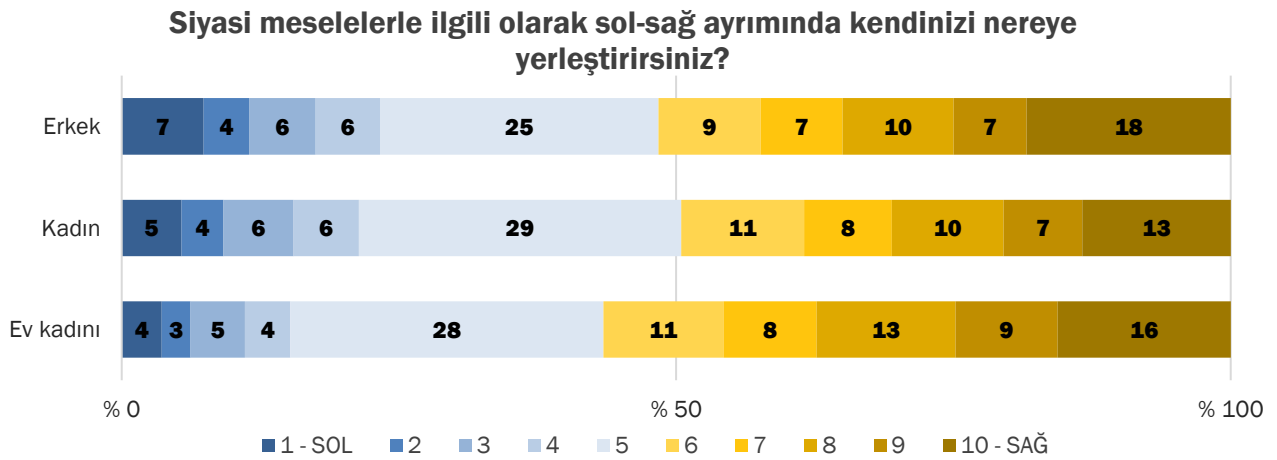
Kadınların oyları konusunda erkeklere kıyasla daha yüksek oranda kararsız olmalarını, evli kadınların oy kararını eşlerine bırakmaları üzerinden açıklamanın mümkün olmadığı görülmektedir. Bekar kadınlar evli kadınlara kıyasla daha yüksek oranda kararsızdır. Oyu konusunda kararsız olduğunu belirten kadınların oranı eğitim seviyesinin yükselmesiyle birlikte artmaktadır.

Medeni durum ve eğitime göre siyasi tercihler

Görüşülen kişilere politik düzlemde sağ-sol ekseninde kendilerini nasıl tanımladıkları sorulduğunda merkezde tanımlayan kadınların erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir. Ev kadınları kendilerini ortalamaya kıyasla daha sağda tanımlamaktadırlar. Bu durum aslında çok da şaşırtıcı değildir. Kadınların görevini, çocuk büyütme ve evle ilgili işlerle tanımlayan tarıma

dayalı toplumlarda da benzer şekilde kadınlar kendilerini daha sağda tanımlamaktadırlar (Inglehart ve Norris, 2003)

Diğer kategorilere baktığımızda ise ilginç bir tablo ortaya çıkmaktadır. Inglehart ve Norris'in öne sürdüğü gibi post-endüstriyel toplumlarda eğitilmiş ve genç kuşak kadınlar erkekler göre daha sol bir eğilim göstermektedir. Burada toplumun genelinde eğitim seviyesinin artmasının sonucunda kadınların genel olarak daha sol bir eğilime yöneldiği akıllarda tutulmalıdır. Türkiye'ye baktığımızda politik düzlem 1'den 10'a kadar ortalamalar kategorik olarak alındığında eğitim seviyesi bakımından en solda duran kategorinin üniversite mezunu kadınlar olduğunu görüyoruz. Bir diğer deyişle üniversite mezunu kadınlar kendilerini üniversite mezunu erkeklerden daha solda tanımlamaktadır. En sağda duran grupları ise lise altı erkekler ve lise altı kadınlar oluşturmaktadır. Yine yaş grupları açısından bakıldığında en soldaki grup 18-32 yaş arası kadınlardan oluşmaktadır. En sağdaki grubun ise 49 yaş üstü erkekler olduğu anlaşılmaktadır. Yerleşim yeri açısından bakıldığında ise metropollerde yaşayan kadın ve erkeklerin daha solda olmasının yanısıra kadınların bütün yerleşim yerlerinde erkeklerden daha solda olduğu görülmektedir. Bekar kadınlar bütün kategorilerdeki en solda olan grubu oluşturmaktadır. Çalışma durumu açısından bakıldığında sağ-sol ayırımındaki en büyük fark Çalışan kadın ve Oturan²¹ kadın arasında görülmektedir. Bu fark erkeklerle olan farktan daha fazladır. Özetle, metropolde yaşayan, çalışan, genç, bekar ve üniversite mezunu kadınlar politik düzlemin en solunda kalmaktadır. Gelişmiş ülkelerin bir çoğunda gözlenen değişime benzer bir durum Türkiye'de de gözlenmektedir.

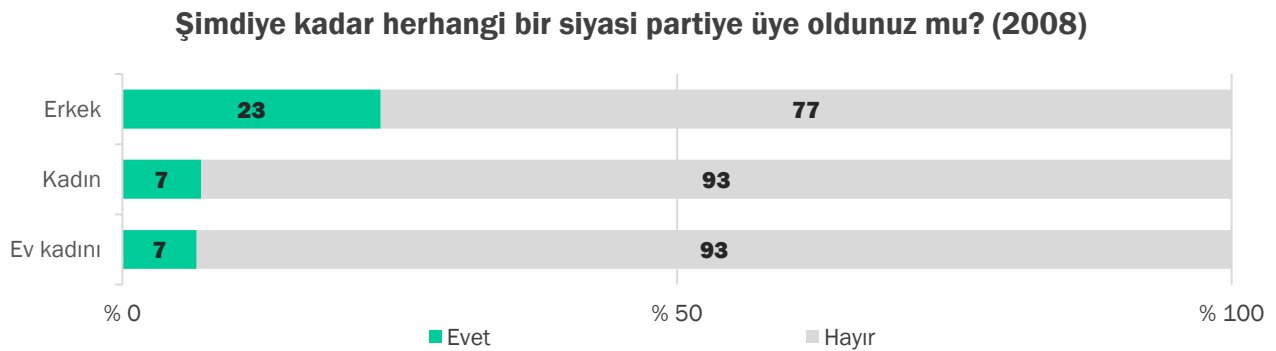
²¹ Bkz. Terimler Sözlüğü

Siyasi meselelerle ilgili olarak, sol-sağ ayırımında kendinizi nereye yerleştirirsiniz?

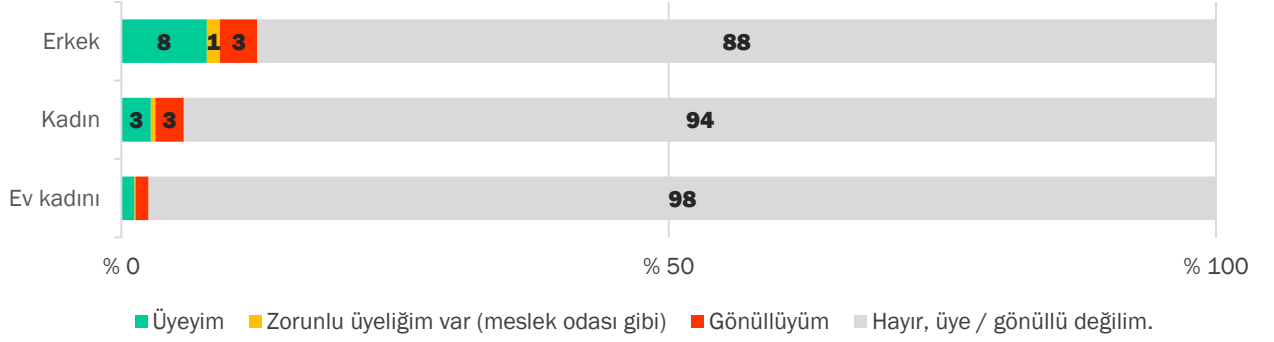
Siyasi partilere üyelik ya da gönüllü olarak çalışma bağlamında kadınların aktif siyasete erkeklere nazaran daha az katıldığı görülmektedir. Son on yılda bu durumda önemli bir değişiklik de gözlenmemektedir.

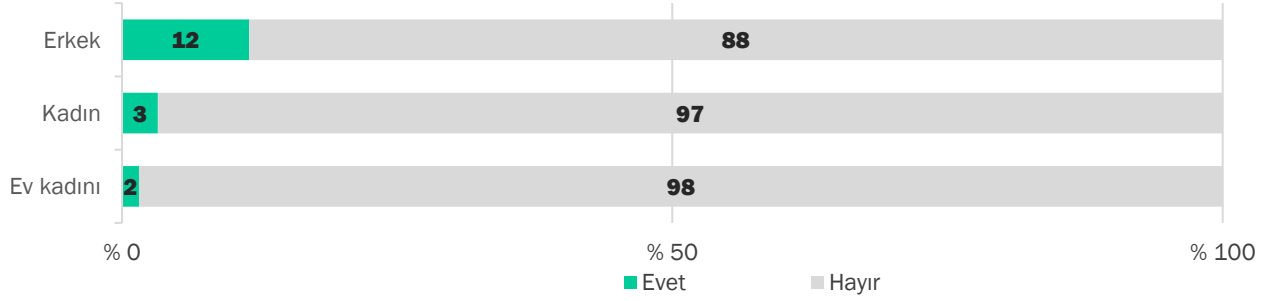
Ingelhart ve Norris (2003) siyasi faaliyetleri geleneksel, sivil katılım ve protesto hareketleri olmak üzere üç kategoride incelemektedir. Geleneksel siyasi faaliyetler seçimler ve siyasi partilere katılım olarak kabul edilirken, siyasi faaliyetlerin bir diğer ayağı olan sivil katılımın en önemli göstergelerinden birinin ise bir dernek, vakıf veya sivil toplum kuruluşlarına (STK) üyelik olduğu gösterilmektedir (Ingelhart ve Norris, 2003, s.105-111). Bu kapsamda görüşülen kişilerin verdikleri cevaplar Türkiye’de genel olarak sivil topluma katılımın düşük olduğunu göstermektedir. Bu oran kadınlarda daha düşüktür. Ev kadınları özellikle bu tür faaliyetlerde neredeyse hiç bulunmamaktadır. On yıl öncesiyile kıyaslandığında kadınların sivil topluma katılımında, toplum genelinde küçük bir kesim olmakla beraber, yüzde 3’ten yüzde 6’ya iki katı bir artış görülmektedir.

Herhangi bir dernek, vakıf veya sivil toplum kuruluşuna üye misiniz veya gönüllü olarak çalışıyor musunuz? (2018)

Herhangi bir dernek, vakıf veya sivil toplum kuruluşuna üye misiniz veya gönüllü olarak çalışıyor musunuz? (2008)

12. HAYAT TARZLARI

Hayat Tarzları araştırmalarının temel amacı demografik özellikleri, gündelik pratikleri, değerleri açısından birbirlerinden çok farklı yaşayan, yani diğer bir ifadeyle çok farklı hayat tarzlarına sahip olan toplumsal kümeleri ortaya çıkarmak ve bu kümeler arasındaki farkları inceleyerek toplumu ve toplumsal değişim dinamiklerini daha iyi anlayabilmektir. Bu hayat tarzı kümeleri, Endişeli Modernler, Mazbut Modernler, Muhafazakâr Modernler, Ortadakiler, Mahallenin Gençleri, Dini Muhafazakârlar, Kırsal Gelenekselciler, Hayata Tutunanlar ve Uzaktakiler olarak sıralanmaktadır. Raporun son bölümü olan **Hayat Tarzları Kümeleri Nedir?** bölümünde bu kümeler hakkında daha geniş bilgi yer almaktadır.

Bu bölümün ilk kısmında hayat tarzları kümeleri kısaca tanıtılmakta, sonraki kısımlarda ise her bir hayat tarzı kümesi içinde kadınlar ve erkekler pratikleri ve değerleri açısından karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırmalar, kadınlarla erkekler arasındaki farkları ortaya çıkarmak kadar hayat tarzı kümeleri arasında toplumsal cinsiyet açısından farkları da irdelemeyi amaçlamaktadır.

12.1. Hayat Tarzı Kümeleri

Endişeli Modernler: Nüfusun yüzde 9,4'ünü oluşturuyor. En metropollü küme, üçte biri İstanbul'da, çok genç, yarısı 25 altı, en eğitilmiş küme, yarısı üniversite mezunu, üst düzey çalışan ve öğrenci çok. Yarıdan fazlası bekar, yüzde 90'ı Modern, yüzde 80'i içki içiyor, yüzde 85'i kültürel etkinliğe gitmiş. Örtünen yok denecek kadar az.

Mazbut Modernler: Nüfusun yüzde 5,5'ini oluşturuyor. Çoğu İstanbullu ve Ege'li, emekliler çok, epeyi göç etmişler, büyüdükleri yer açısından daha şehirli, yüzde 70'i kendi hayat tarzını Modern olarak tanımlıyor, üçte biri Alevi, geçinmekte en zorlananlar, örtünen çok az. Endişeli Modernlere benziyorlar ancak gelir olarak daha düşük durumdadır ve daha yaşlılar.

Muhafazakâr Modernler: Nüfusun yüzde 14,8'ini oluşturuyor. Artık 2008'de olduğu kadar muhafazakâr değiller, çoğu metropollü, çok gençler, kendileri de anne babaları da eğitilmiş, beyaz yaka ve esnaf olarak çalışan ve öğrenci çok, yarısı kendi hayat tarzını Modern olarak tanımlıyor, Ak Parti seçmeni az, kararsız çok, kültürel etkinliklere gidiyorlar. Çoğunluğu apartman çocuğu, inançlı ya da dindar. Ne ateist ne sofular.

Ortakiler: Nüfusun yüzde 9,1'ini oluşturuyor. Erkek ağırlıklı. Orta yaşlı ve orta eğitim seviyesinde. Yaygın coğrafik dağılımı var. Kendini Geleneksel Muhafazakâr olarak tanımlayanlar hakim. Yarısı örtünüyor. Ak Parti seçmeni yarı yarıya, siyaseten ortada. Geçinmekte zorlanıyor. Birçok konuda ortada kalıyor.

Mahallenin Gençleri: Nüfusun yüzde 10,5'ini oluşturuyor. Erkek ağırlıklı ve çok gençler. Kasaba veya şehirde büyümüş, yarısı bekar. Eğitimleri nispeten yüksek, beyaz yaka, esnaf veya öğrenci ağırlıklı. Kendilerini Geleneksel Muhafazakâr olarak tanımlayan çok var. MHP seçmeni genellikle iki katı oranda. Ahlakçılığa biraz yatkın, içki içen var ama az. Alevi yok, Kürt çok az.

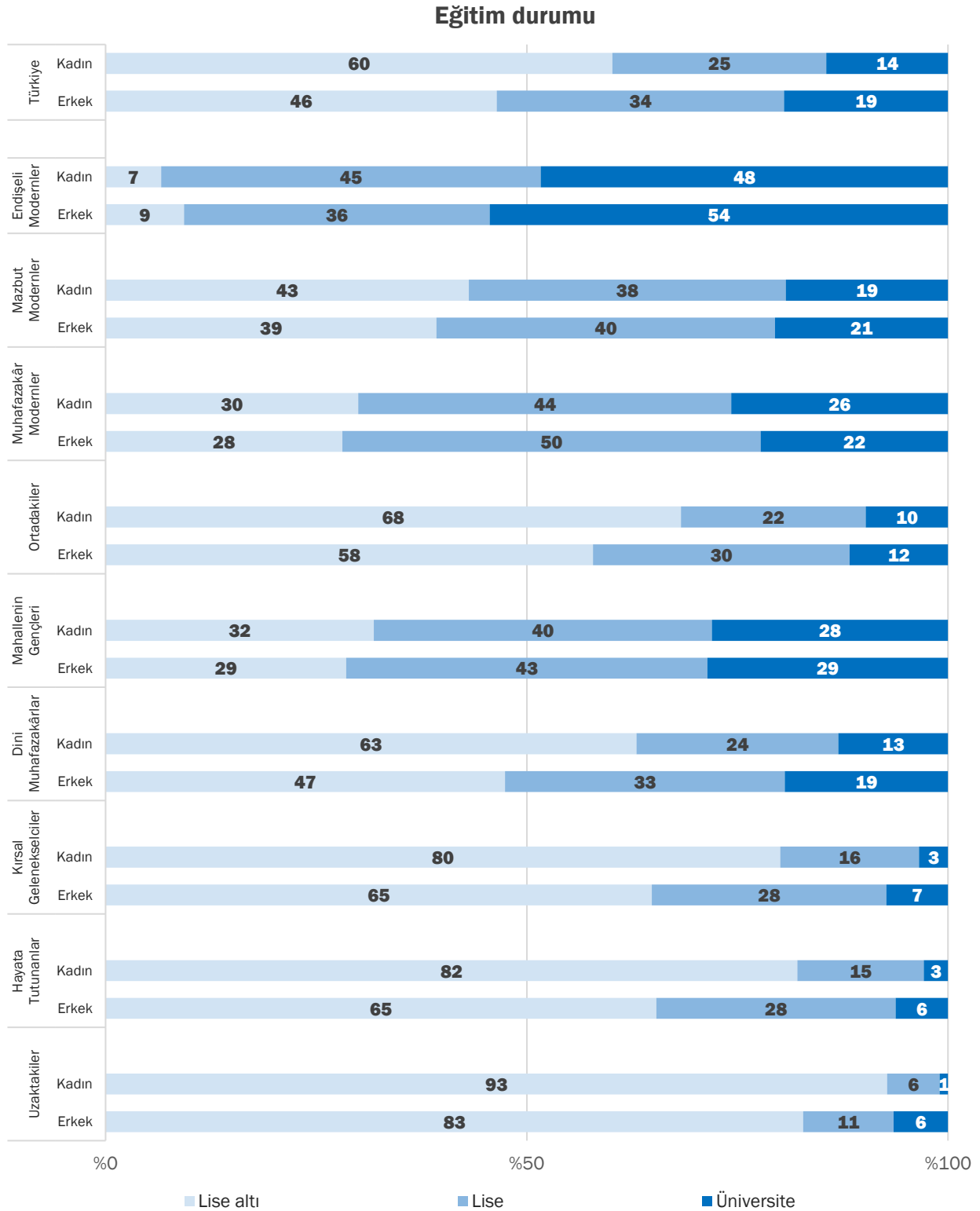
Dini Muhafazakârlar: Nüfusun yüzde 10,9'unu oluşturuyor. En fazla Dindar Muhafazakâr bu kümede. En fazla Ak Parti seçmeni. Çoğu örtünüyor ve dindarlar. İçki içen yok gibi. Ev sahipliği yüksek. Metropol alanda yaşayanı az. Çoğu evli ve kalabalık hanelerdeler. Üçte ikisi erkek, tamamı lise altı eğitilmiş.

Kırsal Gelenekselciler: Nüfusun yüzde 12,1'ini oluşturuyor. Kırsal bölgede yaşayanı en fazla olan küme. Biraz daha yaşlı, az eğitilmiş. Üçte biri doğuda doğmuş, az göçmüş. Yarı köyde büyümüş. Kadın-erkek oranı eşit ama kadınların hepsi ev kadını. Yarı Dindar Muhafazakâr. Üçte ikisi Ak Parti seçmeni. İnternetle ilişkisi az.

Hayata Tutunanlar: Nüfusun yüzde 15,2'sini oluşturuyor. Kırsalda yoğunluklu olarak var. Doğulu ağırlıklı. Kadınlar daha fazla. Yaşlı, eğitimsiz ve köyde büyümüş, göçmemiş. Emekli veya ev kadını ağırlıklı. Yarısından çoğu Ak Parti seçmeni. İçkiye karşı, kültürel etkinliğe gitmiyor. Kürt oranı ortalamadan biraz fazla. Çok dindar ve kesinlikle örtünüyorlar.

Uzaktakiler: Nüfusun yüzde 12,3'ünü oluşturuyor. Kırsalda yaşıyor, doğu bölgelerinde doğmuşlar. Çoğunluğu kadın. Yaşlı, eğitimsiz, göçmemiş, Köyde büyümüş, Emekli veya ev kadını ağırlıklı, Kalabalık hanede yaşıyorlar. Dindar Muhafazakâr çok. Ağırlıklı Ak Parti seçmeni. Kesinlikle örtünüyor ve çok dindar. Kürt oranı fazla.

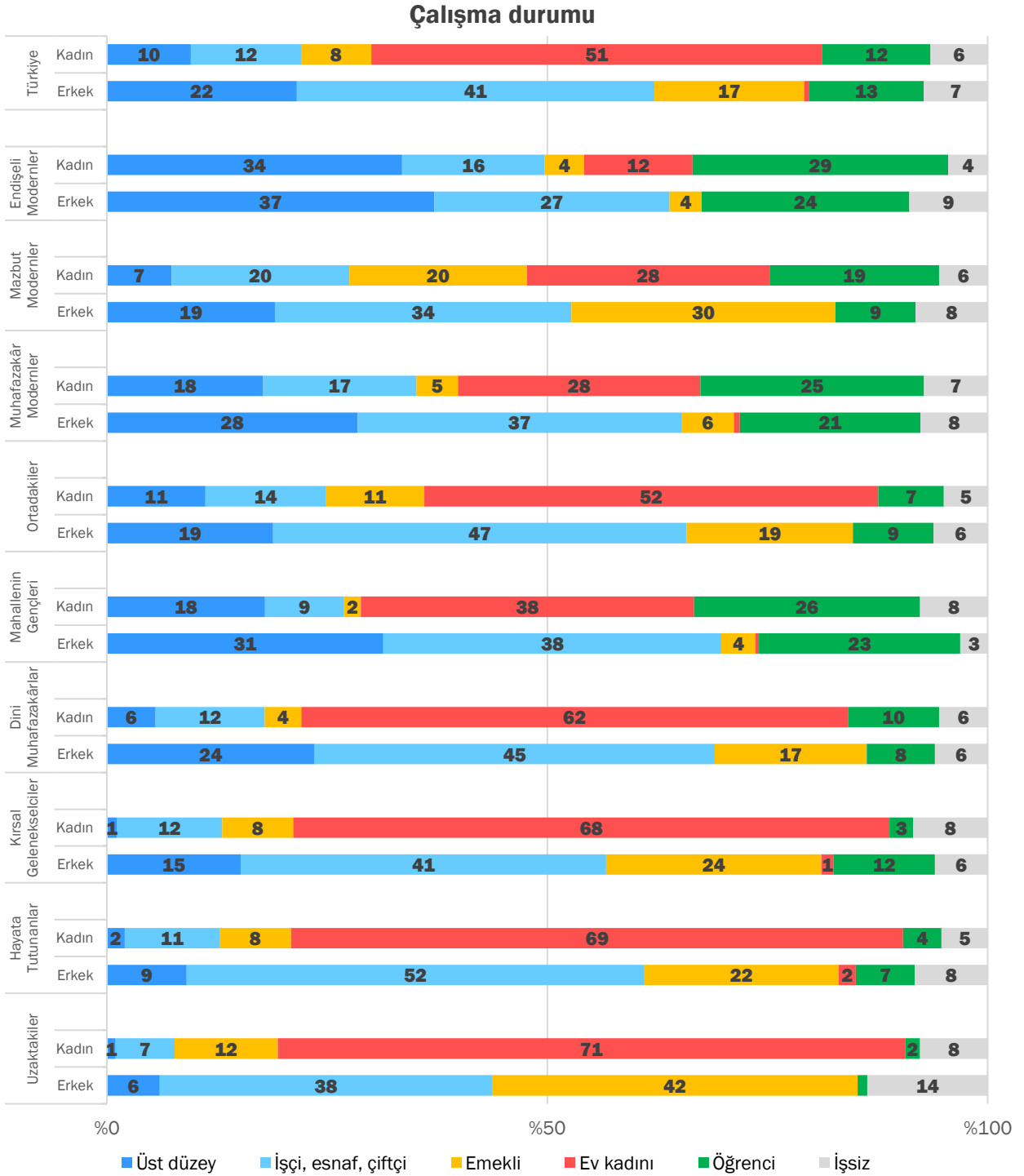
12.2. Kümelerde Cinsiyetler Arası Demografik Farklar

Hayat tarzı kümelerinde kadınlarla erkeklerin eğitim seviyeleri çok temelde benzerdir ve erkekler her bir kümede biraz daha eğitilidir. Ancak bazı kümelerdeki farklar dikkat çekmektedir. En eğitilmiş küme olan Endişeli Modernlerde erkekler daha eğitilmiş olsa da kadınlar arasında lise ve üstü eğitimi olan daha fazladır. En eğitimsiz kümeler olan Uzaktakiler, Hayata Tutunanlar

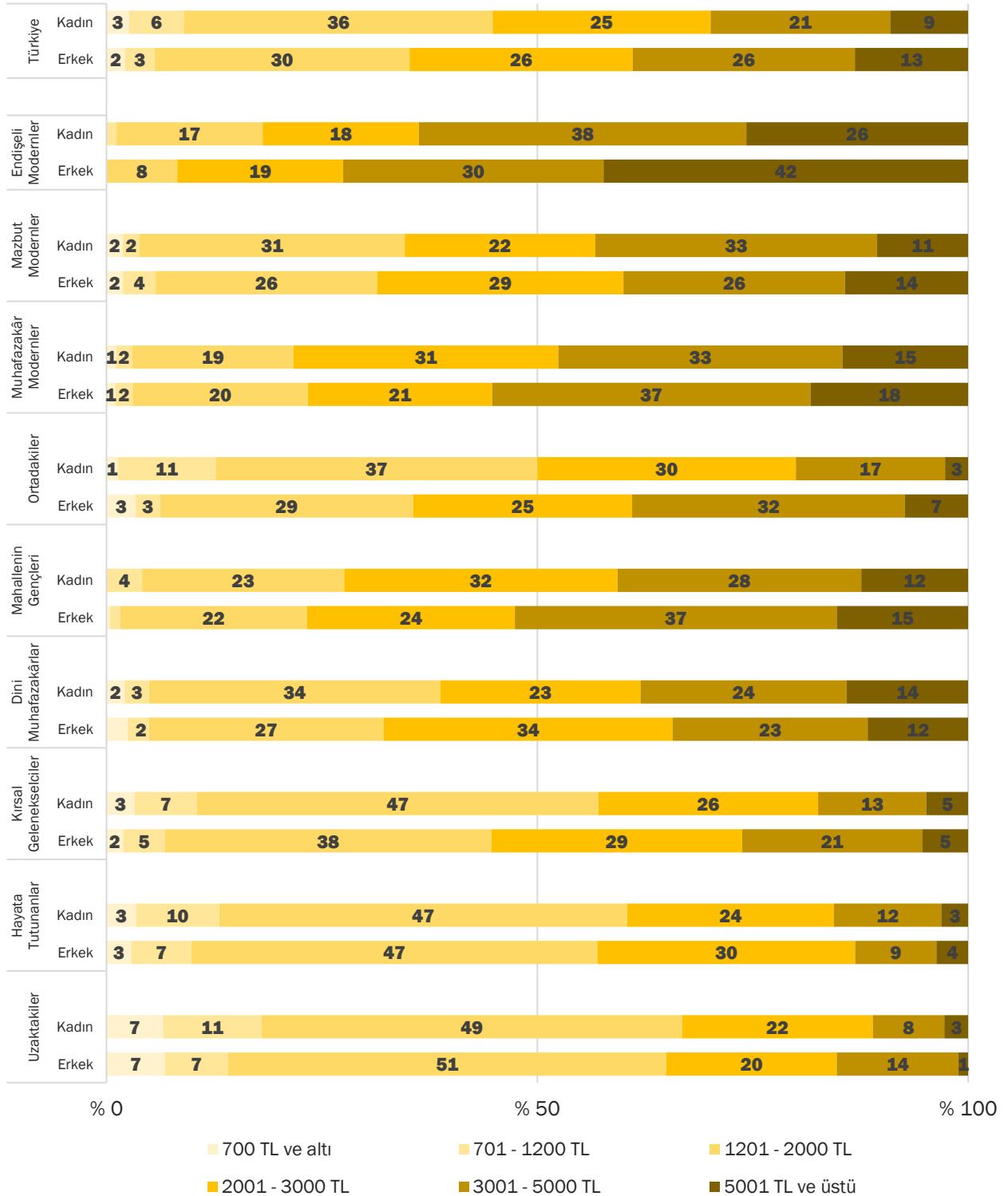
Kırsal Gelenekselcilerde ise kadınlarla erkekler arasındaki fark dikkate değerdir ve kadınlar arasında lise eğitime erişebilmiş olanların oranı çok düşüktür.

Raporun çalışma durumuna dair bölümünde kadınlarla erkekler arasındaki temel rol dağılımlarının ne tür işler yaptıkları üzerinden değil, çalışıp çalışmadıkları üzerinden olduğunu belirtmiştik. Hayat tarzı kümelerine ayrıldığında da bu rol dağılımının devam ettiği görülmektedir. Ancak daha geleneksel bazı kümelerde kadınların çok büyük kısmı ev kadınıyken, daha modern ve daha genç kümelerde çalışan veya okuyan kadınların oranı oldukça yüksektir. Benzer şekilde

hem daha geleneksel kümelerde, hem de Mazbut Modernlerde emekli olan erkeklerin oranı yüksekken, diğer kümelerde çalışan ve okuyan erkeklerin oranı yüksektir.

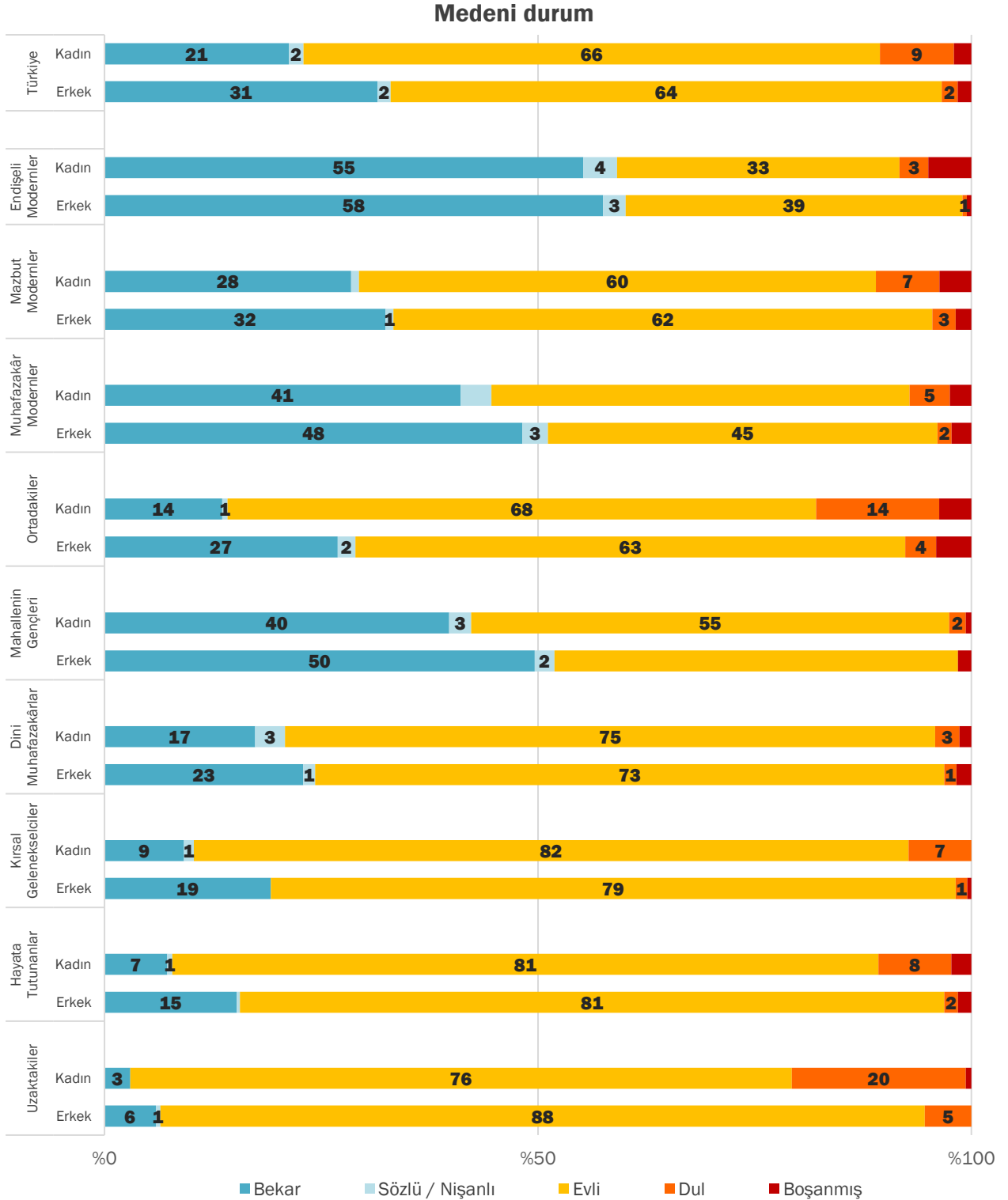
Aylık hane geliri

Aylık kişi başı gelirden kadınlarla erkekler arasında en büyük farklılık Endişeli Modernlerde görülüyor. Bu gruptaki erkekler bu gruptaki kadınlardan yüzde 25 daha fazla aylık hane geliri beyan ediyor. Gelir eşitsizliği bakımından diğer dikkat çeken grup ise Ortadakiler. Zira bu grupta da erkekler kadınlardan yüzde 23 daha fazla gelir beyan ediyor. Diğer yandan kadınlarla erkekler

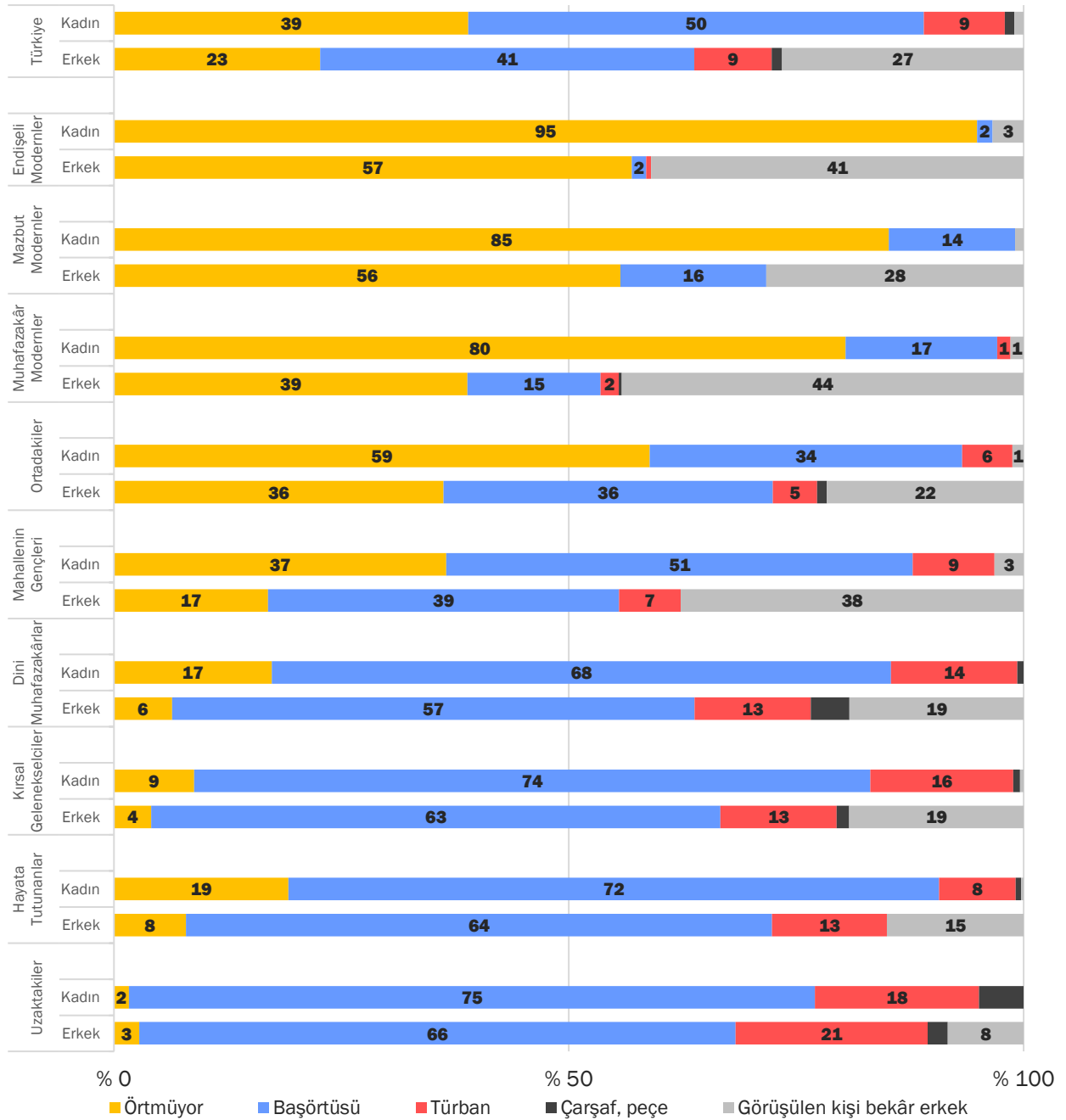
arasında, beyan edilen aylık hane gelirindeki farkın en düşük olduğu gruplar Muhafazakâr Modernler ve Dini Muhafazakârlar.

Medeni durum hayat tarzı kümeleri arasında farklılık gösterse de her bir küme içinde kadınlarla erkekler arasında ayırıcı nitelikte olduğu söylenemez. En genç ve modern 3 küme olan Endişeli Modern, Muhafazakâr Modern ve Mahallenin Gençleri kümelerinde bekar olanlar,

en geleneksel 3 küme olan Uzaktakiler, Hayata Tutunanlar ve Kırsal Gelenekselciler kümelerinde gerek evli olanlar, gerek dul kadınlar Türkiye ortalamasının epeyi üzerindedir.

Örtünme durumu

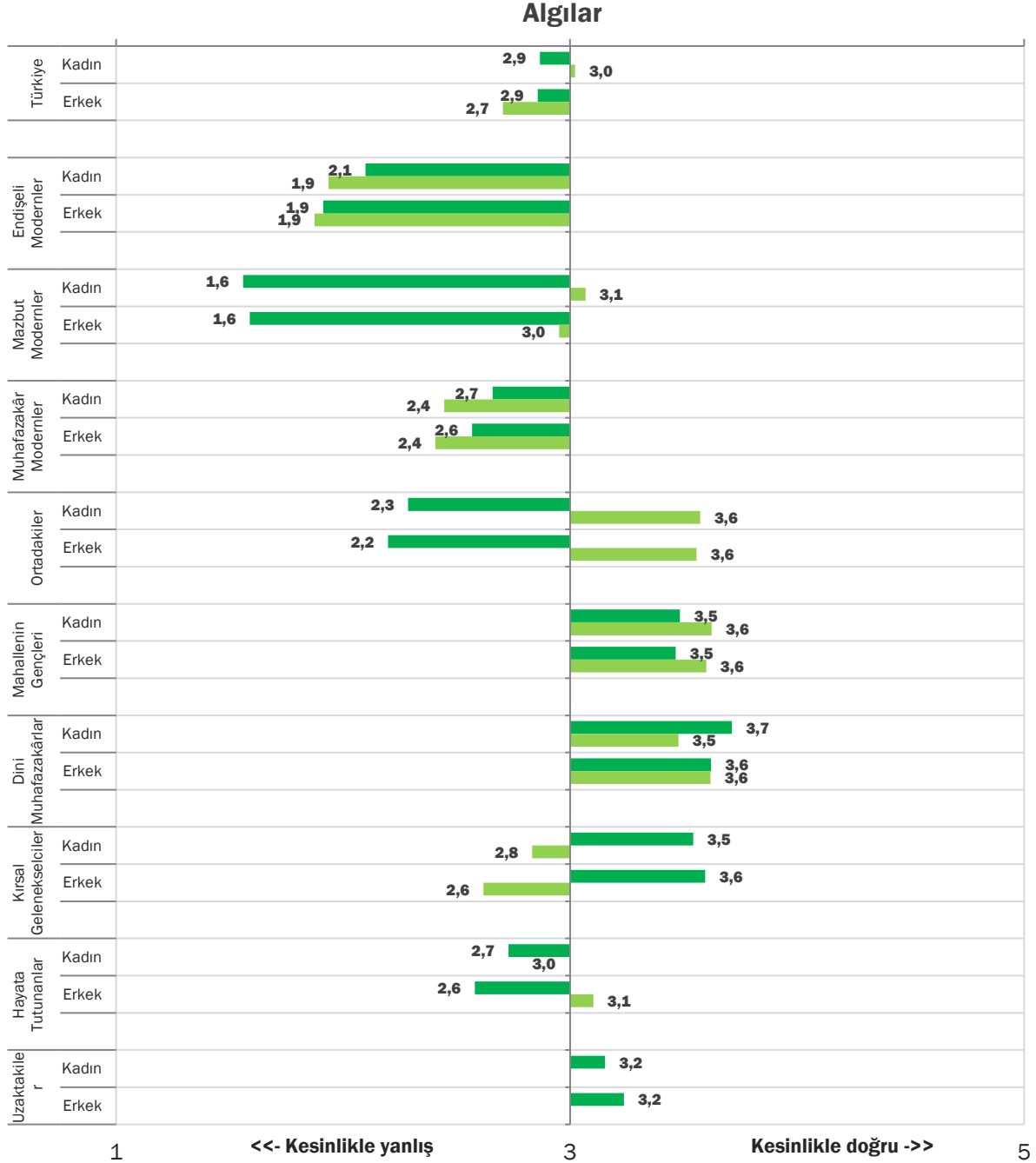

Hayat tarzının bir göstergesi olan örtünme durumu açısından kümeler birbirlerinden çok farklıdır. Aynı medeni durumda olduğu gibi genç ve modern kümelerde örtünmeyenlerin, en geleneksel kümelerde ise örtünenlerin ve özellikle örtünme şeklini türban olarak tanımlayanların oranı ortalamanın üzerindedir. Ayrıca evli olmayan erkekler hesap dışında bırakılarak evli olan kadınlar kendi örtünmeleri ve erkeklerin eşlerinin örtünmeleri hakkındaki beyanları karşılaştırdığında kadınların örtünmediklerini beyan etmeye daha meyilli olduğu görülmektedir.

12.3. Algılar

Uzaktakiler haricindeki tüm kümeler kendi hayatları konusunda ülkenin durumuna kıyasla daha iyimser değerlendirme yapıyorlar. Son beş yılda gerek kendinin gerekse ülkenin iyiye gittiğini en çok düşünenler Kırsal Gelenekselciler ve aralarında erkekler kadınlara göre kısmen daha iyimserler. Kırsal Gelenekselciler özellikle ülkenin son beş yılda daha iyiye gittiğini düşünüyor. En karamsarlar ise Mazbut Modernler. Beklentiler söz konusu olunca Mazbut Modern erkekler ve kadınlar arasında bir fark görünmüyor. Mazbut Modernler özellikle ülkenin son beş yılda kötüye gittiğini düşünüyor. Endişeli Modern ve Muhafazakâr Modern kadınlar, Hayata Tutunan kadınlar kendi gruplarındaki erkeklere göre kısmen iyimserler.

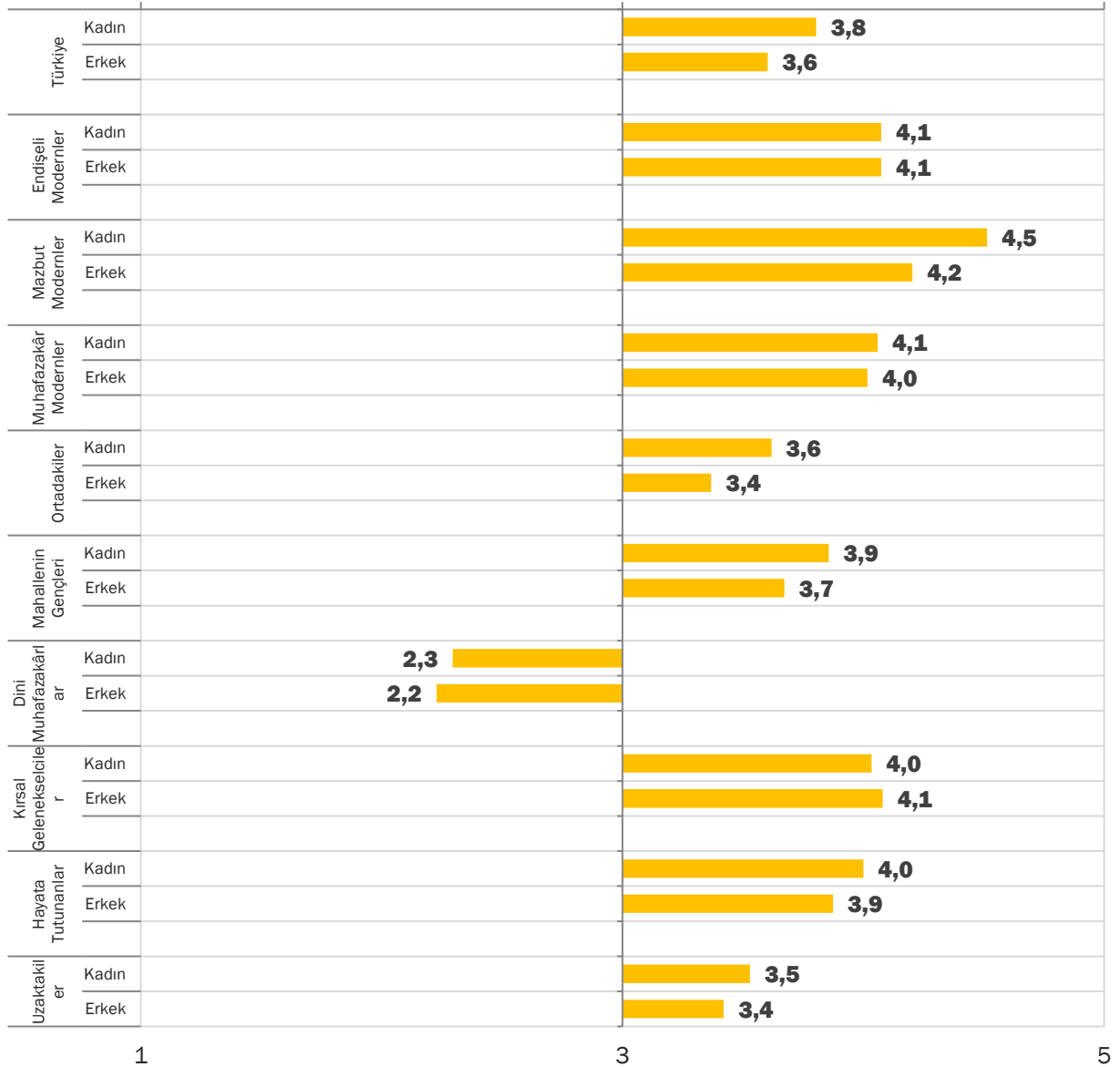
■ Türkiye'de genel hayat şartları son 5 yılda iyiye gitti.

■ Benim hayat şartlarım son 5 yılda iyiye gitti.

12.4. Korkular

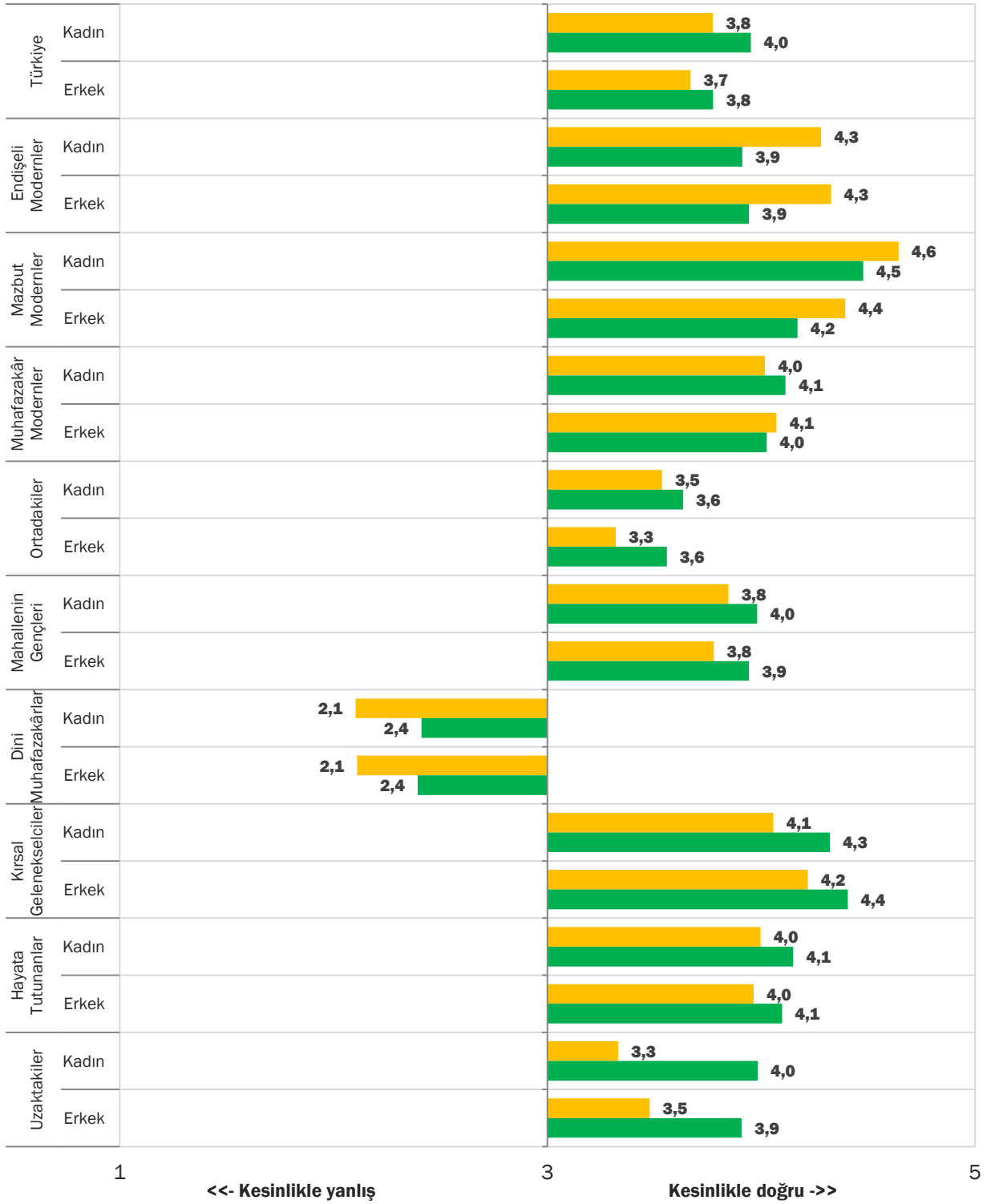
Ülkeye ve bireysel hayata dair korkuları ölçen soruları bir araya getirerek oluşturduğumuz korku faktöründe 5 puan korkuların yüksek olduğunu, 1 ise düşük olduğunu gösteriyor. Kendisini Modern olarak tanımlayan gruplarda korku seviyesinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Modern kadınlar erkeklere göre kısmen daha fazla korku duyarken, özellikle Mazbut Modernler arasında özgürlüklerin kısıtlanması ve ülkeye şeriat gelmesi gibi ülkenin siyasi atmosferine ilişkin korkular daha keskindir. Kırsal Gelenekselciler de Endişeli Modernler ya da Muhafazakâr Modernler kadar korku duymaktadır. Bu grup özellikle parasız kalmaktan ve ülkenin bölünmesinden korkmaktadır. Ancak Kırsal Gelenekselci erkekler o gruptaki kadınlara kıyasla kısmen daha fazla korkmaktadır. Şeriat endişesi ise Modernlere kıyasla daha düşüktür. Genelde ve özellikle şeriat konusunda en az korku duyan grup Dini Muhafazakârlardır. Genel olarak hem bireysel özgürlüklerin kısıtlanması hem de ülkenin siyasi atmosferine ilişkin korku duyduklarını belirtenler bu grupta azınlıktadır.

Korku Faktörü

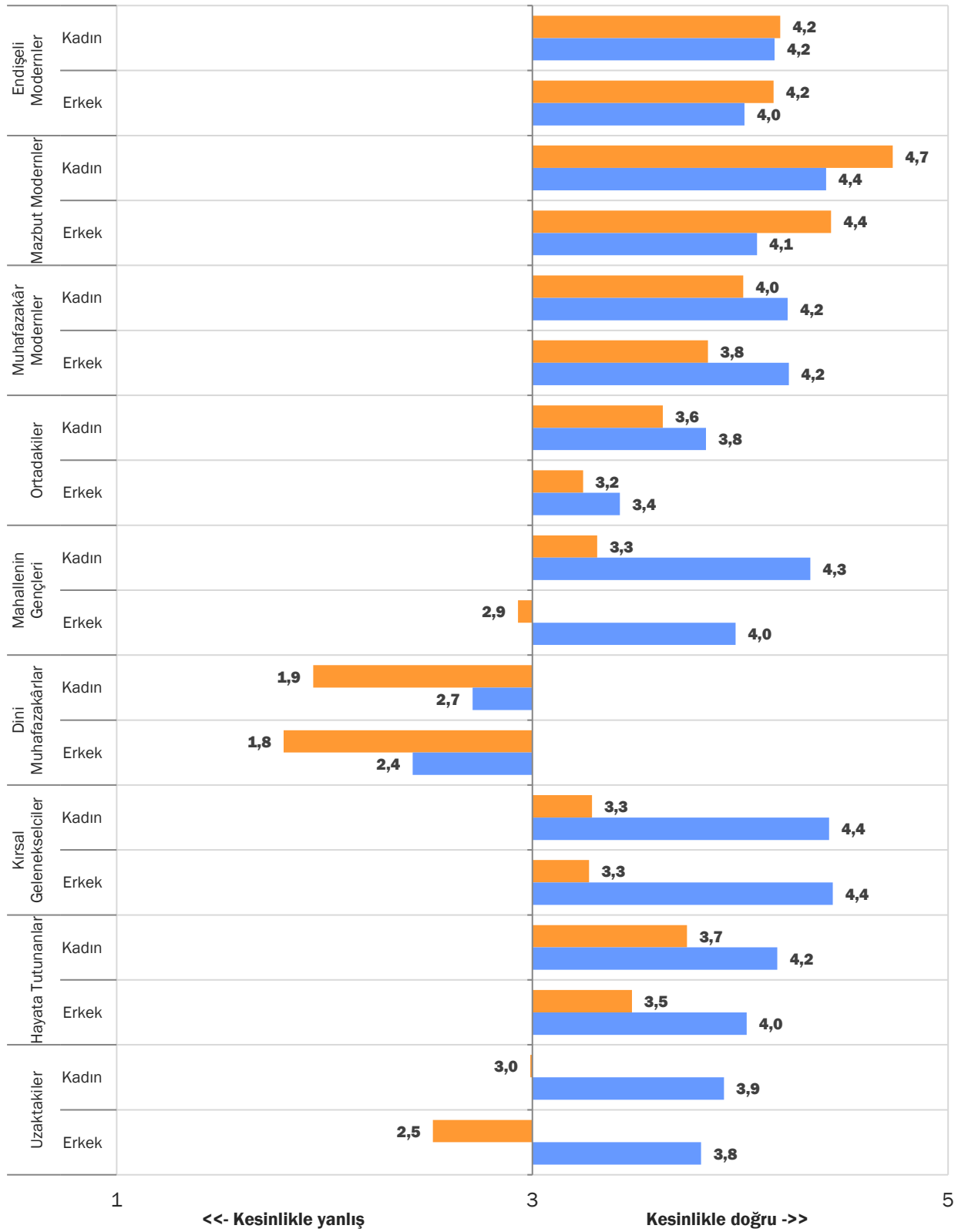

Bireysel korkular

- Özgürlüğümün kısıtlanmasından korkuyorum.
- Parasız kalıp muhtaç olmaktan korkuyorum.

Ülkeye dair korkular

■ Türkiye'ye şeriat gelmesinden korkuyorum.

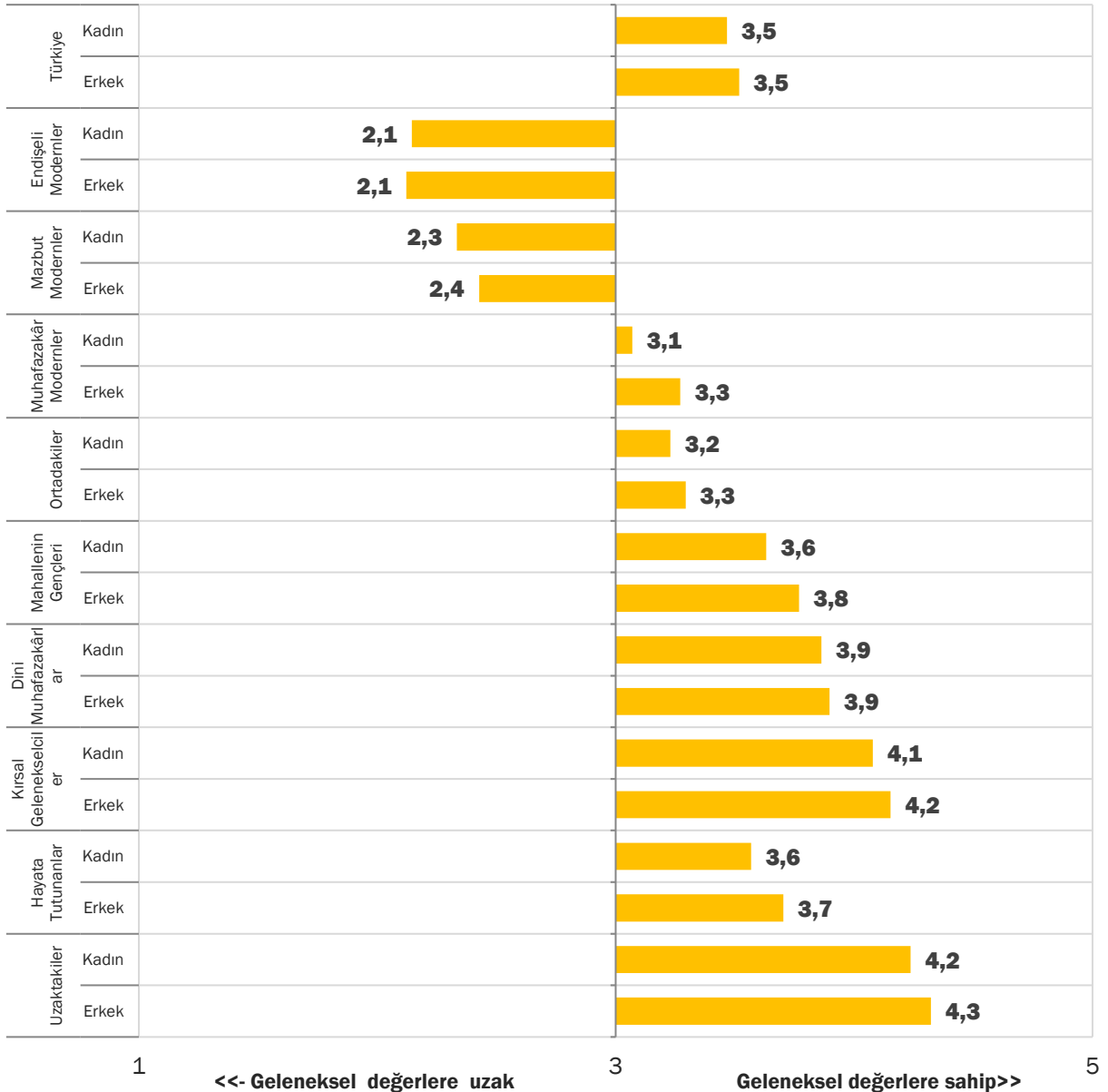
■ Türkiye'nin bölünmesinden korkuyorum.

12.5. Geleneksel ve Dindar Değerler

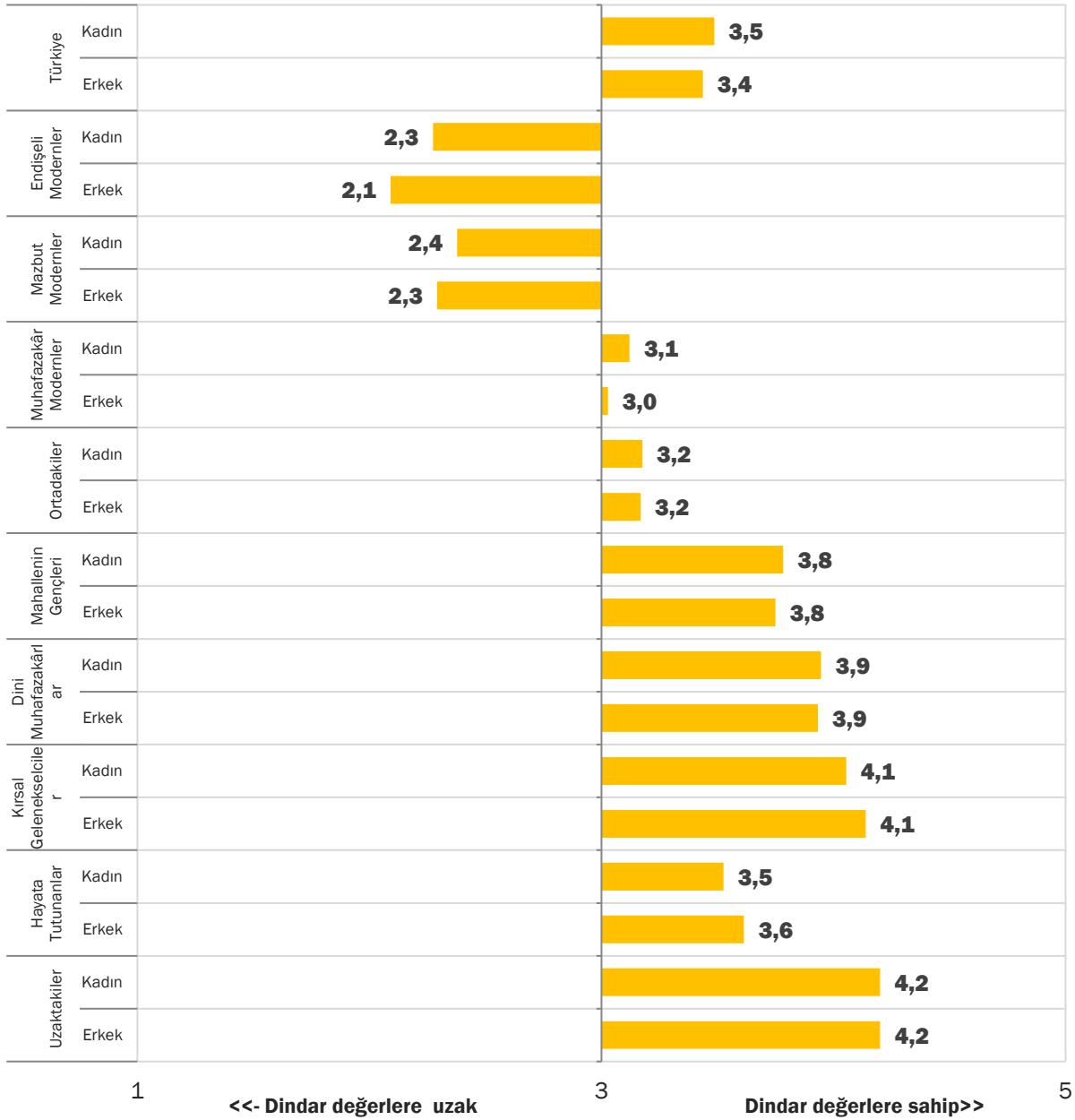
Geleneksel değerler: Geleneksel değerler faktörü estetik ameliyata bakış, beraber yaşamak için dini nikah şartı, helal gıdaya verilen önem, kadının çalışmak için izin alması gereği, farklı cinsel yönelimlere bakış gibi geleneksel dünya görüşü açısından belirleyici konular bir araya getirilerek oluşturulmuştur ve toplumsal grupların ve hayat tarzı kümelerinin geleneksel değerlere ne derece sahip olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. En gelenekçi gruplar Uzaktakiler ve sonrasında Kırsal Gelenekselcilerdir. Geleneksel değerlere en az bağlı olan gruplar Endişeli Modernler ve sonrasında Mazbut Modernlerdir. Muhafazakâr Modernler geleneksel değerlere diğer modern kümelerle kıyasla daha bağlıdır. Ancak Muhafazakâr Modern kadınların geleneksel değerlerle ilişkisi aynı kümedeki erkeklere göre daha düşüktür. Hatta her bir kümede kadınlar geleneksel değerlere erkeklere kıyasla daha az sahiptir.

Geleneksel Değerler

Dindar değerler: Dindar değerler faktörü kürtaja bakış, İslami banka tercihi, zorunlu din dersi, çocuğun eğitiminde dinin rolünü önemsemek ve gelinin/damadın aynı dinden olmasını beklemek gibi konulardan oluşturulmuştur. Kümeler arasında dindar değerler açısından farklar, geleneksel değerler açısından olan farklılıklara oldukça benzemektedir. Dini kaidelerin hayatı ne kadar belirlemesi gerektiği görüşüne Uzaktakiler ve Kırsal Gelenekselcilerin çoğu hemfikir görünmektedir. Dini Muhafazakârlarda da çoğunluk dini kuralların toplumsal hayatı belirlemesi konusuna onay verdikleri görülmektedir. Ancak yine de dindar değerlere Uzaktakiler ve Kırsal Gelenekselciler kadar çok sahip değildirlir. Endişeli Modernlerde ve Mazbut Modernlerde dindar değerler düşüktür, ancak Muhafazakâr Modernlerin neredeyse yarısı dinin toplumsal yaşamı belirlemesi görüşüne katılmaktadır. Modern kadınlar kategorilerinin genelinde kadınların dindar değerlere erkeklerden kısmen daha bağlı oldukları görülmektedir.

Dindar Değerler

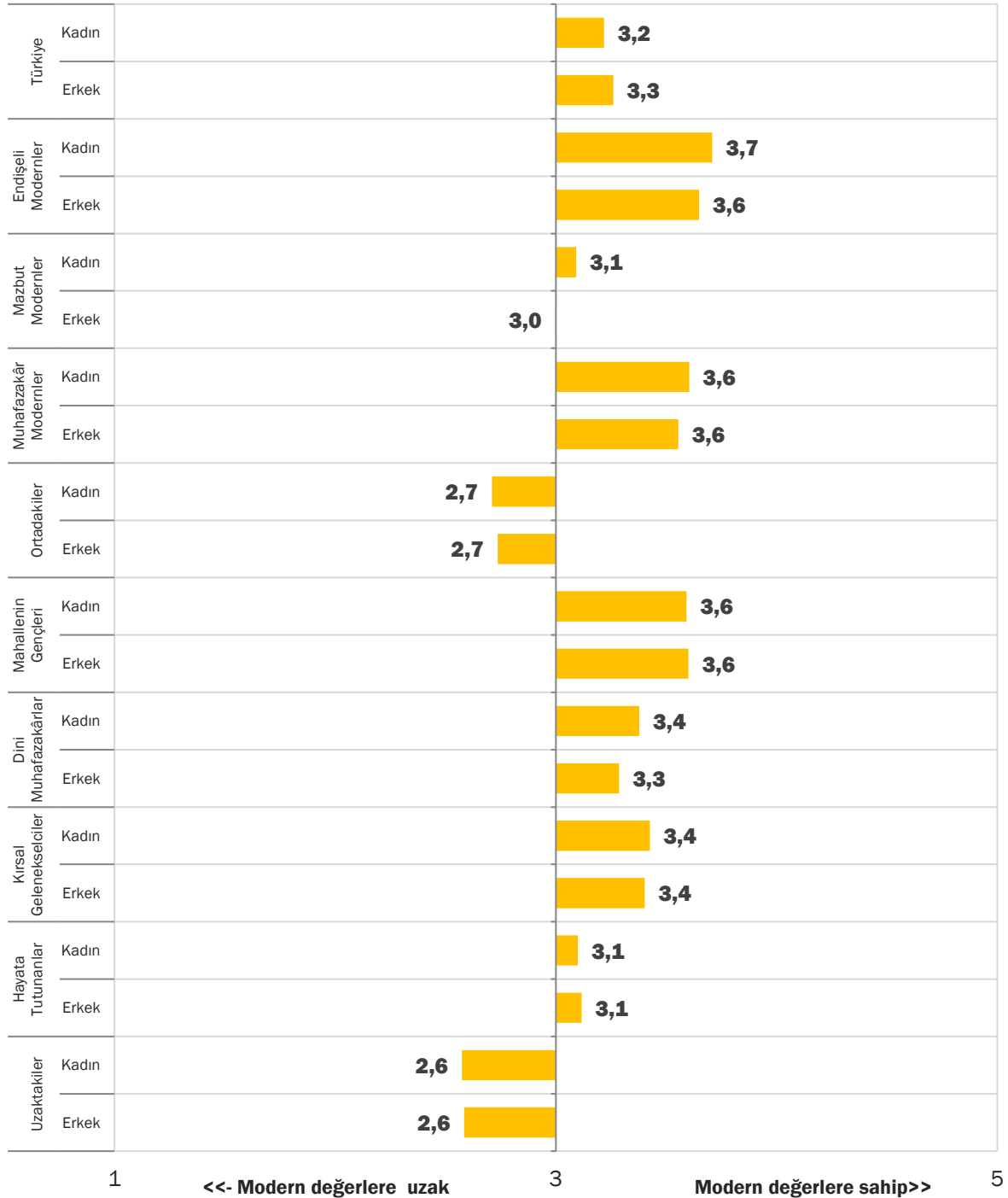

12.6. Modern Değerler

Yeniliklere açık olmak, internete güvenmek, ürünlerin kaliteli olması, hayatı kolaylaştırması, belli markası olmasını önemsemek, kariyere önem vermek gibi konular üzerinden oluşturulan modern değerlere en bağlı gruplar Endişeli Modernler, Muhafazakâr Modernler ve Mahallenin Gençleri gruplarında görülmektedir. En uzak gruplar ise Uzaktakiler, Ortadakiler ve Mazbut Modernlerdir. Dini Muhafazakârlar arasında da modern değerlere bağlılık dikkate değer bir seviyededir. Bu konuda kadınlar ile erkekler arasında önemli bir farktan bahsetmek mümkün değildir.

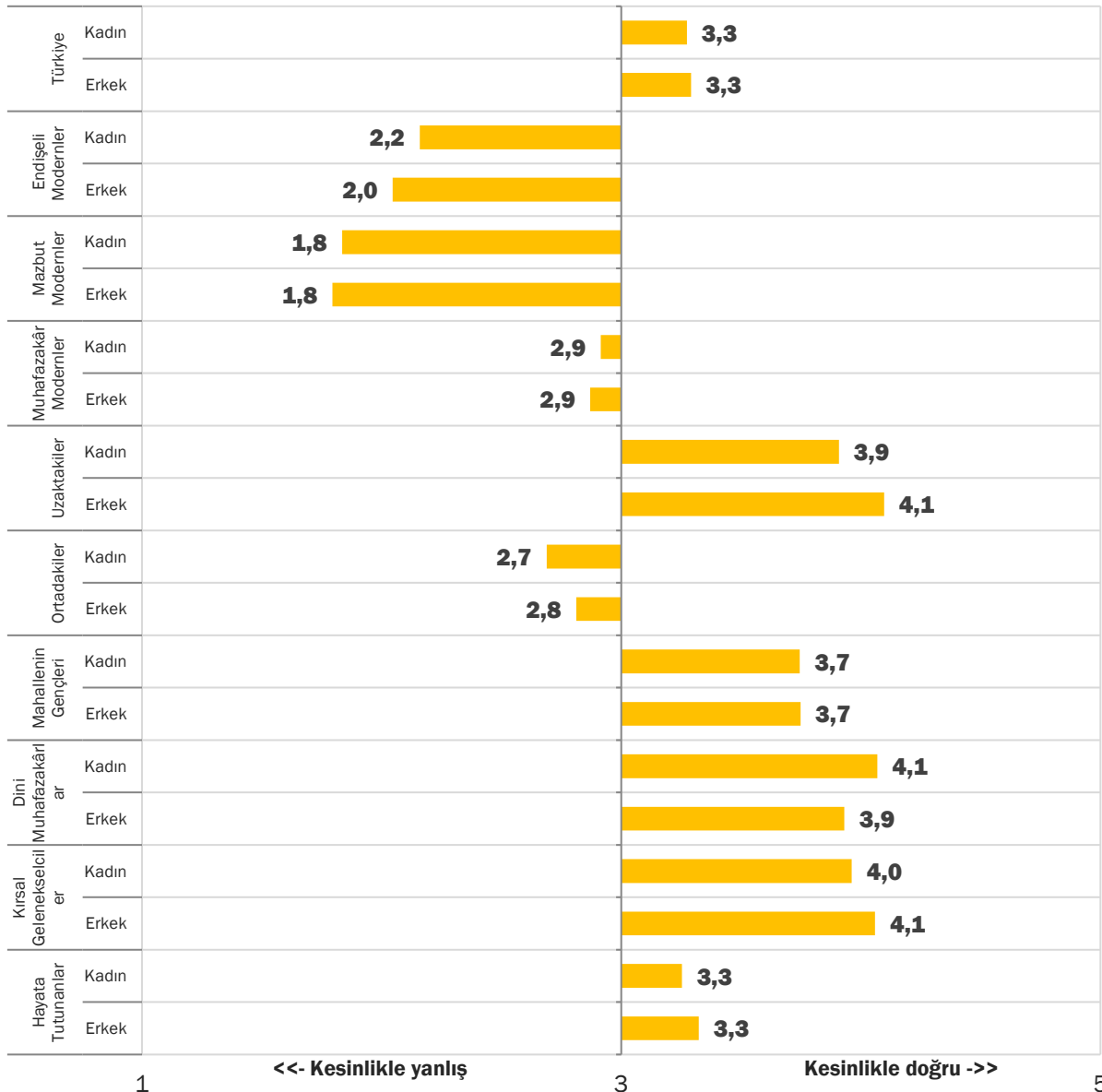
Modern Değerler

12.7. Laiklik

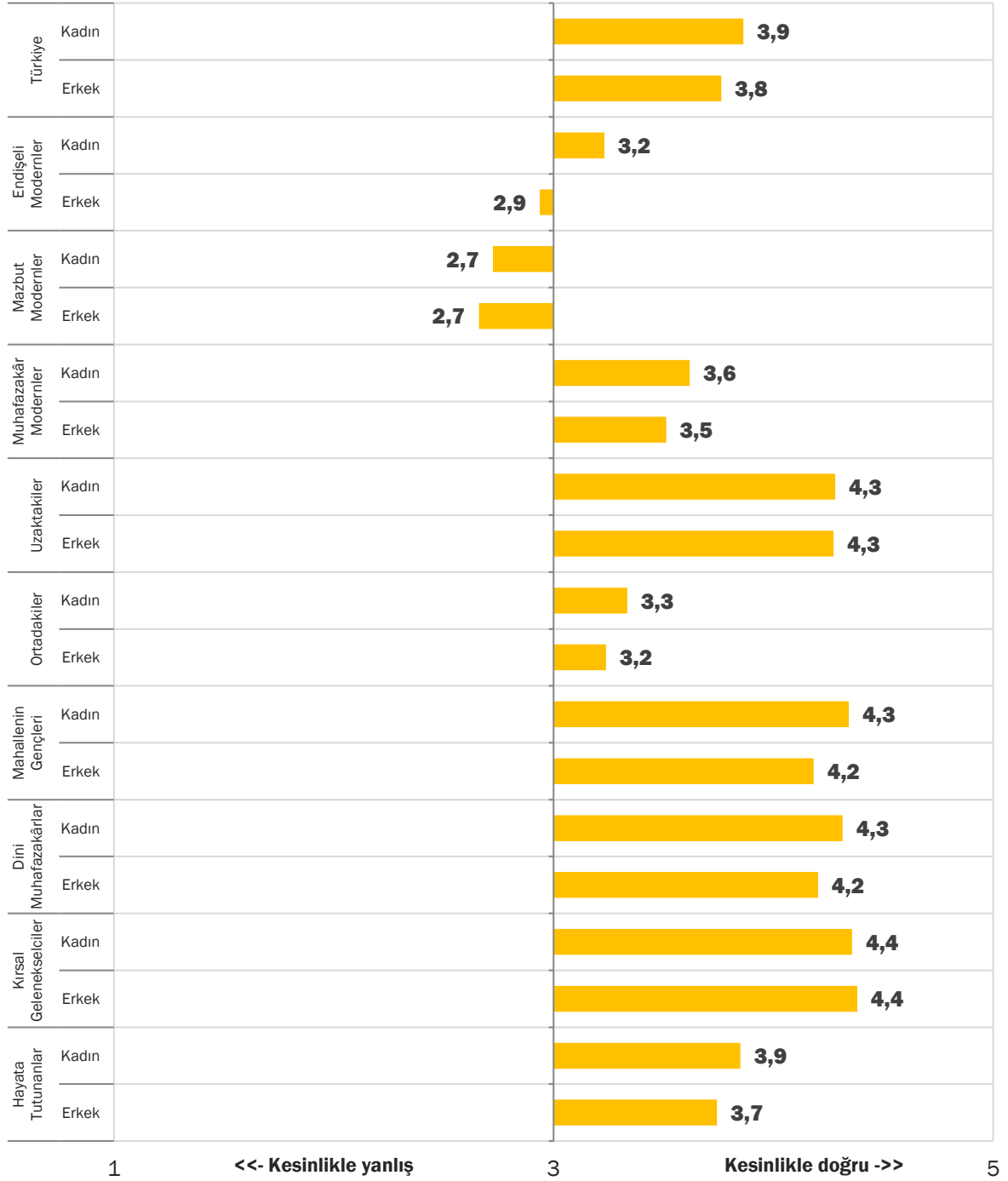
Bu faktörde din derslerinin mecburi olması, kamuda başörtüsü ve ilköğretimde başörtüsü serbestisi gibi konular yer almaktadır. İlköğretimde başörtüsü serbestisi olması gerektiğini en çok düşünen gruplar Kırsal Gelenekselci erkekler, Uzaktaki erkekler ve Dindar Muhafazakâr kadınlardır. Bu serbestiye en sert şekilde karşı çıkan gruplar ise Mazbut Modern kadınlar ve erkeklerdir. Endişeli Modernler de karşı çıkmalarına karşılık kadınları bu grup erkeklerle göre ilköğretimde başörtüsü serbestisinden kısmen daha çok yanadır. Kamuda başörtüsü ise genellikle her kümede kadınların aynı kümedeki erkeklerle göre daha çok savunduğu bir durumdur. Uzaktakiler, Kırsal Gelenekselciler, Dini Muhafazakârlar ve Mahallenin Gençleri kümelerindeki kadınlar kamuda başörtüsünün en güçlü savunucularıdır. Laiklik ilkesine aykırı uygulamalardan biri olan din dersi mecburiyeti görüşüne en çok katılanlar Uzaktaki ve Kırsal Gelenekselci kadınlar, en az katılanlar ise Endişeli Modern ve Mazbut Modern kadınlardır. Genelde kadınlar mecburi din derslerini aynı kategorideki erkeklerle göre daha çok savunmaktadır.

İlk ve orta öğretimde okuyan kızlar başlarını örtebilirler.

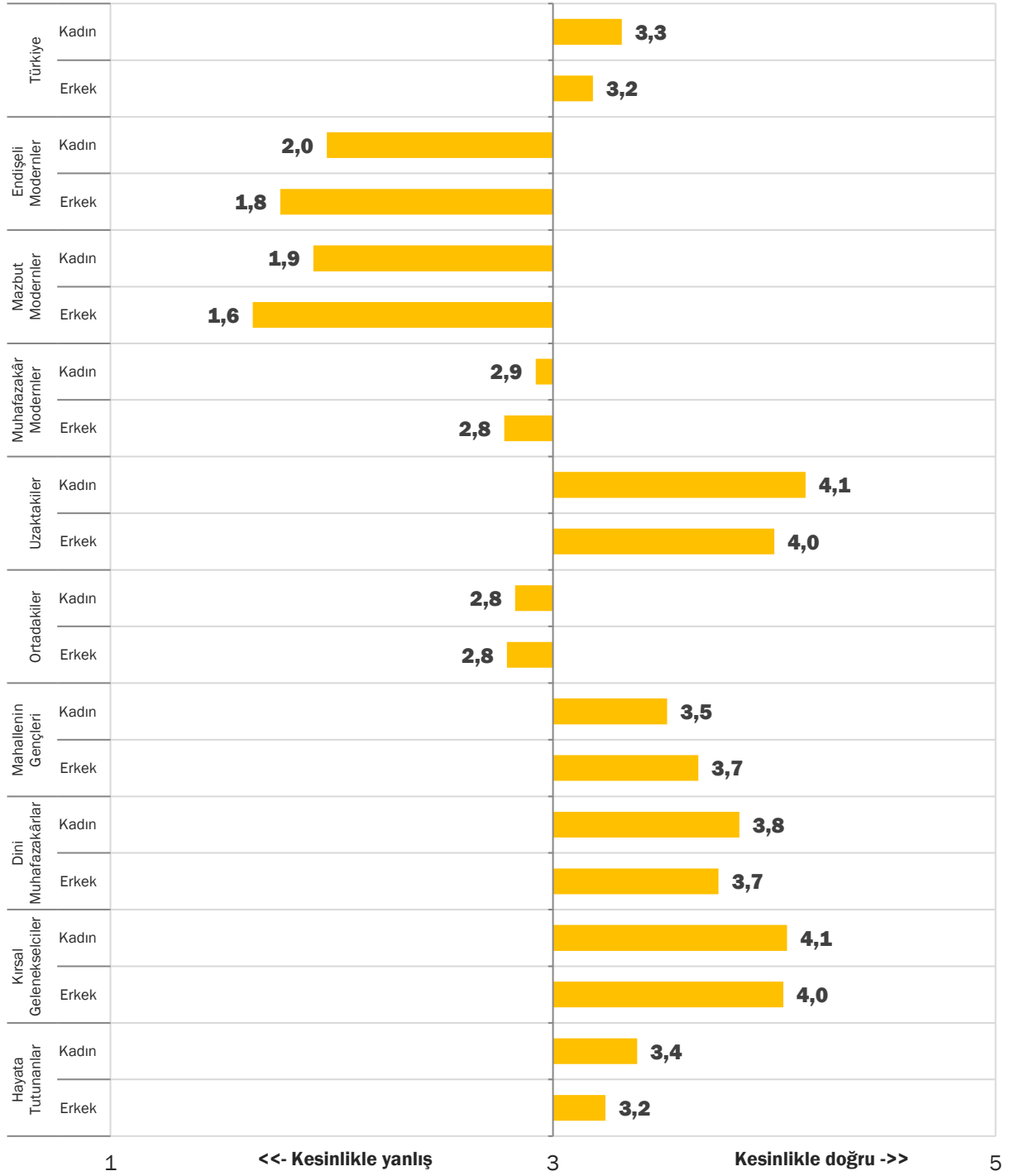

Hakim, savcı, öğretmen, polis vs. olarak çalışan kadınlar başlarını örtebilir.

Din dersi ayırım yapmaksızın herkese mecburi olmalı.

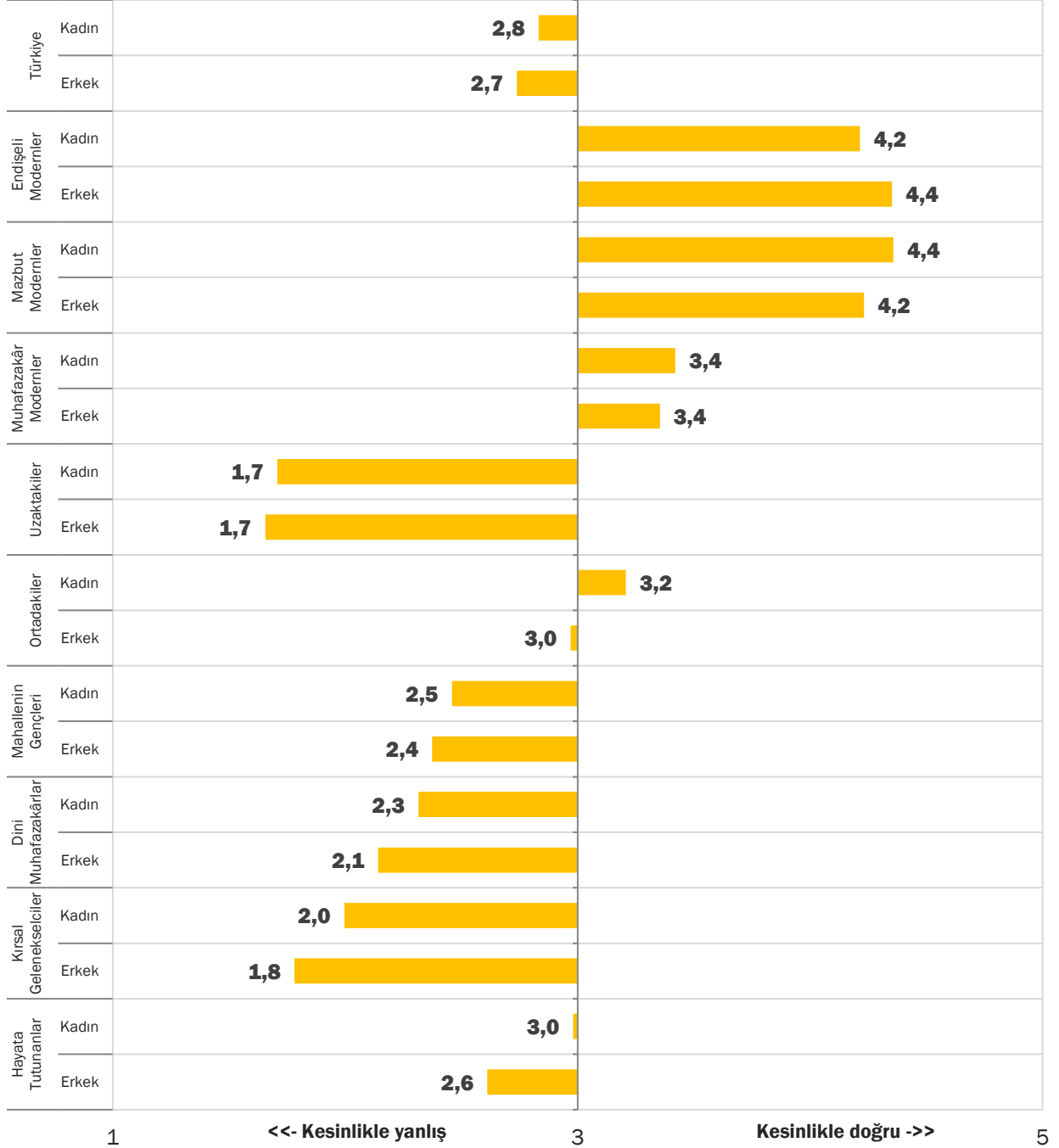

12.8. Farklılıklara Saygı ve Hoşgörü

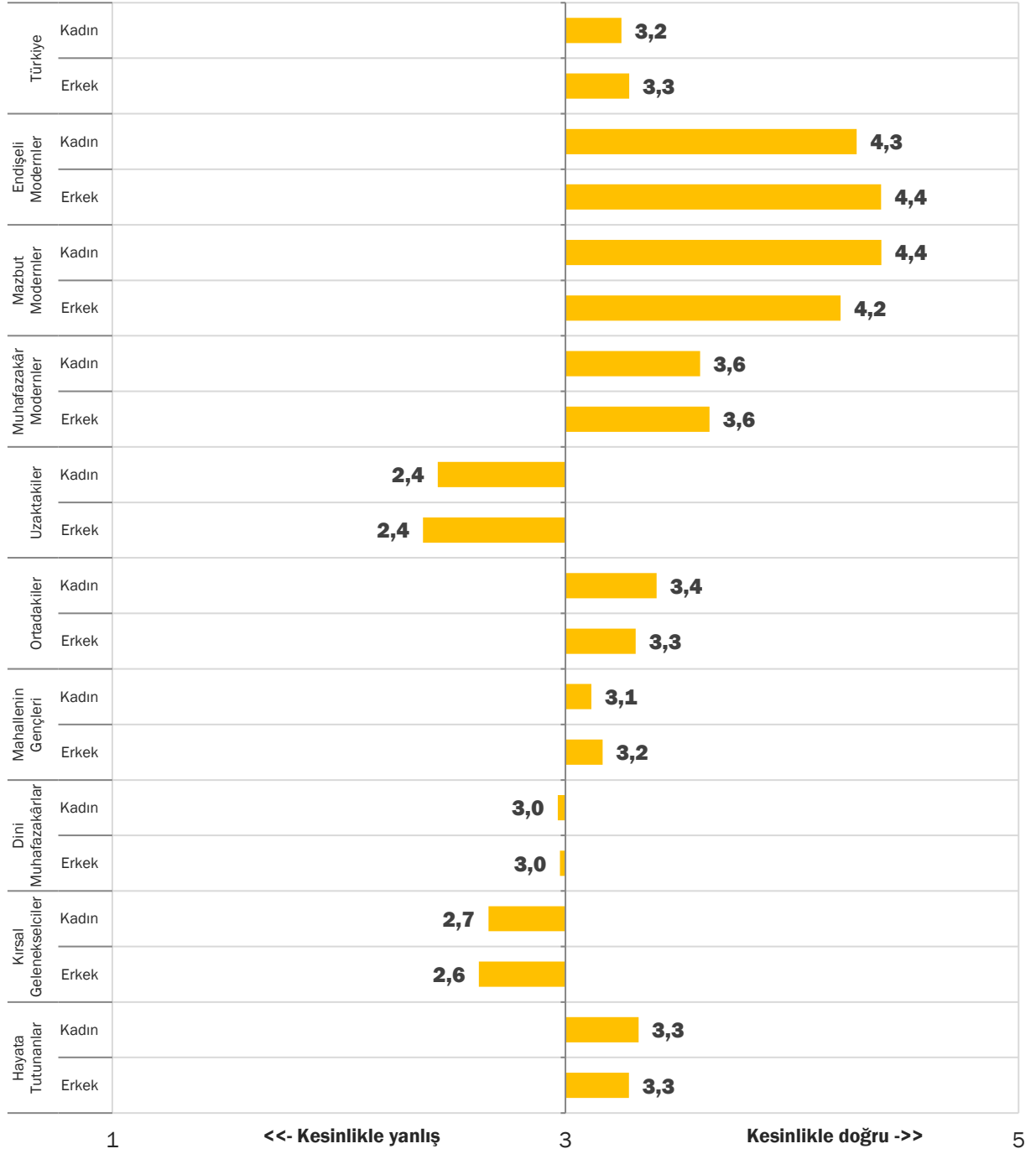
Farklı mezhep, din, etnik kökenden gelen ya da farklı cinsel yönelimleri olan bireylere karşı hoşgörünün en fazla olduğu grup Endişeli Modern erkeklerdir, hemen sonrasında ise Endişeli Modern ve Mazbut Modern kadınlar gelmektedir. Muhafazakâr Modernler diğer iki modern küme kadar hoşgörülü olmasa da kalan kümelerden daha hoşgörülüdür. En hoşgörsüz grup ise Uzaktaki erkekler ve hemen sonrasında Uzaktaki kadınlardır.

Damadım/gelinim farklı dinden olabilir.

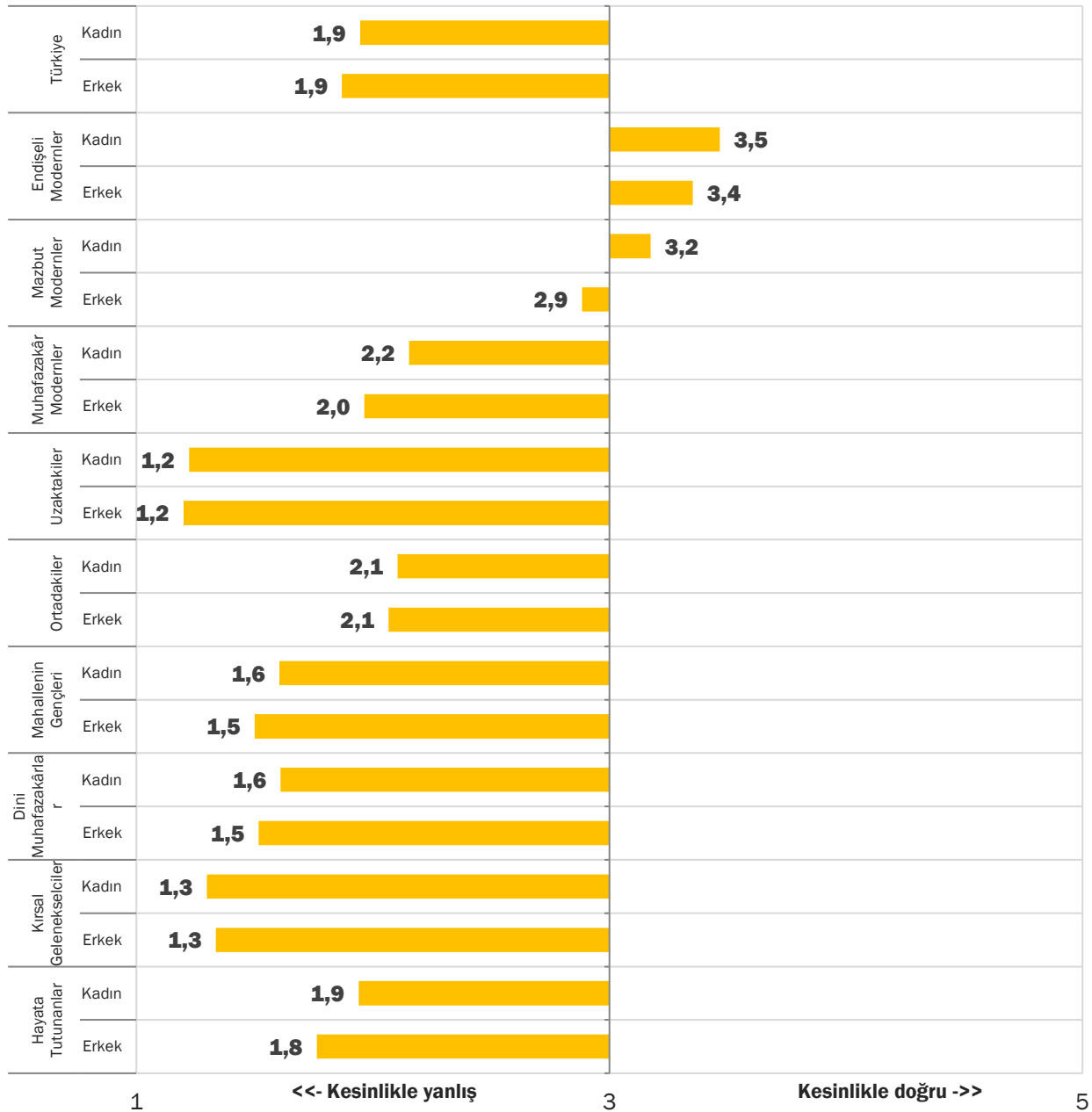

Damadım/gelinim farklı mezhepten olabilir.

Kızımın veya oğlumun farklı cinsel tercihleri olabilir.

12.9. Muhafazakâr Pratikler

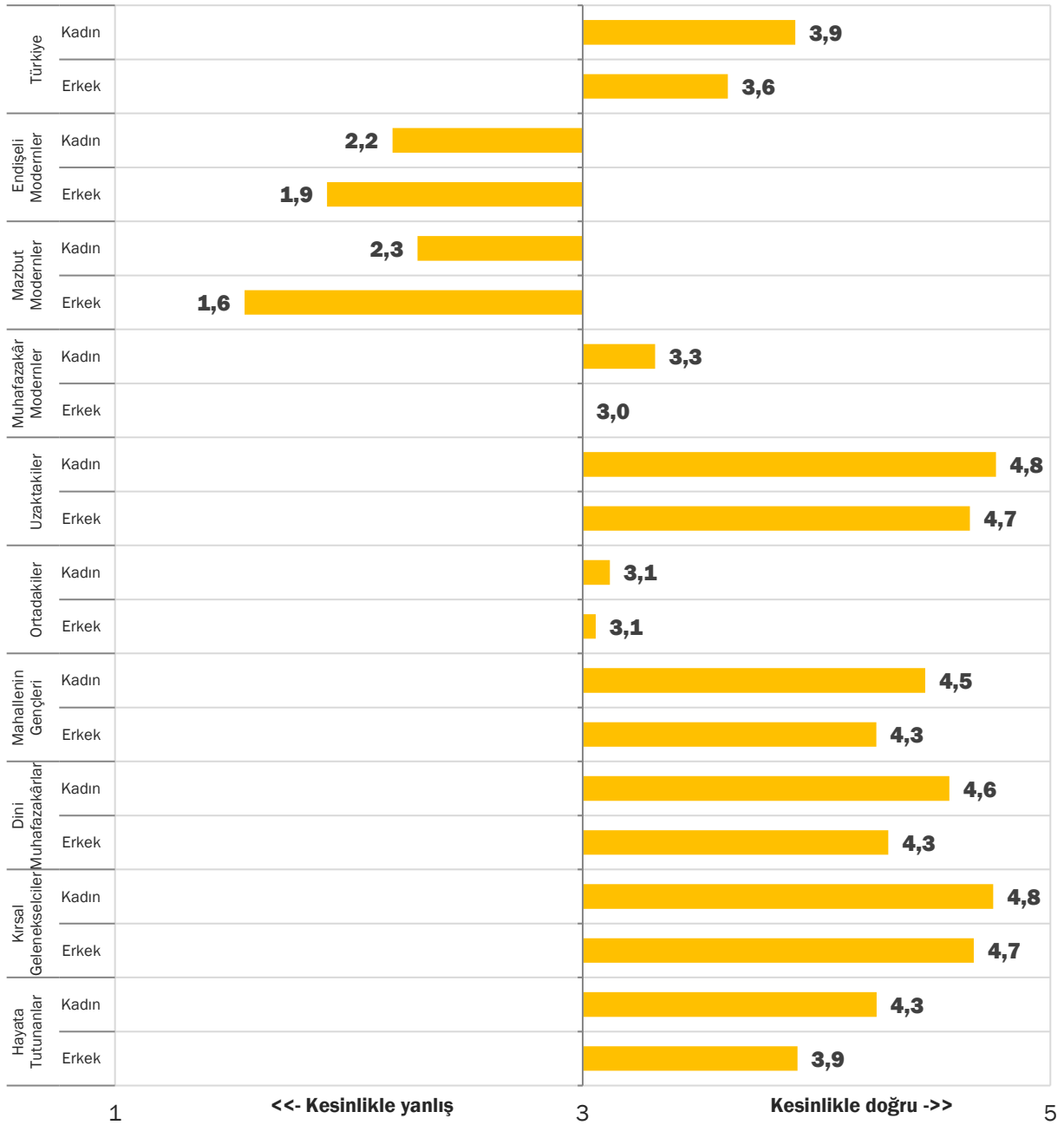
Düzenli oruç tutmak, namaz kılmak, kadınların daha kapalı giyinmesi şeklinde bir pratikler silsilesi olarak tanımlanabilecek muhafazakâr pratikleri en çok uygulayan grup Uzaktakiler grubudur. Bu grubun kadınları ve erkekleri muhafazakâr pratiklere kesinlikle uyduklarını eşit oranda belirtmektedir. Dini Muhafazakârlar yine yüksek olsa da muhafazakâr pratiklere Uzaktakiler ya da Kırsal Gelenekselciler kadar sahip görünmemektedir. Dini Muhafazakârların içinde düzenli namaz kılma ve oruç tutma daha düşük görünmektedir. Her üç kümede de kadınlar erkeklere göre daha muhafazakâr pratiklere sahipler.

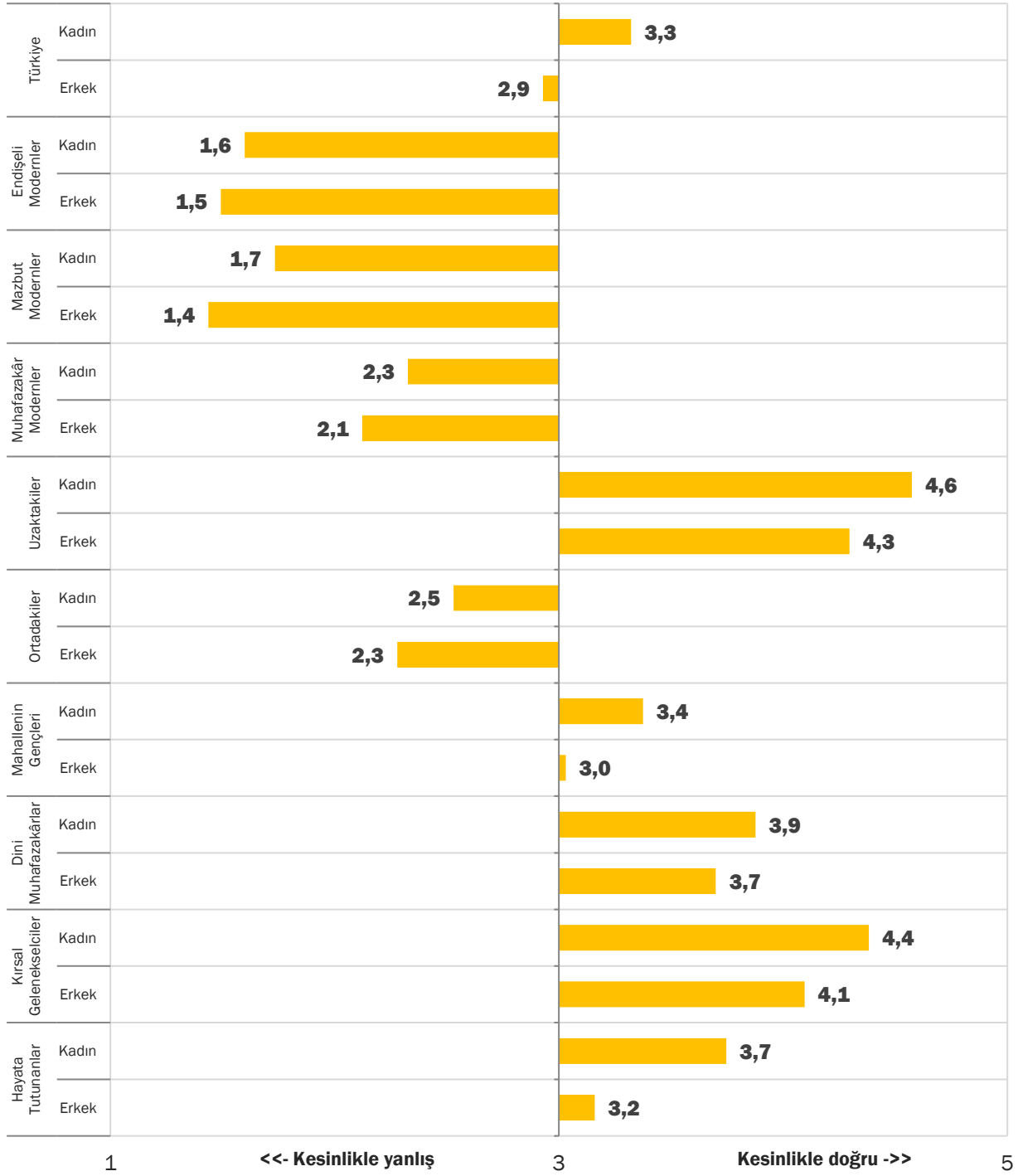
Üç modern küme muhafazakâr pratikler açısından diğer kümelerden belirgin olarak ayrılmaktadır. Muhafazakâr Modernlerden muhafazakâr pratiklere diğer iki kümeye kıyasla biraz daha fazla sahiptir. Muhafazakâr pratiklere en az sahip grup ise Endişeli Modern kadınlar ve büyük bir kısmı bu pratikleri yerine getirmemektedir.

Tüm kümelerde kadınlarla erkekler arasındaki temel farkın namaz ve oruç gibi pratikleri erkeklere kıyasla daha fazla yerine getirmeleri, buna karşılık hanedeki kadınların kolsuz bluz giyip dışarı çıktığını, makyaj yaptığını veya mayo giydiğini, yani kadınların muhafazakâr hayat tarzına daha uzak olduklarını daha fazla belirtmeye meyilli olmalarıdır.

Düzenli olarak oruç tutarım.

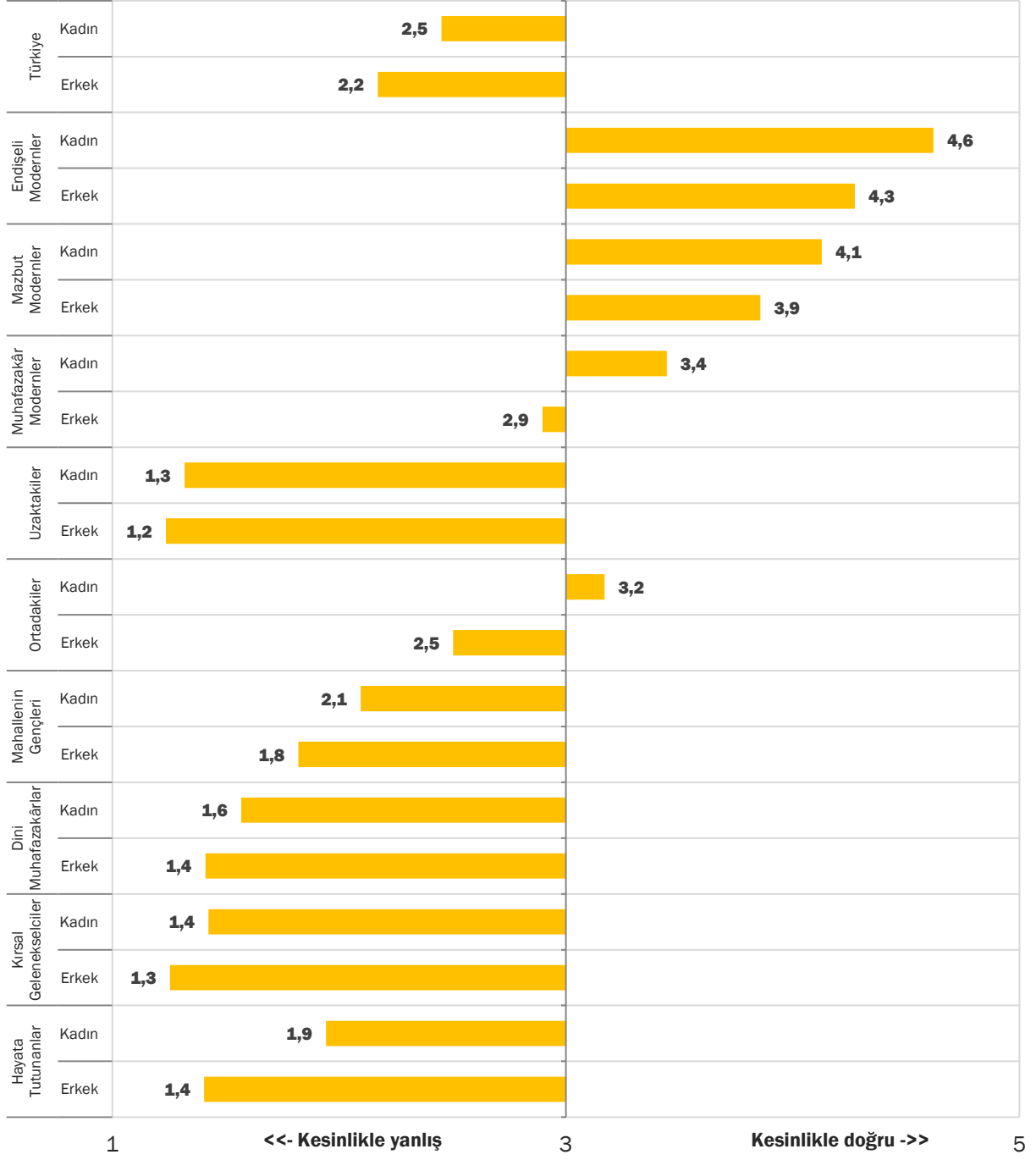

Düzenli olarak namaz kılarım.

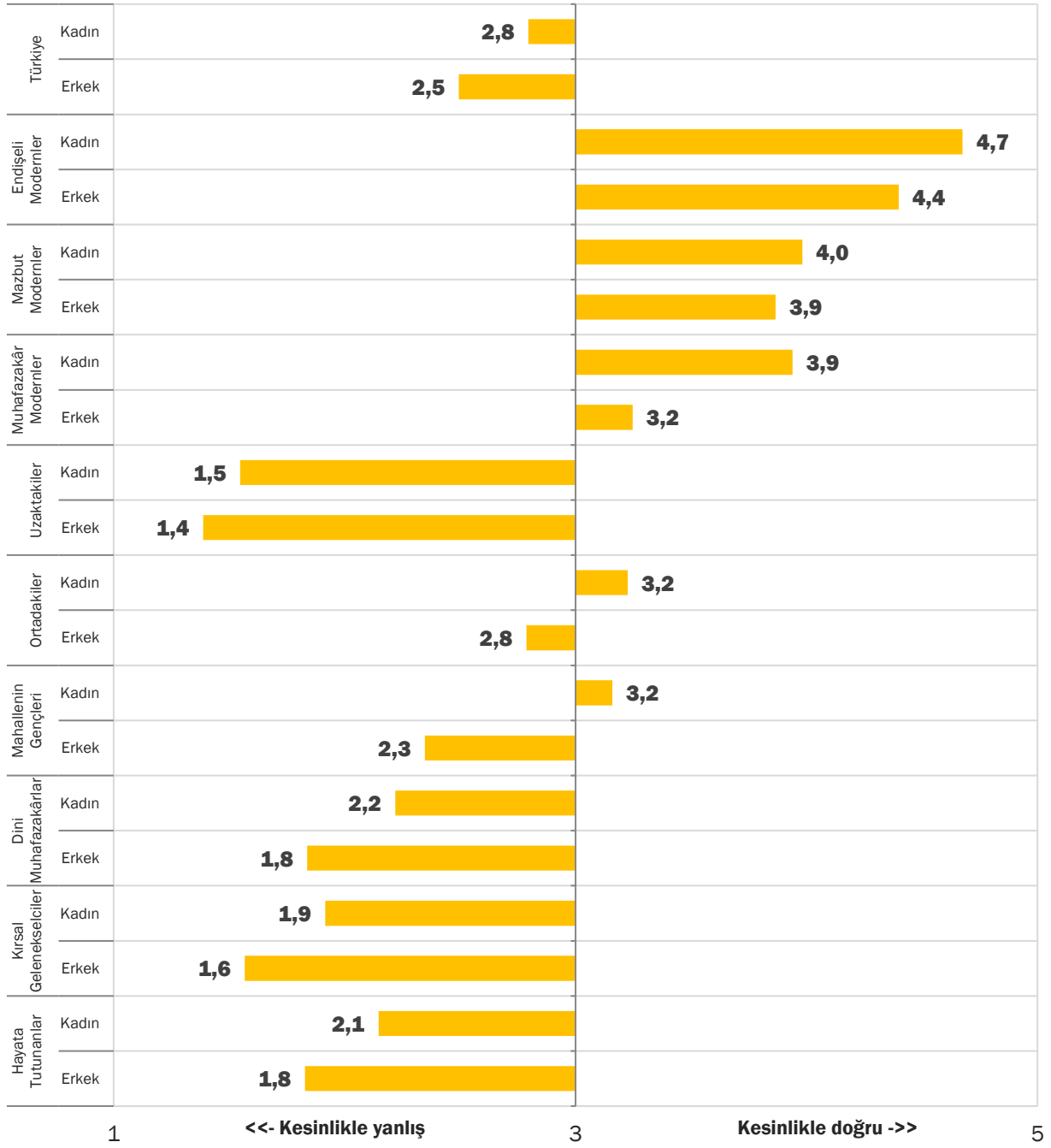

Bu evde yaşayan kadın(lar) kolsuz bluz giyip dışarı çıkar.

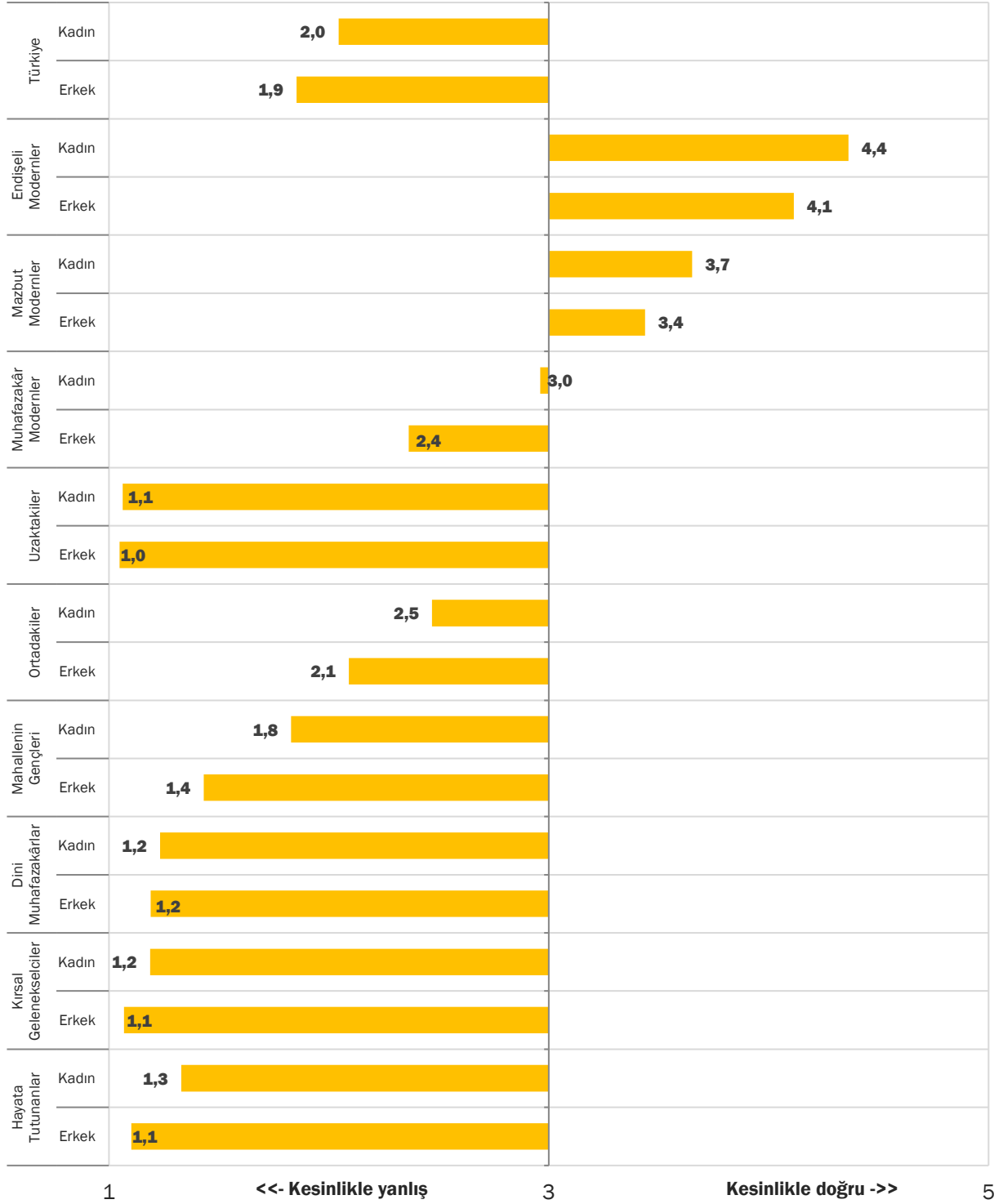

Bu evde yaşayan kadın(lar) makyaj yapar.

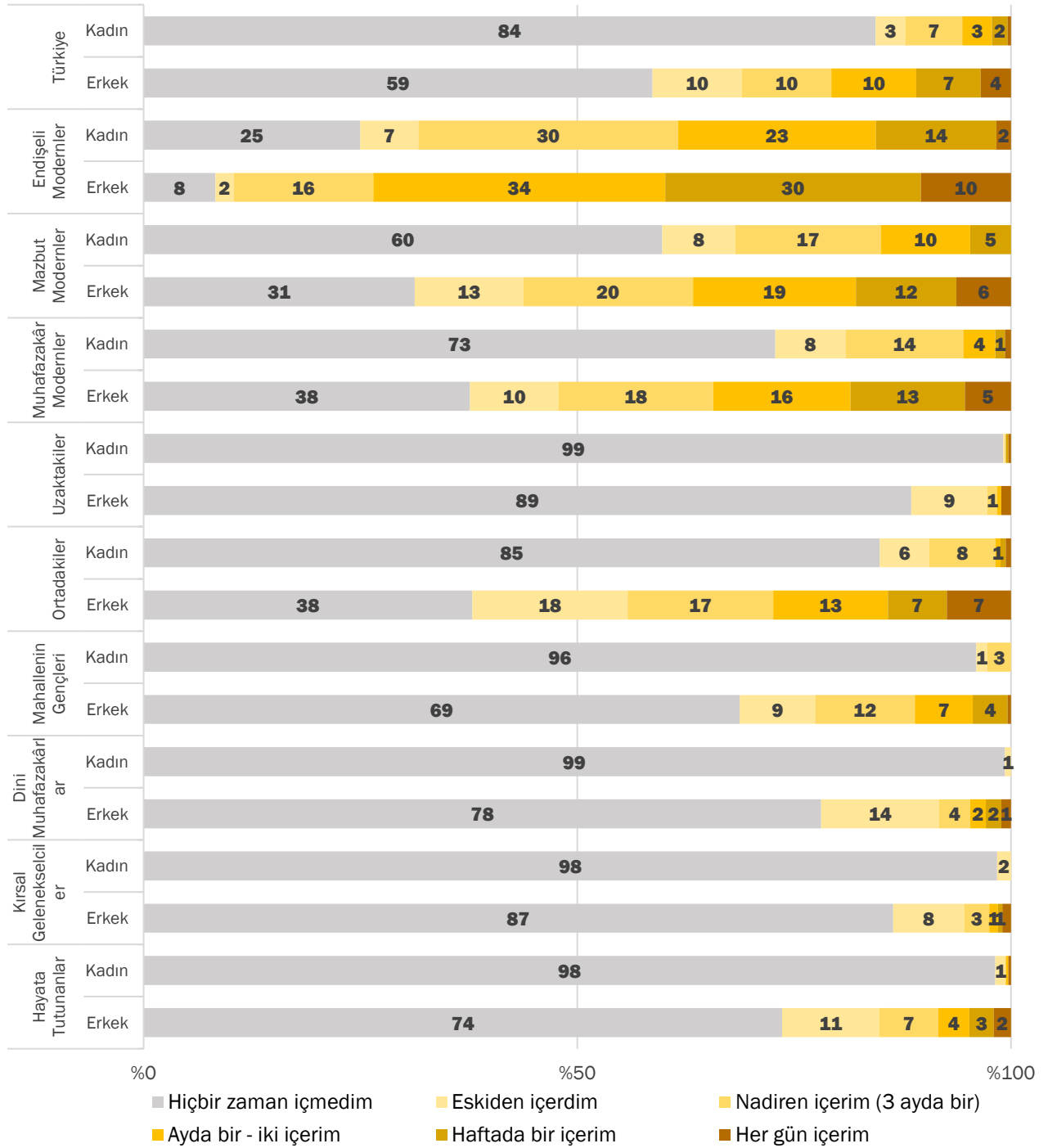
Bu evde yaşayan kadın(lar) mayo giyer.

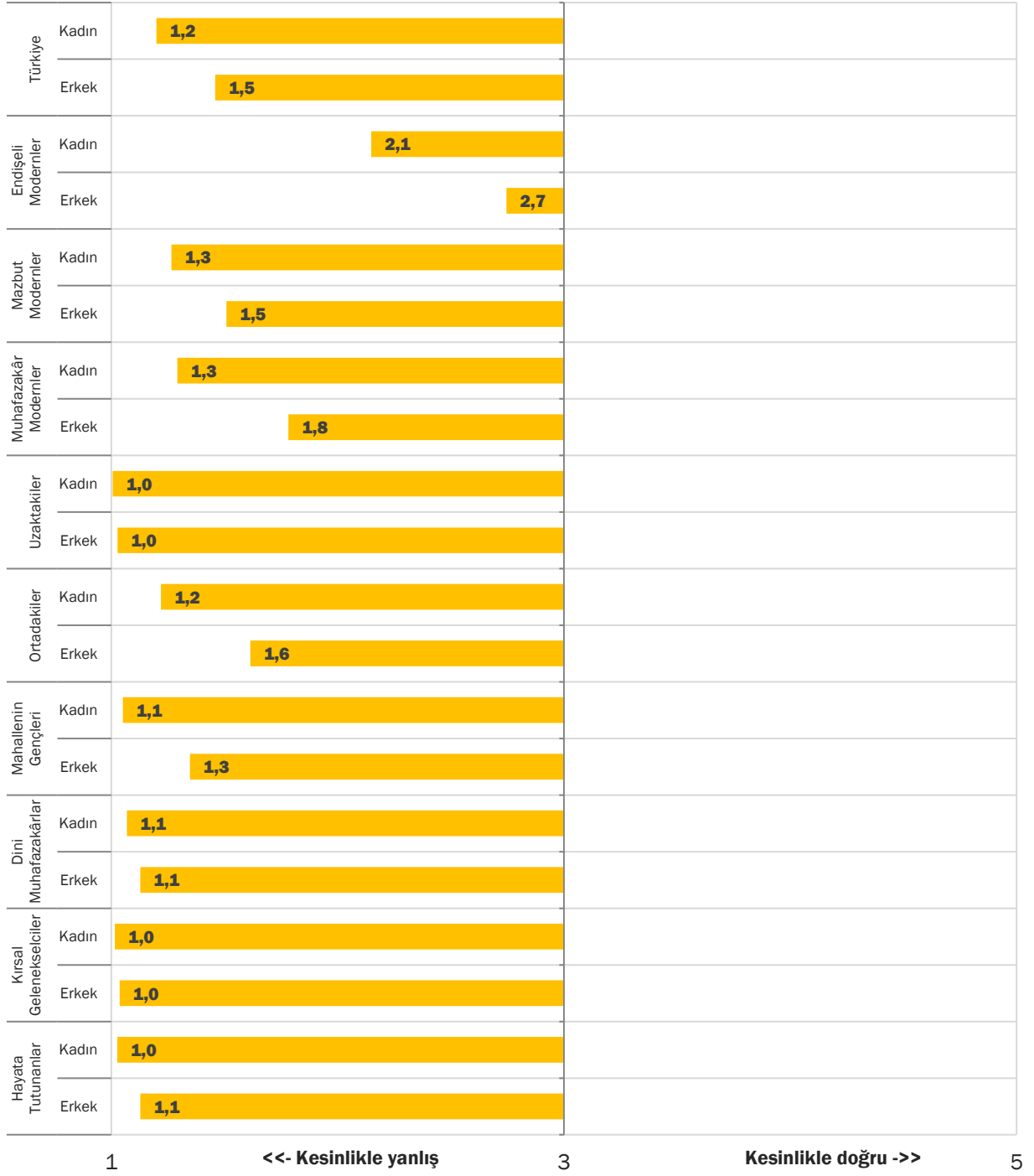

İçki tüketimi modern pratikler açısından en ayrıştırıcı konulardan birisidir. Kırsal Gelenekselciler, Hayata Tutunanlar, Dini Muhafazakârlar, Mahallenin Gençleri, Uzaktakiler kümelerinde kadınlar hiçbir zaman içki içmediklerini belirtmektedir. Kadınlar genel olarak içki içmemektedir, ancak en çok içen grup Endişeli Modern kadınlardır. Yine de içki içen Endişeli Modern erkeklerin sayısı kadınlardan fazladır. Aynı şekilde içmek için bara, meyhaneye giden grup daha çok Endişeli Modernler, özellikle erkekleridir. Yine arada önemli bir fark da olsa Muhafazakâr Modernlerde içki içen oranı, Endişeli Modernleri bir kenara bıraktığımızda diğer gruplardan daha fazladır. Evde veya dışarıda içki içilen kümelerde erkekler bu pratiğe kadınlardan daha fazla sahiptir.

İçki içer misiniz? Ne sıklıkta?

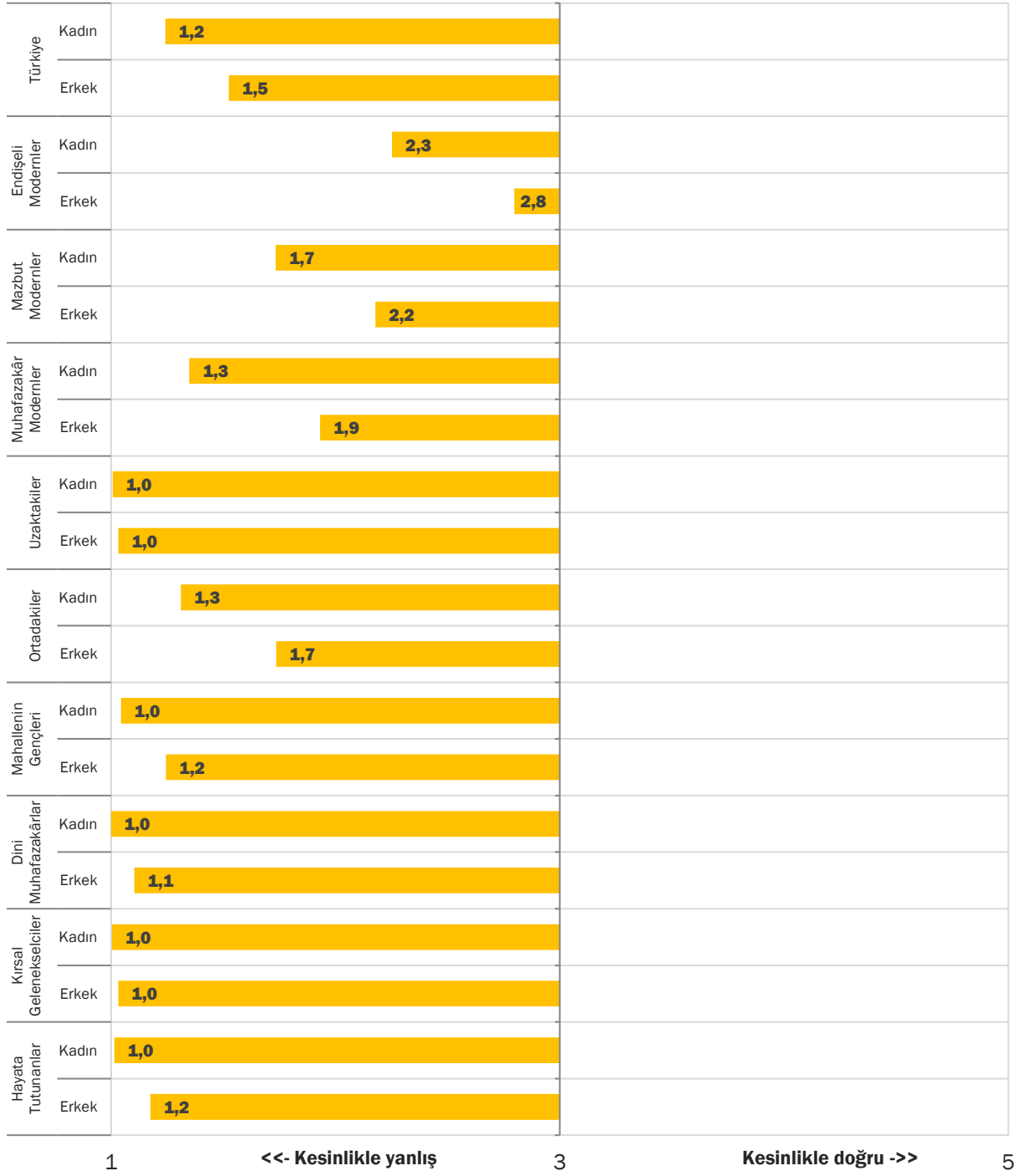

Eğlenmek için akşam çıkıp bara, meyhaneye giderim.

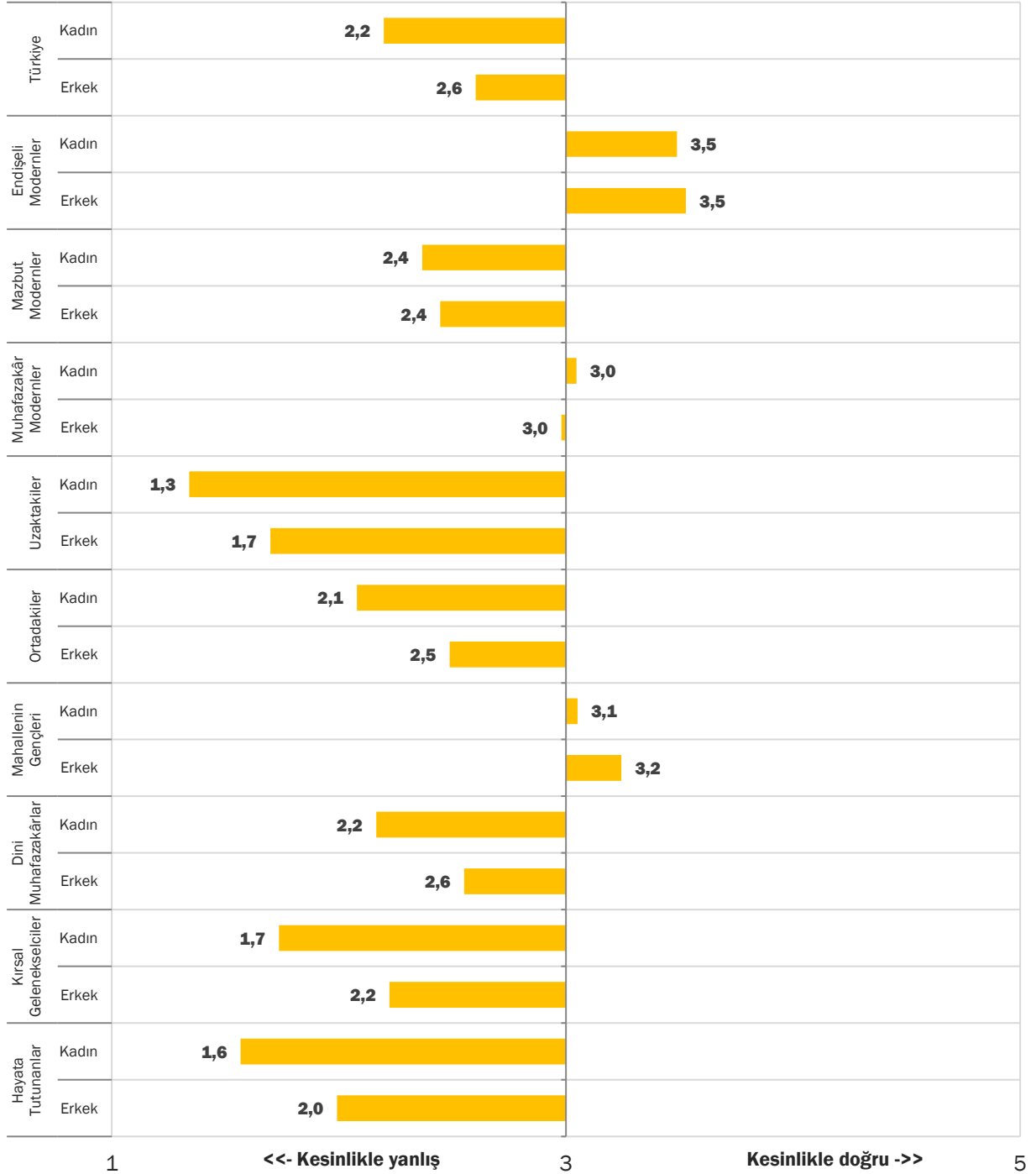

İçimi evimde içerim.

Diğer yandan Endişeli Modern kadınlar sıklıkla arkadaşlarıyla lokanta kafe gibi yerlerde buluşmaktadır ve bu tür sosyalleşme faaliyetlerini Endişeli Modern erkekler kadar sık yapmaktadır. Muhafazakâr Modern kadınların da ortalamada bazen olarak nitelendirilebilecek bir sıklıkla lokanta kafe gibi yerlere arkadaşlarıyla gitmektedir ve bu gruptaki erkeklerle aynı seviyededir. Geleneksel kümelerde kadınlarla erkekler arasındaki sıklık farkı daha belirginken, modern kümelerde fark neredeyse kapanmıştır.

Arkadaşlarımla, tanıdıklarımla lokanta, kafe gibi yerlerde yemek yerim.

13. DEĞERLENDİRME

Türkiye’de toplumsal cinsiyeti ele alan bu rapor boyunca özellikle kadınların durumlarını, değerlerini, alışkanlıklarını ve gündelik pratiklerini ortaya koyup, kadınları erkeklerle, toplumun farklı kesimlerinden kadınları birbirleriyle ve şimdiki durumu 10 yıl öncesiyile karşılaştırdık. Bulgular hem toplumsal cinsiyet konusundaki durum, hem de Türkiye toplumu hakkında birçok tespit yapma fırsatı sağladı.

Demografik farkların etkisi

İlk olarak, bulgularımız Türkiye’de kadınlarla erkeklerin birbirinden birçok açıdan farklı yaşadığını ortaya koydu. Ancak bu fark temel demografik özelliklere dayanıyor. Temel Demografi bölümünde kadınların yüzde 20’sine karşılık erkeklerin yüzde 32’sinin bekar olduğunu ve kadınların yüzde 8’ine karşılık, erkeklerin ancak yüzde 2’sinin dul olduğunu belirtmiştik. Aynı zamanda kadınlar erkeklerden daha uzun yaşıyorlar. Ayrıca her ne kadar genç kadınlar hızla arayı kapasalar da kadınların eğitim gördüğü süreyle (7,8 yıl) erkeklerinki (9,3) arasında 1,5 yıl kadar fark bulunuyor. Kadınların bir yandan erkeklerden ortalamada daha az eğitim görmüş olmaları, diğer yandan oldukça daha erken evlenip, erkeklerin aksine ileri yaşlarda bir kısmının hayatlarına dul olarak devam etmeleri her alandaki farkları yaratan temel etkenlerden olduğunu iddia edebiliriz. Değerlerinden gündelik pratiklerine, kamusal hayata katılımdan dinin hayatlarındaki etkisine, sahipliklerinden tercihlerine hayatlarının neredeyse her alanı bu farklardan etkileniyor.

Diğer bir ifadeyle, bu raporda yaptığımız gibi, Türkiye’de 15 yaş üzeri kadınlarla erkekleri karşılaştırdığımız zaman, bekar ve yüksek eğitilmiş insanların görece daha fazla yer aldıkları bir gruba dul ve düşük eğitilmiş insanların görece daha fazla yer aldıkları diğer bir grubu, yani birbirleriyle birçok açıdan farklı iki grubu karşılaştırmış oluyoruz. Elbette kadınların daha genç evlenmeleri ve dul kaldıktan sonra evlenme olasılıklarının daha düşük olması toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanıyor ve kadınlar erkeklere kıyasla daha uzun yaşıyorlar ama iki cinsiyet arasında rapor boyunca yaptığımız karşılaştırmalardaki farklar sadece cinsiyet özelliklerine değil, daha birçok farklı demografik özelliğe dayanıyor. Yani örneğin erkeklerin kültürel etkinliklere daha fazla gitmeleri erkeklerin “doğaları gereği” daha fazla ilgilenmelerinden değil, daha eğitilmiş ve daha fazla bekar bir kitle olmalarından kaynaklanıyor.

Kadınlarla erkekler arasında toplumsal cinsiyet rollerindeki farklılıklar Türkiye’de en belirgin şekilde çalışıp çalışmamakta ortaya çıkıyor. Türkiye’de halen kadınların yüzde 22’si, erkeklerinse yüzde 62’si çalışıyor. Kadınların yarısından fazlası ev kadını. Çalışma durumu aynı zamanda zaman kullanımlarını ve kamusal hayata ne derece dahil olduklarını büyük oranda etkiliyor. Kadınlar günlerinin önemli bölümünü evişlerine ve buna bağlı olarak yemeğe ve alışverişe ayırırken, erkekler yoğun olarak çalışıyor ve evişi neredeyse hiç yapmıyorlar. Ayrıca kadınlar, önemli bir kısmının evkadını olmasının da etkisiyle, okul arkadaşları veya iş arkadaşları gibi farklı gruplarla erkekler kadar sosyalleşmiyorlar. Daha az spor yapıyor, kültürel etkinliklere çok daha az katılıyorlar.

Eğitim, medeni durum ve çalışma durumundaki bu farkların etkisiyle Türkiye’de kadınlarla erkekler arasında birçok alanda fark olduğu görebiliyoruz. Kadınlar daha dindarlar, daha sık ibadet ediyorlar ve daha muhafazakâr değerlere sahipler. Gıda alışverişi hayatlarında daha önemli yer tutsa da genel olarak tkretim alışkanlıkları, sosyal medya yeliği, geleneksel medyaya ilgi açısından erkeklerin gerisindeler.

Toplumsal cinsiyete bakışta alınacak mesafeyi doğru değerlendirmek gerek

Bulgular toplumsal cinsiyete bakışta alınacak mesafe olduğuna işaret ediyor. Örneğin kadının çalışmak için eşinden izin alması gerektiğini, isteyen kadının kürtaj yaptıramayacağını düşünenler çoğunlukta. Öte taraftan rapor toplumsal cinsiyet konusunda bazı ezberleri de bozuyor: Erkekler ağlamaz ifadesine katılanlar azınlıkta; kadınların önemli bir kısmı futbol takımı tutuyor; erkeklerin bir kısmı ev işi yapıyor. Tablo olumlu olmasa da son 10 yılda mesafe alındığını gösteriyor. Bu bulgular aslında toplumu bu açılardan pek doğru tanımadığımıza, toplumsal cinsiyet konusunda alınması gereken mesafenin ve bu mesafenin nasıl alınabileceği ile ilgili yöntemlerin tekrar düşünülmesi gerekebileceği anlamına geliyor.

Algılar arasındaki farklar

Rapor boyunca ortaya çıkan bir diğer bulgu, aynı durumu kadınlarla erkeklerin farklı algılamasına dair. Örneğin erkekler de kadınlar da evde televizyon izlenirken kumandanın kendilerinde olduğunu düşünmeye daha fazla meyilliler. Ayrıca kadının çalışmak için eşinden izin alması gerektiğine erkekler daha fazla inanıyorlar. Evliliklerle ilgili algı da farklı: evli erkekler karşılıklı karar vererek evlendiklerini düşünmeye kadınlara kıyasla daha meyilliler. Kadınlarsa aynı evliliği görücü usulü evlilik olarak değerlendirebiliyor. Bu tür algı farklarının demografik farklardan kaynaklanması düşük bir olasılık. Daha ziyade kadınlarla erkeklerin aralarındaki ilişkinin niteliğine ve cinsiyetler arası farklara dair farklı bakış açılarına sahip olduklarına işaret ediyor.

Kadınlar daha zgrlk

Bütün bu farklara rağmen benzer demografik özelliklere sahip olan kadın ve erkekleri karşılaştırdığımızda kadınların bireysel özgürlükler bağlamında erkeklere göre daha zgrlk olduğu ortaya çıkıyor. Kırsalda yaşayan kadınlar kırsaldaki erkeklere, orta yaş kadınlar orta yaş erkeklere, bekar kadınlar bekar erkeklere kıyasla kadının rolü, farklı kimliklere açık olmak gibi konularda daha zgrlkler. Bu fark niversite mezunlarında çok daha belirgin ve niversite mezunu kadınlar en zgrlk olan küme.

Siyasi anketlerde oy tercihleri sorulduğunda kadınlar arasında kararsız olduğunu söyleyenler hep erkeklere kıyasla daha fazladır. Bu durumu 10 yıldır her ay gerçekleştirdiğimiz Barometre araştırmalarında da görüyoruz. Bu rapor bu durumun siyasetle ilgilenmeyen, ailenin kararını bekleyen bireyselleşememiş olan kadınlar arasında değil, aksine daha bireyselleşmiş ve özgürleşmiş olan genç, niversite mezunu kadınlar arasında daha yaygın olduğunu ortaya koyuyor.

On yıllık değişim

2018 yılında yapılan Hayat Tarzı Araştırması’nın bulguları 2008 yılında yapılan araştırmanıninkiyle karşılaştırıldığında, toplumsal cinsiyet açısından Türkiye toplumundaki değişimler ve değişmeyenler hakkında saptamalar yapılabilir.

En önemli bulgu olarak kadınların eğitim durumunda bir ilerleme görülüyor. 49 yaşından büyük kadınlardan hiç eğitim almamış olanların (okuma yazma bilmeyen ve okuma yazma bilen ama diploması olmayanlar) oranı, 2008'te yüzde 40 iken 2018 yılında yüzde 29'a düşmüş durumda. 15-32 yaş grubundaki kadınlardan üniversite ve lisansüstü eğitim almış olanlar 2008 yılında yüzde 10 civarındayken, 2018 yılında yüzde 22 civarına çıkmış olması bu ilerlemeyi gösteriyor. Hatta bu yaş grubundaki üniversite ve lisansüstü eğitim almış kadınların oranı erkeklerden kısmen yüksek. Son on yılda kadın istihdamında yüzde 13 gibi bir artış gözlemlenmesi, beyaz yakalı olarak çalışan kadın oranının da son 10 yılda artmış olması da eğitim alanında yaşanan kısmi gelişmenin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Buna rağmen kadınların eğitim düzeyi genel olarak erkeklere göre daha düşük düzeyde seyretmeye devam ediyor. Örneğin 15-32 yaş grubunda yer alan kadınlardan yüzde 5'lik bir kesiminin eğitimsiz olması dikkat çekiyor.

Son 10 yılda Türkiye'de kırsaldan kentlere ve metropollere doğru yoğun bir hareketlenme olduğu somut biçimde görülüyor. Kırsalda yaşayan kadınların oranının yüzde 33'ten yüzde 16'ya indiği; metropollerde yaşayanların oranının ise yüzde 43'ten yüzde 49'a çıktığı dikkat çekiyor. 1-2 kişilik hane sayısının yüzde 15'den yüzde 20 düzeyine çıkarken geniş aile oranının azalması da kentleşmenin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Oturulan evin tipi ve ev sahibi olma durumu da benzer sonuçlar veriyor: Müstakil evlerde oturanların oranı yüzde 60'lardan yüzde 30'lara düşerken, oturduğu evde kiracı olarak bulunanların oranı yüzde 20'lerden yüzde 30'lara çıkmış.

Metropolleşmenin yanısıra medya kanallarında da son 10 yılda değişimler oldu: Televizyon hakimiyetini korusa da etkisi azaldı, gazeteler neredeyse yok oldu ve 2008'de çok kısıtlı olan ve o dönem ele almadığımız sosyal medya hızla yaygınlaştı. Kadınlar ve özellikle ev kadınları, erkekler kadar hızlı benimsememiş olsa da ev kadınlarının dahi 10 yıl içinde yüzde 44'ünün sosyal medya kullanır hale gelmesi dönüşümün hızı konusunda ipucu veriyor.

Metropolleşme ve medyadaki değişimler, apartmanlaşma ve hanelerin küçülmesi birçok diğer değişimi de beraberinde getirmiş görünüyor. Kadınlar daha fazla çalışmaya başlarken, erkeklerin daha fazla ev işiyle uğraşmaya başlamışlar. Gençler daha geç evlenmeye başlamışlar. Farklı cinsel yönelimlere karşı anlayış az da olsa artmış.

Özetle Türkiye'de toplumsal cinsiyete dair bu raporumuz kadınlarla erkeklerin durumları, değerleri, alışkanlıkları ve gündelik pratikleri arasında kısmen demografik özelliklerden kaynaklanan farklar bulunduğunu, cinsiyet rollerine dair temel farkın çalışıp çalışmamak ve dolayısıyla kamusal hayata dahil olup olmamak üzerinden şekillendiğini ortaya koyuyor. Ancak metropolleşme, sosyal medyanın yaygınlaşması gibi dinamiklerle kadınlar kamusal hayata gittikçe daha fazla dahil oluyorlar.

14. KAYNAKÇA

Aslanbay, Y. Sanaktekin Hesapçı, Ö., Ağırdir, B. (2011) Lifestyles of Islamic Consumers in Turkey In eds. Ö.Sandıkçı & G. Rice (Eds.). *Handbook of Islamic Marketing*, pp. 129-146

Caner, A., (2015), "Happiness, Comparison Effects, and Expectations in Turkey", *Journal of Happiness Studies*, 16, pp. 1323-1345

Yıldız, Ecevit ve Karkıner, Nadide (2011), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir

İlkkaracan, İ., (2012) "Why so Few Women in the Labor Market in Turkey?", *Feminist Economics*, Vol. 18(1), pp.1-37

İlkkaracan, İ., Kim, K. ve Kaya, T. (2015). "Sosyal Bakım Hizmetlerine Kamu Yatırımlarının İstihdam, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Yoksulluğa Etkileri: Türkiye Örneği" İTÜ, BMT-Kaum ve Levy Ekonomi Enstitüsü, İstanbul

İnglehart, R. ve Norris, P., (2003), *Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around The World*, Cambridge University Press, UK.

T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, *Türkiye İsrar Raporu*, 2017

15. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ

2008 5 – 6 NİSAN 2008
41 İL 328 İLÇE 1116 MAHALLE/KÖY
6482 GÖRÜŞME
15 YAŞ VE ÜZERİ

2008 yılındaki Hayat Tarzları Araştırması, 5-6 Nisan 2008 tarihlerinde, 41 il, 328 ilçe, 1116 mahalle/köyde 15 yaş ve üzerinde 6482 kişi ile yüz yüze gerçekleştirildi.

2015 14-15 ŞUBAT 2015
38 İL 276 İLÇE 994 MAHALLE/KÖY
5783 GÖRÜŞME
15 YAŞ VE ÜZERİ

Rapor kapsamında referans verilen ve verileri kullanılan bir diğer araştırma ise sahasını 14-15 Şubat 2015 tarihinde gerçekleştirdiğimiz Hayat Tarzları Araştırması. Bu araştırma kapsamında 38 il, 276 ilçe, 994 mahalle/köyde 15 yaş ve üzerinde toplam 5783 görüşme gerçekleştirilmiştir.

2018 31 MART – 1 NİSAN 2018
36 İL 291 İLÇE 951 MAHALLE/KÖY
5793 GÖRÜŞME
15 YAŞ VE ÜZERİ

Bu raporda verileri kullanılan son rapor ise 2018 yılındaki Hayat Tarzları Araştırması'dır. Sahası 31 Mart – 1 Nisan 2018 arasında gerçekleştirilen bu araştırma kapsamında 36 il, 291 ilçe, 951 mahalle/köyde toplam 5793 kişi ile görüşülmüştür.

15.1. Araştırmanın Genel Tanımı

Bu raporun dayanağı olan 3 araştırma, Hayat Tarzları müşterileri için, KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaların saha çalışmaları sırasıyla 5-6 Nisan 2008, 14-15 Şubat 2015 ve 31 Mart – 1 Nisan 2018 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu rapor, Türkiye'deki 15 yaş üstü yetişkin nüfusun, saha çalışmalarının yapıldığı günlerdeki gündelik pratiklerini, değerlerini, sahipliklerini, tercihlerini, profillerini ve hayat tarzlarını yansıtmaktadır.

Araştırma, Türkiye'nin 15 yaş üstü yetişkin nüfusunu temsil edecek deneklerin tercihlerindeki eğilim ve değişimleri belirlemek ve izlemek için tasarlanmış ve uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularının hata payı, yüzde 95 güven aralığında +/- 1,7, yüzde 99 güven aralığında yüzde +/- 2,3'dür.

15.2. Örneklem

Örneklem, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı mahalle ve köylerin nüfus büyüklükleri ve eğitim seviyeleri verileri ile saha tarihinden önceki son Genel Seçimlerin mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırlanmıştır. Yerleşim yerleri önce kır/kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında, aşağıdaki tablolarda belirtilen illere bağlı ilçelerin mahalle ve köylerinde kişilerle hanelerinde yüzyüze görüşülmüştür. Her bir mahallede gerçekleştirilen 6 anket için yaş ve cinsiyet kotası uygulanmıştır.

Hayat Tarzları 2008 Araştırması

Gidilen il	41	Yaş grubu	Kadın	Erkek
Gidilen ilçe	328	15-28 yaş	1 denek	1 denek
Gidilen mahalle/köy	1116	29-43 yaş	1 denek	1 denek
Görüşülen denek	6482	44 yaş ve üstü	1 denek	1 denek

	Düzye 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Balıkesir, Edirne, Tekirdağ
3	Ege	Afyon, Denizli, İzmir
4	Doğu Marmara	Bolu, Bursa, Eskişehir, Kocaeli
5	Batı Anadolu	Ankara, Konya, Karaman
6	Akdeniz	Adana, Antalya, Hatay, Mersin, Osmaniye
7	Orta Anadolu	Kayseri, Nevşehir, Sivas
8	Batı Karadeniz	Kastamonu, Samsun, Zonguldak, Bartın
9	Doğu Karadeniz	Artvin, Giresun, Rize, Trabzon
10	Kuzeydoğu Anadolu	Erzincan, Erzurum, Kars
11	Ortadoğu Anadolu	Malatya, Tunceli, Van
12	Güneydoğu Anadolu	Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Şanlıurfa, Kilis

	Anketin yapıldığı bölge	Kır	Kent	Metropol	Toplam
1	İstanbul			% 18,3	% 18,3
2	Batı Marmara	% 2,5	% 2,2		% 4,7
3	Ege	% 5,9	% 4,7	% 4,3	% 14,9
4	Doğu Marmara	% 3,8	% 2,1	% 3,3	% 9,3
5	Batı Anadolu	% 3,7	% 1,9	% 7,3	% 12,9
6	Akdeniz	% 5,6	% 3,2	% 4,7	% 13,5
7	Orta Anadolu	% 1,8	% 2,0	% 1,3	% 5,0
8	Batı Karadeniz	% 3,6	% 1,8	% 0,7	% 6,2
9	Doğu Karadeniz	% 1,9	% 1,5		% 3,4
10	Kuzeydoğu Anadolu	% 0,9	% 0,7	% 0,6	% 2,2
11	Ortadoğu Anadolu	% 1,3	% 1,3		% 2,7
12	Güneydoğu Anadolu	% 2,9	% 2,3	% 1,8	% 7,0
	Toplam	% 34,0	% 23,7	% 42,4	% 100,0

Hayat Tarzları 2015 Araştırması

Gidilen il	38
Gidilen ilçe	276
Gidilen mahalle/köy	994
Görüşülen denek	5783

Yaş grubu	Kadın	Erkek
15-28 yaş	1 denek	1 denek
29-43 yaş	1 denek	1 denek
44 yaş ve üstü	1 denek	1 denek

	Düzy 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Balıkesir, Çanakkale, Edirne, Tekirdağ
3	Ege	Denizli, İzmir, Kütahya, Uşak
4	Doğu Marmara	Bolu, Bursa, Eskişehir, Kocaeli, Sakarya
5	Batı Anadolu	Ankara, Konya
6	Akdeniz	Adana, Antalya, Hatay, Mersin
7	Orta Anadolu	Kayseri, Nevşehir, Sivas
8	Batı Karadeniz	Samsun, Tokat, Zonguldak
9	Doğu Karadeniz	Giresun, Trabzon
10	Kuzeydoğu Anadolu	Erzincan, Erzurum, Kars
11	Ortadoğu Anadolu	Elazığ, Malatya, Van
12	Güneydoğu Anadolu	Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Şanlıurfa

	Anketin yapıldığı bölge	Kır	Kent	Metropol	Toplam
1	İstanbul			% 18,8	% 18,8
2	Batı Marmara	% 1,8	% 3,2		% 5,0
3	Ege	% 3,8	% 4,8	% 5,0	% 13,6
4	Doğu Marmara	% 1,7	% 2,6	% 5,5	% 9,8
5	Batı Anadolu	% 1,0		% 8,8	% 9,8
6	Akdeniz	% 3,8	% 2,8	% 6,5	% 13,0
7	Orta Anadolu	% 1,5	% 2,2	% 1,0	% 4,7
8	Batı Karadeniz	% 2,8	% 3,9		% 6,6
9	Doğu Karadeniz	% 1,6	% 1,8		% 3,4
10	Kuzeydoğu Anadolu	% 1,3	% 1,4		% 2,6
11	Ortadoğu Anadolu	% 1,7	% 2,6		% 4,4
12	Güneydoğu Anadolu	% 2,3	% 2,9	% 3,0	% 8,2
	Toplam	% 23,2	% 28,2	% 48,6	% 100,0

Hayat Tarzları 2018 Araştırması

Gidilen il	36	Yaş grubu	Kadın	Erkek
Gidilen ilçe	291	15-32 yaş	1 denek	1 denek
Gidilen mahalle/köy	951	33-48 yaş	1 denek	1 denek
Görüşülen denek	5793	49 yaş ve üstü	1 denek	1 denek

	Düzy 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Balıkesir, Çanakkale, Edirne, Tekirdağ
3	Ege	Denizli, İzmir, Kütahya, Uşak
4	Doğu Marmara	Bursa, Eskişehir, Kocaeli, Sakarya
5	Batı Anadolu	Ankara, Konya
6	Akdeniz	Adana, Antalya, Hatay, Mersin
7	Orta Anadolu	Kayseri, Sivas, Yozgat
8	Batı Karadeniz	Samsun, Tokat, Zonguldak
9	Doğu Karadeniz	Giresun, Trabzon
10	Kuzeydoğu Anadolu	Erzurum, Kars
11	Ortadoğu Anadolu	Elazığ, Malatya, Van
12	Güneydoğu Anadolu	Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Şanlıurfa

	Anketin yapıldığı bölge	Kır	Kent	Metropol	Toplam
1	İstanbul		% 0,2	% 17,8	% 18,0
2	Batı Marmara	% 1,2	% 2,8	% 0,9	% 4,9
3	Ege	% 2,5	% 6,7	% 4,9	% 14,1
4	Doğu Marmara	% 1,2	% 2,9	% 5,7	% 9,8
5	Batı Anadolu	% 0,7	% 1,8	% 7,3	% 9,9
6	Akdeniz	% 1,9	% 5,7	% 5,3	% 12,8
7	Orta Anadolu	% 1,2	% 2,6	% 1,2	% 5,1
8	Batı Karadeniz	% 1,9	% 3,2	% 0,7	% 5,8
9	Doğu Karadeniz	% 1,2	% 2,4		% 3,6
10	Kuzeydoğu Anadolu	% 1,0	% 1,5		% 2,5
11	Ortadoğu Anadolu	% 1,5	% 2,4	% 0,6	% 4,4
12	Güneydoğu Anadolu	% 2,1	% 3,2	% 3,7	% 9,0
	Toplam	% 16,4	% 35,4	% 48,2	% 100,0

16. TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Bu raporda yer alan tüm bulgular, araştırmaların saha çalışmalarında görüşülen kişilerle yüz yüze yapılan anketlerde sorulan sorulara dayandırılmaktadır. Bazı sorular ve cevap seçenekleri sonrasında kısaltılarak veya basitleştirilerek, raporda gündelik dilde kullanılan terimlerle ifade edilmektedir. Örneğin kendini ne kadar dindar gördüğüne dair soruya cevaben “İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri” için, raporda kısaca “inançlı” ifadesi kullanılmaktadır. Bu bölüm hem Hayat Tarzları raporunu eline ilk defa alanlar için, hem de terimlerle ilgili açıklamaya ihtiyaç duyanlar için hazırlanmıştır. İlk tabloda terimler ve açıklamaları, daha sonraki tablolarda bu terimlerin kaynağı olan soru ve cevap metinleri yer almaktadır.

AÇIKLAMA

Alevi Müslüman:	Kendi din / mezhebini Alevi Müslüman olarak tanımlayan kişi
Alt Orta Sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60'lık kesimde olan ama otomobili olmayan kesim
Alt Sınıf:	Kişi başı geliri en düşük olan yüzde 20'lik kesim
Arap:	Kendi etnik kökenini Arap olarak tanımlayan kişi
Ateist:	Dini inancı olmayan biri
Babası göçmü:	Doğduğu bölge ve yaşadığı bölge aynı, babasının doğduğu bölge farklı
Baba memleketine dönmü:	Babasının doğduğu bölge ve yaşadığı bölge aynı, doğduğu bölge farklı
Babası ve kendisi göçmü:	Doğduğu bölge, babasının doğduğu bölge ve yaşadığı bölge farklı
Başörtülü:	Kendisi veya erkeğe eşinin başörtüsü ile örtündüğünü belirten kişi
Çalışan:	Halen çalışan kişi
Çarşaf:	Kendisi veya erkeğe eşinin çarşafı ile örtündüğünü belirten kişi
Dindar:	Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri
Dindar Muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını dindar muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
Geleneksel Muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını geleneksel muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
Hiç göçmemiş:	Doğduğu bölge, babasının doğduğu bölge ve yaşadığı bölge aynı
İnançlı:	İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri
İnançsız:	Dinin gereklerine pek inanmayan biri
Kendisi göçmü:	Doğduğu bölge ve babasının doğduğu bölge aynı, yaşadığı bölge farklı
Kent:	Nüfusun 4000'in üstünde olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kır:	Nüfusun 4000'in altında olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kürt:	Kendi etnik kökenini Kürt olan tanımlayan kişi
Metropol:	Nüfusu en yüksek 15 şehrin bütünleşik şehir merkezi sınırlarındaki yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Modern:	Kendi hayat tarzını modern olarak tanımlayan kişi
Okuyan:	Halen öğrenci olan kişi

Oturan:	Halen ne okuyani yani öğrenci olan, ne de okuyan kişi
Örtünmeyenler:	Kendisi veya erkekse eşinin örtünmediğini belirten kişi
Sofu:	Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri
Sünni Müslüman:	Kendi din / mezhebini Sünni Müslüman olarak tanımlayan kişi
Türbanlı:	Kendisi veya erkekse eşinin türbanla örtündüğünü belirten kişi
Türk:	Kendi etnik kökenini Türk olarak tanımlayan kişi
Üst Sınıf:	Kişi başı geliri en yüksek olan yüzde 20'lik kesim
Yeni Orta Sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60'lık kesimde olan ve otomobili olan kesim
Zaza:	Kendi etnik kökenini Zaza olan tanımlayan kişi

16.1. Terimlerin Kaynağı Olan Soru ve Veriler

Kendinizi, hayat tarzı bakımından aşağıda sayacağım üç gruptan hangisinde sayarsınız?

Modern

Geleneksel Muhafazakâr

Dindar Muhafazakâr

Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz; Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?

Türk

Kürt

Zaza

Arap

Diğer

Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?

Dini inancı olmayan biri

Dinin gereklerine pek inanmayan biri

İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri

Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri

Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri

Göç (Bölge)

Hiç göçmemiş

Kendisi göçmüş

Babası göçmüş

Babası ve kendisi göçmüş

Baba memleketine dönmüş

Kendinizi ait hissettiğiniz dininiz ve mezhebınız nedir?

Sünni Hanefi Müslüman

Sünni Şafii Müslüman

Sünni diğer Müslüman

Alevi Müslüman

Diğer Müslüman

Diğer din mensubu

Dini inancı yok

Yerleşim Kodu (Örneklemeden gelen veri)

Kır

Kent

Metropol

Eşiniz veya siz, sokağa çıkarken başınızı örtüyor musunuz? Nasıl örtüyorsunuz?

Örtünmüyor

Başörtüsü

Türban

Çarşaf

Görüşülen kişi bekar erkek

Ekonomik sınıflar (Hanedeki kişi sayısı, hane geliri ve otomobil sahipliği kullanılarak hesaplanıyor)

Alt sınıf

Alt orta sınıf

Yeni orta sınıf

Üst sınıf

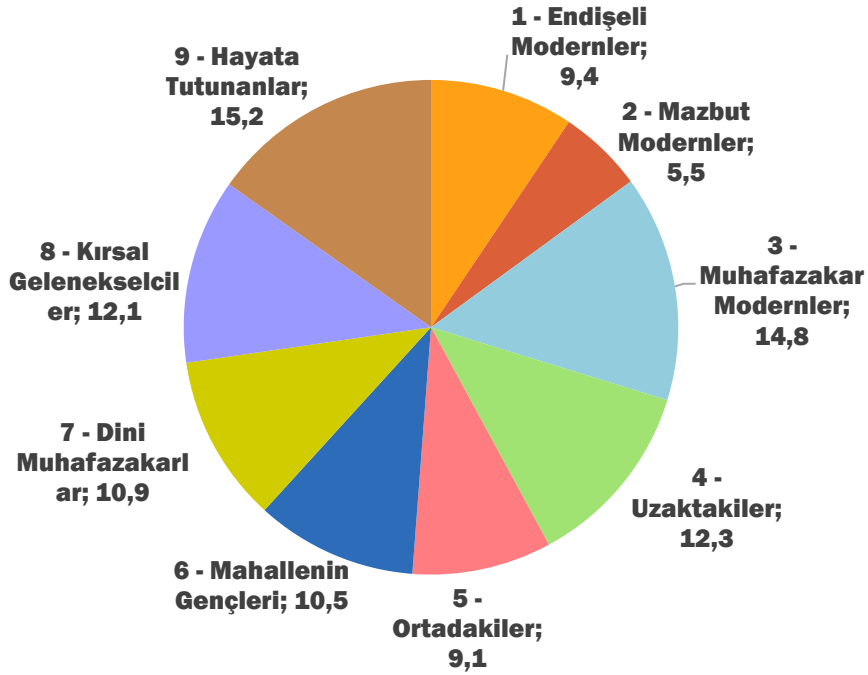
17. HAYAT TARZLARI KÜMELERİ NEDİR?

Hayat tarzı araştırmalarının temel amaçlarından biri toplumda fikirleri, değerleri, gündelik pratikleri açısından birbirlerinden farklı yaşayan, farklı hayat tarzlarına, zihin dünyalarına ve günlük yaşantılara sahip olan kümeleri tespit etmek, aralarındaki farkları ve ortaklıkları ortaya koymaktır. Ayrıca bu kümelerin zaman içinde toplumdaki nüfus büyüklüklerinin değişip değişmediğini, ne Őekillerde evrildiklerini tespit etmek toplumun temel dinamiklerini, dip dalgalarını anlamamız için de fırsat sağlamaktadır.

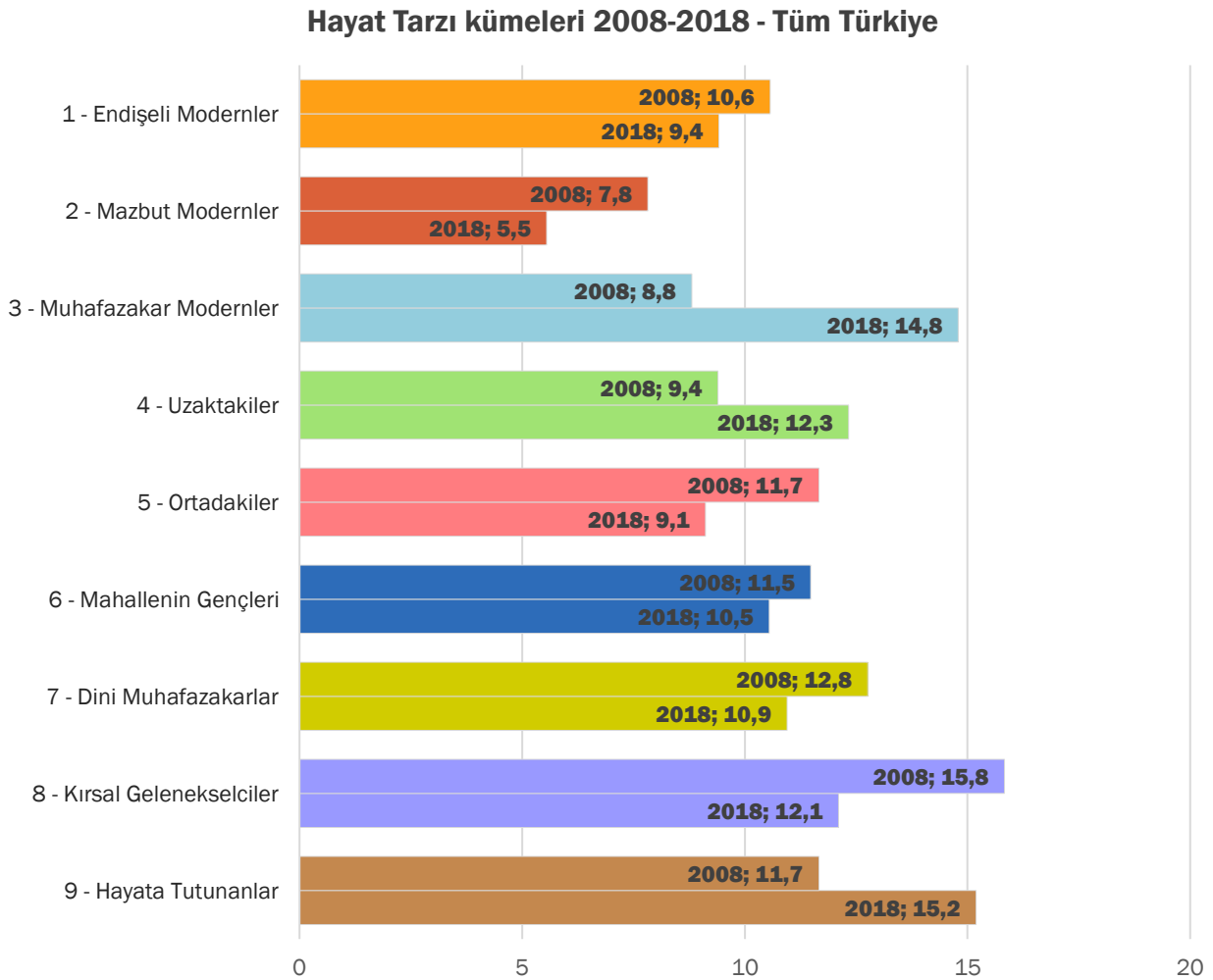
Araştırmada görüştüğümüz her bir kişinin bir diğeri ile farkları ve benzerliklerini inceleyen bir analiz yöntemi sonucunda, birbirlerine en çok benzeyenler bir araya getirilmiş ve 9 farklı hayat tarzı kümesi ortaya konmuştur.

Teknik olarak açıklayacak olursak araştırmanın verileri değerlendirilerek geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılış, araştırmada öngörülen model test edilmiştir. Anket formunda yer alan değerler, pratikler, algılar, beklentiler ve korkulara dair ifadelere görüşülen kişilerin verdikleri cevaplar faktör analizine sokulmuş ve 12 faktör bulunmuştur. Faktörlerin güvenilirliği ve iç tutarlılık katsayısı "Cronbach alpha" ile test edilmiştir. Ardından bu faktörler kullanılarak iki aşamalı kümeleme analizi yapılış ve örneklem 9 kümeye ayrıştırılmıştır. Ardından kümelerin özellikleri incelenerek isimlendirilmiştir.

Ortaya aşağıdaki grafikte isimleri ve oranları görülen 9 küme çıkmıştır. Bu 9 kümenin özellikleri incelendiğinde toplumun farklı kesimlerini tarif eden farklı hayat tarzlarına sahip oldukları görülmektedir.

Kümeleme yaparken 2008 yılındaki araştırmamızda ortaya çıkardığımız kümelerin yeniden tespit edilmesi ve kümelerin niteliklerinde ve büyüklüklerinde 10 yılda gerçekleşen değişimlerin ortaya konması hedeflenmiştir.

Kümelerin büyüklüklerinde 10 yıldaki değişimleri incelediğimizde birkaç bulgu ön plana çıkmaktadır:

- ✓ Üç modern küme arasında Endişeli Modernler ve Mazbut Modernler küçülürken, Muhafazakâr Modernler büyümüştür.
- ✓ Daha geleneksel niteliklere sahip olan kümeler arasında Kırsal Gelenekselciler şehirleşmeye ve çiftçiliğin iyice azalmasına paralel olarak son 10 yılda azalmıştır. Buna karşılık daha ziyade kentlerde ve metropollerde yaşayanlardan oluşan Hayata Tutunanlar artmıştır.

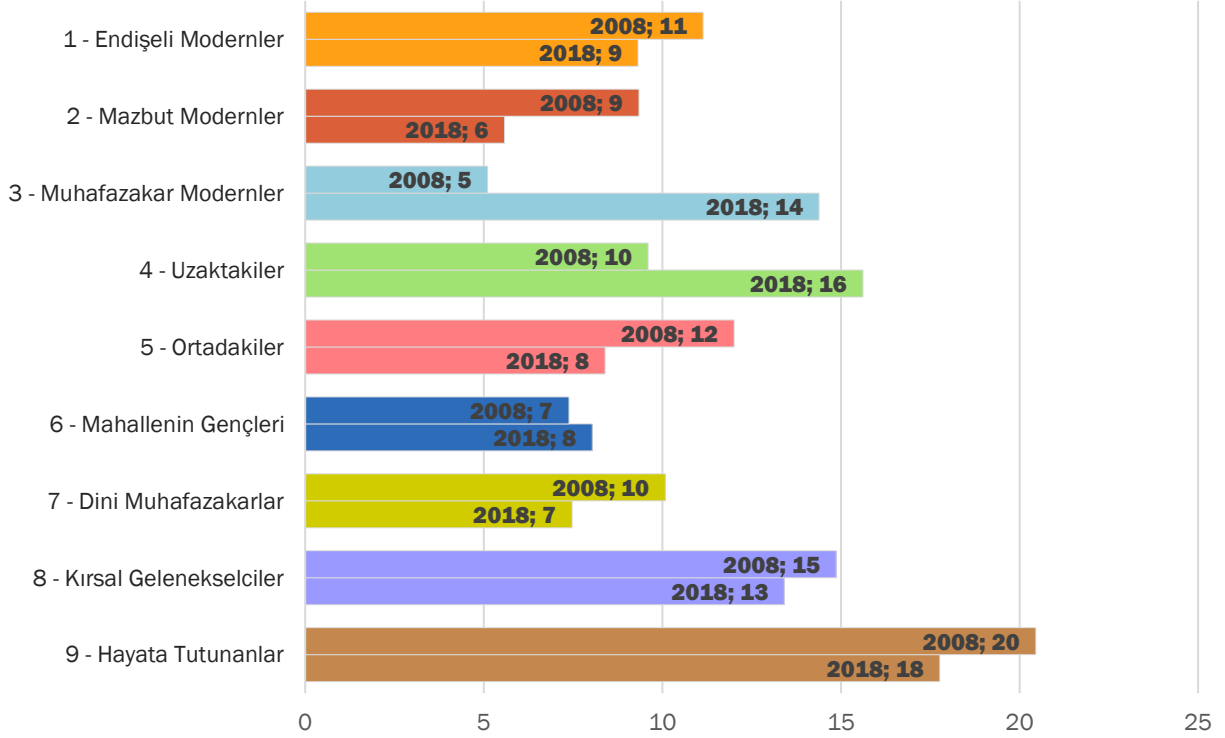
Türkiye genelindeki hayat tarzı kümeleri hakkında daha fazla bilgi için interaktif sitemizi inceleyebilirsiniz.²²

²² <https://interaktif.konda.com.tr/>

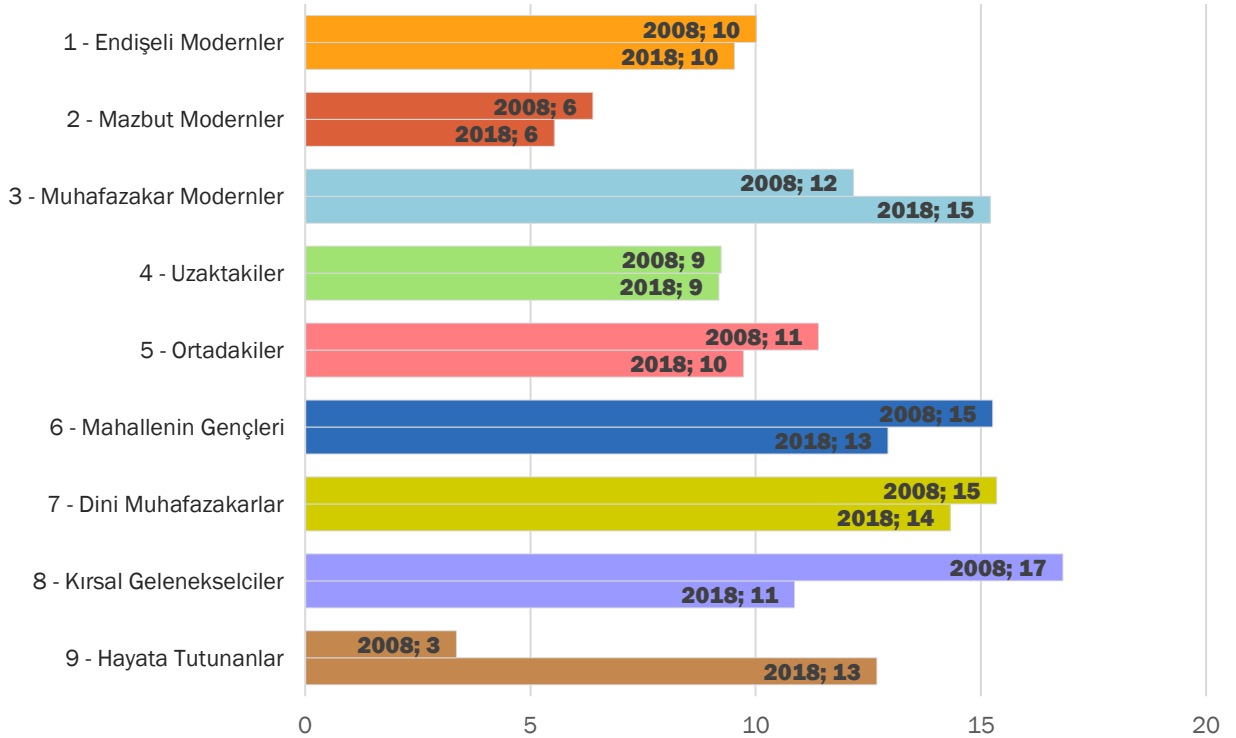

Aşağıdaki grafikler kadınların ve erkeklerin hayat tarzı kümelerine dağılımlarını ve 2008'den 2018'e oranlardaki değişimleri göstermektedir.

Hayat Tarzı kümeleri 2008-2018 - Kadınlar

Hayat Tarzı kümeleri 2008-2018 - Erkekler

Yıldız Posta Caddesi Çiğdem Apt. No:11 / 6
Esentepe, 34349 Şişli İstanbul
bilgi@konda.com.tr
+90 212 275 17 66 (pbx)
+90 212 275 17 68 (fax)